

**ANEKS
FOTOGRAFICZNY**

SŁOWO WSTĘPNE

1. Maria Lorentzowa (wówczas jeszcze Schoen) wśród uczennic piątej klasy pensji Marii Garzdeckiej w Częstochowie, 1897

2. Maria i Ludwik Lorentzowie, początek XX w.

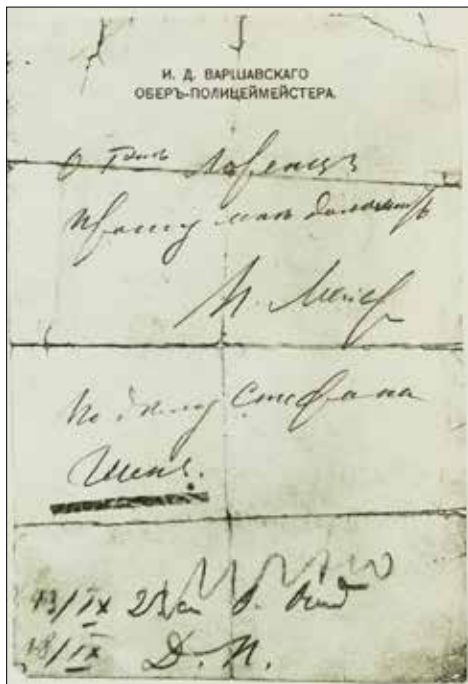
3. Siedmioklasowa Szkoła Handlowa Ludwika Lorentza w Radomiu, ul. Długa 6 (obecnie ul. Traugutta 61), pocztówka, pocz. XX w.

4. Ludwik Lorentz na wycieczce z uczniami swojej warszawskiej szkoły, Ośmioklasowego Gimnazjum Humanistycznego przy ul. Brackiej 18, lata 20. XX w.

5. Stefan Schoen (1872–1938) – członek Polskiej Partii Socjalistycznej, w 1905 osadzony w więzieniu na Cytadeli, potem zesłany do Rosji

6. Zezwolenie warszawskiego ober-policmajstra na widzenie Marii Lorentzowej z bratem, Stefanem Schoenem w 1905

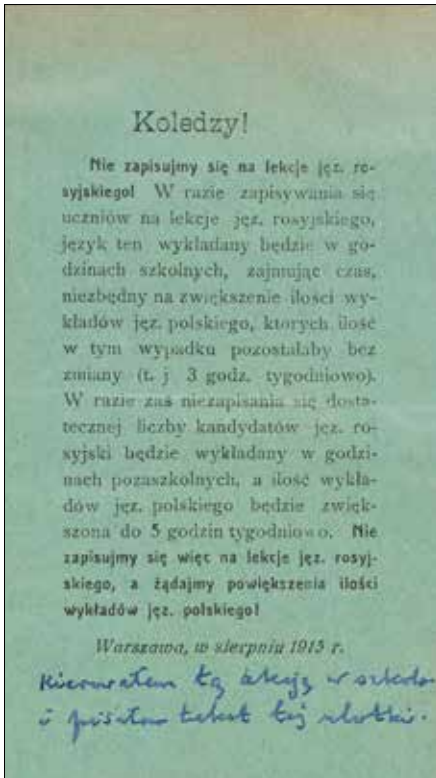

7. Pochód 3 maja 1916 r. na Nowym Świecie przy Pałacu Branickich na rogu ul. Smolnej; na czele grupa dyrektorów szkół warszawskich

1. WARSZAWSKA MŁODOŚĆ (DO 1929 ROKU)

1. Stanisław Lorentz w Warszawie ok. 1925

2. Ulotka *Koledzy!*... (1915) autorstwa Stanisława Lorentza z jego własnoręcznym dopiskiem

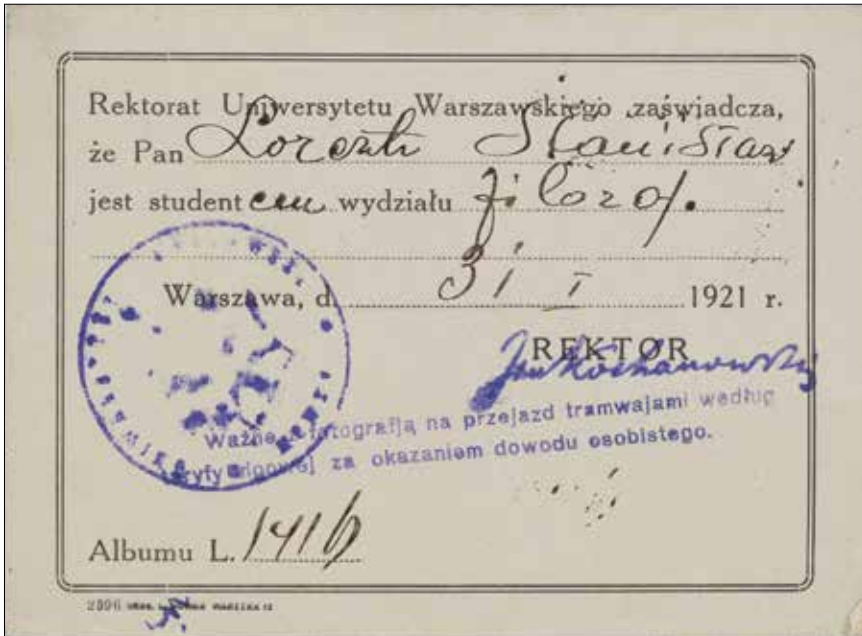
3. Stanisław Lorentz w mundurku gimnazjalnym szkoły Górskiego, ok. 1914

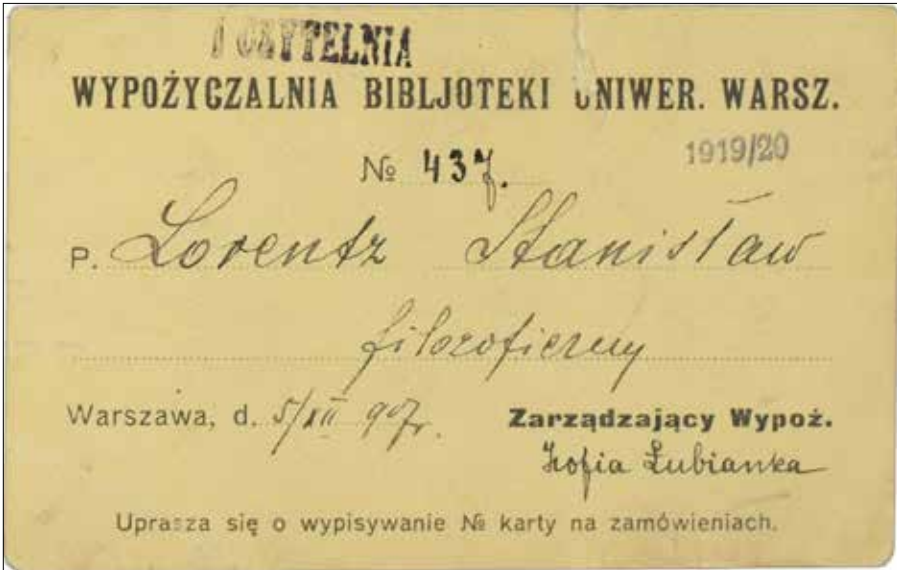
4. Stanisław Lorentz (pierwszy z prawej) z przyjaciółmi (po prawej Ehrenberg, w środku Baczyński, z tyłu Smólski lub Rostkowski), w mundurkach gimnazjalnych, 1910

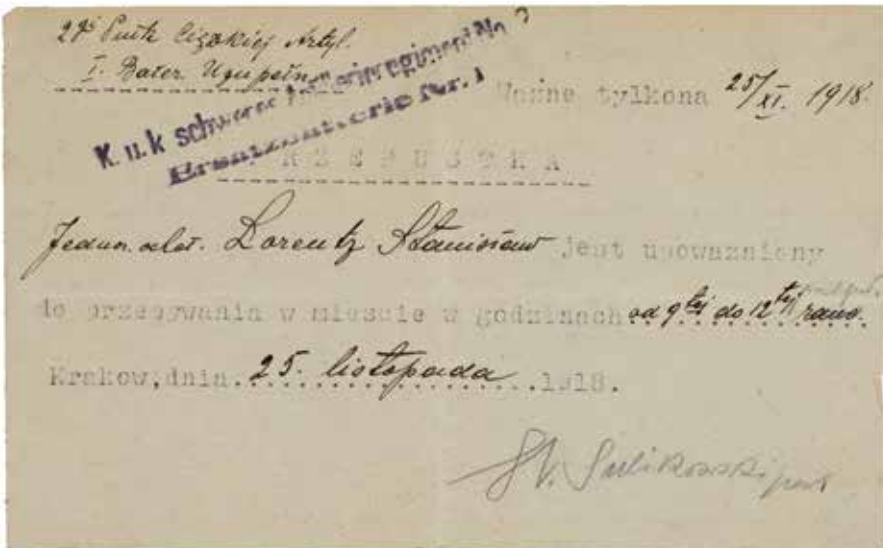
5. „Otwarcie Uniwersytetu w Warszawie dnia 15 listopada 1915 r.: w pięknie kwiatami udekorowanym wejściu do auli przybyłych gości witał rektor dr Brudziński w otoczeniu studentów i studentek”, fot. Marian Fuks, „Świat” 1915, nr 47 (z 20 XI), s. 6 (Mazowiecka Biblioteka Cyfrowa)

6. Zaświadczenie rektoratu UW, że Stanisław Lorentz jest studentem wydziału filozoficznego nr albumu 1416, podpisane przez prof. Jana Kochanowskiego Warszawa, 31 I 1921

7. Karta nr 437 Wypożyczalni Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie wystawiona dla Stanisława Lorentza, podpisana przez Zofię Łubiankę, Warszawa, 5 XII 1917, przedłużona na rok akad. 1919/1920

8. Przepustka wystawiona dla ochotnika Stanisława Lorentza z przydziałem do 2 Pułku Ciężkiej Artylerii i Baterii Uzupełnień, ważna w dniu 25 XI 1918, podpisana przez por. St. Sulikowskiego

↑ Kilku z naszej gromady, która
10. XI, 1918 wyjechała do Krak-
owa, by walczyć do zwycięstwa
ja w mundurze i Adam Bułakowski
na strażni po lewej w mundurze
sztabu.

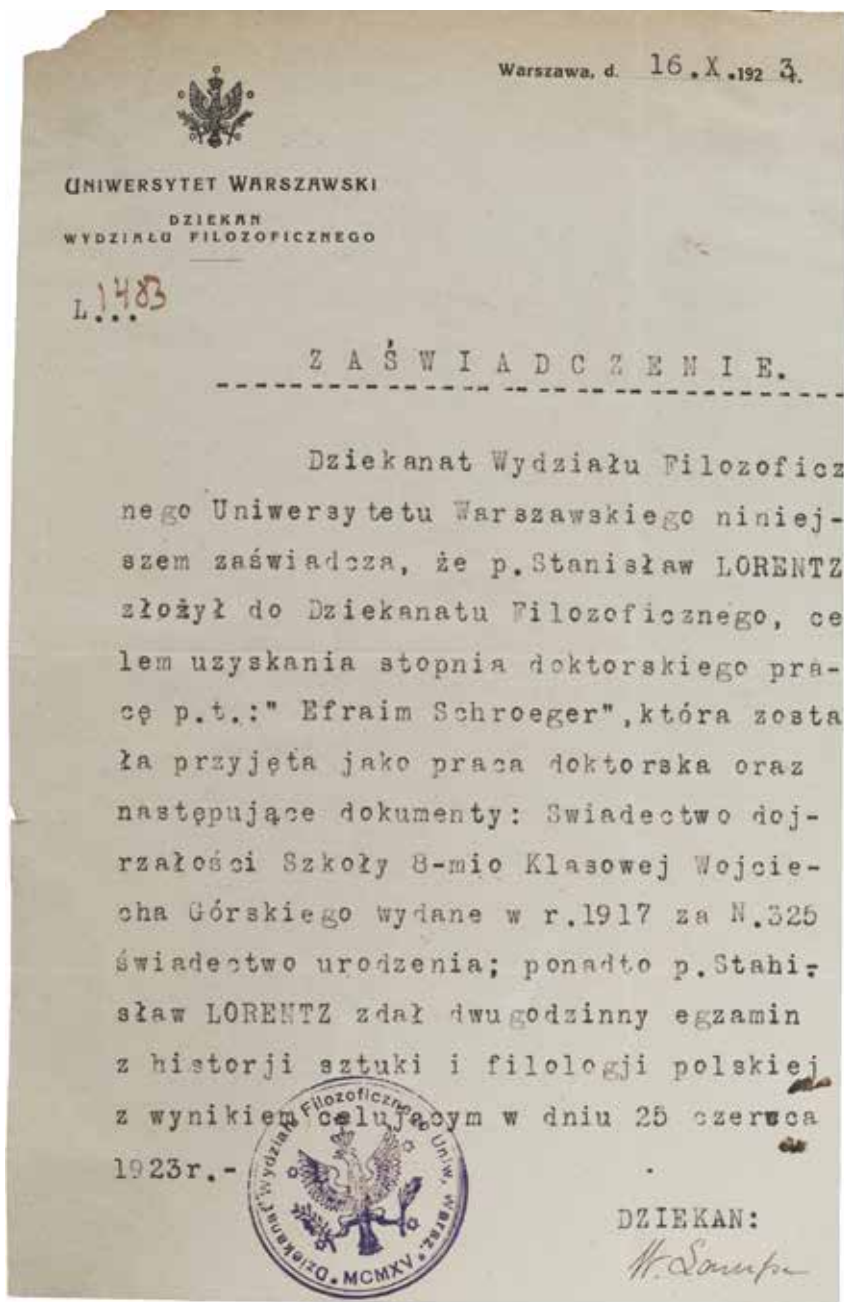
9. Stanisław Lorentz (pośrodku) i Adam Bułakowski (pierwszy z lewej) w grupie ochotników do wojska, Kraków, 10 XI 1918

10. Wycieczka studentów Uniwersytetu Warszawskiego do Włoch na Forum Romanum w grudniu 1922, pośrodku jej kierownik, prof. Tadeusz Zieliński (w pelerynie), Stanisław Lorentz piąty od lewej, za grupą pań

11. Pocztówka wysłana 28 grudnia 1922 z Rzymu przez Stanisława Lorentza do Rodziców

12. Zaświadczenie wystawione przez dziekana Wydziału Filozoficznego Wiktora Lampego w dniu 16 X 1923 o złożeniu przez Stanisława Lorentza pracy doktorskiej oraz zdaniu przez niego egzaminu z historii sztuki i filologii polskiej z wynikiem celującym

Uniwersytet Warszawski

L. 9. 3254/93

Mianuję Pana Stanisława LORENTZA
 Młodszym asystentem
 w Seminarjum historii sztuki
 z płacą w/g VIII-aj kat. płatną
 miesięcznie z góry, na czas od d. 1 marca 1923
 do d. 30 września 1923, z tym, że posadę powyższą
 obejmie Pan -----1923 i że będzie Pan
 wykonywał -- sumiennie powierzone sobie obowiązki.

Warszawa, d. 6 czerwca 1923

Rektor
Jana Łukasiewicza

z Sekretarzem
[Signature]

c. 4454

Nominację na Młodszego Asystenta
 w Seminarjum historii sztuki
 na czas od d. 1 marca 1923 do d. 30 września 1923 otrzymałem i przy-
 rzekam wykonywać sumiennie powierzone sobie obowiązki.

Warszawa, d. 6 czerwca 1923

c. 4454

Pan Stanisław LORENTZ
 Adres:

2482. - WYDAWCA I DROGOWY WYKONAWCA

13. Nominacja Stanisława Lorentza na młodszego asystenta w Seminarium Historii Sztuki podpisana przez rektora Uniwersytetu Warszawskiego, Jana Łukasiewicza w dniu 6 czerwca 1923

14. Wycieczka Seminarium Historii Sztuki prof. Zygmunta Batowskiego do Łowicza, Nieborowa i Arkadii ok. 1922–1924, pośrodku w kapeluszu prof. Zygmunt Batowski, w prawym rogu u góry drugi z prawej Stanisław Lorentz, trzeci – Antoni Wieczorkiewicz, u dołu Seweryn Maciszewski, nad nim z lewej Jadwiga Puciata-Pawłowska, z lewej strony przy murze najwyższy Tadeusz Makowiecki, przed nim dr Janina Kraszewska z Zakonu Zmartwychwstańek

15. Na podwórzu domu Antoniego Strzałeckiego w Warszawie, al. Ujazdowskie 24, od lewej: Natalia Kodymówna (Batowska), Maria Kociatkiewiczówna (Twarowska), Janina Ochocka, Stanisława Sawicka, Maria Niedźwiedzka (Ossowska), prof. Zygmunt Batowski, 1924

16. Potwierdzenie wpłacenia składki dla Stanisława Lorentza, członka protektora Towarzystwa Opieki nad Zabytkami Przeszłości, Warszawa 22 IX 1921

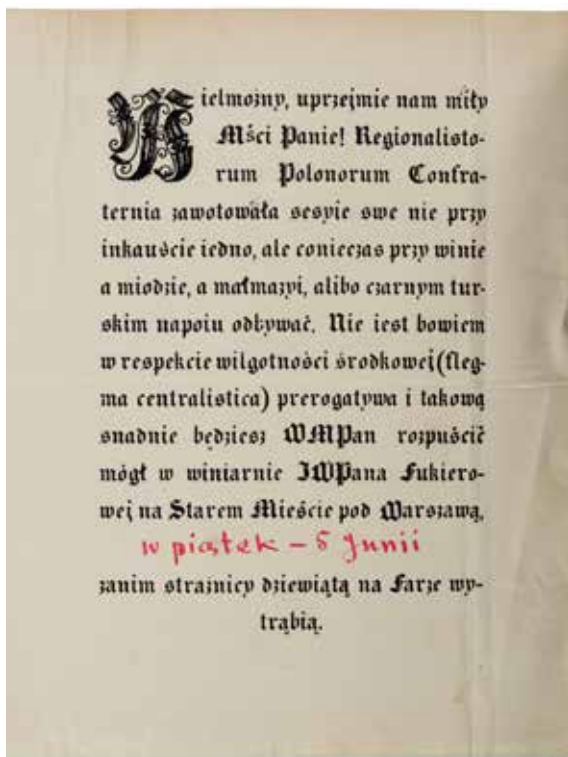
17. W drodze z Zegrza, 1925. Stanisław Lorentz reperuje samochód, stoją od lewej: Antoni Wiczorkiewicz, Krzysztof Radziwiłł, Tadeusz Makowiecki i Jerzy Sienkiewicz

18. Stefan Żeromski i Juliusz Osterwa przy omawianiu tekstu sztuki *Uciekła mi przepióreczka*, 1924 (Polona)

20. Mieczysław Orłowicz, referent turystyki w Ministerstwie Robót Publicznych i Aleksander Patkowski, wiceprezes Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego podczas Zjazdu delegatów Związku Polskich Towarzystw Turystycznych w Warszawie, 1929 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

19. Zaproszenie na spotkanie regionalistów do Fukiera, druczek z oficyny Łazarskiego, ok. 1924-1926

ZARZĄD GŁÓWNY
**ZWIĄZKU POLSKIEGO NAUCZYCIELSTWA
 SZKÓŁ POWSZECHNYCH**
 MARSZAŁKOWSKA 123. TEL. Nr 269-06.
 Warszawa, d. 9 stycznia 1925 r.

Wydział Oświaty Powaszkolnej
 TOWARZYSTWO
 POWSZECHNYCH UNIwersYTETÓW
 REGIONALNYCH.-

Wielce Szanowny Panie !

Zakołone w ub. roku Towarzystwo Powaszkolnych Uniwersytetów Regionalnych postawiło jako cel swej działalności: "budzić do życia osymnego na polu umysłowej, społecznej i gospodarczej pracy społeczeństwo prowincjonalne, nawiązać do tradycji, kulturalnego dorobku państwowości polskiej, poszczególnych ziem Rzeczypospolitej przez zrzeszenie w terenowej pracy naukowej i społecznej inteligencji prowincjonalnej, przedewszystkiem nauczycielstwa wszelkich typów szkół".-

Statut Towarzystwa przewiduje Radę Naukową, której regulamin załączamy.-

Mamy zaszczyt zwrócić się do Wielce Szanownego Pana *Stankowicz*... z uprzejmą prośbą o wejście w skład miejscowych członków Rady i o przyjęcie referatu *Stankowicz*.....

Najbliższą i najpilniejszą pracą Rady Naukowej będzie ułożenie szerszego planu wydawnictwa stałego p.t.: "Polska Biblioteka Regionalna". Wydawnictwo powyższe składać się będzie z trzech serii: programowej, instrukcyjnej i terenowej).

Seria programowa objęłaby szereg rozpraw, informujących o pracy w tym kierunku zagranicą, nakreśliłaby program dla regionalizmu polskiego wogóle oraz poszczególnych zagadnień, jak regionalne badania naukowe, organizacja życia umysłowego, społecznego, gospodarczego, organizacja muzeów, ochrony przyrody sztuki, kultury, czytelnictwa, bibliotekarstwa, szkolnictwa i t.d.

Seria instrukcyjna podawałaby w szeregu książeczek wskazówki oraz instrukcje dla terenowych badań naukowych w dziedzinie fizjografji, inwentaryzacji materiałów historycznych, zbierania materiałów etnograficznych, gwarowych it.d.

Seria trzecia wreszcie objęłaby wzorowe opracowania najbardziej typowych regionów Polski: fizjografje /geologje, morfologje, klimatografje, hydrografje, antropogeografje, kartografje, faunę, florę/, kulturę duchową i społeczną /antropologje, etnologje, prehistorje, osadnictwo, historje, religje, oświatę, język, literaturę i sztukę/, kulturę materialną i społeczną /demografje, socjografje, administrację, samorząd, rolnictwo, przemysł, górnictwo, kredyt, komunikację. Byłoby to wzorowe rozprawy, monografie powiatowe i roczniki wojewódzkie. Plan na jawniejszych wzorowych praw na pierwsze trzechlecie musiałby uwzględnić jakieś odświeżenie tomików /po 6 na rok/, niedołączonych autorów oraz uszczelnienie programowe w postaci zblizonej do prospektu wydawnictwa.

Ponieważ na koniec stycznia program pomieniony musi być przedstawiony wydawcom, prosimy uprzejmie o opracowanie dla wydawnictwa programu z dziedziny *Stankowicz*..... /w seriach: programowej, instrukcyjnej i terenowej lub jednej z nich/, wraz z uzasadnieniem i zaprojektowaniem nazwisk osób, do których należałoby się zwrócić z propozycją opracowania odcinnych zagadnień.

W nadziei, że Wielce Szanowny Pan *Stankowicz*..... nie odmówi swego łaskawego udziału w Radzie Naukowej i czynnej współpracy pozostajemy z wysokim poważaniem

Za Tymczasowy Zarząd Główny T.P.U.R.
A. Patkowski

21. Pismo do Stanisława Lorentza z dnia 9 stycznia 1925, podpisane przez Aleksandra Patkowskiego – propozycja udziału w Radzie Naukowej Towarzystwa Uniwersytetów Regionalnych w Warszawie

22. Otwarcie polskiego pawilonu na Międzynarodowej Wystawie Sztuki Dekoracyjnej i Wzornictwa w Paryżu, 1925 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

23. Henryk Suchorzewski, Halina i Leszek Zienkowsky oraz Stanisław Lorentz w Paryżu podczas Międzynarodowej Wystawy Sztuki Dekoracyjnej i Wzornictwa, 1925

24. Brama główna Uniwersytetu Warszawskiego od strony Krakowskiego Przedmieścia, 1927–1928 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

25. Afisz informujący o cyklu wieczorów dyskusyjnych zorganizowanym przez Koło Polonistów Studentów Uniwersytetu Warszawskiego; jako czwarty wymieniony wykład Stanisława Lorentza *Historia sztuki a życie*

R. IV.

PAŹDZIERNIK—GRUDZIEŃ 1925 R.

Z. IV.

PRZEGLĄD HUMANISTYCZNY

(REVUE DES HUMANITÉS)

KWARTALNIK NAUKOWY

TOWARZYSTWA NAUCZYCIELI SZKÓŁ ŚREDNICH I WYŻSZYCH

POD REDAKCJĄ

WIKTORA WĄSIKA

SPIS RZECZY

PRZEGLĄD PRAC Z ZAKRESU HUMANISTYKI:

1. A. Zieleniżyk: Filozofja.
2. S. Lorentz: Estetyka i historia sztuki.
3. W. Porzeziński: Językoznawstwo.
4. S. Seliga: Filologia klasyczna.
5. B. Poletur: Historia literatury powzecznej.
6. A. Drogoszewski: Historia literatury polskiej.
7. T. Wałek-Czernecki: Historia starożytna.
8. S. Arnold: Historia średniowieczna.
9. W. Dzwonkowski: Historia nowożytna.
10. Sprawozdania.
11. H. Grotowska: Bibliografia prac z zakresu humanistyki.

SOMMAIRE

1. A. Zieleniżyk: Philosophie.
2. S. Lorentz: Esthétique et histoire de l'art.
3. W. Porzeziński: Linguistique.
4. S. Seliga: Philologie classique.
5. B. Poletur: Histoire de la littérature universelle.
6. A. Drogoszewski: Histoire de la littérature polonaise.
7. T. Wałek-Czernecki: Histoire ancienne.
8. S. Arnold: Histoire du moyen-âge.
9. W. Dzwonkowski: Histoire moderne.
10. Comptes-rendus.
11. H. Grotowska: Bibliographie des travaux du domaine des humanités.

K S I A Ż N I C A - A T L A S

ZJEDNOCZONE ZAKŁADY KARTOGRAFICZNE I WYDAWNICZE

TOW. NAUCZ. SZKÓŁ ŚREDN. I WYŻSZ. S. AKC.

LWÓW — WARSZAWA

1925

26. „Przegląd Humanistyczny” 1925, z. 4, w którym ukazał się artykuł Stanisława Lorentza *Estetyka i historia sztuki* (Polona)

27. Feliks Kopera w swoim gabinecie w Muzeum Narodowym w Krakowie, 1935 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

28. Feliks Kopera, *Dzieje malarstwa w Polsce*, cz. 1. *Średniowieczne malarstwo w Polsce*, Kraków 1925 (Radomska Biblioteka Cyfrowa)

29. Władysław Tatarkiewicz (drugi z lewej) podczas zebrania Towarzystwa Bratniej Pomocy Studentów Uniwersytetu Warszawskiego w sali Resursy Obywatelskiej w Warszawie, 1932 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

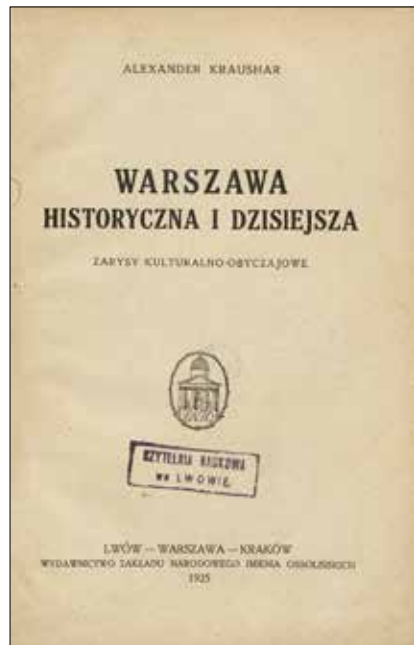
30. Władysław Tatarkiewicz, *Pięć studiów o Łazienkach Stanisława Augusta*, Lwów-Warszawa, 1925

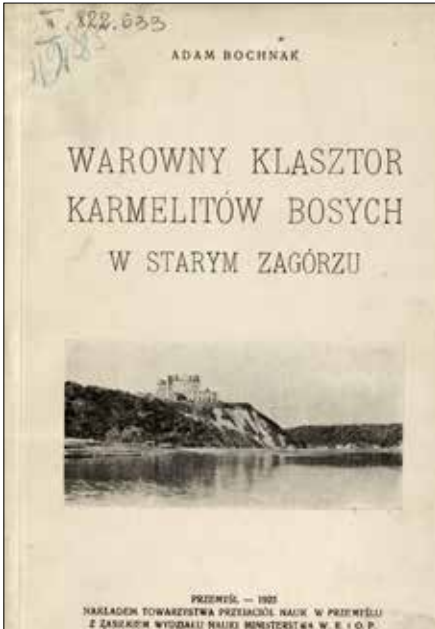
31. Jubileusz 65-letnia pracy pisarskiej Aleksandra Kraushara (siedzi drugi z prawej) w siedzibie Towarzystwa Miłośników Historii w Warszawie, 1926 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

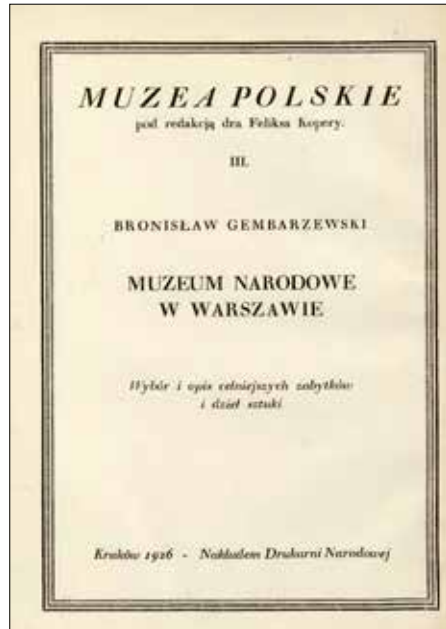
32. Aleksander Kraushar, *Pałace: Rzeczypospolitej, Kazimierzowski, Radziwiłłowski i Błękitny*, Poznań 1925 (Polona)

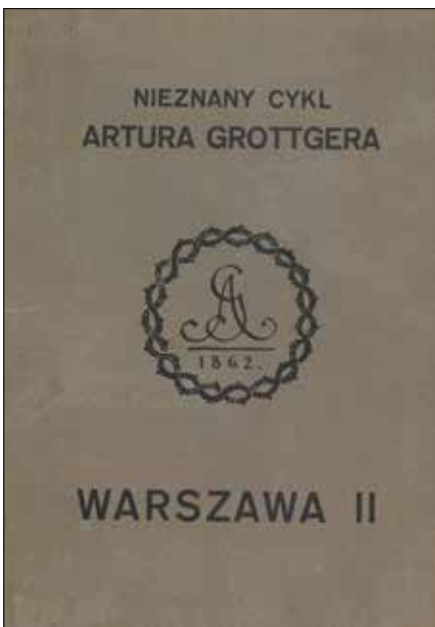
33. Aleksander Kraushar, *Warszawa historyczna i dzisiejsza*, Lwów 1925 (Polona)

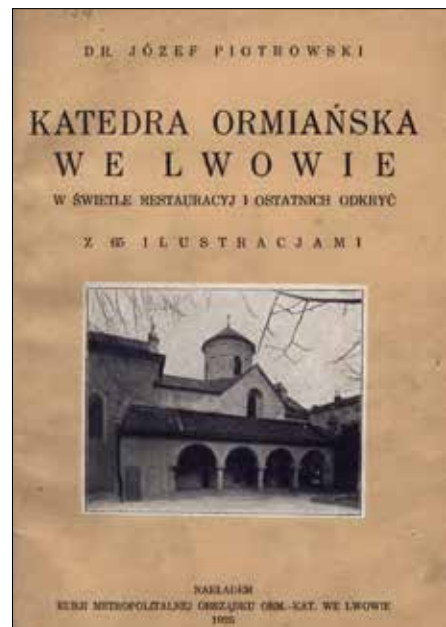
34. Adam Bochnak, *Warowny klasztor karmelitów bosych w Starym Zagórze*, Przemysł 1925

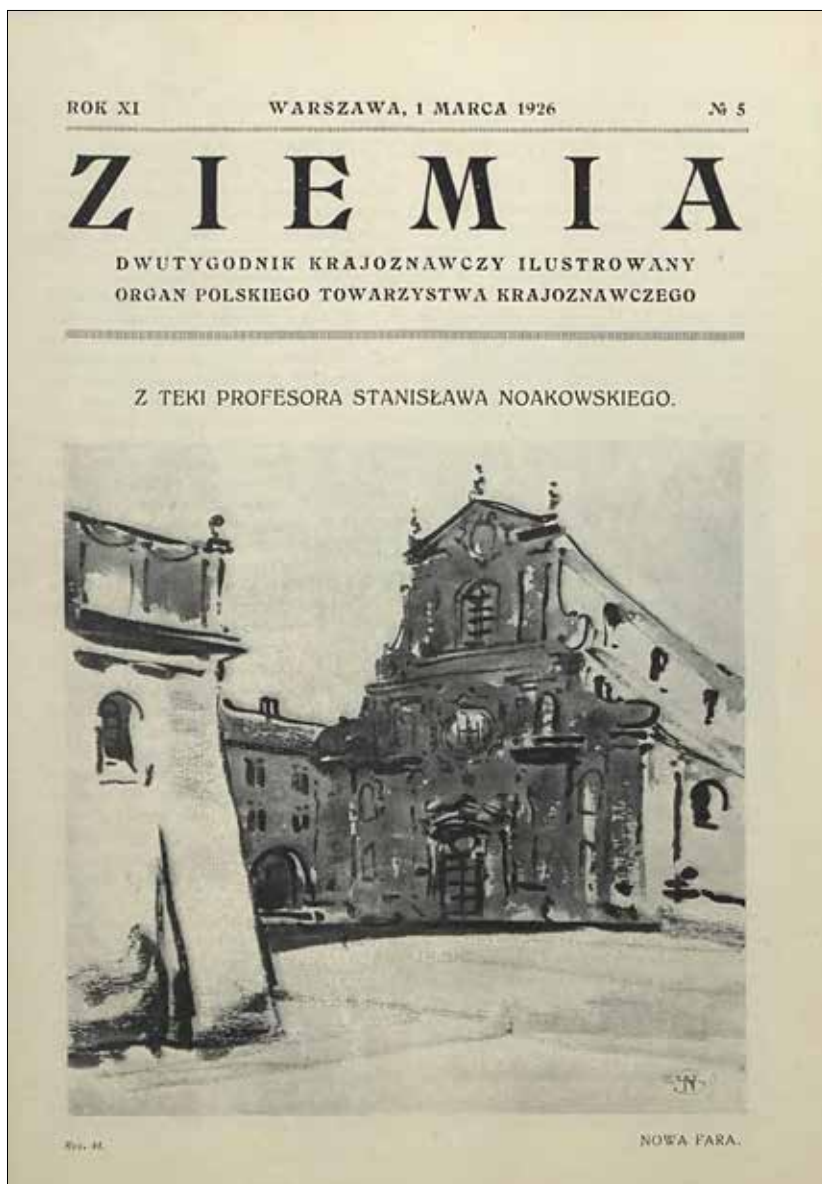
35. Bronisław Gembarzewski, *Muzeum Narodowe w Warszawie*, Kraków 1926

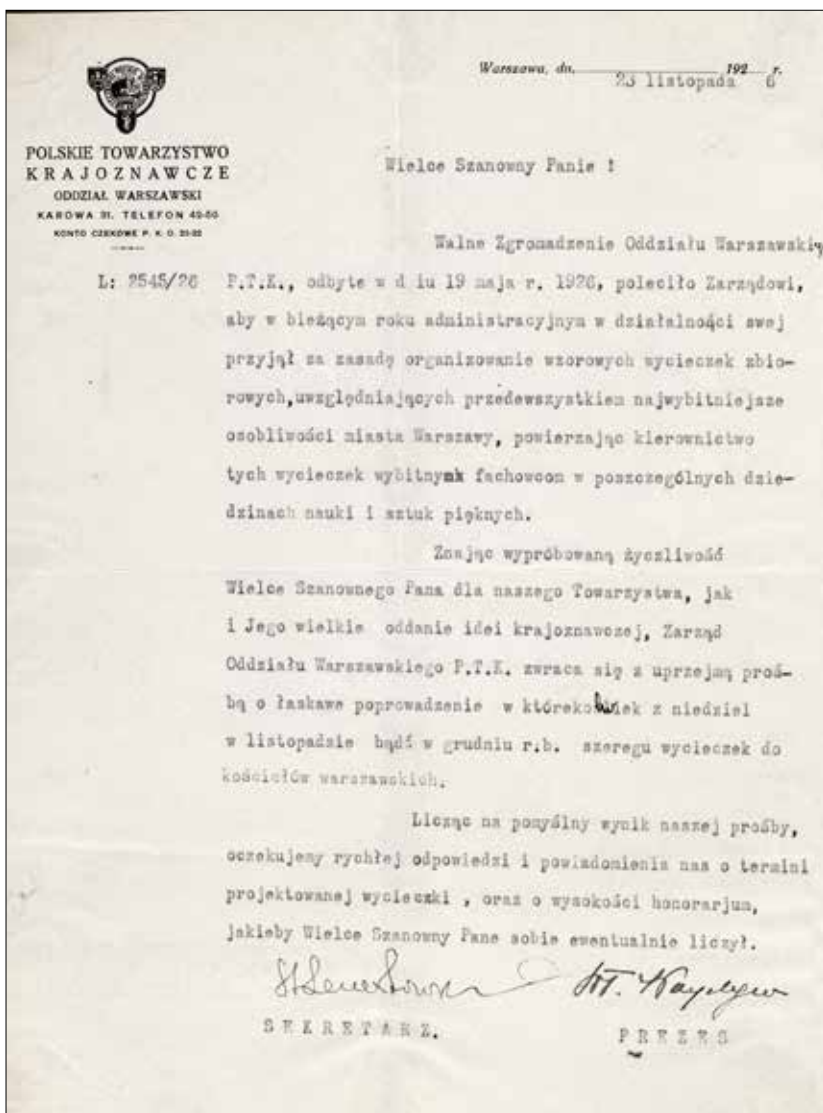
36. Mieczysław Treter, *Nieznany cykl Artura Grottgera Warszawa II*, Lwów 1926

37. Józef Piotrowski, *Katedra ormiańska we Lwowie*, Lwów 1925

38. „Ziemia” 1926, nr 5, w którym ukazał się artykuł Stanisława Lorentza *Opieka państwa nad zabytkami sztuki i kultury* (Radomska Biblioteka Cyfrowa)

39. List Zarządu Oddziału Warszawskiego Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego z dnia 23 XI 1926 do Stanisława Lorentza z prośbą o przeprowadzenie cyklu wycieczek do kościołów warszawskich; podpisani: prezes Władysław Wołynski, sekretarz Stanisław Lenartowicz

40. Informacja o powołaniu Stanisława Lorentza na urzędnika kontraktowego, „Dziennik Urzędowy Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego” 1927, nr 8 (z 8 VI), s. 233 (Mazowiecka Biblioteka Cyfrowa)

41. Nominacja Stanisława Lorentza na prowizorycznego urzędnika VII stopnia służbowego w Ministerstwie Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, 18 VI 1928; podpisany: minister Gustaw Dobrucki

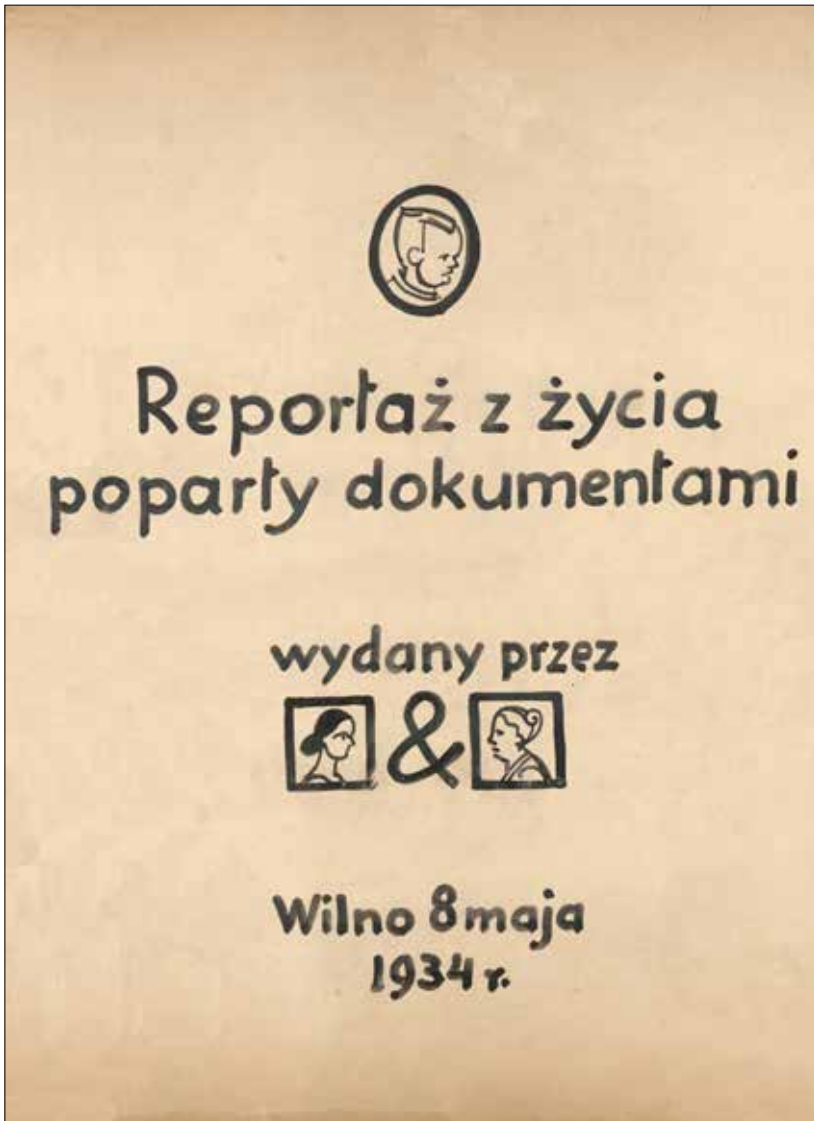
42. Irena i Stanisław Lorentzowie na spacerze w Warszawie, ok. 1927/1928

2. LATA WILEŃSKIE (1929–1935)

WPROWADZENIE

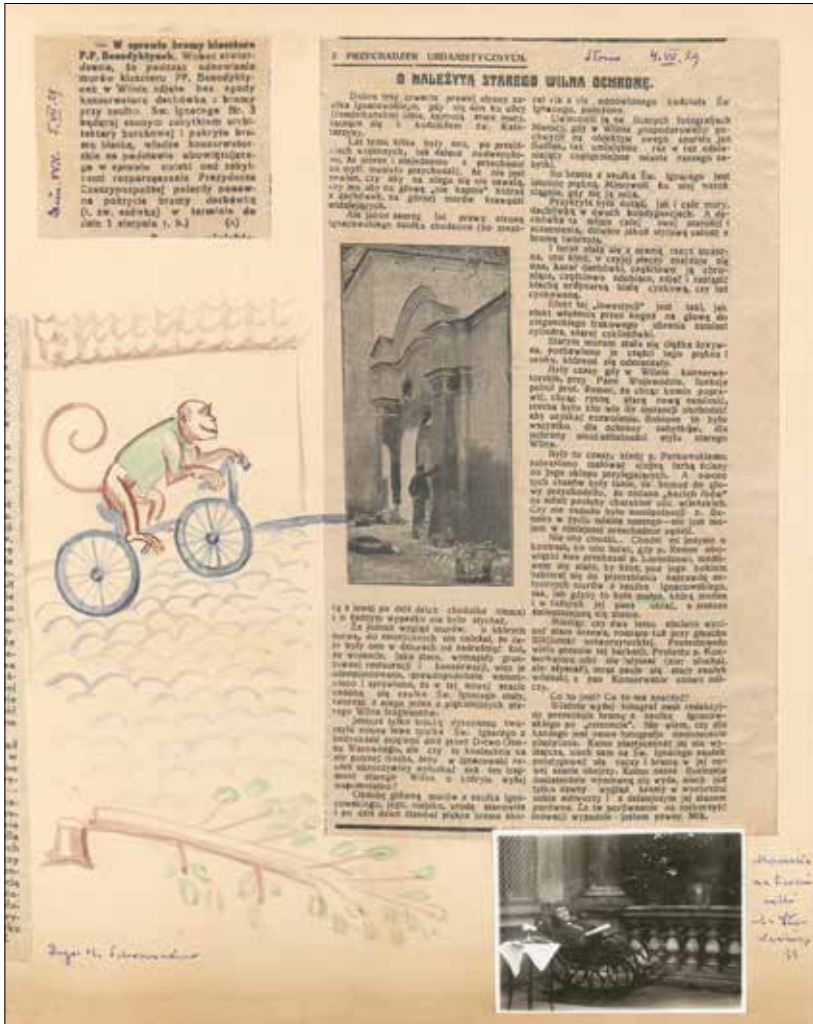
1. Trzech kolejnych konserwatorów wileńskich, Troki, ok. 1935: z lewej – Jerzy Remer (w latach 1922–1928), z prawej – Stanisław Lorentz (w latach 1929–1935), pośrodku – Ksawery Piwocki (w latach 1936–1938)

2. Pierwsza strona opracowanego przez Irenę Lorentzową i Helenę Schrammównę albumu (zwanego wileńskim) stanowiącego prywatną kronikę działalności Stanisława Lorentza i rozwoju kultury Wilna lat 1929–1935

3. Helena Schrammówna, *Przyjazd Stanisława Lorentza do Wilna 18 stycznia 1929 roku* (rysunek ołówkiem) oraz trzy wycinki prasowe związane z początkiem pracy Lorentza jako konserwatora wileńskiego (fragment karty z albumu)

5. Fragment karty z albumu ilustrujący kontrowersje wokół odnawiania bramy klasztoru P.P. Benedyktynek w lipcu 1929: wycinki prasowe oraz satyryczny rysunek Heleny Schrammówny. W prawym dolnym rogu fotografia Marii Lorentzowej na tarasie willi przy ul. Słowackiego 11

6. Na Wydziale Sztuki Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie, 1930: pośrodku siedzi Ferdynand Ruszczyk, w tym samym rzędzie drugi i trzeci z lewej: Bolesław Bałzukiewicz i Tymon Niesiołowski, drugi i trzeci z prawej: Benedykt Kubicki i Jan Borowski, z prawej strony wyższego rzędu stoi Ludomir Słędziński, a nad studentką w białej bluzce – Stanisław Lorentz

7. Na Górze Zamkowej w Wilnie, ok. 1932, od lewej: Irena i Stanisław Lorentzowie, ich córka Irenka z lalką i Maria Lorentzowa

WILNO

1. Widok ogólny Wilna, fot. Jan Bułhak, przed 1930 (Polona)

Kaplica Ostrobramska i kościół św. Teresy

2. Wilno, ul. Ostrobramska, kościół św. Teresy, w głębi kaplica Ostrobramska, pocztówka, przed 1939 (Polona)

3. Kaplica Ostrobramska w Wilnie, przez okno widać obraz Matki Boskiej, fot. J. Bułhak, lata 30. XX w., pocztówka (Polona)

4. Obraz Matki Boskiej Ostrobramskiej podczas restauracji w 1927 po oczyszczeniu i zagruntowaniu dziur, fot. Jan Bułhak, „Źródła Mocy” 1927, z. 2 (Podlaska Biblioteka Cyfrowa)

5. Obraz Matki Boskiej Ostrobramskiej podczas restauracji w 1927 po konserwacji, fot. Jan Bułhak, „Źródła Mocy” 1927, z. 2 (Podlaska Biblioteka Cyfrowa)

6. Prof. Jan Rutkowski przy pracy nad restauracją Cudownego Obrazu Matki Boskiej Częstochowskiej, fot. Jan Bułhak, „Kurier Wileński” 1927, nr 147 (z 2 VII), s. 3 (Jagiellońska Biblioteka Cyfrowa)

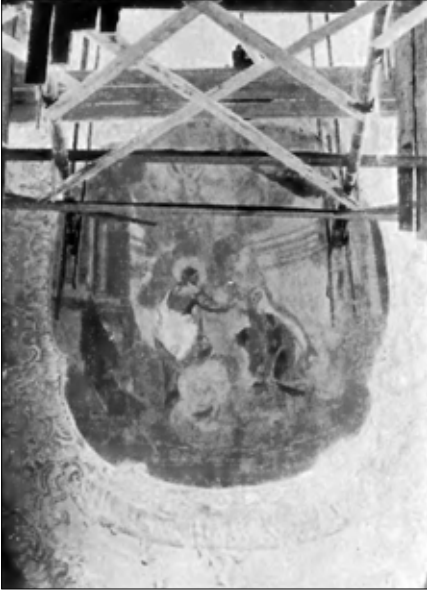
7. Z albumu opracowanego przez H. Schrammównę i I. Lorentzową, fragment karty poświęconej konserwacji kaplicy Ostrobramskiej; zaproszenie dla S. Lorentza do Polskiego Radia z 29 XI 1930; Jerzy Hoppen, *Projekt przebudowy kaplicy Ostrobramskiej*, rysunek ołówkiem, ok. 1930–1931

8. Ostra Brama z zewnątrz (od strony południowej), fot. J. Bułhak, ok. 1930 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

9. Kościół św. Teresy i ul. Ostrobramska, widok od strony Ostrej Bramy, 1935 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

10. Kościół św. Teresy w Wilnie, fragment malowideł na sklepieniu nawy głównej przed konserwacją w 1928), fot. Jan Bułhak, „Ochrona Zabytkow Sztuki” 1930, cz. 1, s. 213 (Mazowiecka Biblioteka Cyfrowa)

11. Kościół św. Teresy w Wilnie, fragment malowideł na sklepieniu nawy głównej po konserwacji w 1930, fot. Jan Bułhak, „Ochrona Zabytkow Sztuki” 1930, cz. 1, s. 213 (Mazowiecka Biblioteka Cyfrowa)

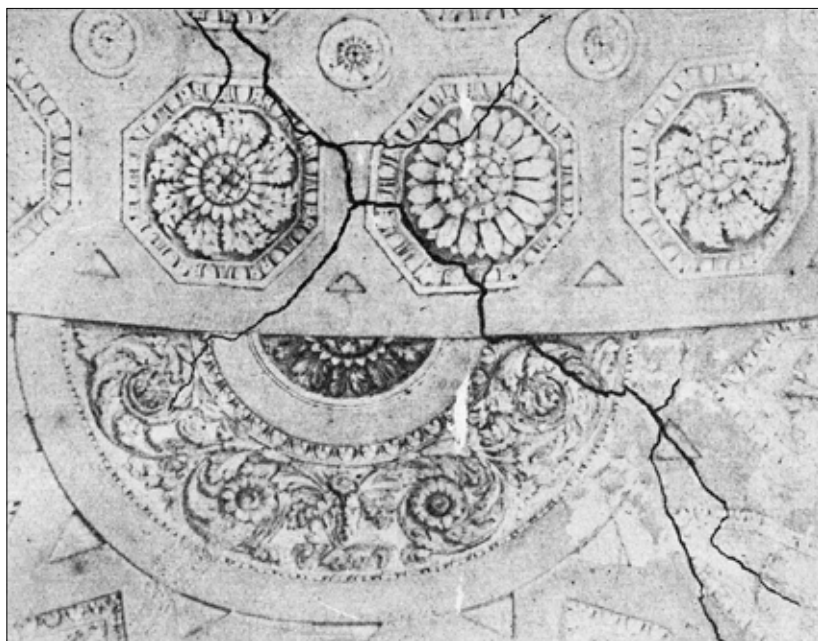

12. Jan Rutkowski i Marian Słonecki w Pracowni Konserwacji Zabytków na Zamku Warszawskim, 1937 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

Bazylika Wileńska

13. Bazylika Wileńska z lotu ptaka, ok. 1930 (Polona)

14. Rysy na sklepieniu portyku Bazyliki Wileńskiej, ok. 1930 [w:] S. Cywiński, *Bazylika wileńska*, Wilno 1933, s. 17 (Polona)

15. Katedra wileńska i dzwonnica podczas powodzi, fot. Zakład Fotograficzny „Photo Jean” (Wilno), 1931 (Polona)

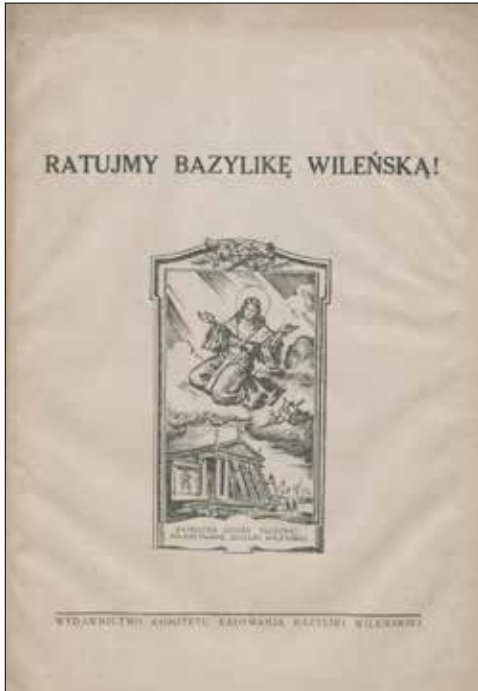
16. Wilno, plac Katedralny w czasie powodzi 1931, pocztówka (Polona)

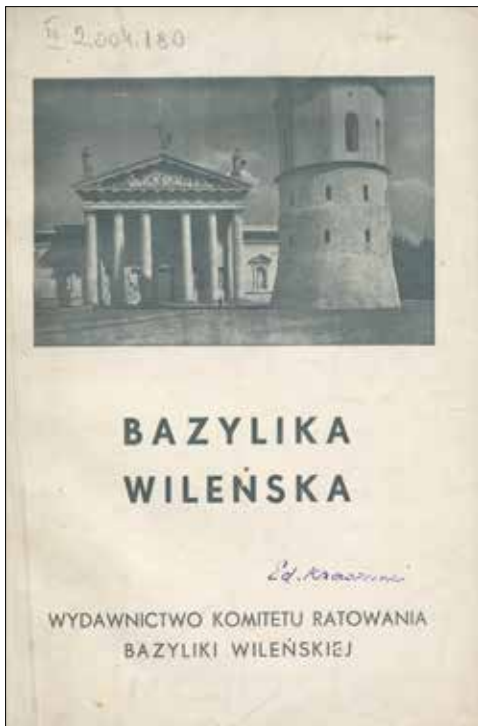
17. Łodzie podpływają do otoczonej wodą katedry wileńskiej, fot. Józef Łoziński, 1931, pocztówka (Polona)

18. Komitet Odbudowy Bazyliki Wileńskiej w czasie odkrycia grobów królewskich, jesień 1931, fot. Jan Bulhak. Oznaczeni numerami: 1. prof. Marian Morelowski, 2. prof. Juliusz Kłos, 3. ks. biskup Kazimierz Michalkiewicz, 4. dr Stanisław Lorentz, 5. min. reform rolnych Witold Staniewicz, 6. wojewoda wileński Zygmunt Beczkowicz, 7. wicewojewoda Marian Jankowski, 8. arcybiskup Romuald Jałbrzykowski, 9. prorektor Czesław Falkowski, 10. ks. biskup Władysław Bandurski, 11. prof. Ferdynand Ruszczyc, 12. wiceprezydent Wilna Witold Czyż, 13. ks. Petras Kraujalis, 14. ks. prałat Adam Sawicki, 15. inż. architekt Jan Peksza

19. Stanisław Lorentz, *Ratujmy Bazylikę Wileńską*, Wilno, Komitet Ratowania Bazyliki Wileńskiej [1933], okładka

20. Stanisław Cywiński, *Bazylika Wileńska* (szkic ogólny) [współwydane z:] Henryk Wąsowicz, *Bazylika Wileńska (uwagi techniczne)*, Wilno, Komitet Ratowania Bazyliki Wileńskiej [1933] (Polona)

22. Tzw. biuro kierownictwa prac konserwacyjnych Bazyliki Wileńskiej, 1931; przy stole siedzą od lewej: arch. Henryk Wąsowicz, inż. Cyprian Jurewicz, inż. Jan Peksa, Stanisław Lorentz

23. Stemplowanie zabezpieczające portyk Bazyliki Wileńskiej przy późniejszym rąbaniu szybków w fundamencie i podziemiu bazyliki, stan z 1932

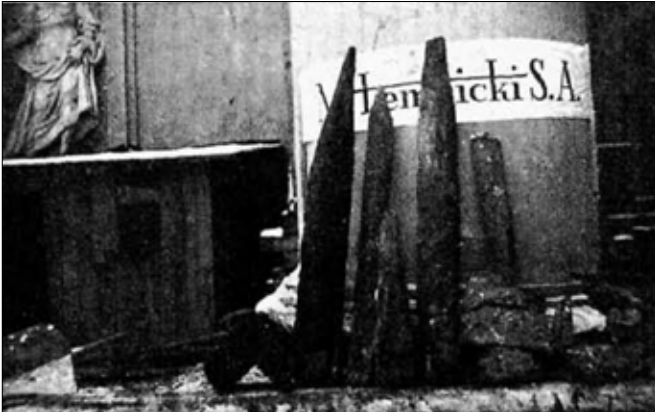
24. Fragment muru Bazyliki z widocznym pęknięciem, 1932 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

25. Wykonywanie prac żelbetonowych przy wzmacnianiu portyku Bazyliki Wileńskiej, z prawej strony w kapeluszu inż. Jan Peksza, 1932 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

26. Przed Bazyliką Wileńską zimą 1932/1933: pierwszy z lewej Stanisław Lorentz, pośrodku: inż. Henryk Wąsowicz (x), inż. Jan Peksza (xx) i inż. Cyprian Jurewicz (xxx), (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

27. Pale Gucewicza i ruszty oparte o jedną z kolumn Bazyliki wileńskiej, „Architektura i Budownictwo” 1933, nr 6, s. 175 (Biblioteka Cyfrowa Politechniki Warszawskiej)

28. Fragment filaru dawnej Katedry Witoldowej odkryty podczas prac restauracyjnych Bazyliki Wileńskiej, „Architektura i Budownictwo” 1933, nr 6, s. 175 (Biblioteka Cyfrowa Politechniki Warszawskiej)

29. Prace restauracyjne przy wzmacnianiu portyku Bazyliki Wileńskiej, 1932, po lewej prawdopodobnie inż. Cyprian Jurewicz (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

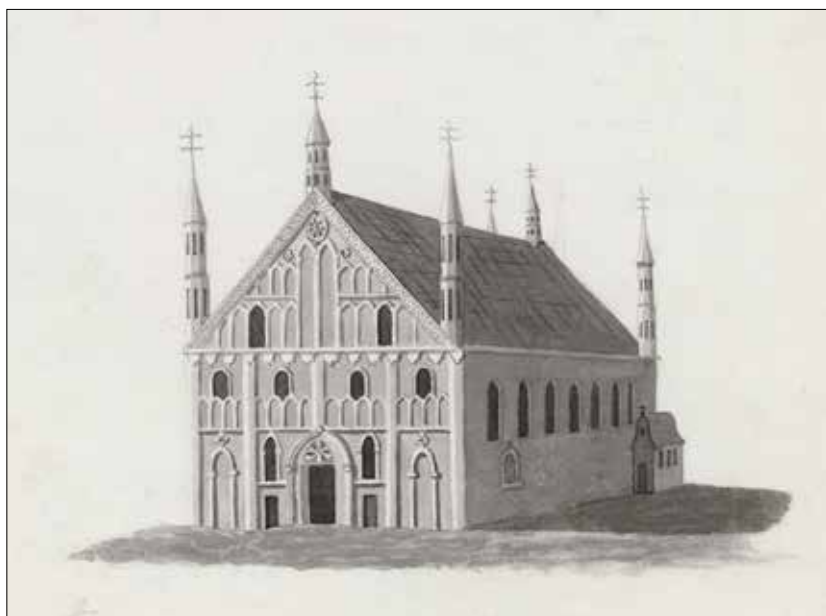
30. Wzmacnianie portyku w 1932: widoczne stemple podpierające portyk oraz podcięta kolumna z wprowadzoną belką, obok ks. Kazimierz Michalkiewicz (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

31. Podczas prac konserwacyjnych w Bazylice, ok. 1933; w grupie robotników stoją w pierwszym rzędzie od lewej: inż. Jan Peksza, inż. Cyprian Jurewicz, inż. Henryk Wąsowicz, ks. biskup Kazimierz Michalkiewicz, z prawej strony Stanisław Lorentz

32. Katedra Jagiellońska w Wilnie z 1387 (rekonstrukcja), rysunek tuszem [Wilno, 1820–1850] (Jagiellońska Biblioteka Cyfrowa)

33. Katedra Witoldowska w Wilnie z 1407 (rekonstrukcja), rysunek tuszem [Wilno, 1820–1850] (Jagiellońska Biblioteka Cyfrowa)

34. Renesansowa katedra w Wilnie według projektu Bernarda Zenobiego z 1538 (rekonstrukcja), rysunek tuszem [Wilno, 1820–1850] (Jagiellońska Biblioteka Cyfrowa)

35. Barokowa katedra w Wilnie, wzniesiona przez nadwornego budowniczego Wilhelma Pohla w 1632 (rekonstrukcja), rysunek tuszem [Wilno, 1820–1850] (Jagiellońska Biblioteka Cyfrowa)

36. Klasycystyczna katedra wileńska według projektu Wawrzyńca Gucewicza, 1786 (zbiory on-line Gabinetu Rycin Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie)

37. Widok Katedry i Zamku Jagiellońskiego w Wilnie, rysował Jan Rustem, rytował Jan Ligber, miedzioryt, ok. 1800 (Polona)

38. Józef Oziębłowski, *Kościół katedralny w Wilnie*, litografia, ok. 1839 (Polona)

39. Kościół katedralny w Wilnie, rysował Wasilij Sadownikow, rytował Isidore-Laurent Deroy, „Album Wileńskie”, [staraniem i nakładem] Jana Kazimierza Wilczyńskiego, [1845–1859], poszyt 2 (Polona)

40. Bazylika Wileńska, fot. J. Bułhak, lata 30. XX w. (Polona)

41. Bazylika Wileńska od strony Ogrodu Zamkowego, przed 1939 (Polona)

42. Obrona zabytkowych siedemnastowiecznych gobelinów przed planowaną w 1933 przez Kapitułę Metropolitalną i arcybiskupa Jałbrzykowskiego sprzedażą za granicę (dla uzyskania pieniędzy na restaurację Bazyliki) przedstawiona pół żartem–pół serio w albumie opracowanym przez Irenę Lorentzową i Helenę Schrammównę

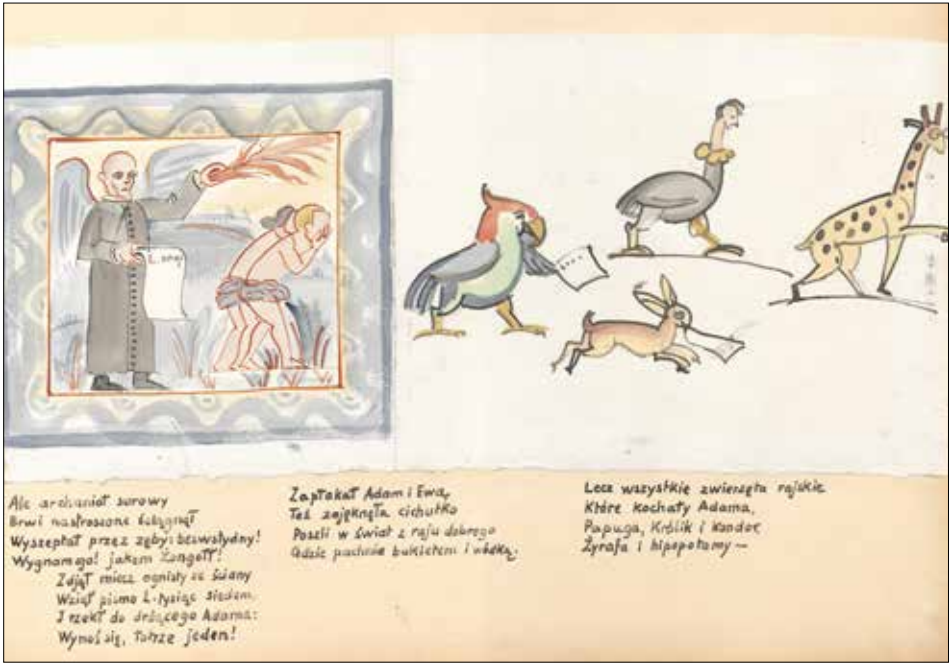

43. Wygnanie z raju – cykl akwael Heleny Schrammówny ilustrujących historyjkę wierszowaną ułożoną zbiorowo przez członków klubu „Smorgonia” w związku z walką Stanisława Lorentza i Rady Wileńskich Zrzeszeń Artystycznych o gobeliny wileńskie, 1933 (9 plansz)

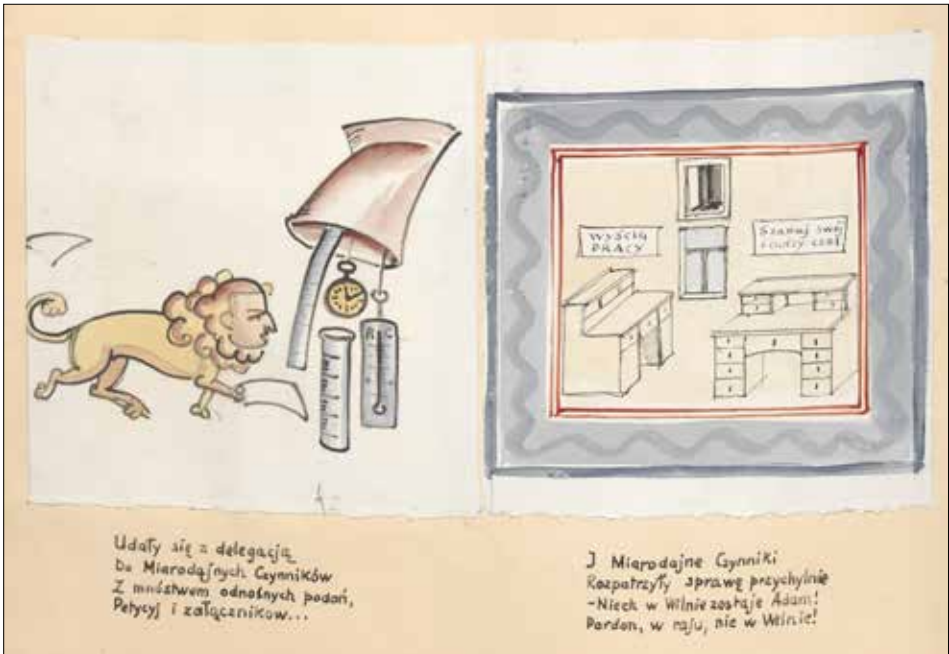
ANEKS FOTOGRAFICZNY

Ale arcyanioł surowy
 Brwi nastroszone kłębiny
 Wyszepiał przez zęby: bezwładny!
 Wynamaga! Jakem Langelt!
 Zajął mieliz ognisty co ślany
 Wziął piśmo 2-tyśiąc siedem
 I rzekł do droższego Adama:
 Wymóż się, Tobrze jeden!

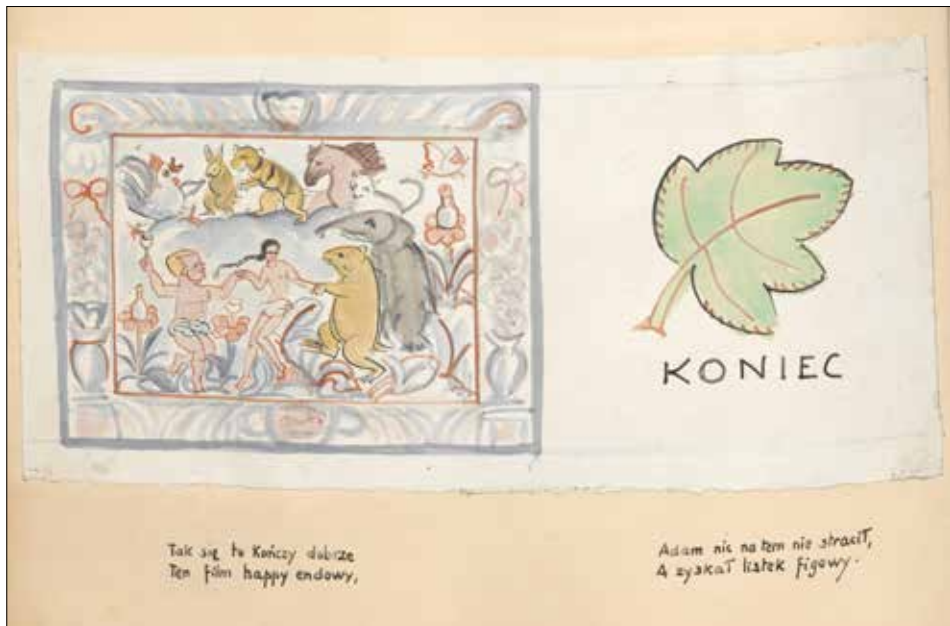
Zapłakał Adam i Ewa,
 Też zajęknęła cichutko
 Poszli w świat z raję dobrego
 Gdzie pastwa bukielem i wódki.

Lece wszystkie zwierzęta rajskie
 Które kochały Adama,
 Papuga, Królik i Kancor
 Żyrafa i blępotany –

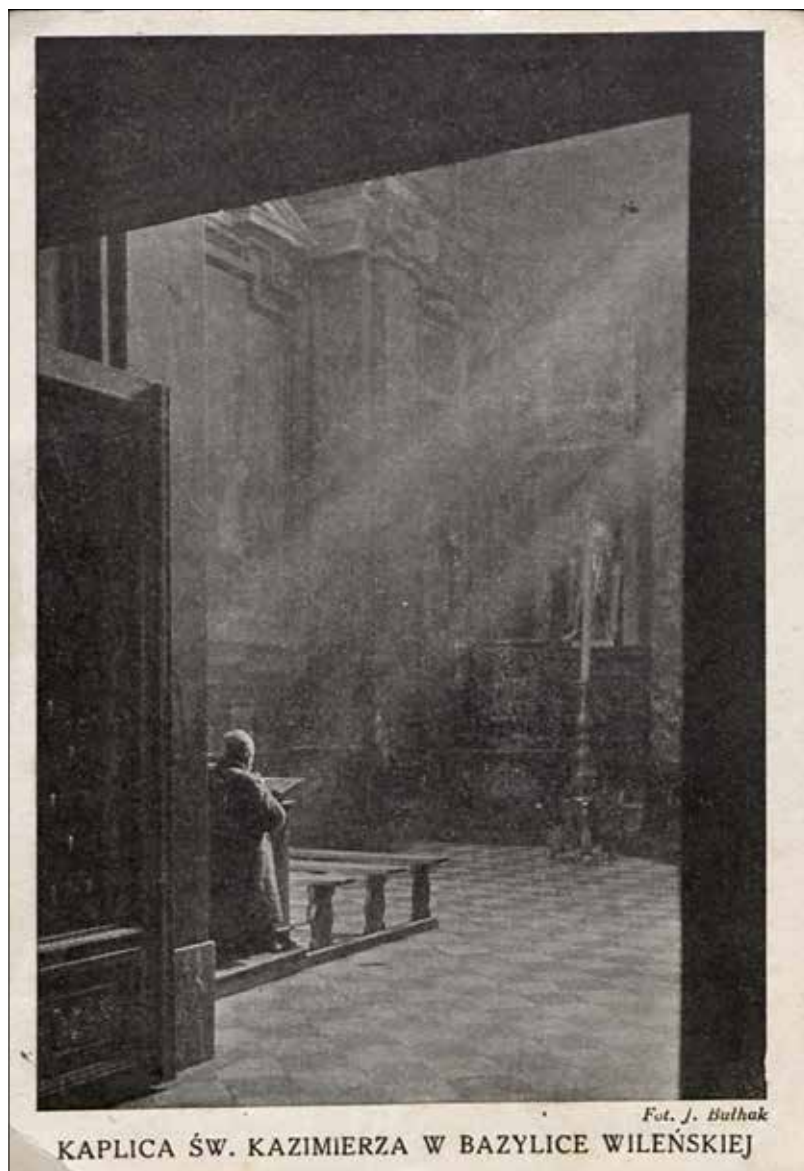

Udały się z delegacją
 Do Miarodajnych Gynników
 Z mnóstwem odnośnych podań,
 Petysyj i załączników...

J Miarodajne Gynniki
 Rozpatrzyły sprawę przycylinie
 -Niech w Wilnie zostaje Adam!
 Pardon, w raję, nie w Wilnie!

Kaplica św. Kazimierza w Bazylice Wileńskiej

KAPLICA ŚW. KAZIMIERZA W BAZYLICE WILEŃSKIEJ

Fot. J. Bułhak

44. Kaplica św. Kazimierza w Bazylice Wileńskiej, fot. Jan Bułhak, pocztówka wyd. nakładem Koła Pań przy Komitecie Ratowania Bazyliki, ok. 1935 (Polona)

45. Fresk Michelangela Palloniego *Otwarcie trumny św. Kazimierza* w kaplicy św. Kazimierza (po konserwacji), pocztówka z lat 30. XX w. (Polona)

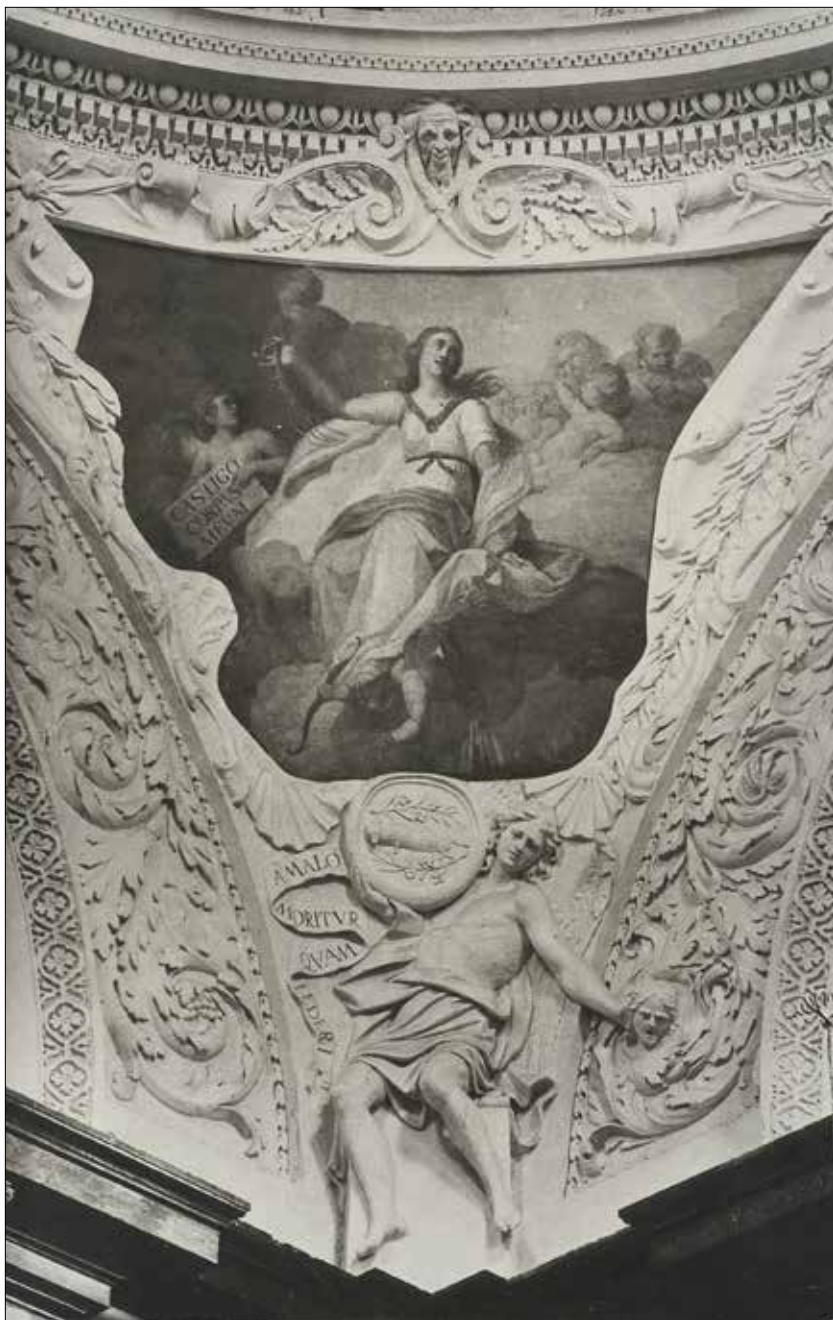
46. Fresk Michelangela Palloniego *Wskreszenie dziewczynki u grobu św. Kazimierza* w kaplicy św. Kazimierza (po konserwacji), pocztówka z lat 30. XX w. (Polona)

47. *Obraz trójręki św. Kazimierza w kaplicy św. Kazimierza, pocztówka z lat 30. XX w. (Polona)*

48. *Fresk i dekoracja stiukowa w kaplicy św. Kazimierza (po konserwacji), pocztówka z lat 30. XX w. (Polona)*

49. Fresk z napisem „Castigo corpus meum” oraz dekoracja stiukowa w kaplicy św. Kazimierza (po konserwacji), pocztówka z lat 30. XX w. (Polona)

50. Ołtarz wymodelowany w stiuku przez Giovanni Pietro Pertiego w kaplicy św. Kazimierza (po konserwacji), pocztówka z lat 30. XX w. (Polona)

Losy szczątków w. ks. Witolda

51. Portret w. ks. Witolda w Bazylice Wileńskiej, pocztówka z lat 30. XX w. (Polona)

52. Madonna z Dzieciątkiem, zwana Witoldową w ramie neogotyckiej, Bazylika Wileńska, pocztówka, lata 30. XX w. (Polona)

53. Projekt pomnika w. ks. Witolda wykonany przez Ludomira Słedzińskiego na zamówienie Komitetu Obchodu Rocznicy Witol-dowej w 1931 roku, „Kurier Wileński” 1931, nr 186, s. 1 (Polona)

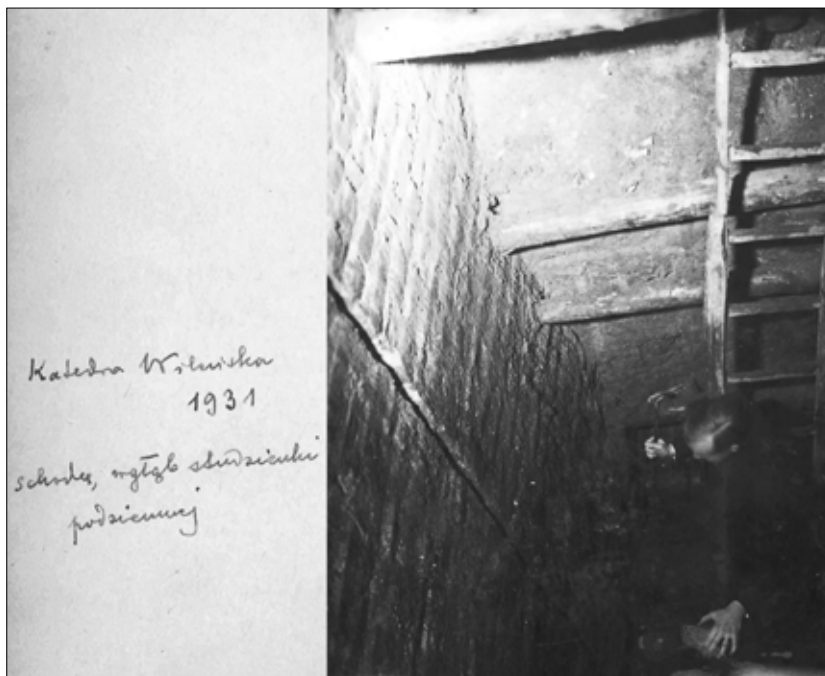

54. Ferdynand Ruszczyc (po lewej) i Ludomir Sleńdziński (po prawej) wraz z nierozpoznanym dziennikarzem na dziedzińcu domu profesorskiego w Wilnie, ul. Zamkowa 24, lata 30. XX w.

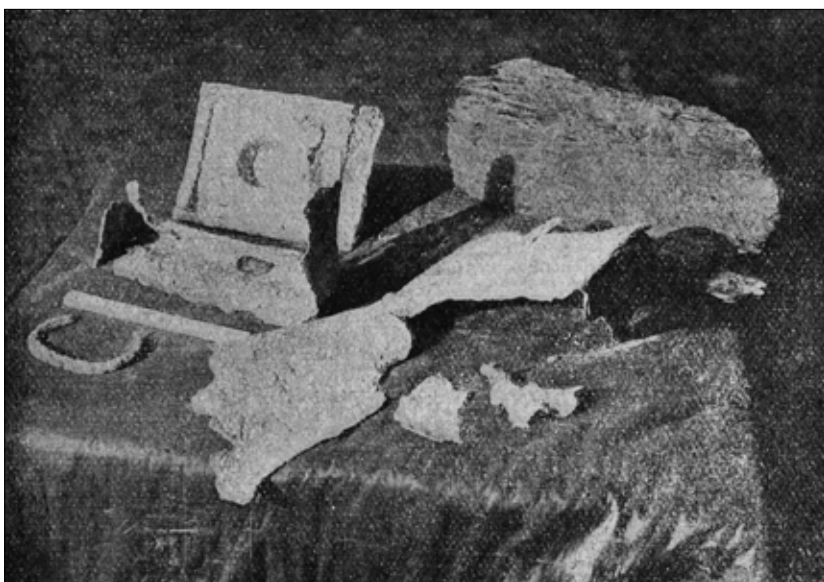
Odkrycie grobów królewskich, wystawa insygniów królewskich,
projekt mauzoleum

55. Uroczystość oddania hołdu prochom królewskim, Wilno, 23 IX 1931; dekoracja wykonana według projektu Ferdynanda Ruszczyca (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

56. Stanisław Lorentz schodzi w głąb studzienki podziemnej w Bazylice Wileńskiej, 1931

57. Szczątki odnalezionych w sierpniu 1931 w podziemiach Bazyliki Wileńskiej dwóch puszek, które zawierały serce i wnętrzności króla Władysława IV, fot. Jan Bułhak [w:] S. Cywiński, *Bazylika wileńska*, Wilno 1933, s. 41 (Polona)

w Katedrze Wileńskiej 1931.
Prof. Reicher ze mną, w głębi jednego
z odkrytych pod Katedrą grobów.

58. Prof. Michał Reicher (w białym fartuchu) i Stanisław Lorentz w głębi jednego z odkrytych pod Bazyliką Wileńską grobów, 1931

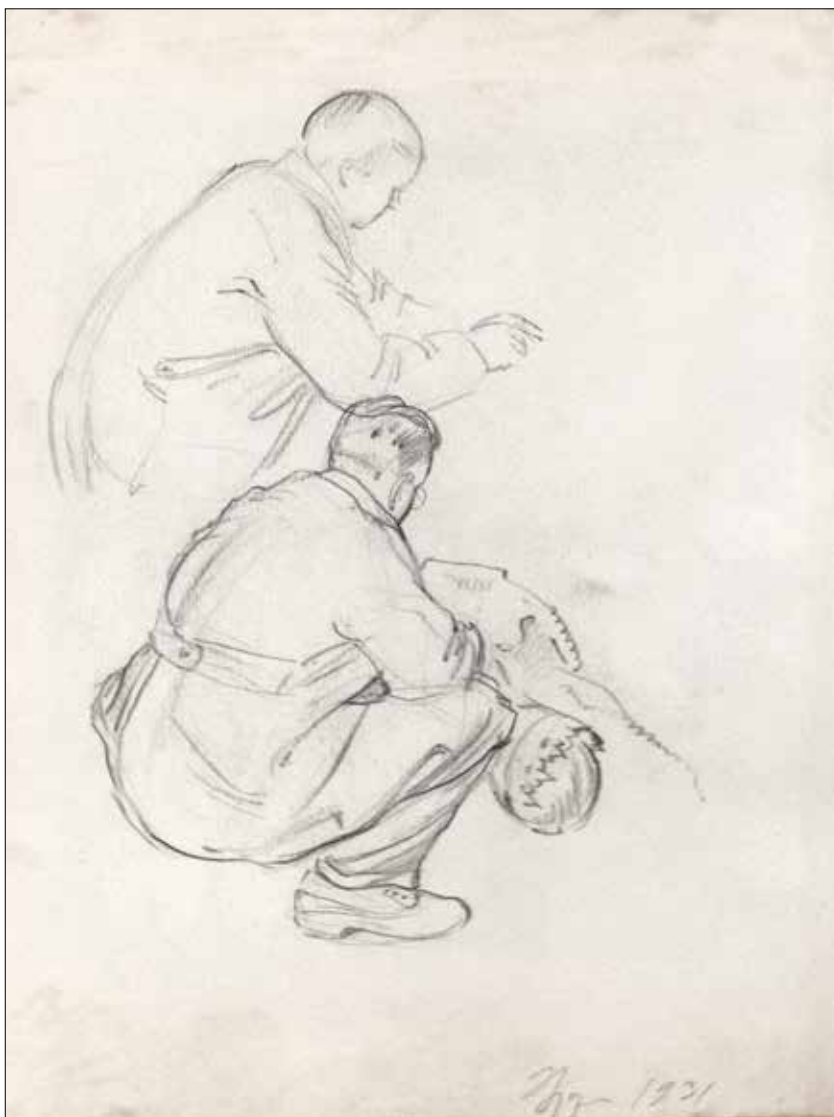
59. W krypcie grobowej przy szczątkach Barbary Radziwiłłówny: z lewej ks. Piotr Śledziewski, w głębi: Stanisław Lorentz, prof. Michał Reicher, dr Witold Sylwanowicz, na pierwszym planie z prawej Marian Morelowski, fot. Jan Bułhak, 1931

60. Ludomir Slendziński maluje szczątki Barbary Radziwiłłówny, obok niego Stanisław Lorentz, fot. Jan Bułhak, 1931

61. Bolesław Bałzukiewicz podczas pracy nad rzeźbą przedstawiającą szczątki Barbary Raziwiłłówny w krypcie grobowej, obok niego Stanisław Lorentz, fot. Jan Bułhak, 1931

62. Stanisław Lorentz i Witold Sylwanowicz w krypcie grobowej przy szczątkach Barbary Radziwiłłówny, rys. Jerzy Hoppen, 1931

63. Prof. Michał Reicher i Ferdynand Ruszczyc w krypcie grobowej przy szczątkach Barbary Radziwiłłówny, rys. Jerzy Hoppen, 1931

Otwarcie trumny Królowej Barbary

DALSE BADANIA W KATEDRZE. — JAK KONSERWOWANO ZWŁOKI KRÓLOWEJ PRZED TRZYSTU LATY

Dość w dalszym ciągu dokonywano badań szczątków królewskich w podziemiach Katedry. Badania te stały niezwykle ciekawym rezultatem. Okazało się, że Królowa Barbara Radziwiłłówna po zgonie, jeszcze w Krakowie zakonserwowana została specjalnie zaprawą wapienną używaną w tamtych czasach, która miała uchronić jej szczątki przed zaparciem. Zaprawa ta w siewgu wieków uległa przeobrażeniu chemicznemu i tworzy wokół pozostałości Królowej zbitą masę. Zaprawa stanowiła nieznany dziś związek chemiczny, wyłony na postać ułamanej przykrytej przedtem zasłoną z materji. Trumna była umieszczona kryjąc z złotogłowiu. Złotogłowi ta, wraz z tabliczką z herbami Polski, Litwy i Radziwiłłów zachowała się najlepiej. Między złote wydobyte obecnie z podziemia, po trzystu latach, bityszczą w blaskach iatar-ki jak szaczościota. Nawazie odjęto zaledwie górną część trumny. Wytoniła się z niej głowa Królowej w koronie pozłacanej. Na szyi widnieje faszuch szczyrzołoty. Nadły szczątki ludzkiej jest skropulniste, fotografowane i poddawany analizie chemicznej. Wypędziła ją w tem dr. Lorentz jako historyk sztuki i konserwator, prof. Reicher anatom, poczem prof. dr. Opoczynski, profesor chemji organicznej Masako, prof. Morelowski i inni. Charakterystycznym jest, że jedynie Królowa Barbara zainona została tego rodzaju zaprawą, do szczątków zaś Królowej Elż-

biety użyto innych składników chemicznych.

Odcie skórzane, złotogłów i tabliczkę z napisem przetransło na specjalnie nosze w celu godzenia następnie konserwacji. Po usunięciu tego odcia stwierdzono, że zaprawa rozpada się różnej wielkości. Usunęto w dniu dzisiejszym część blaków zaprawy, pokrywających głowę i górną część ciała królowej, osadzając w ten sposób z łatwością

część szkieletu ze złotym faszuchem, zawieszonym umgił na sztyl. O godz. 7 wieczorem po podniesieniu jednego z fragmentów stwierdzono zaprawę wapienną osadziła częściowo miazę biała, mała jakby inżynierem i tabliczkę metalową, leżącą na pierśiach. Odczłonkła przedmioty pozostawiono na rano na miejscu dla bliższego zbadania w dniu następnym.

Prof. Stanisław Lorentz

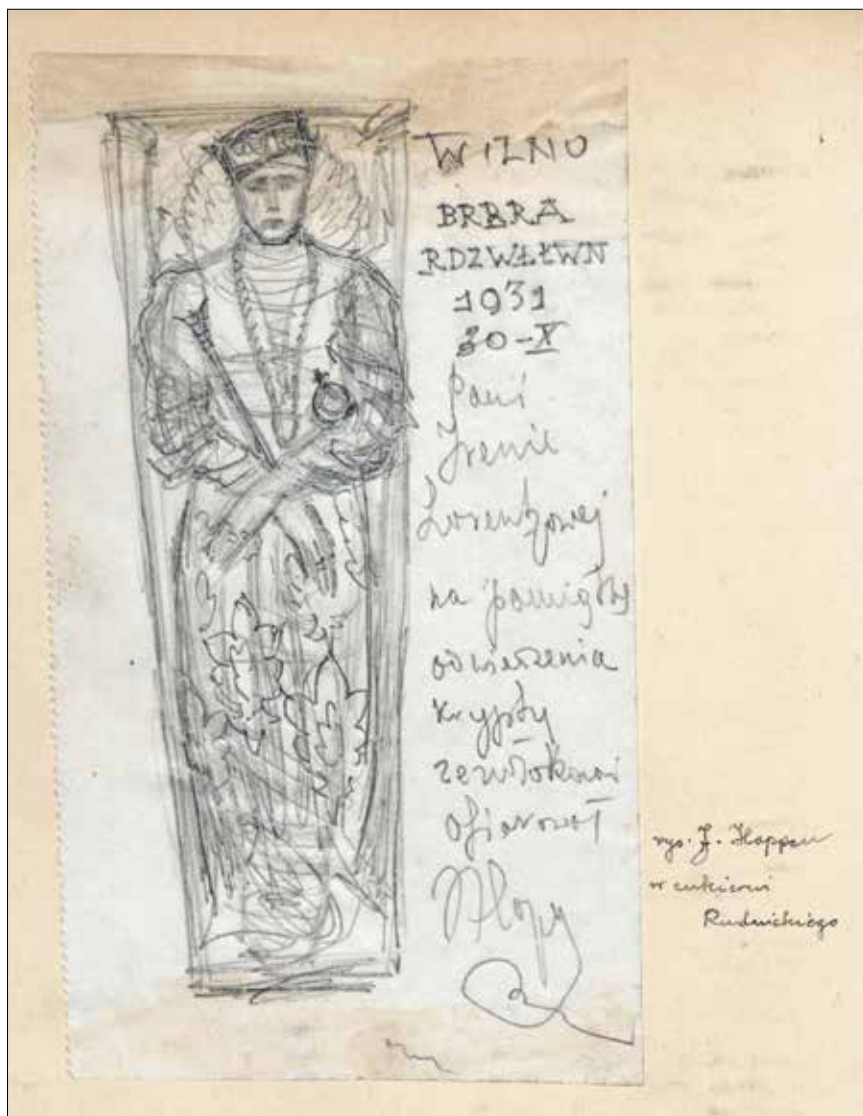

Karta z lakowymi pieczęciami Kapi- tuły katedralnej i Urzędu Wojewódzkiego - porównanie całkowicie bognie do bogoty w powstaniu. Mado wojewódzkiego - porównanie całkowicie bognie do bogoty w odległości samej powstania

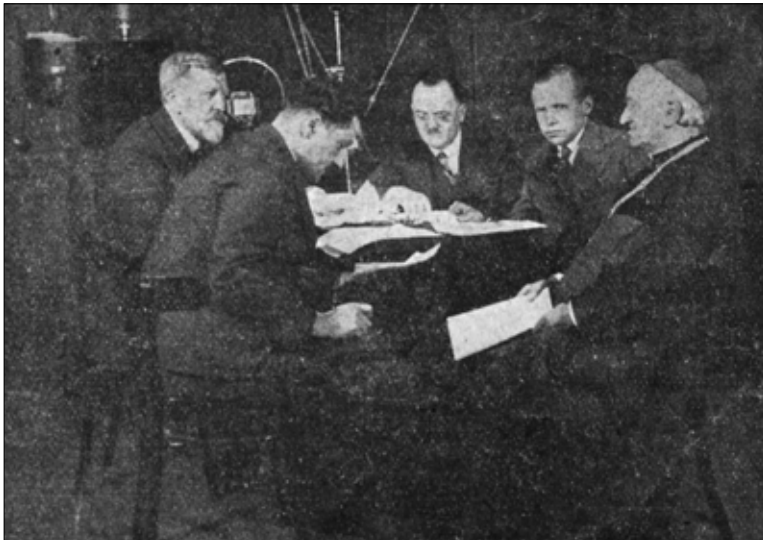
64. Stanisław Lorentz przy trumnie Barbary Radziwiłłówny, karta z lakowymi pieczęciami Kapi- tuły katedralnej i Urzędu Wojewódzkiego, wycięty z gazety artykuł *Otwarcie trumny Królowej Barbary* oraz wizytówka margrabiny Umiastowskiej (fragment karty z albumu)

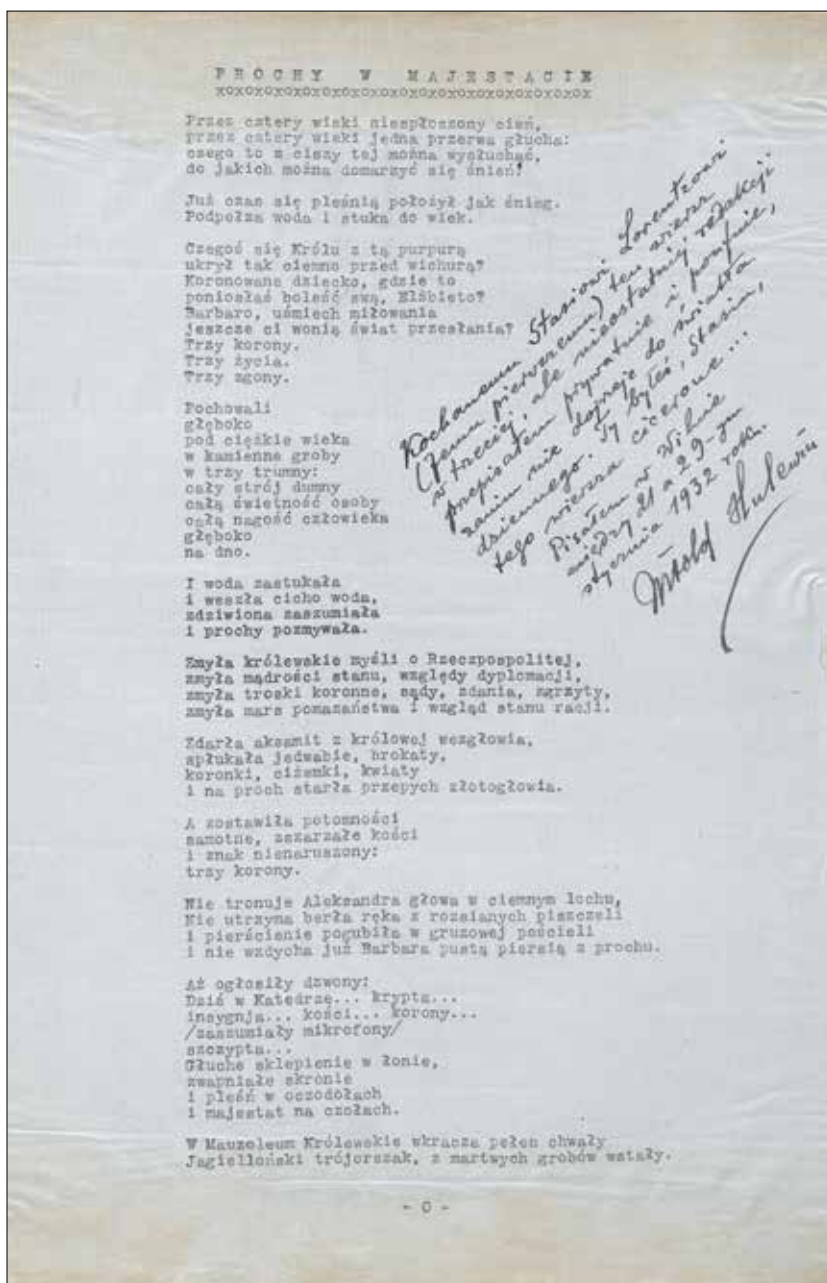
65. Jerzy Hoppa WILNO BRBRA RDZWILLWN z dedykacją dla Ireny Lorentzowej, rysunek ołówkiem, 30 X 1931

66. Obraz Kazimierza Kwiatkowskiego przedstawiający odkrycie grobów królewskich w Bazylice Wileńskiej. Po prawej stoją: Ferdynand Ruszczyc i bp. Kazimierz Michalkiewicz, przed nimi siedzą: Stanisław Lorentz, prof. Michał Reicher i inż. Peksza (trzyma tacę). Po lewej stoi Jerzy Hoppen, przed nim siedzą: dr Witold Sylwanowicz (przy ścianie), obok Mieczysław Limanowski, Michał Brensztejn (w binoklach), Ludomir Sleńdziński

67. Audycja radiowa „Odkrycie grobów królewskich w Bazylice Wileńskiej”, 1931; od lewej: Ferdynand Ruszczyc, Witold Hulewicz, Juliusz Kłos, Stanisław Lorentz, biskup Kazimierz Michalkiewicz

68. Witold Hulewicz, *Prochy w majestacie*, wiersz, maszynopis z odręczną dedykacją dla Stanisława Lorentza, 1932

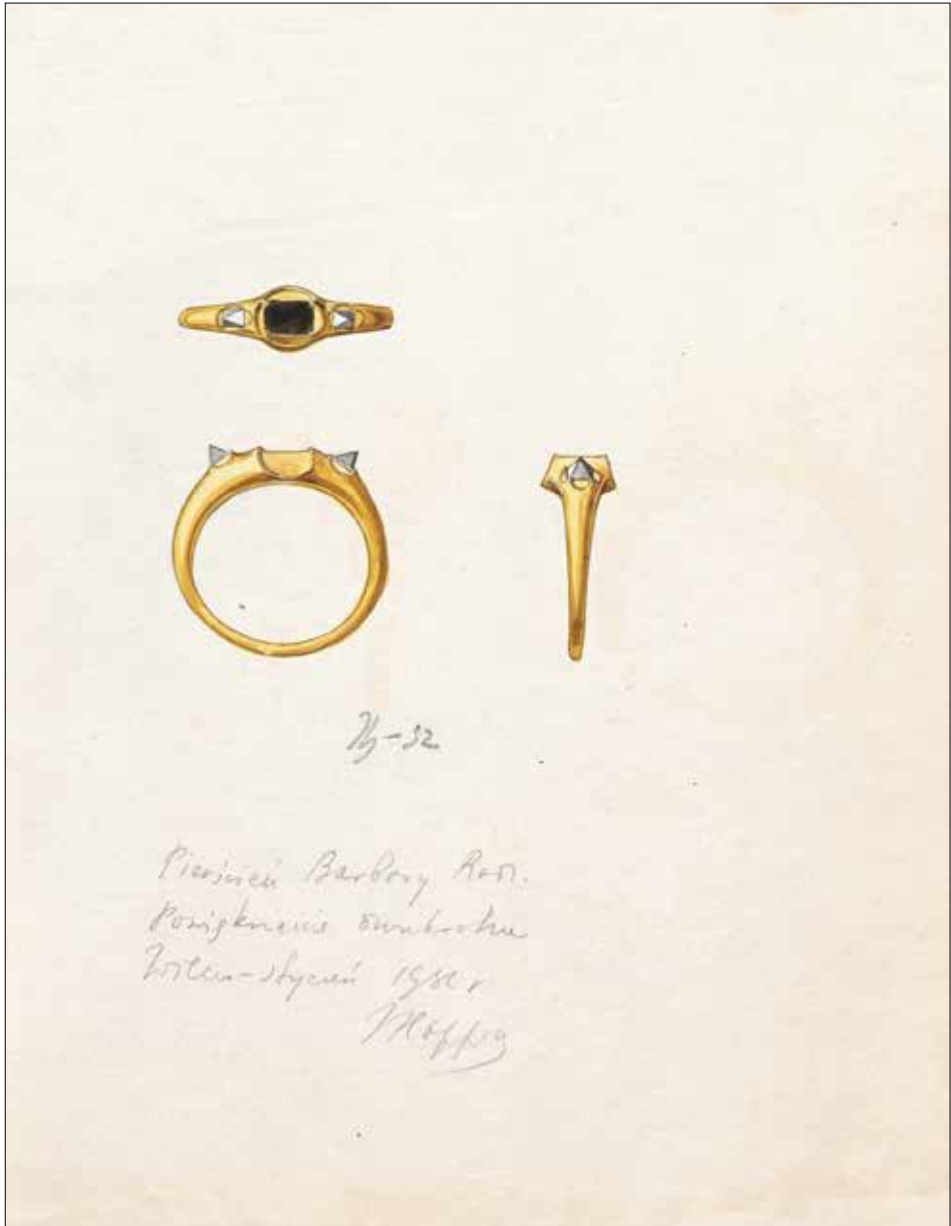
69. Wystawa w zakrystii katedralnej, 1933: gabłota I, korona pogrzebowa Aleksandra Jagiellończyka

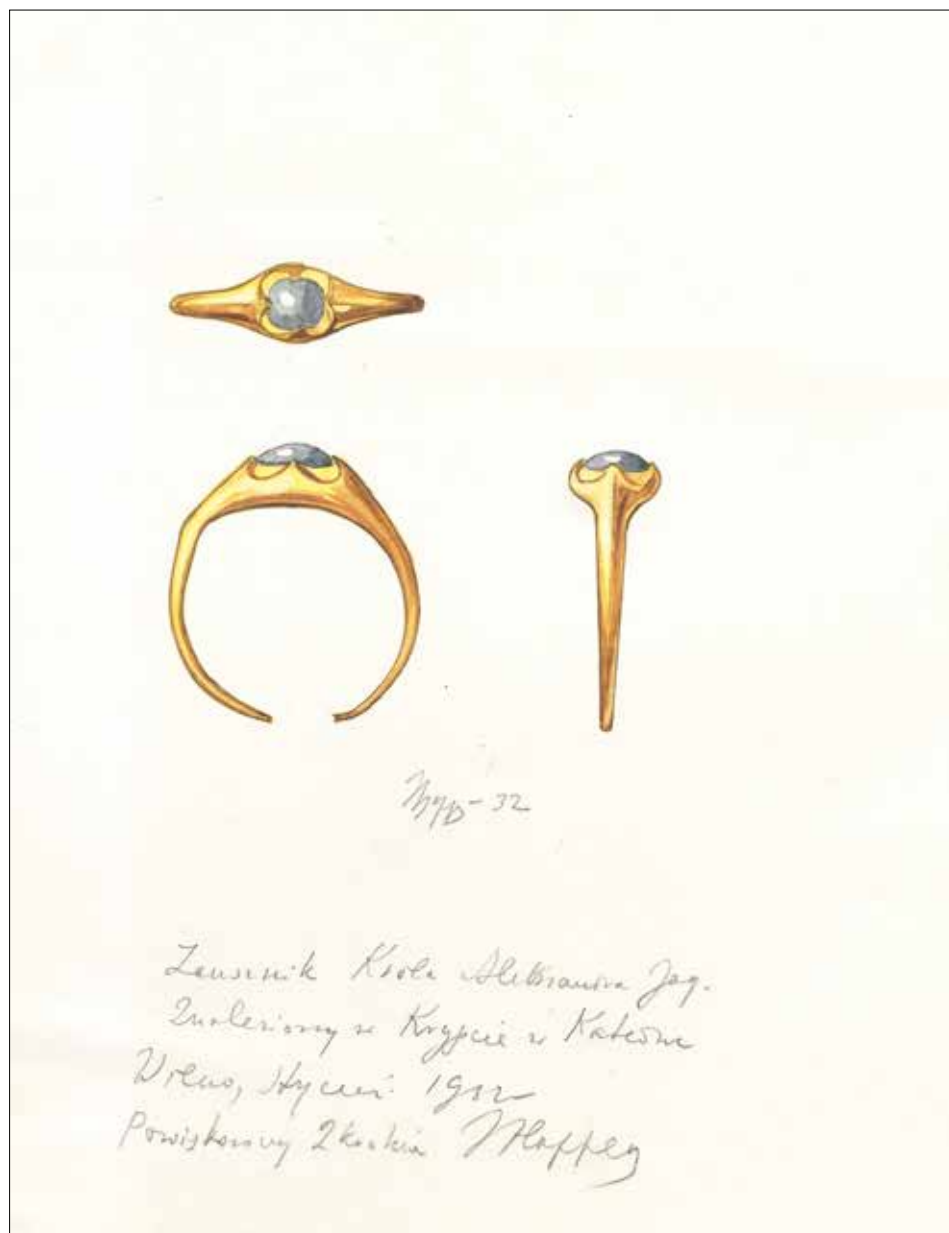
70. Wystawa w zakrystii katedralnej, 1933: gabłota II, korona pogrzebowa królowej Elżbiety

71. Wystawa w zakrystii katedralnej, 1933: gabłota III, insygnia pogrzebowe Barbary Radziwiłłówny

72. Jerzy Hoppen, Zausznik króla Aleksandra Jagiellończyka znaleziony w krypcie w Katedrze, powiększony dwukrotnie, akwarela, Wilno, styczeń 1932

73. Jerzy Hoppen, *Pierścień Barbary Radziwiłłówny, powiększony dwukrotnie*, akwarela, Wilno, styczeń 1932

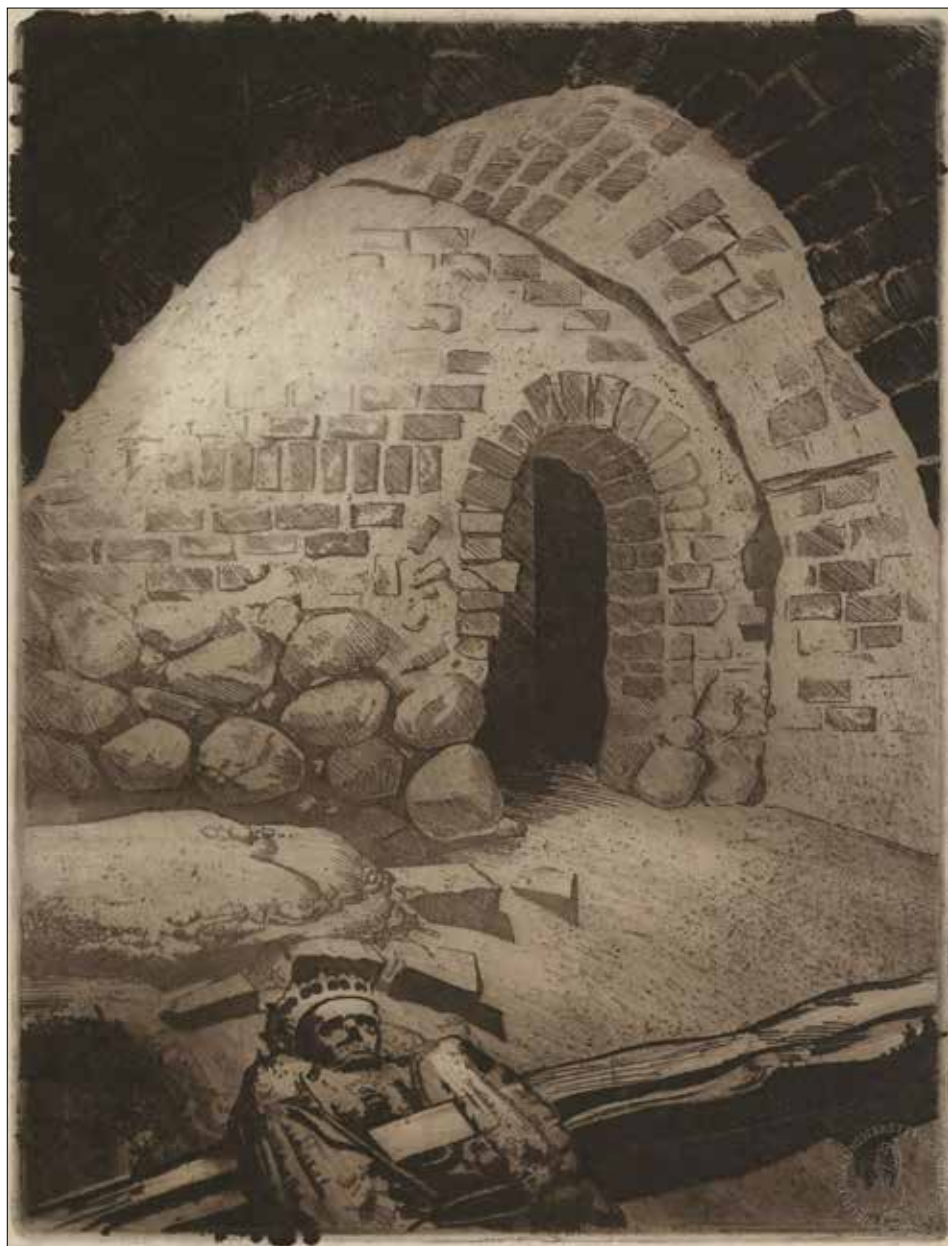
74. *Portret królowej Elżbiety Habsburżanki*, pracownia Lucasa Cranacha młodszego, ok. 1556, Muzeum Czartoryskich (Cyfrowe Muzeum Narodowe w Krakowie)

75. *Portret królowej Barbary Radziwiłłówny*, pracownia Lucasa Cranacha młodszego, ok. 1556, Muzeum Czartoryskich (Cyfrowe Muzeum Narodowe w Krakowie)

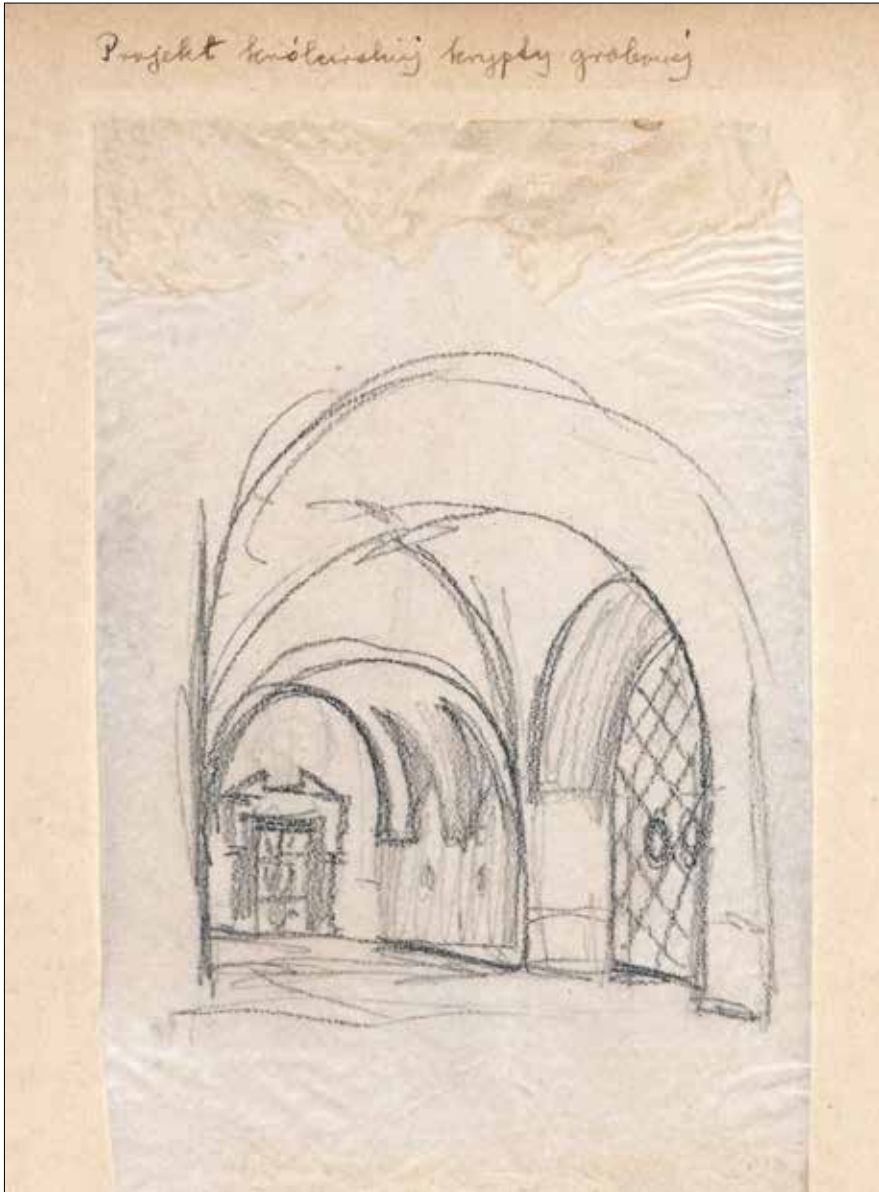
76. Ludomir Sleńdziński, *Szczątki królowej Barbary Radziwiłłówny*, pocztówka, ok. 1932–1933 (Polona)

77. Jerzy Hoppen, *Wnętrze krypty z widokiem na korytarzyk wejściowy*, akwafora, 1933 (Kujawsko-Pomorska Biblioteka Cyfrowa)

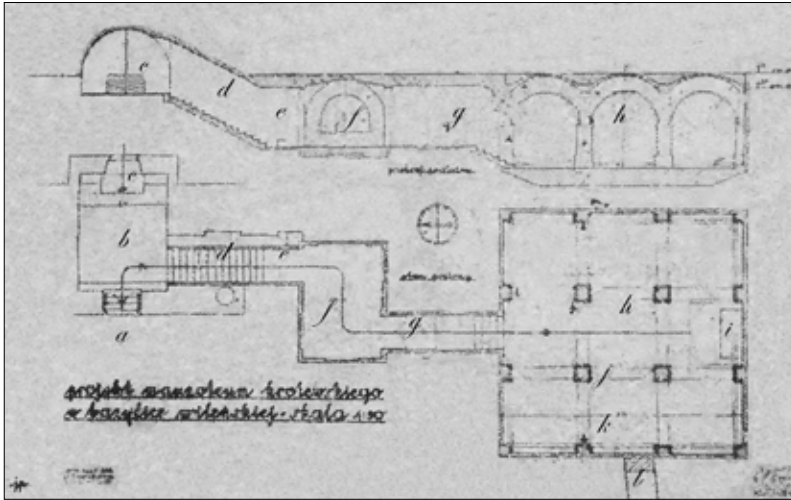
78. Prowizoryczne mauzoleum w dawnej kaplicy królewskiej w Bazylice Wileńskiej, projekt wnętrza Jerzy Hoppen, projekt trumien-sarkofagów Stefan Narębski, fot. Jan Bułhak, 31 VIII 1933

79. *Projekt królewskiej krypty grobowej*, autor nieznan, ok. 1932–1933, tytuł nadany przez Stanisława Lorentza

80. *Projekt krypty grobowej królewskiej*, autor nieznany, ok. 1932–1933, tytuł nadany przez Stanisława Lorentza

81. Juliusz Kłos, *Projekt mauzoleum królewskiego w Bazylice Wileńskiej*, „Kurier Wileński” 1933, nr 345, s. 3 (Jagiellońska Biblioteka Cyfrowa)

82. Juliusz Kłos, *Szkic wnętrza mauzoleum królewskiego pod kaplicą św. Kazimierza w Bazylice Wileńskiej*, 1932, projekt wybrany do realizacji, „Wilno” 1939, nr 2, s. 113 (Biblioteka Cyfrowa Uniwersytetu Łódzkiego)

Kościóły i klasztory

Kościół franciszkański pw. Wniebowzięcia NMP

83. Fasada kościoła franciszkańskiego pw. Wniebowzięcia NMP w Wilnie, lata 30. XX. (Polona)

84. Jedna z kaplic kościoła franciszkańskiego służąca jako magazyn Archiwum Państwowego w Wilnie – na półkach materiały pozostałe po kancelarii policmajstra, pocztówka, 1927 (Polona)

Kościół św. Jana

85. Kościół św. Jana wraz z dzwonnica, przed nim OO. Bernardynów, w tle panorama Wilna, fot. Jan Bułhak, pocztówka, 1938 (Polona)

86. Kościół św. Jana i dzwonnica od strony Pałacu Biskupiego, fot. Jan Bułhak, pocztówka, ok. 1930 (Polona)

Kościół św. Jana

87. Kościół św. Michała i klasztor bernardynek w Wilnie, fot. Jan Bułhak, 1938 (Polona)

88. Mury poklasztorne przy kościele św. Michała w Wilnie, fot. Jan Bułhak, pocztówka, przed 1918 (Polona)

89. Cudowny obraz Matki Bożej Świętomichalskiej z XVI w. [w:] Edward Nowakowski, *Cudowne obrazy Przebłogosławionej Matki Bożej w Wilnie*, Kraków 1902, tabl. 2 (Polona)

90. Nagrobek Lwa Sapiehy oraz jego żon: Elżbiety z Radziwiłłów i Doroty z Firlejów w kościele św. Michała, 1933 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

Kościół św. Mikołaja

91. *Front kościoła św. Mikołaja w Wilnie*, rysował Karol Rypiński, litografował Antoni Klukowski [w:] Michał Baliński, *Historia miasta Wilna*, t. 1, Wilno 1836, tabl. 1 (Polona)

92. *Kościół św. Mikołaja w Wilnie* [w:] Władysław Zahorski, *Kościół św. Mikołaja w Wilnie*, Wilno 1921, wkładka między s. 42 i 43 (Polona)

Kościół Pana Jezusa na Antokolu (Trynitarzy, Potrynitarski)

93. Stanisław Januszewicz, *Kościół Trynitarzy na Antokolu w Wilnie*, rysunek, pióro, pędzel, tusz, gwasz, akwarela, ok. 1830–1840 (Cyfrowe Muzeum Narodowe w Warszawie)

94. Kościół Pana Jezusa) na Antokolu (potrynitarski) po zmianie hełmów wież wg projektu Juliusza Kłosa, fot. Jan Bułhak, „Ziemia” 1930, nr 9, s. 177

95. *Wnętrze kościoła Pana Jezusa na Antokolu*, rysował Wasilij Sadownikow, rytował Isidore-Laurent Deroy, *Album Wileńskie*, [staraniem i nakładem] Jana Kazimierza Wilczyńskiego, [1845–1859], poszyt 2 (Polona)

Kościół Wszystkich Świętych

96. Krucyfiks we wnętrzu kościoła Wszystkich Świętych w Wilnie, ok. 1930 (Polona)

Góra Zamkowa

97. Juliusz Kłos i Stanisław Lorentz na Górze Zamkowej w Wilnie, 1930

98. Grupa osób przy remontowanej baszcie Giedymina na Górze Zamkowej w Wilnie, w tle rzeka Wilia i kościół św. Rafała na Śnipiszkach, 1929 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

Stan murów na Górze Zamkowej.

Konieczne jest usunięcie nadbudówki drewnianej na baszcie.

Komisja, powołana do zbadania góry Zamkowej w Wilnie, złożona z następujących osobistości: prof. Ferdynanda Ruszczyca, L. Usieblo, prof. J. Kłosa, Ludomira Siendzińskiego, prezesa Wileńskiego Towarzystwa Artystów Plastyków, — Michała Brenastejnsa, członka zarządu i kustosa muzeum Tow. Przyj. Nauk w Wilnie, — Wacława Gisberta - Studnickiego, dyrektora Archiwum Państwowego, prof. M. Limanowskiego, prof. Mariana Morelowskiego, inż. arch. A. Przygodzkiego, kierownika oddziału Dyrekcji Robót Publicznych, — S. Narębskiego, architekta miejskiego, — Jana Borowskiego, inż. architekta, — J. Rouby i konserwatora dr. Stanisława Lorentza, — po przeprowadzeniu gruntownych badań stanu konserwacji baszty i pałacu mieszkalnego oraz po zbadaniu terenu wzgórze stwierdziła w formie protokołu, podpisanego przez wszystkich wyżej wymienionych, co następuje:

I. Stan konserwacji baszty jest w najwyższym stopniu niezadawalający. Stan taki wywołało wieloletnie przekazywanie wilgoci wskutek braku należytego pokrycia korony murów oraz nadmierne obciążenie nadwornych murów drewnianą, dwupiętrową nadbudówką. Dla uniknięcia groźnych następstw, które mogłyby spowodować pozostawienie baszty w dotychczasowym stanie, komisja uznała za konieczne: 1) niezwłoczne zmieszenie drewnianej nadbudówki i odcyszczenie korony murów, 2) wzmocnienie konsystencji murów, 3) odłączenie baszty prowizorycznym dachem, krytym blachą żelazną, do czasu wykonania nowego zwieńczenia według projektu wybranego w drodze konkursu, 4) wzmocnienie przylegających do baszty fragmentów murów obwodowych, 5) związanie baszty do czasu zupełnego zabezpieczenia murów dwiema żelaznymi obręczami.

II. Komisja uznała, że przy opracowywaniu warunków konkursu na zwieńczenie baszty należy ściśle rozgraniczyć zagadnienia konserwatorskie, których rozwiązanie narzuca dzisiejszy stan baszty, oraz zagadnienia, których rozwiązanie pozostawia się do rozstrzygnięcia projektodawcom.

III. Przyczyną osypania się w kwietniu r. b. na zbocze wzgórze od strony Wileńki części kamiennej okładziny pałacu mieszkalnego było przenikanie opadów atmosferycznych przez koronę murów w szczelinę między okładziną i miazdkiem muru i wypieranie okładziny nazewnątrz w czasie zamrażania wody. Komisja stwierdziła, że stan pozostałej okładziny jest groźny i należy się liczyć z możliwością dalszego osypywania się kamieni, oraz ustaliła, że w celu należytego zakonserwowania ruin należy okładzinę zrekonstruować, przemalowując części okładziny, niezwiązane należycie z miazdkiem muru. Zdaniem komisji, udośćwień góry Zamkowej dla publiczności nastąpić może, ze względów bezpieczeństwa, dopiero po wykonaniu niezbędniejszych prac konserwacyjnych.

IV. Po zbadaniu terenu wzgórze należy pozostawić ponad poziomem ziemi wierzchnią warstwę odnalezionych murów zamku i odsłaniać je częściowo w następnych latach w miarę posiadanych kredytów na równoczesne przeprowadzenie prac konserwacyjnych. Odnaleziona dotąd fundamenty drugiej baszty, murów obwodowych od strony Wilji i zabudowań zamkowych stanowią doniosły materiał dla odtworzenia pierwotnego układu zamku, dotychczas prawie zupełnie nieznanego. Spodziewać się należy, że prace, zamierzone na lata następne, przyniosą bogaty plon naukowy.

W celu ułatwienia prac konserwacyjnych i badawczych komisja wyłoniła dwie sekcje: konserwatorską, której zadaniem będzie opracowanie szczegółowych programów konserwacji ruin, oraz naukowo-badawczą, która zgromadzić ma materiały do historii zamku górnego i opracować rezultaty badań. Do komisji konserwatorskiej weszli: arch. J. Borowski, prof. Kłosa, konserwator Lorentz, prof. Morelowski, arch. Narębski, naczk. Przygodzki i arch. Rouby. Do sekcji naukowo-badawczej: p. M. Brenastejn, prof. Kłosa, kons. Lorentz, prof. Morelowski, arch. Rouby, dyr. Studnicki i p. L. Usieblo.

kw. Wil. 29.V

Ruiny zypie się! a ou waga rodzima, idyll!!! →

... Komisji Państwowego, prof. W. Limanow...
... skiego, prof. Mariana Morelowskiego, inż...
... inż. arch. A. Przygodzkiego, kierowni...
... ka oddziału Dyrekcji Robót Publicznych...
... nych, — S. Narębskiego, architekta mi...
... miejskiego, — Jana Borowskiego, inż. p...
... architekta, — J. Rouby i konserwatora...
... dr. Stanisława Lorentza, po przeprowa...
... dzeniu gruntownych badań stanu kon...
... serwacji baszty i pałacu mieszkalnego...
... oraz po zbadaniu terenu wzgórze m...
... stwierdziła w formie protokołu, podpisa...
... nianych, co następuje: 1) Stan konser...
... wacji baszty jest w najwyższym stop...
... niu niezadawalający. Stan taki wywo...

Zebrań komitetu uczczenia Adama Mickiewicza

W sobotę dn. 10 b. m. o godzinie 13 m. 30 w sali kafełkowej rejonowej urzędu wojewódzkiego odbędzie się pod przewodnictwem p. Wojewody Beckowicza posiedzenie Komitetu Uczczenia Pamięci Adama Mickiewicza. Komitet zebrał się po dłużej bezczynności i głównym celem jego obrad będzie sprawa przypięcia rozkazów jednego z jego sądek, mianowicie utworzenia w Nowogródku Muzeum im. Adama Mickiewicza.

W posiedzeniu weźmie partem udział, pp. generalny Konserwator państwowy prof. Remer, naczelnik Wydziału Zabytków Departamentu Sztuki Wojciechowski i konserwator wileńsko-nowogródzki Lorentz.

My obijać z brachy w ogrodzie komandorów

99. Z albumu opracowanego przez H. Schrammównę i I. Lorentzową, fragment jednej z kart poświęconych Górze Zamkowej: wycinki prasowe, fotografia rodziny Lorentzów i dowcipny komentarz

100. Baszta na Górze Zamkowej w Wilnie przed konserwacją – widoczna nadbudówka, na której mieścił się telegraf optyczny; w tle Góra Trzykrzyska, fot. Jan Bułhak, ok. 1928 (Polona)

101. Widok na Górę Zamkową, baszta po zdjęciu nadbudówki i po konserwacji, pocztówka, lata 30. XX w. (Polona)

102. Prezydent RP Ignacy Mościcki podczas zwiedzania ruin zamku w Wilnie, 1930; w grupie osób: Ferdynand Ruszczyc, kpt. Zygmunt Grużewski, Stanisław Lorenz, Marian Zyndram Kościalkowski, ppłk Wojciech Fyda (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

103. Z albumu opracowanego przez H. Schrammównę i I. Lorentzową, fragment jednej z kart poświęconych Górze Zamkowej: wycinki prasowe oraz fotografia Ireny Slendzińskiej, jej córki Julity i Irenki Lorentzówny przed ruinami zamku

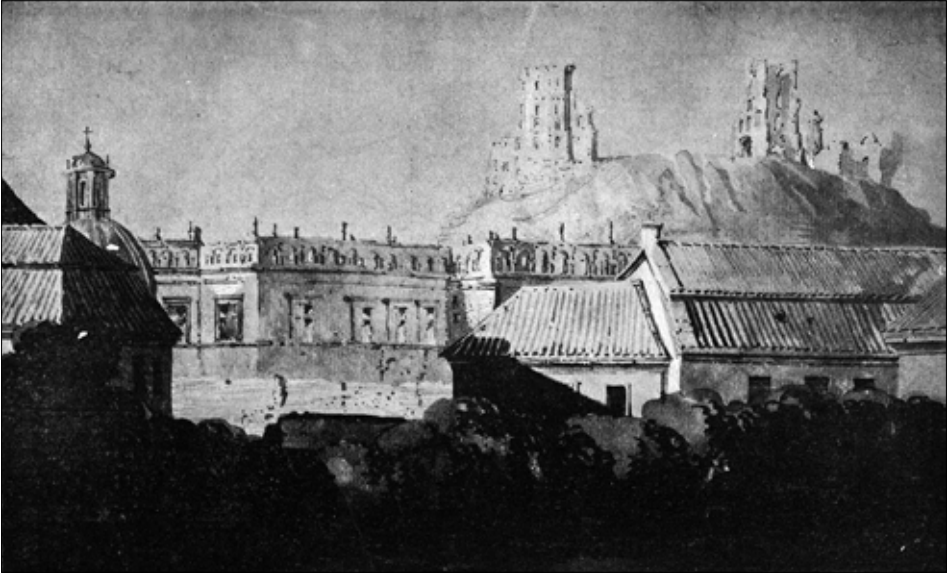
104. Wycieczka na Górę Zamkową zorganizowana podczas VI Powszechnego Zjazdu Historyków Polskich w Wilnie we wrześniu 1935; pierwszy z lewej – Stanisław Lorentz

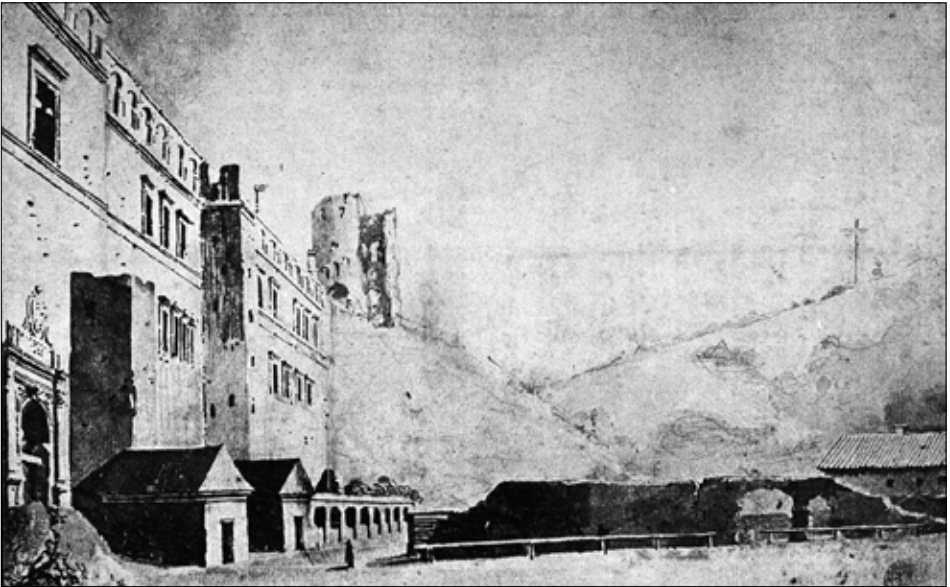
105. Ruiny zamku na Górze Zamkowej po konserwacji, widok sprzed 1939 (Polona)

106. Franciszek Waclaw Balcewicz, *Effigies s. Casimiri regij Poloniae [...]* z widokiem zamku wileńskiego, miedzioryt, 1749 (Polona)

107. Franciszek Smuglewicz, *Widok pałacu Zamkowego i kopuły św. Kazimierza w Wilnie*, akwarela, 1785–1786; reprodukcja z: *Wilno sprzed stu lat*, Wilno 1912 (Jagiellońska Biblioteka Cyfrowa)

108. Franciszek Smuglewicz, *Widok tegoż Pałacu i góry Krzyżów, na której byli męczeni Franciszkanie*, akwarela, 1785–1786; reprodukcja z: *Wilno sprzed stu lat*, Wilno 1912 (Jagiellońska Biblioteka Cyfrowa)

109. Józef Peszka, *Góra Zamkowa i Snypiszki patrząc od Willenki w Wilnie*, rysunek tuszem, 1808 (Cyfrowa Vilniaus universiteto biblioteka)

110. Franciszek Smuglewicz, *Widok rzeki Wilii i Góry Zamkowej i drugiej góry Bekiesza zwanej na której grób Bekiesza Arianina*, akwarela, fot. Władysław Zahorski, przed 1912 (Polona)

111. Stanisław Lorentz, Mika Kwiatkowska i Jerzy Hoppen w „Cielętniku”, Wilno, 1932

TROKI

1. Troki, panorama miasta od strony zamku, lata 30. XX w.

2. „Objazd na Lorencowo” [sic!] – tablica informacyjna umieszczona w Trokach podczas konserwacji ruin zamku, ok. 1929

3. Na szczycie rusztowania postawionego przy wieży zamku w Trokach: Stanisław Lorentz (siedzi) i Jan Borowski (stoi za nim pochylony), ok. 1929–1930

4. Wierszyk o Janie Borowskim oraz reprodukcja ryciny z XIX w. przedstawiającej ruiny zamku w Trokach (fragment karty z albumu)

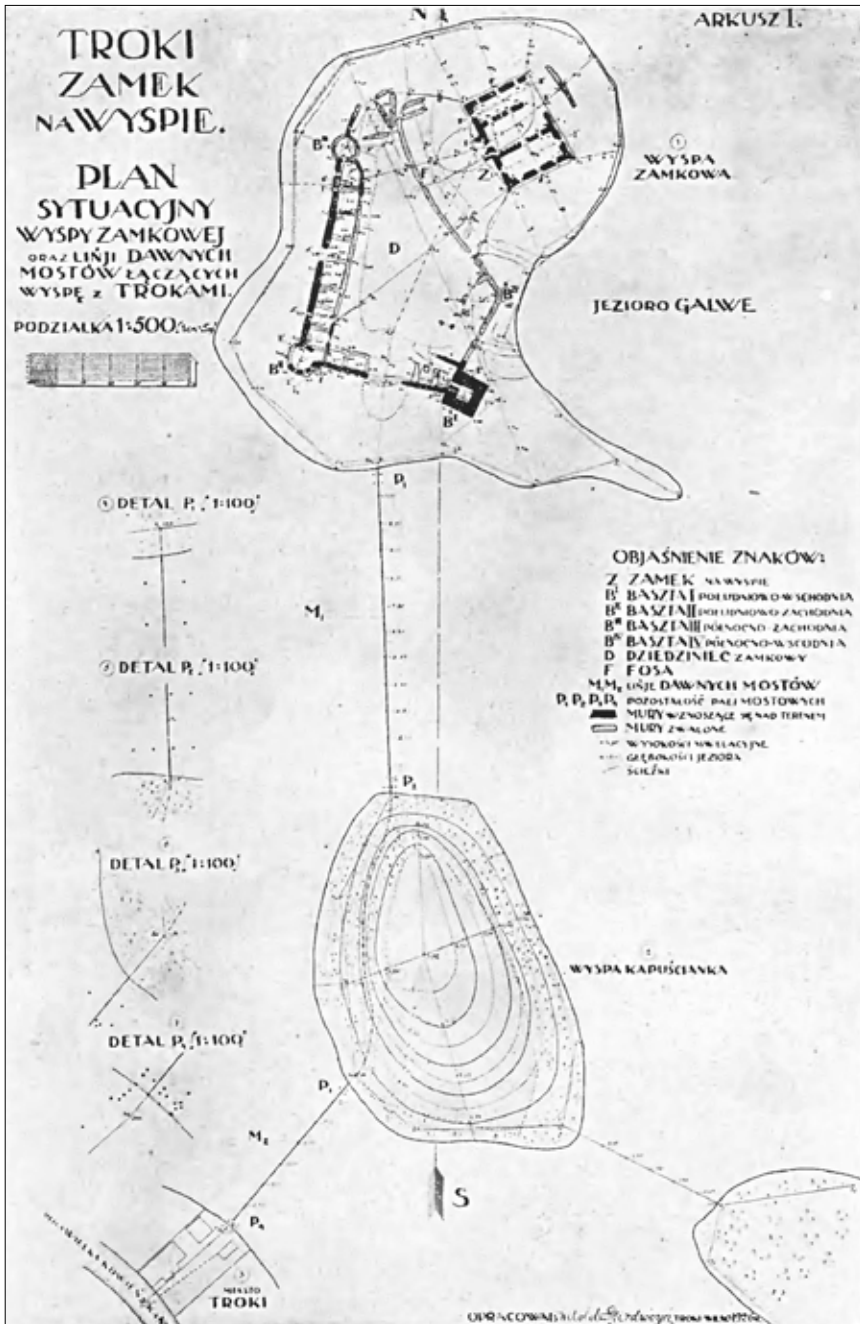
5. Podczas konserwacji ruin zamku w Trokach; w pierwszym rzędzie od lewej: Stanisław Lorentz (z papierosem), Jan Borowski (z kapeluszem), Juliusz Kłos (z laską), ok. 1929–1930

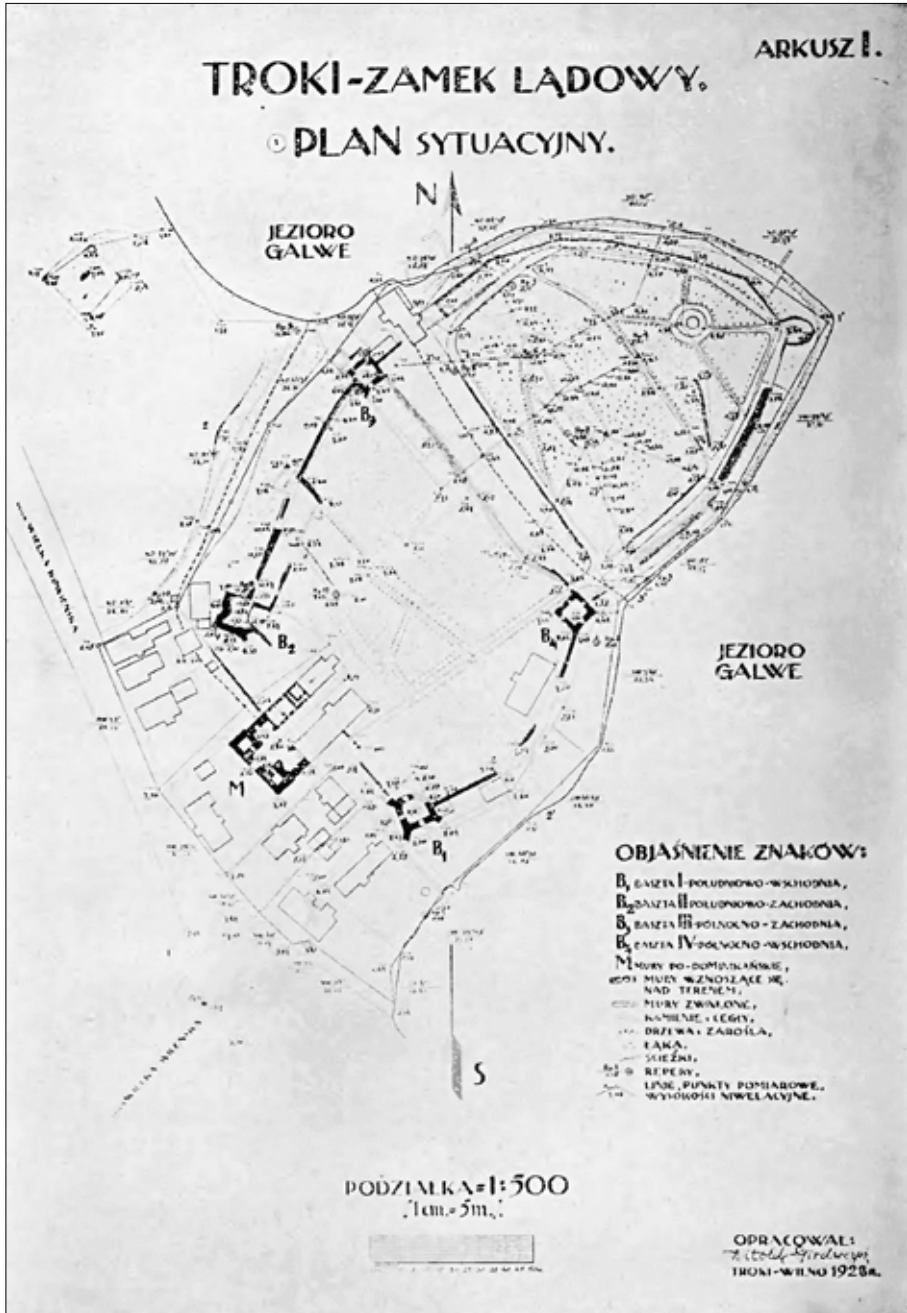
6. *Widok ruin Zamku Kiejstuta w Trokach*, litografia, rysował z natury i na kamieniu Karol Raczyński, zakład litograficzny Macieja Przybylskiego, ok. 1832–1837 (Cyfrowe Muzeum Narodowe w Warszawie)

7. *Freski w zamku trockim*, rysował z natury w 1823 Wincenty Smokowski, „Atheneum” 1841, t. 5, fragment ryciny (Polona)

8. Troki – Zamek na Wyspie. Plan sytuacyjny wyspy zamkowej, „Wiadomości Konserwatorskie” 1929, nr 17, s. 66, ryc. 31 (Radomska Biblioteka Cyfrowa)

9. Troki – zamek łądowy. Plan sytuacyjny, „Wiadomości Konserwatorskie” 1929, nr 17, s. 67, ryc. 32 (Radomska Biblioteka Cyfrowa)

10. Stanisław Lorentz i Jan Borowski (stoją pośrodku) z grupą robotników zatrudnionych przy konserwacji zamku w Trokach, ok. 1929–1930

11. Helena Schrammówna, *Baszta trocka*, rysunek tuszem, 1934

12. Ruiny zamku w Trokach, stan przed konserwacją, ok. 1929

13. Ruiny zamku w Trokach, brama wjazdowa po konserwacji, ok. 1938 (Polona)

14. Wizyta prezydenta Ignacego Mościckiego w Trokach, 1930; w grupie m.in. wojewoda wi-
leński Władysław Raczkiewicz oraz Stanisław Lorentz (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

15. Troki, karańska kenesa zbudowana w XVIII w., pocztówka, 1937 (Polona)

16. Prezydent Ignacy Mościcki z wizytą w świątyni karańskiej w Trokach, pierwszy z prawej: Seraja Markowicz Szapszał hachan Karaimów RP, obok niego Szymon Firkowicz ułłu hazzan w Trokach, 1930 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

17. Prezes Tureckiego Touring Klubu, Reszyd Bey w Trokach u Karaimów, 1930; w grupie także: Seraja Markowicz, Józef Łobanos, Szymon Firkowicz oraz Stanisław Lorentz i Bohdan Wendorff

18. Wizyta Prezydentowej Marii Mościckiej w Trokach, 1934; w towarzyszącej jej grupie m.in. Józef Hartman, Stanisław Lorentz, Bohdan Wendorff oraz Władysław Jaszczolt

19. Grupa osób przed ruinami w Trokach podczas Zjazdu Związku Muzeów w 1934; widoczni m.in. Feliks Kopera oraz Irena i Stanisław Lorentzowie

OKOLICE

1. W Brastawszczyźnie – lato 1929, fot. Stanisław Lorentz, podpisała Irena Lorentzowa

- Prace nad inwentaryzacją zabytków powiatu brasławskiego; od lewej: Jan Bułhak, Stanisław Lorentz i Juliusz Kłos na balkonie wynajmowanego pokoju w Drui, fot. Jan Bułhak, 1930

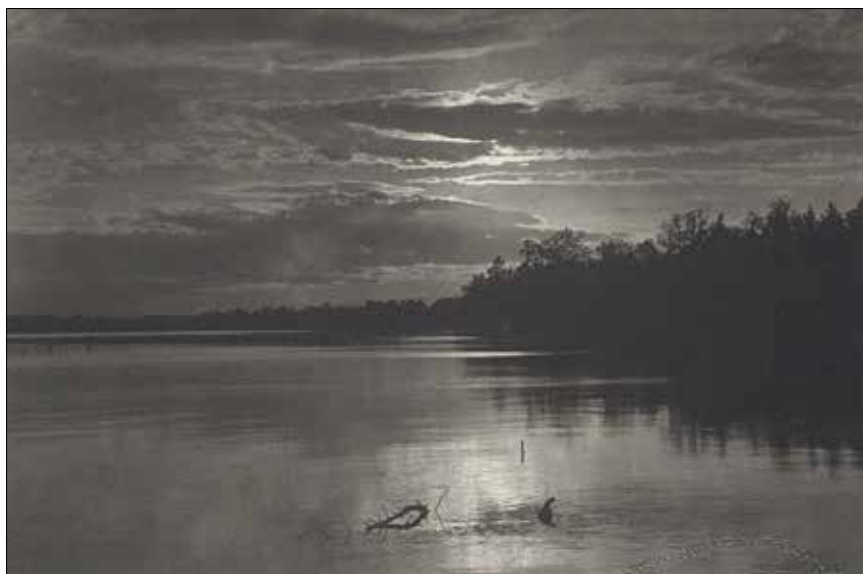
3. Podczas pomiarów architektonicznych kościoła Bernardynów w Druji: Stanisław Lorentz, Jan Bułhak i Witold Kieszkowski wśród studentów Wydziału Sztuki Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie, uczniów Juliusza Kłosa, w tle kapliczka rokokowa po nieistniejącym drewnianym kościółku unickim, fot. Jan Bułhak, 1930

4. Druja zimą, w tle kościół i klasztor Bernardynów, ufundowany przez Kazimierza Lwa Sapiechę i zbudowany w latach 1643–1646, pocztówka, ok. 1936 (Polona)

5. Nowogródek, w głębi po lewej kościół farny pw. Przemienienia Pańskiego i ruiny zamku, fot. Jan Bułhak, lata 30. XX w. (Polona)

6. Nowogrodzczyzna, jezioro Świtez, fot. Jan Bułhak, ok. 1920–1930 (Polona)

7. Nowogrodzyczna, Tuhanowicze Murowanka, dom, w którym mieszkał Adam Mickiewicz, fot. Jan Bułhak, ok. 1920–1930 (Polona)

8. Nowogrodzyczna, Szczorse, oranżeria pałacu Chreptowiczów, ok. 1923 (Polona)

9. Nowogrodzyczna, dwór obronny w Gojcieniskach, fot. Jan Bułhak, przed 1930 (Polona)

10. Nowogrodzczyzna, Nieśwież, kościół farny Bożego Ciała, elewacja boczna, ok. 1930 (Polona)

11. Gościniec pod Bieniakoniami, fot. Jan Bułhak, ok. 1930 (Polona)

12. Budślów, późnobarokowy kościół Wniebowzięcia NMP (pobernardyński) w Budślówiu, lata 20. XX w. (Polona)

13. Budślów, jarmark na rynku i kościół Wniebowzięcia NMP (pobernardyński), lata międzywojenne, fot. Zakład Fotograficzny „Kagan” (Polona)

14. Głębokie, dawny barokowy kościół pokarmelicki zmieniony w cerkiew, fot. Jan Bulhak, ok. 1930 (Polona)

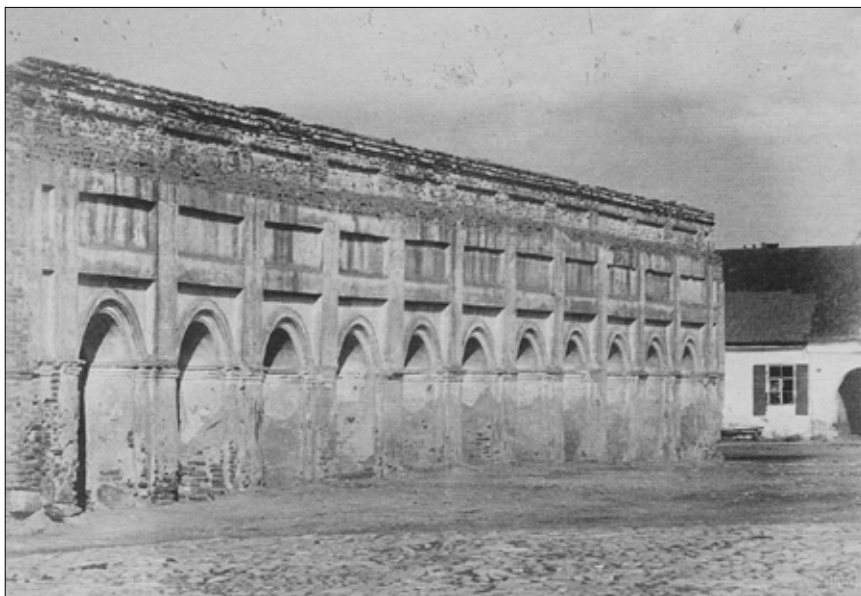
15. Stółpce, nieistniejący dziś barokowy kościół poddominikański, fot. Jan Bułhak, lata 20. XX w. (Polona)

16. Stółpce, wnętrze kościoła poddominikańskiego, fot. Jan Bułhak, lata 20. XX w. (Polona)

17. W drodze do Sućkowa – Stanisław Lorentz przed kościołem św. Michała Archanioła w Smorgonjach, początek lat 30. XX w.

18. Nieśwież, hale na rynku, fot. Jan Bulhak, ok. 1914 (Polona)

Fotografowała Dietlinda v. Künssberg
całkowicie profana historycznie, będąc przyciągnięta do Wilna
na koncert "Wielkiej" Orkiestry
miejscowej - nieś - zainicjowana stępczys

19. Nowogrodek, przed halami na rynku, fot. Dietlinda von Künssberg, lata 30. XX w.

20. Miedniki Królewskie, Stanisław Lorentz na murach ruin średniowiecznego zamku, 1932

21. Mir, zamek podczas konserwacji jednej z wież, fot. Adam Wisłocki, ok. 1923 (Polona)

22. Nowogródek, ruiny średniowiecznego zamku, za Górą Zamkową w głębi po lewej stronie – fara Witoldowa, fot. Jan Bułhak, ok. 1920–1930 (Polona)

23. Lida, ruiny zamku Gedymina, widok z lewej strony, pocztówka, ok. 1930 (Polona)

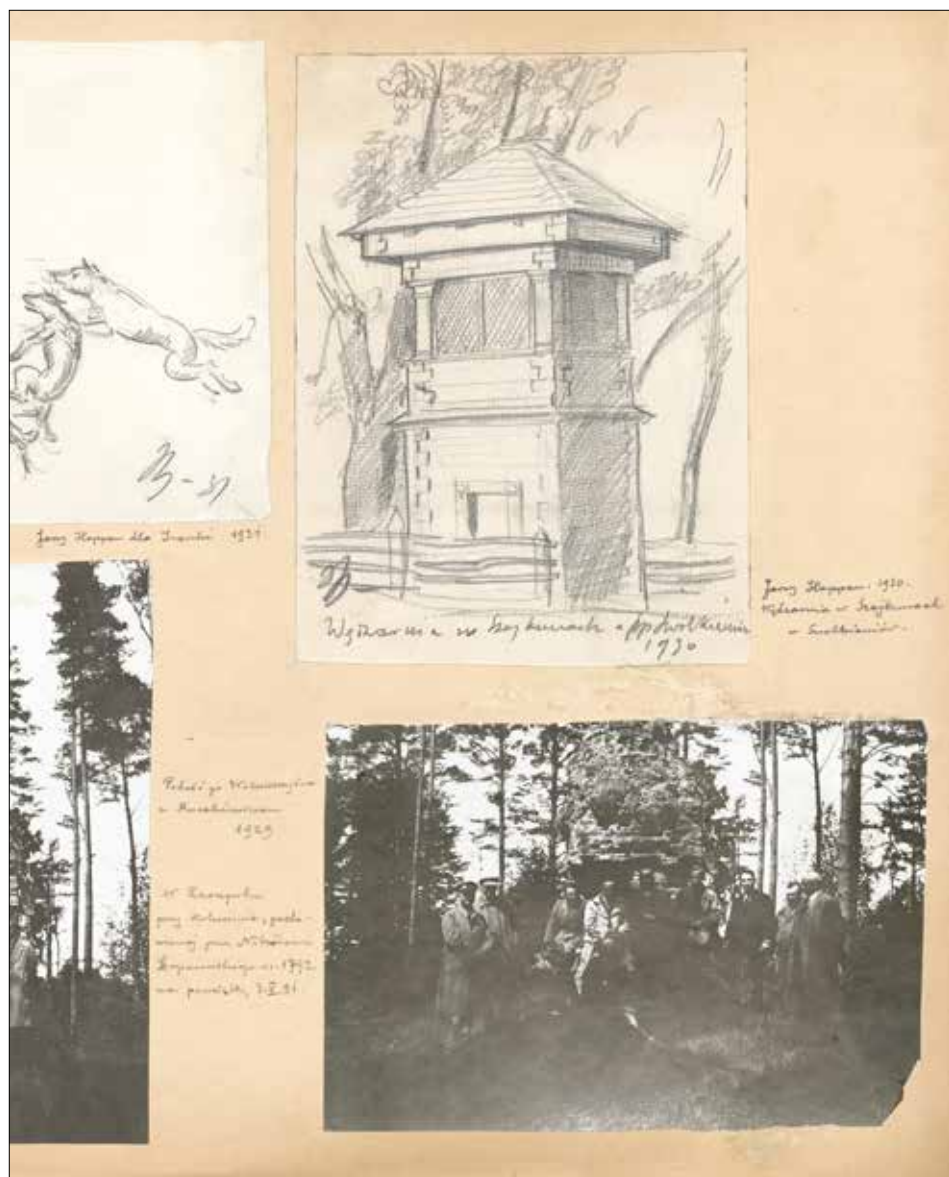
24. Lida, ruiny zamku Gedymina, widok na mury i dziedziniec, pocztówka, ok. 1930 (Polona)

25. Krewo, ruiny średniowiecznego zamku, w głębi drewniane domy przy drodze, fot. Jan Bułhak, przed 1930 (Polona)

26. Krewo, ruiny zamku z innej strony, fot. Jan Bułhak, ok. 1930 (Polona)

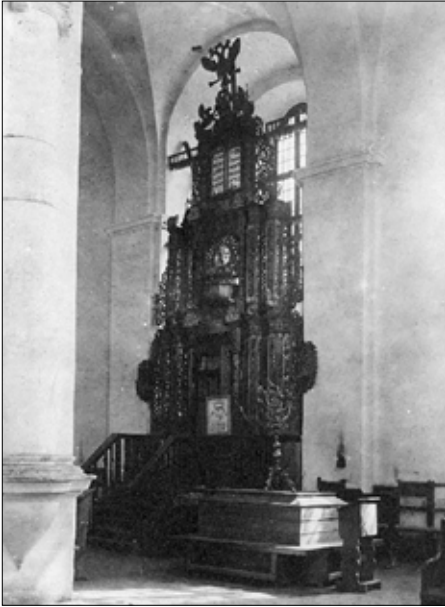
27. Rysunek Jerzego Hoppena, Wędzarnia przy dworze Swolkieniów w Szajkunach oraz fotografia grupy towarzyszącej wojewodzie Władysławowi Raczkiewiczowi w Leonpolu w 1929 (fragment karty z albumu)

28. *Dyptyk pasyjny* z kości słoniowej z ostatniej ćwierci XIV w. podobny do opisanego przez Lorentza dyptyku znalezionej w Rudzie Jaworskiej w 1931 (Kolekcja Muzeum Czartoryskich w Krakowie)

29. Druja, widok ogólny; pośrodku nieistniejąca dziś późnobarokowa synagoga ufundowana przez rodzinę Sapiechów, pocztówka, ok. 1936 (Polona)

30. Aron ha-kodesz (szafa ołtarzowa) w synagodze w Drużynie (widok ogólny), fot. Jan Bułhak, 1929 (Instytut Historii Sztuki PAN; wikimedia commons)

31. Aron ha-kodesz w synagodze w Drużynie: fragment kondygnacji środkowej, z lewej strony widać dłonie wysunięte w geście błogosławieństwa, fot. Jan Bułhak, 1929 (Instytut Historii Sztuki PAN; wikimedia commons)

32. Aron ha-kodesz w synagodze w Drużynie: fragment prawego skrzydła kondygnacji dolnej, fot. Jan Bułhak, 1929 (Instytut Historii Sztuki PAN; wikimedia commons)

33. Komaje, warowny kościół parafialny z XVII w., fot. Jan Bułhak, ok. 1930 (Polona)

34. Berezwecz, osiemnastowieczny kościół i klasztor bazylikański widoczny za jeziorem Głębokie, fot. Jan Bułhak, ok. 1925 (Polona)

35. Worniany – Widok dziedzina i miasteczka z domu mieszkalnego w majątności..., położony w guberni i powiecie wileńskim, należącej do J.W. Mikołaja Abramowicza, Kamerjunkra przy dworze Jego Cesarskiej Mości Aleksandra Igo, rysował Johann Friedrich Franz Bruder, litografia, ok. 1824 (Polona)

36. Worniany – Widok na wyspy, browar, młyn i tartak w majątności..., rysował Johann Friedrich Franz Bruder, litografia, ok. 1824 (Polona)

DAWNA SZTUKA WILEŃSKA

1. Głowa słonia, fragment dekoracji wnętrza kościoła św. Piotra i Pawła na Antokolu w Wilnie, karta pocztowa, lata 30. XX w. (Polona)

Józef Peszka

2. Józef Peszka, *Widok Ratusza Wileńskiego od frontu*, akwarela, 1797 (Cyfrowa Vilniaus universiteto biblioteka)

3. Józef Peszka, *Widok ulicy i kościoła św. Kazimierza patrząc ku Ostrej Bramie*, akwarela, 1797 (Cyfrowa Vilniaus universiteto biblioteka)

4. Józef Peszka, *Widok okolicy Popławy zwanej pod Wilnem*, akwarela, 1808 (Cyfrowa Vilniaus universiteto biblioteka)

5. Józef Peszka, *Widok z Sierokiszek patrząc na Botaniczny Ogród i część miasta*, akwarela, 1808 (Cyfrowa Vilniaus universiteto biblioteka)

6. Józef Peszka, *Widok z pod Góry Zamkowej patrząc na Sierokiszki, góry Bekieszowa i Krzyżowa zwane w Wilnie*, akwarela, 1808 (Cyfrowa Vilniaus universiteto biblioteka)

7. Józef Peszka, *Widok okolicy Wilna Antokol zwany nad Wiliją Rzeką*, akwarela, 1808 (Cyfrowa Vilniaus universiteto biblioteka)

Jan Rustem

8. Jan Rustem, według jego Autoportretu z 1813, rytował Gottlieb Kisling, miedzioryt, 1814 (Polona)

9. Jan Rustem, *Alegoryczny portret Marii Mirskiej, Barbary Szumskiej i Adama Napoleona Mirskiego*, olej na płótnie, ok. 1808 (Cyfrowe Muzeum Narodowe w Warszawie)

10. Jan Rustem, *Portret Józefa Saundersa*, olej na płótnie, ok. 1810–1813 (Cyfrowe Muzeum Narodowe w Warszawie)

11. Jan Rustem, *Portret Anieli Nowickiej z Popławskich*, olej na płótnie, ok. 1805–1810 (Cyfrowe Muzeum Narodowe w Warszawie)

13. Jan Rustem, *Turek zapalający fajkę*, rysunek tuszem, tzw. „Sztambuch Zamoyskich” z XIX w., karta 4 (Polona)

14. Jan Rustem, *Czytanie Ewangelii*, rysunek tuszem, tzw. „Sztambuch Zamoyskich” z XIX w., karta 4 (Polona)

15. Jan Rustem, *Żyd niosący zupę*, rysunek tuszem, tzw. „Sztambuch Zamoyskich” z XIX w., karta 4 (Polona)

16. Gottlieb Kisling, karta do gry z cyklu *Cartes barbouillées par Rustem* według rysunku *Żyd niosący zupę*, ok. 1828–1831 (Gallica)

Jan Damel

17. Jan Damel, *Portret własny*, olej na płótnie, ok. 1828 (Cyfrowe Muzeum Narodowe w Warszawie)

18. Jan Damel, *Plac przy ratuszu: odwrót wojsk francuskich roku 1812 w Wilnie*, litografowali Victor Adam i Alphonse Bichebois, „Album Wileńskie”, [staniem i nakładem] Jana Kazimierza Wilczyńskiego, Paryż, 1846, poszyt 1 (Polona)

19. Jan Damel, *Spotkanie króla Jana III Sobieskiego z cesarzem Leopoldem pod Wiedniem*, replika, olej na płótnie, po 1818 (Cyfrowe Muzeum Narodowe w Warszawie)

20. Jan Damel, *Trzy azjatyckie kobiety* z cyklu „Rysunki syberyjskie”, szkic ołówkiem (M.K. Čiurlionis National Museum of Art, Europeana)

21. Jan Damel, *Kamsiuk* z cyklu „Rysunki syberyjskie”, szkic ołówkiem (M.K. Čiurlionis National Museum of Art, Europeana)

22. Jan Damel, *Przewożenie siana saniami* z cyklu „Rysunki syberyjskie”, szkic ołówkiem (M.K. Čiurlionis National Museum of Art, Europeana)

23. Jan Damel, *Studium roślin łąkowych*, rysunek tuszem, po 1794 (Cyfrowe Muzeum Narodowe w Warszawie)

24. Jan Damel, *Zachód słońca nad Tobolskiem*, olej na płótnie, po 1820 (Cyfrowe Muzeum Narodowe w Krakowie)

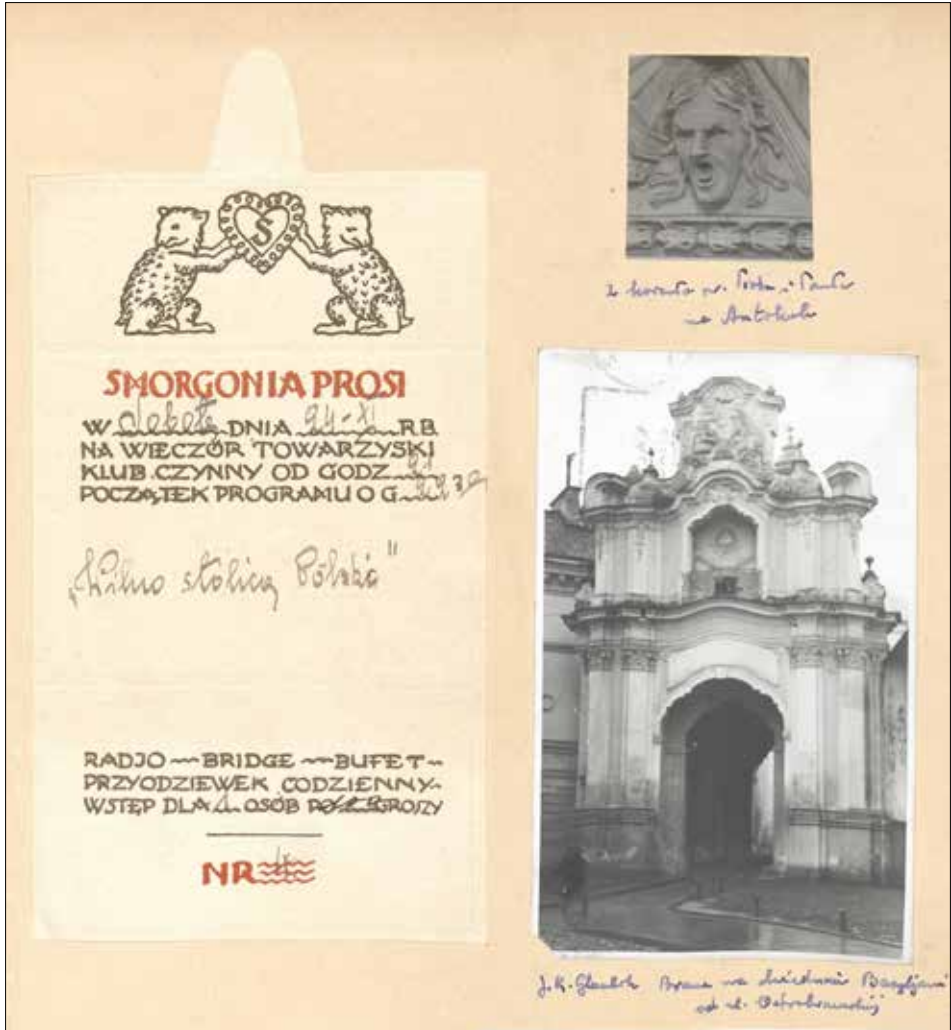

25. Jan Damel, *Portret Jana O'Connora, profesora Uniwersytetu Wileńskiego*, olej na płótnie, ok. 1812 (Cyfrowe Muzeum Narodowe w Warszawie)

26. Jan Damel, *Mędrcy*, rytował Joseph Saunders [karta tytułowa:] Adam K. Czartoryski, *Myśli o piśmie polskim*, Wilno, 1812 (Cyfrowe Muzeum Narodowe w Krakowie)

Jan Krzysztof Glaubitz

27. Brama na dziedzińcu Bazylijanów od ul. Ostrobramskiej zaprojektowana przez Jana Krzysztofa Glaubitz, detal z kościoła św. Piotra i Pawła na Antokolu oraz zaproszenie Klubu „Smorgonia” na wieczór pt. „Wilno stolicą Polski” (fragment karty z albumu)

28. Wnętrze kościoła ewangelicko-augsburskiego w Wilnie, pocztówka, ok. 1916 (Polona)

29. Kościół św. Katarzyny w Wilnie, fot. Jan Bułhak, przed 1930 (Polona)

30. Kościół Komandorii Kawalerów Maltańskich w Stołowiczach przerobiony na cerkiew Zaśnięcia NMP, fot. Adam Wisłocki, ok. 1923 (Polona)

31. Kościół Niepokalanego Poczęcia NMP i klasztor PP. Bernardynek w Słomimie, pocztówka, przed 1939 (Polona)

32. Kościół św. Jerzego i klasztor Dominikanów w Zabiałach-Wołyńcach, akwarela Napoleona Ordy, ok. 1875–1876 (Cyfrowe Muzeum Narodowe w Krakowie)

33. Klasztor na Górnym Zamku i katedra św. Zofii w Połocku, akwarela Napoleona Ordy, ok. 1875–1876 (Cyfrowe Muzeum Narodowe w Krakowie)

34. Ratusz w Wilnie, fot. Jan Bułhak, przed 1930 (Polona)

35. Kościół Misjonarzy w Wilnie, pocztówka, ok. 1932 (Polona)

**Jan Zaor
i dekoratorzy kościoła św. św. Piotra i Pawła w Wilnie**

36. Kościół św.św. Piotra i Pawła w Wilnie, fot. Jan Bułhak, przed 1930 (Polona)

37. Wnętrze kościoła św.św. Piotra i Pawła w Wilnie, rzeźby przedstawiające historię św. Teodora i św. Maurycego, fot. Jan Bułhak, ok. 1912–1914 (Polona)

38. Wnętrze kościoła św.św. Piotra i Pawła w Wilnie, rzeźba przedstawiająca niewiastę z mieczem, fot. Jan Bułhak, ok. 1912–1914 (Polona)

39. Wnętrze kościoła św.św. Piotra i Pawła w Wilnie, fragment plafonu ze św. Kazimierzem, fot. Jan Bułhak, ok. 1912–1914 (Polona)

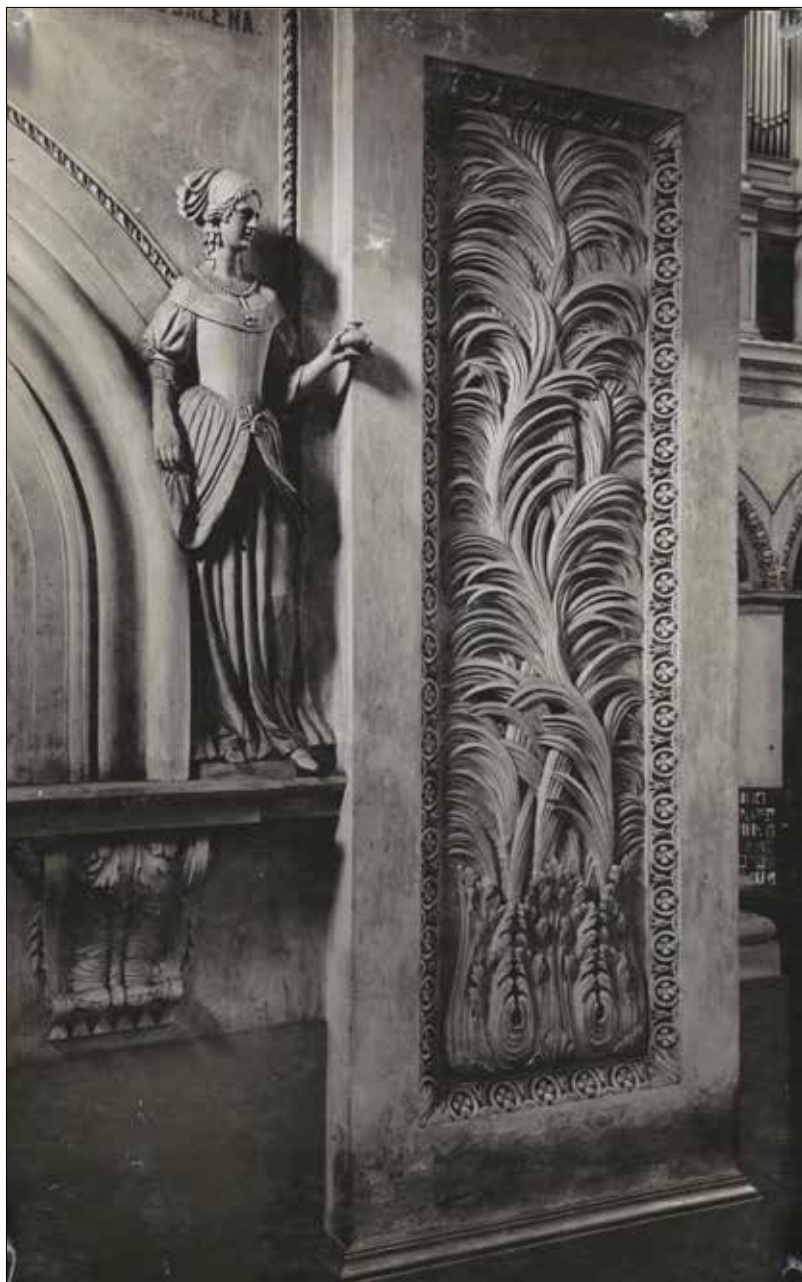
40. Wnętrze kościoła św.św. Piotra i Pawła w Wilnie, rzeźby przedstawiające dwie postaci kobiece, fot. Jan Bułhak, ok. 1912–1914 (Polona)

41. Wnętrze kościoła św.św. Piotra i Pawła w Wilnie, stiukowa rozeta, fot. nieznanymi, ok. 1935 (Polona)

42. Wnętrze kościoła św.św. Piotra i Pawła w Wilnie, fragment dekoracji przedstawiający św. Augustyna, fot. nieznanymi, przed 1939 (Polona)

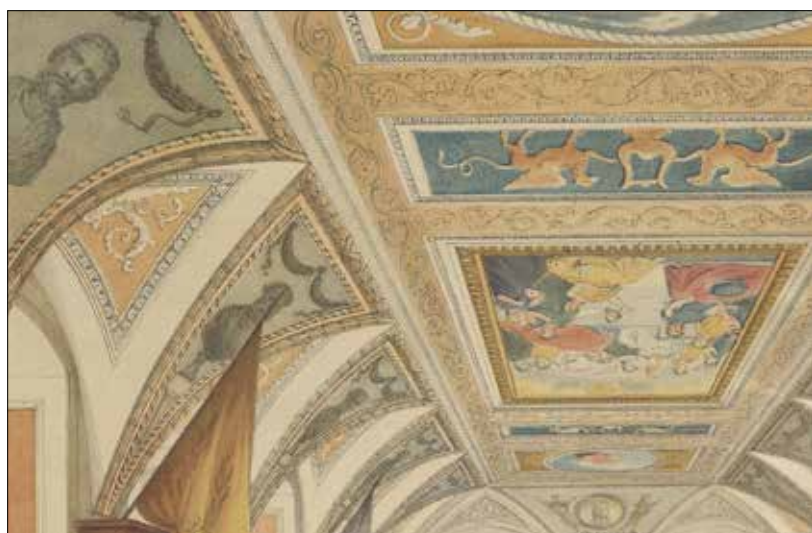

43. Wnętrze kościoła św.św. Piotra i Pawła w Wilnie, figura św. Marii Magdaleny, obok piękny ornament palmowy, fot. nieznan, przed 1939 (Polona)

Franciszek Smuglewicz

44. *Franciszek Smuglewicz*, według jego *Autoportretu* litografował Jan Feliks Piwarski, Warszawa, w Cynkografii Banku Polskiego, [1851]. (Polona)

45. *Sala w Muzeum Archeologicznym w Wilnie*, rysował Albert Żamett, rytował Charles Claude Bachelier, litografia barwna, „Album Wileński”, [staraniem i nakładem] Jana Kazimierza Wilczyńskiego, Paryż, [1845–1859] poszyt 2 (Polona)

46. *Virtutem fovet coronat ipsa Minerva (Sama Minerva wieńczy cnotę)*, rysował Franciszek Smuglewicz, rytował Carlo Antonini, ok. 1770 (Polona)

47. Franciszek Smuglewicz, *Zabójstwo św. Stanisława*, obraz z ołtarza głównego Bazyliki Wileńskiej, pocztówka, przed 1939 (Polona)

48. *Św. Kajetan patron do Boskiej Opatrzności podług obrazu Franciszka Smuglewicza w kościele Pana Jezusa na Antokolu, rytował Antoni Oleszczyński wg rysunku Karola Rypińskiego, „Album Wileńskie”, [staraniem i nakładem] Jana Kazimierza Wilczyńskiego, [1845–1859], poszyt 2 (Cyfrowe Muzeum Narodowe w Warszawie)*

TURYSTYKA I WYCIECZKI

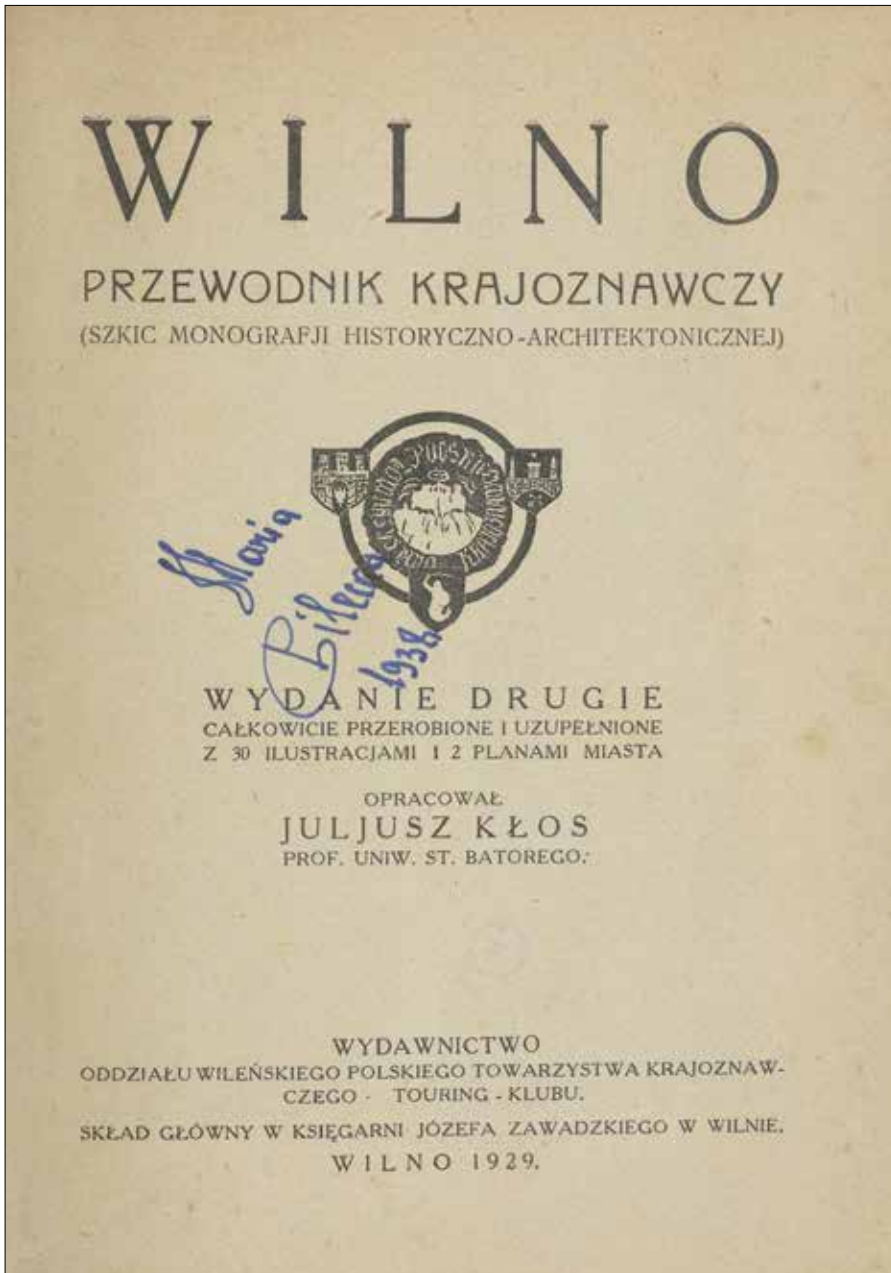
1. Helena Schrammówna, rysunek ilustrujący podróż Stanisława Lorentza po Nowogródczyźnie, lata 30. XX w.

2. Prezydium zjazdu Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego w Warszawie, 1933, siedzą od prawej: Aleksander Janowski, Władysław Raczkiewicz, Kazimierz Kulwieć (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

3. Fotografia grupowa uczestników zjazdu delegatów Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego w Warszawie, 1933; w pierwszym rzędzie siedzą od lewej: Jerzy Remer, Aleksander Janowski, Władysław Raczkiewicz, Kazimierz Kulwieć i Aleksander Patkowski, w górnym rzędzie z prawej strony przy balustradzie stoi Stanisław Lorentz (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

4. Juliusz Kłos, *Wilno: przewodnik krajoznawczy*, Wilno 1929 wyd. Oddział Wileński Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego i Touring-Klub (Polona)

WILNO

Photo J. Bułhak

UNIVERSITÉ LA CROIX DE GEORGES (WILNO) Photo J. Bułhak

préfabriqués dans la cour de l'Université. Mais celle en face d'une série de bâtiments antiques, datant, en partie, du XVe siècle, reconstruits et agrandis au XVIIe et XVIIIe s., avec des motifs en bronze dans la cour principale, à arcades, portant le nom d'Arcade de Pierre-Georges. Dans la cour voisine, celle de Foscotti, l'édifice, sous l'apparence d'un bâtiment de l'ancien observatoire astronomique, en style néoclassique, du XVIIIe s. Dans la cour de face de l'Université, on admire les gracieuses arcades, à colonnades, qui relient les bâtiments. Les latrines de l'Université ont conservé leur caractère original. Le style, dit des colonnes, en style d'antique du commencement du XIXe s., est l'œuvre de l'Université. C'est ici qu'on admire les colonnades néoclassiques. La bibliothèque de l'Université est riche de 300.000 volumes.

A la sortie de l'Université, on se trouve en face du monument public Représentatif, entouré d'un jardin, relié au style néoclassique, d'origine grecque. La construction d'une belle colonnade de style néoclassique, dite l'Arc, dans la rue de l'Université, sous l'impulsion de son créateur, le maître N. A. Sierak "Alonzo", dans la cour latérale porte l'empreinte de l'époque XVIIe s.

Dans l'après-midi, l'excursion N 3 sera rendue dans le faubourg nord de Wilno, dit Wilno, où nous visiterons le plus belle église de pays. St Pierre et Paul. Elevé en 1606 par l'archevêque, en l'honneur de saint Pierre et Paul, elle est célèbre par ses intérieurs richement revêtus de sculptures réalisées, d'une manière réaliste, en bois blanc à la fin du XVIIe s. Plus de 2000 figures humaines et d'attributions sont sculptées sur le fronton de l'édifice. Les colonnades sont sculptées de l'art romantique des artistes qui les ont créés.

Après deux jours de séjour, à la place de l'Hotel de "La ville de commerce quelques instants en l'architecture la plus belle des villes de ce genre pol, le "globe" situé à l'ouest de la place. Un bâtiment moderne, dans l'ancien

TOURING CLUB POLONAIS — SECTION DE WILNO

PROGRAMME
D'UN SÉJOUR DE DEUX JOURNÉES A WILNO

Première journée.

Arrivée aux touristes malins.	En auto de la gare à l'Hotel, avec arrêt à Ostrakowka.	Coupes N° 1
	Déjeuner.	Coupes N° 4, 7, 10 au choix
De 10 h 30 à 12 heures.	A pied. La Mesange de Chateau (non guidée) la Cathédrale (également visitée) par la rue Kilińska (Bespis) à l'église St-André par la route des Bernardines et la rue Zambrze (St-Charles) à l'église néoclassique. St-Charles (Université), la salle à manger Représentatif.	
De 14 à 16 heures	Déjeuner.	Coupes N° 5, 8, 11 au choix
16 h.	La place de la place de la Cathédrale à l'église St-Pierre à l'Hotel. Retour à pied jusqu'à l'Hotel.	Coupes N° 6, 9, 12 au choix
8 h. de nuit	Déjeuner.	Coupes N° 4, 7, 10 au choix
De 8 h. 30 à 14 h.	En autoles Przewy Wilno, Lincowka, Traki. Visite aux deux abbayes: précédées par le lac.	Coupes N° 13
De 14 à 16 heures	Déjeuner.	Coupes N° 5, 8, 11 au choix
De 16 à 20 h.	Verde en bateau à vapeur — aller et retour.	Coupes N° 12
A la 20 h.	Déjeuner.	Coupes N° 4, 7, 10 au choix
	Départ de Wilno.	

DEUX JOURNÉES
À WILNO

WILNO - 1929

Egzemplarz obowiązkowy

Miejsce: Egzemplarz 1000

Cena: 3 zł 1000

EDITION
"TOURING-CLUB POLONAIS"
SECTION DE WILNO
1 9 2 9

Wydawnictwo "Wilno-Prasa" 1. ul. 100

5. Juliusz Kłos, *Deux journées à Wilno*, fot. Jan Bułhak, Wilno 1929 wyd. Touring-Klub (Polona)

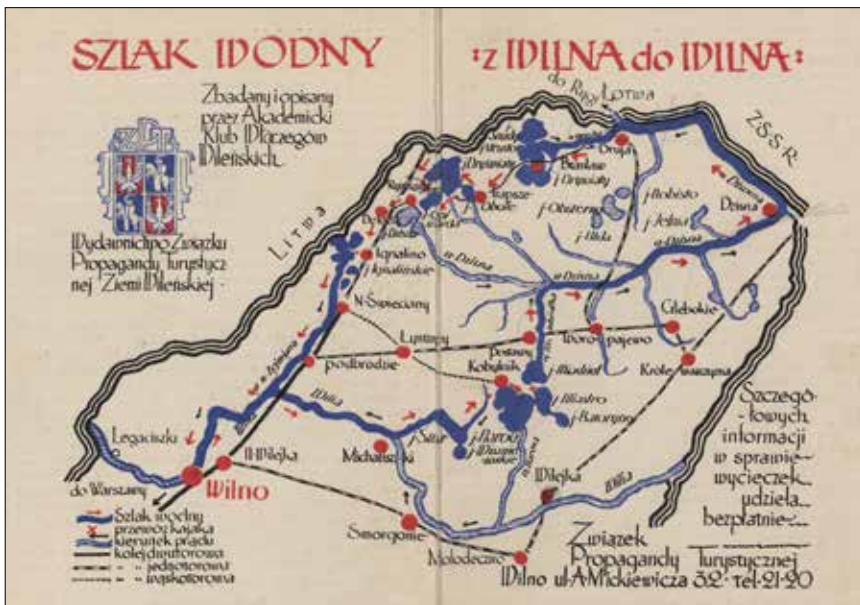
6. Wycieczka grupy wojskowych oprowadzana przez Stanisława Lorentza (pośrodku w kapeluszu), Wilno, lata 30. XX w.

7. Polacy ze Stanów Zjednoczonych Ameryki – weterani Wielkiej Wojny na wycieczce w Wilnie podczas uroczystości przed płytą Nieznanego Żołnierza, lata 30. XX w. (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

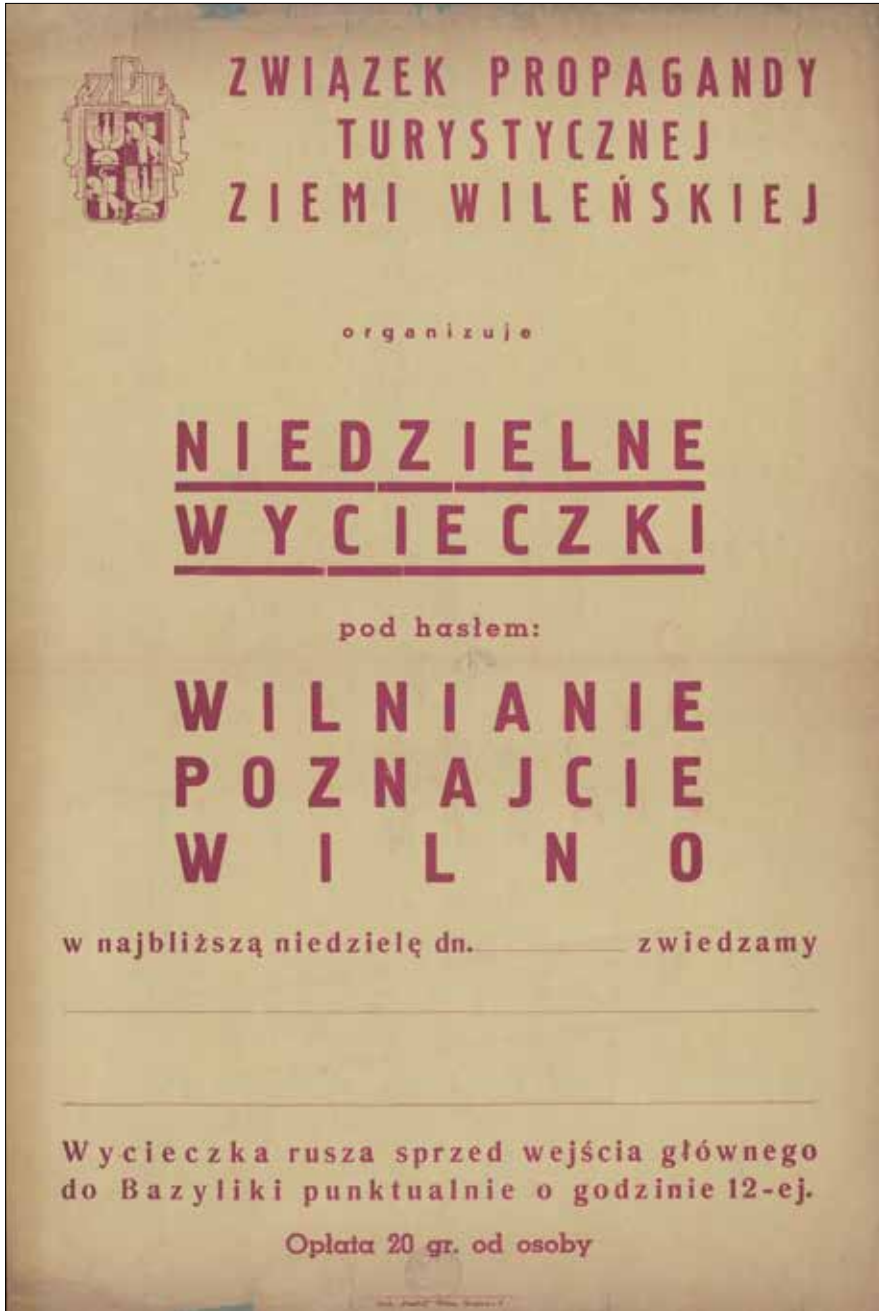
8. Wycieczka statkiem do Werek, na pokładzie Maria, Irena i Irenka Lorentz, lata 30. XX w.

9. Szlak wodny „Z Wilna do Wilna” dla turystyki kajakowej zbadany i opisany przez Akademicki Klub Włoczęgów Wileńskich w latach 1928–1934, Wilno [1936] Wydawnictwo Związku Propagandy Turystycznej Ziemi Wileńskiej (Polona)

10. Schronisko wycieczkowe nad jeziorem Narocz, pocztówka wysłana do Stanisława Lorentza, lata 30. XX w.

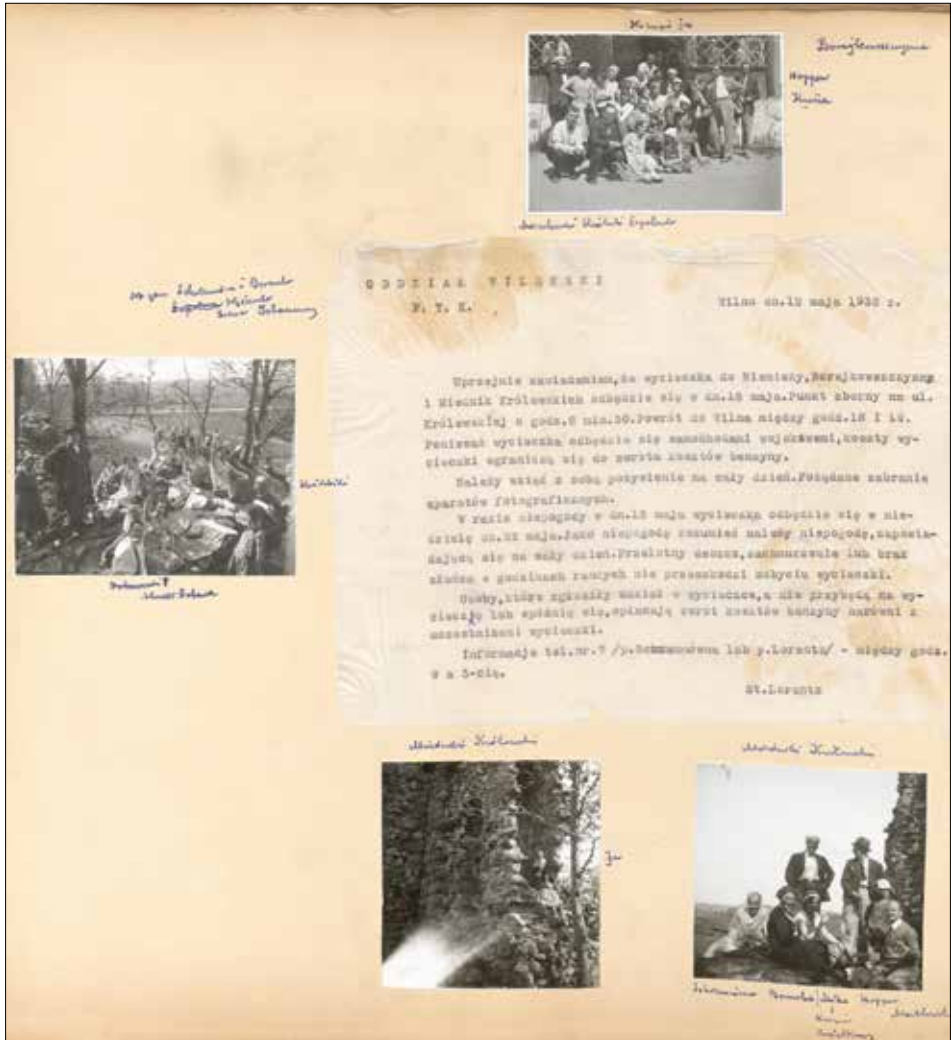
11. *Wilnianie poznajcie Wilno*, afisz Związku Propagandy Turystycznej Ziemi Wileńskiej, po 1934 (Polona)

12. Schronisko Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego nad jeziorem Świtez, lata 30. XX w. (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

13. Wycieczka Uniwersytetu Regionalnego na pomoście na Dźwinie (w grupie m.in. Mieczysław Limanowski, Stanisław Lorentz i Witold Kieszkowski), fot. Jan Bułhak, 1930

14. Informacje o wycieczce organizowanej przez Oddział Wileński Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego w 1932 do Niemieży, Borejkowszczyzny i Miednik Królewskich (fragment karty z albumu)

15. Wycieczka do Miednik Królewskich, 1932, od lewej siedzą: Helena Schrammówna, Halina Borowska, Mika Kwiatkowska, Marian Morelowski; stoją: Kazimierz Kwiatkowski, Jerzy Hoppen

16. Stanisław Lorentz i Mieczysław Orłowicz przy stole Władysława Syrokomli w Borej-kowszczyźnie, fot. Jan Bułhak, ok. 1930 (Polona)

POLSKIE T-WO TURYSTYCZNO-KRAJOZNAWCZE
ODDZIAŁ W WILNIE
KOŁO MIŁOŚNIKÓW TROK - WILNO, ORTROBRAMSKA 9

ODEZWA

TROKI są pierwszorzędną miejscowością turystyczno-wypoczynkową, znaną już w całej Polsce, ostatnio zaś coraz częściej i zagranicą spowodu niezrównanego piękna ośmiu bezpośrednio położonych jezior, oraz nadzwyczajnego uroku zabytków historycznych—zamku na wyspie, murów i baszt obronnych w parku.

TROKI są jedynym w swoim rodzaju ośrodkiem sportów wodnych: żeglarstwa, wioślarstwa, kajakarstwa, pływactwa, oraz sportów zimowych: narciarstwa, łyżwiarstwa, jazdy na ślizgowcach (boerach), jazdy włókiem (skijöringu), saneczkowania.

TROKI są odpowiednim terenem pod rozbudowę lotnisk. W przyszłości mogą stać się zimową stolicą sportowo-wypoczynkową dla północno-wschodniej części kraju.

TROKI jako ośrodek sportów powinny stać się miejscem wypoczynku świątecznego dla Wilnian (week end).

Należy zbliżyć Troki do Wilna, czyniąc starania o dojazd do Trok motorówką kolejową (przedłużyć linię kolejową o 3,5 klm).

Należy propagować rozbudowę Trok, a w najbliższej przyszłości przystąpić do budowy pensjonatu-schroniska.

Należy czuwać nad kulturą i estetyką miasteczka i ochroną krajobrazu.

Należy oteczyć opieką turystów, sportowców. To są najpilniejsze zadania **Koła Miłośników Trok Pol. Tow. Tur.-Krajoznawczego**, które przeniósło swoją siedzibę (od 1 stycznia 1936 r.) do Wilna, w celu intensywniejszej działalności.

ZAPISUJCIE SIĘ na członków Koła Miłośników Trok P. T. T. K. w Wilnie.
 Sekretariat czynny od godz. 17—19 codz. z wyjątkiem niedziel i świąt — Ostrobramska 9 m. 4, tel. 16-34.

Zarząd Koła Miłośników Trok

17. Odezwa Zarządu Koła Miłośników Trok, 1936

18. Przed schroniskiem w Trokach, z lewej strony: Maria, Irena i Irenka Lorentz, ok. 1931

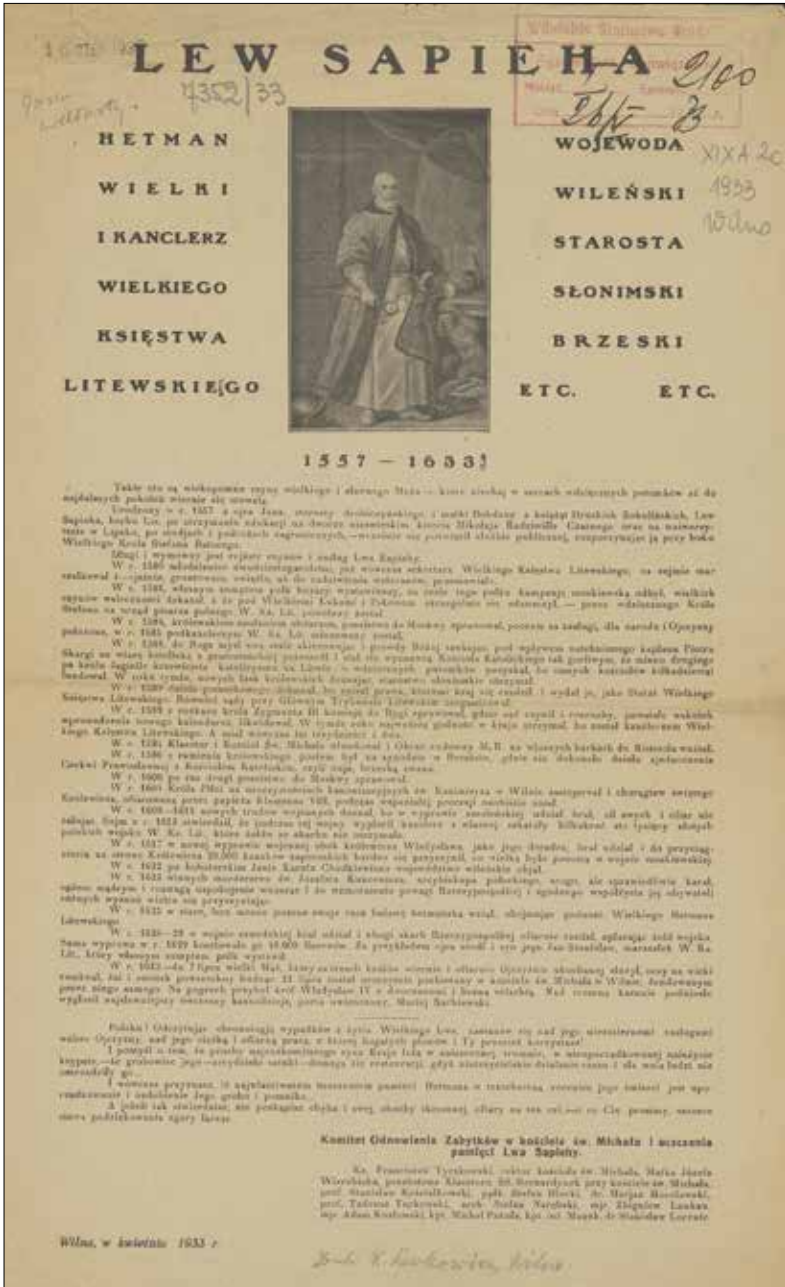
19. Schronisko Ligi Morskiej i Kolonialnej w Trokach wraz z przystanią dla łodzi i kajaków na jeziorze Galwe, 1930 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

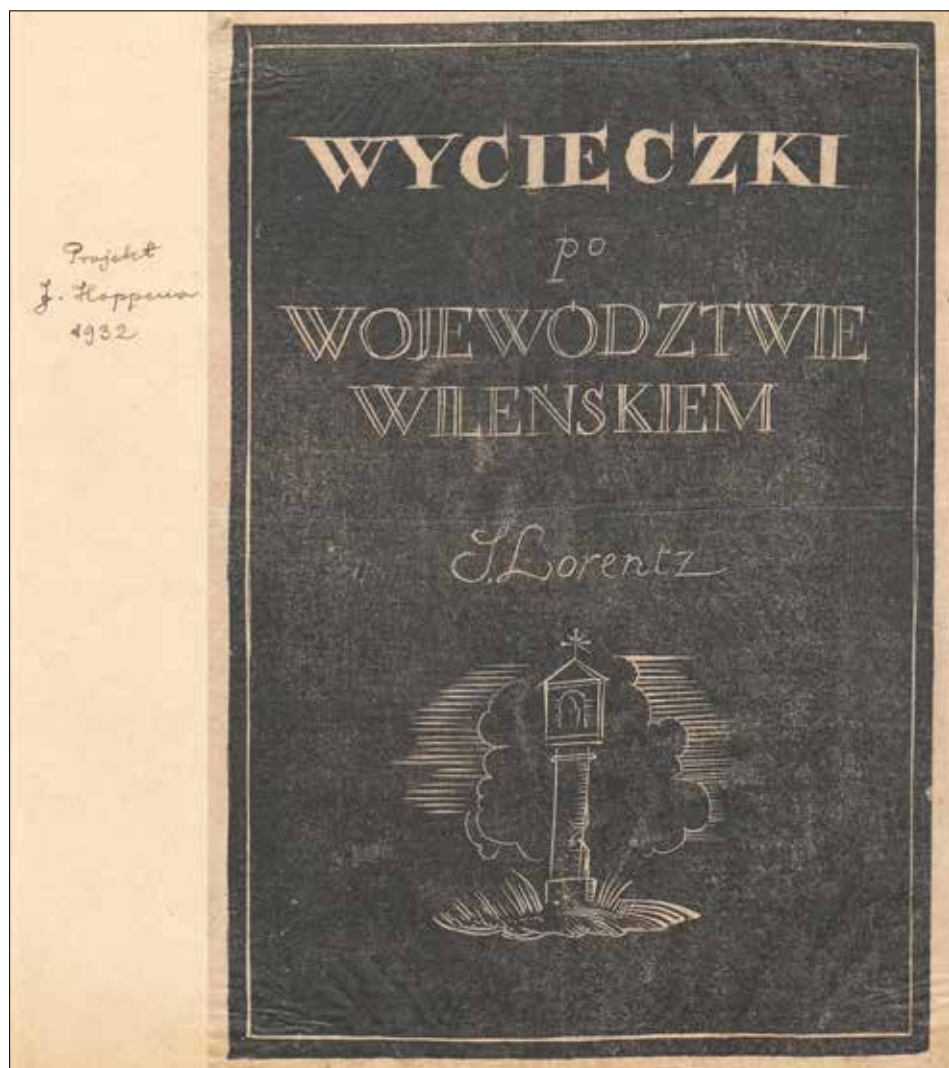
20. Wycieczka do Trok, od lewej: Kazimierz Kwiatkowski, Stanisław Lorentz, Jerzy Hoppen, Halina i Jan Borowski, lata 30. XX w.

21. Stanisław Lorentz (pierwszy z prawej) i Marian Morelowski (pośrodku w kapeluszu) z grupą studentów Wydziału Sztuk Pięknych Uniwersytetu Stefana Batorego przed ruinami zamku w Trokach, lata 30. XX w.

22. Druk okolicznościowy wydany przez Komitet Odnowienia Zabytków w Kościele św. Michała i Uczczenia Pamięci Lwa Sapiehy, Wilno 1933 (Polona)

23. Jerzy Hoppen, projekt okładki do przewodnika *Wycieczki po województwie wileńskim* Stanisława Lorentza, 1932

24. Boruny, kościół św. Piotra i Pawła, fot. Jan Bułhak, ok. 1930 (Polona)

25. Brasław, widok ogólny, fot. Jan Bułhak, przed 1930 (Polona)

26. Doubuciszki, drewniany meczet tatarski, fot. Jan Bułhak, ok. 1930

27. Druja, kolejka wąskotorowa, fot. nieznany, początek lat 30. XX w. (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

28. Dźwina pod Drują, fot. Jan Bułhak, 1938 (Polona)

29. Hermanowicze nad rzeką Dżisną, 1932 (Polona)

30. Horodniki koło Bołtupia, drewniana kaplica z XIX w. i pomnik Jędrzeja Śniadeckiego, fot. Jan Bulhak, ok. 1930 (Polona)

31. Holszany, ambona w kościele św. Jana, pocztówka, ok. 1935 (Polona)

32. Jaszuny, pałac Michała Balińskiego, fot. Jan Bułhak, ok. 1930 (Polona)

33. Jody, dwór Łopacińskich, fot. Jan Bułhak, ok. 1930 (Polona)

34. Kalwaria w Werkach pod Wilnem, ok. 1929 (Polona)

35. Kobylnik, drewniana dzwonnica przy kościele św. Andrzeja Apostoła, fot. Juliusz Kłos, ok. 1915 (Polona)

36. Krycewice w pow. brasławskim, dwór, fot. Jan Bułhak, ok. 1929

37. Landwarów, pałac Tyszkiewiczów i staw, fot. Jan Bułhak, ok. 1930 (Polona)

38. Leonpol, kolumna postawiona w 1792 na pamiątkę 3 maja 1791, przed nią Władysław Raczkiewicz i Stanisław Lorentz, 1929

39. Leonpol, pałac Łopacińskich przebudowany na kościół, fot. Jan Bułhak, ok. 1930 (Polona)

40. Międzyzdroje, przydrożna kapliczka, fot. Jan Bulhak, ok. 1930 (Polona)

41. Michaliszki, droga wśród pól, fot. Jan Bułhak, ok. 1930 (Polona)

42. Międzyrzecz, dwór Olgierda Oskierki, fot. Jan Bułhak, 1930, komentarz S. Lorentza

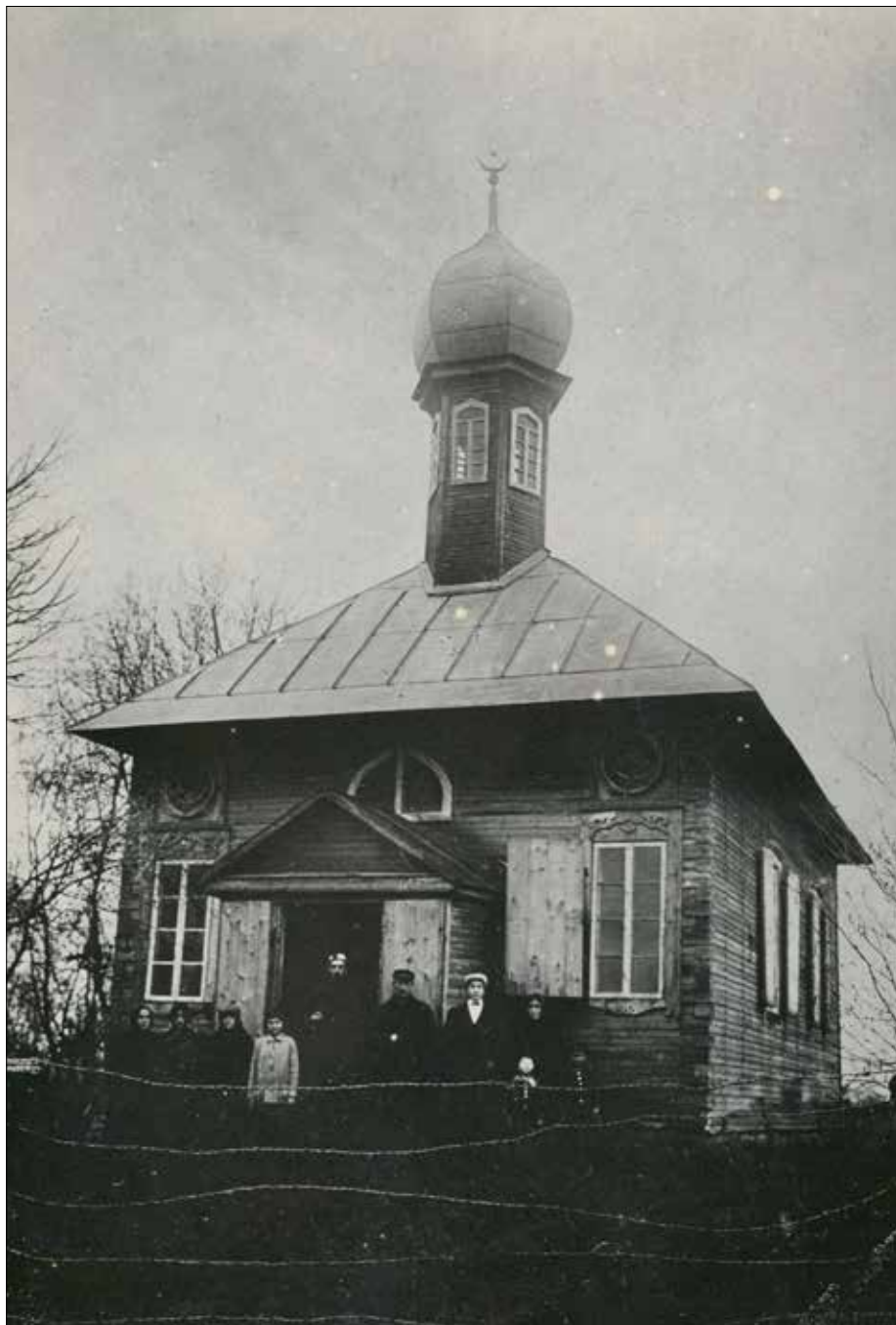
43. Murowana Oszmianka, drewniany spichrz z XVIII w., fot. Jan Bułhak, ok. 1930 (Polona)

44. Narocz, połów ryb na jeziorze, lata 30. XX w. (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

45. Narocz, tory kolejki prowadzącej do Kobylnika w pobliżu jeziora, fot. Jan Bulhak, ok. 1930 (Polona)

46. Niemież, meczet tatarski, fot. Jan Bułhak, ok. 1930 (Polona)

47. Niemież, dwór Tyszkiewiczów, fot. Jan Bułhak, ok. 1930 (Polona)

48. Oszmiana, rynek i kościół franciszkański, fot. Jan Bułhak, ok. 1930 (Polona)

49. Pawłów, brama wjazdowa, fot. Jan Bułhak, ok. 1930 (Polona)

50. Pawłów, klasycystyczny pałac hr. Choiseul Gouffier, fot. Jan Bułhak, ok. 1930 (Polona)

51. Ponary, kaplica, fot. Jan Bułhak, ok. 1930 (Polona)

52. Przydrujsk (Łotwa) z rokokowym kościołem, widziany od polskiej strony Dźwiny, fot. Jan Bułhak, ok. 1930

53. Rykonty, kościół pw. Św. Trójcy, fot. Jan Bułhak, ok. 1930 (Polona)

54. Werki pod Wilnem, drewniane chaty, w dole rzeka Wilia, fot. Jan Bułhak, ok. 1930 (Polona)

55. Worniany, karczma z XVIII w., fot. Jan Bułhak, ok. 1930 (Polona)

56. Zamosze w pow. brasławskim, drewniany dwór z XIX w., fot. Jan Bulhak, ok. 1930

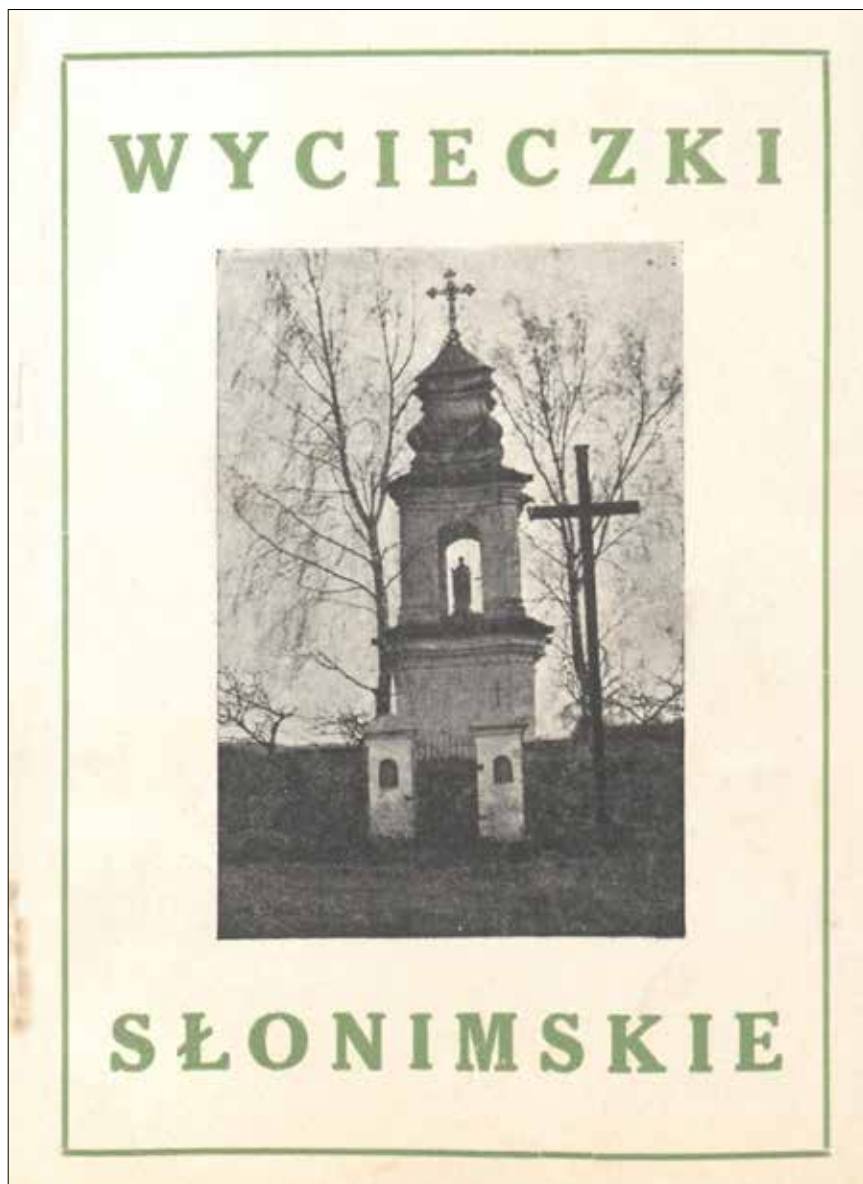

57. Zielone jeziora, fot. Adam Wisłocki, ok. 1920–1939 (Polona)

58. Zielone jeziora, stary gołębnik, fot. nieznan, przed 1939 (Polona)

Wycieczki słonimskie

59. Stanisław Lorentz, *Wycieczki słonimskie*, Wilno 1933, okładka

60. Albertyn, pałac Pusłowskich – widok od stawu, akwarela Napoleona Ordy, 1877
(Cyfrowe Muzeum Narodowe w Krakowie)

DERECZYN. Oficyna pałacu X. Sapiehy.

Fot. J. Bułhak.

61. Dereczyn, oficyna pałacu księcia Sapiehy, fot. Jan Bułhak, pocztówka, ok. 1925
(Polona)

62. Mereczowszczyzna, rokokowy dwór drewniany rodziny Kościuszków, fot. nieznanym, przed 1939 (Polona)

63. Różana, pałac Sapiehów z XVIII w., fot. nieznanym, ok. 1919 (Polona)

64. Słonim, widok ogólny, fot. Jan Bułhak, pocztówka, ok. 1930 (Polona)

65. Słonim, ul. Mickiewicza, pocztówka, ok. 1931 (Polona)

66. Słonim, drewniane hale targowe, pocztówka, ok. 1920 (Polona)

67. Słonim, jarmark na rynku, pocztówka, ok. 1930 (Polona)

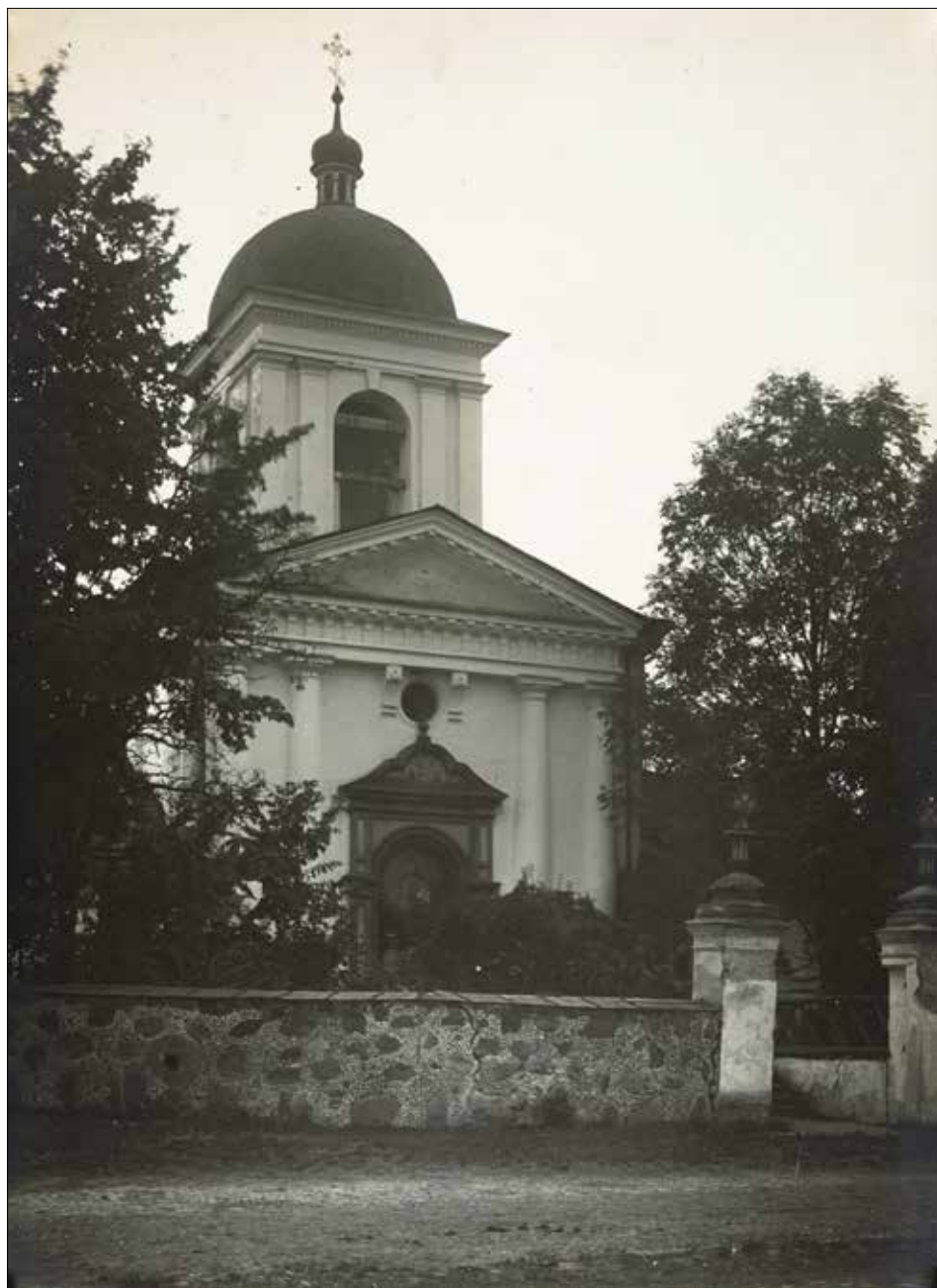
68. Synkowicze, absyda gotyckiego kościoła obronnego, fot. Adam Wisłocki, 1923 (Polona)

69. Zdzieszyół, kościół pw. Wniebowzięcia NMP, fot. Jan Bułhak, 1938 (Polona)

70. Żyrowice, rokokowy kościół (później cerkiew) pw. Podwyższenia Krzyża Świętego, fot. Adam Wisłocki, ok. 1923 (Polona)

71. Żyrowice, klasycystyczna dzwonnica z połowy XIX w. przy dawnym kościele (później cerkwi) pw. Wniebowzięcia NMP, fot. Adam Wisłocki, ok. 1923 (Polona)

Wilno

72. Wilno, plan miasta, fot. Jan Bułhak, oprac. graficzne Polska Drukarnia Artystyczna Grafika, nakładem Wileńskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego, 1935 (Polona)

73. Wilno, dorożki przed wejściem głównym do ratusza na pl. Ratuszowym, 1935 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

74. Wilno, Uniwersytet Stefana Batorego, fot. Jan Bułhak, ok. 1930 (Polona)

75. Wilno, Biblioteka Państwowa im. Wróblewskich, czytelnia czasopism, fot. Jan Bułhak, ok. 1936–1937 (Polona)

76. Wilno, barokowy pałac Słuszków przy ul. Antokolskiej, w XIX w. przerobiony na więzienie wojskowe, fot. Jan Bułhak, 1934 (Polona)

77. Wilno, ulica Jatkowa w dzielnicy żydowskiej, 1935 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

78. Wilno, ulica Klaczki w dzielnicy żydowskiej, fragment starego podwórza, 1935 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

79. Wilno, ulica Rossa, domki mieszkalne zimą, fot. Wacław Żyliński, 1929 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

80. Wilno, ulica Safianiki, w tle kościół Misjonarzy, fot. Jan Bułhak, 1934 (Polona)

81. Wilno, ulica Szklanna w dzielnicy żydowskiej, fot. 1935 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

82. Wilno, ulica Uniwersytecka, widok z bramy wjazdowej dawnego Alumnatu, 1935 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

83. Wilno, ulica Wielka widziana spod kolumnady ratusza, w tle kopuła kościoła św. Kazimierza, 1935 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

84. Wilno, ulica Zamkowa, w tle kościół św. Jana, widoczne sztyldy kolektury loterii państwowej i galanterii Franciszka Frliczki, 1935 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

85. Wilno, Zaulek Bernardyński, 1935 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

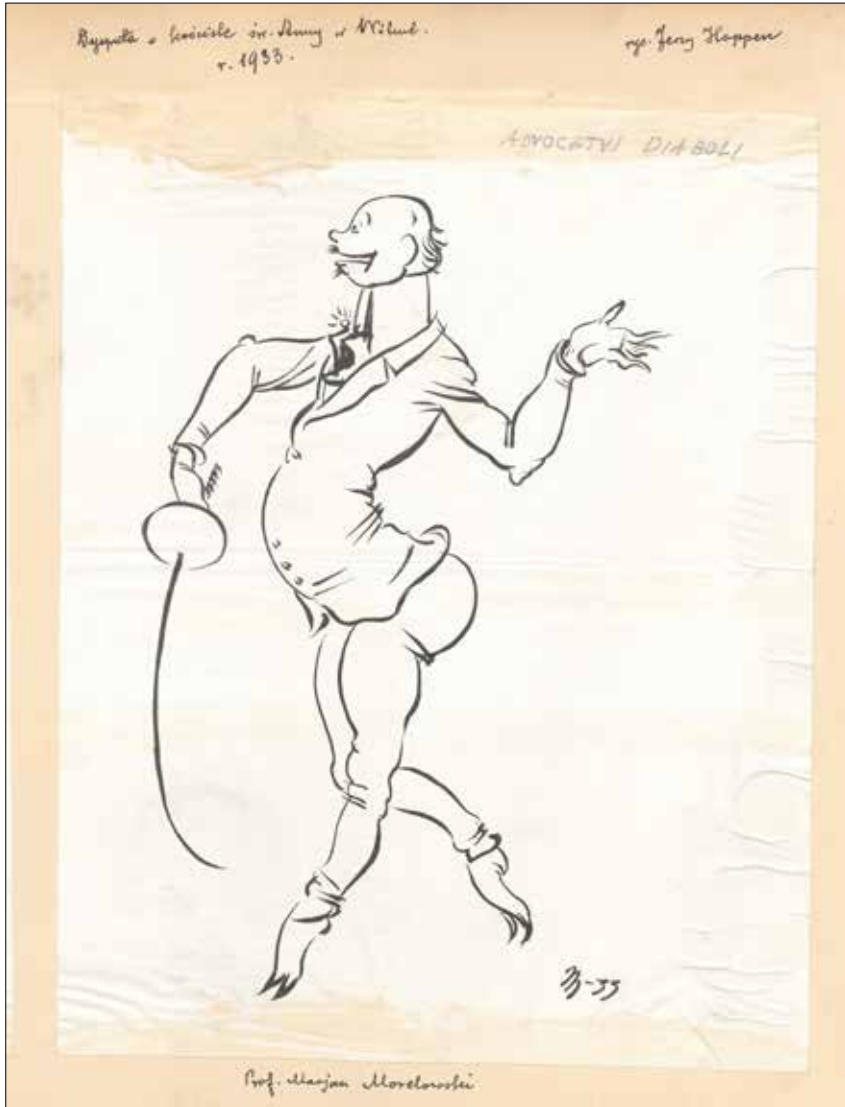

86. Wilno, Zaulek Literacki, dorożka, 1935 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

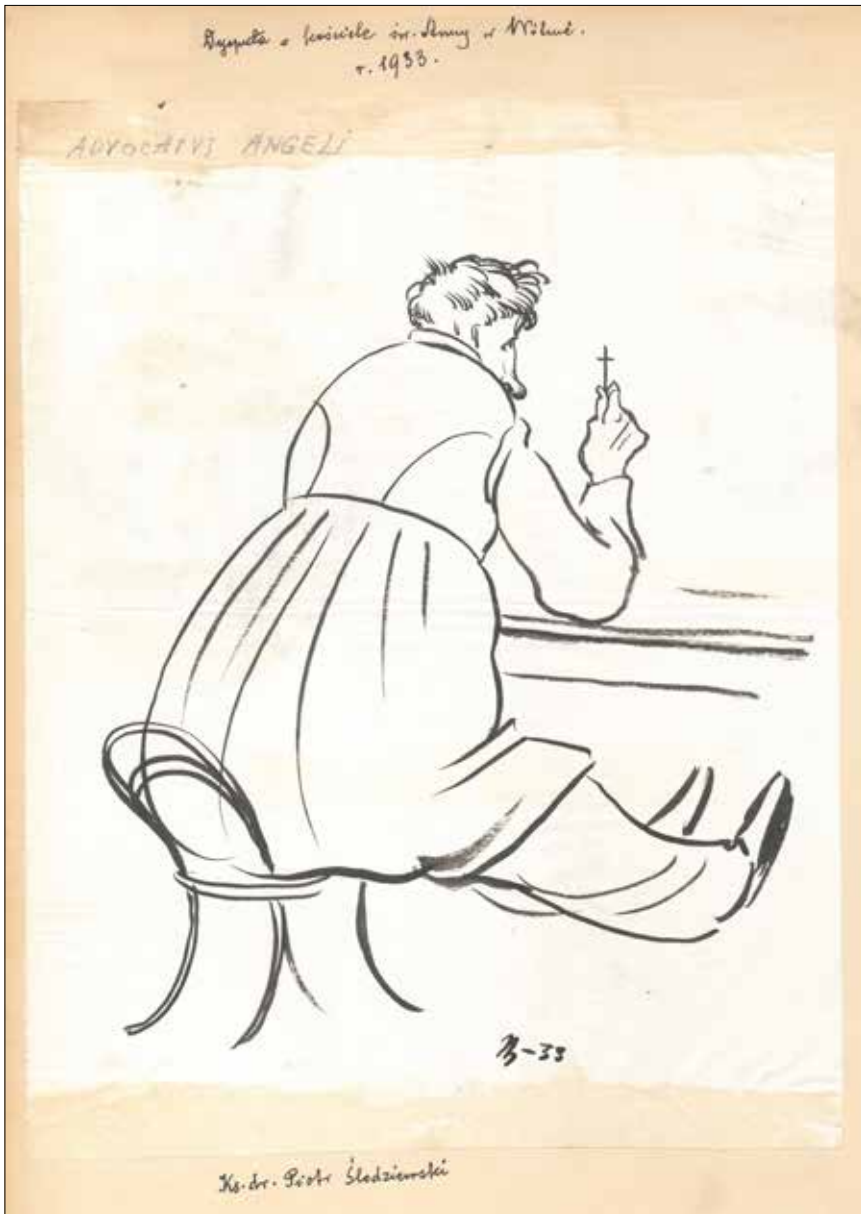

87. Podczas spaceru po Wilnie: Jerzy Wyszomirski, Irena Lorentzowa, Mika Kwiatkowska, za nimi: Kazimierz Kwiatkowski i Stanisław Lorentz, lata 30. XX w.

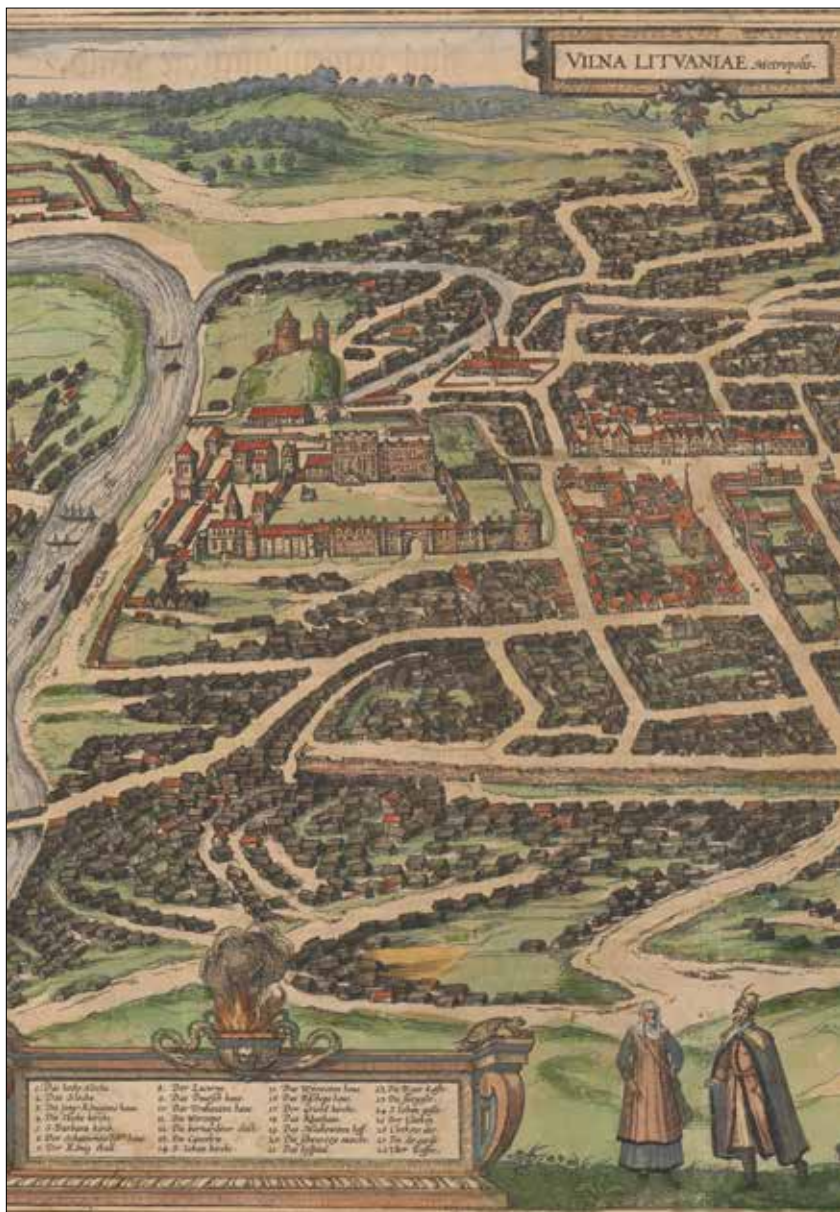
RECENZJE

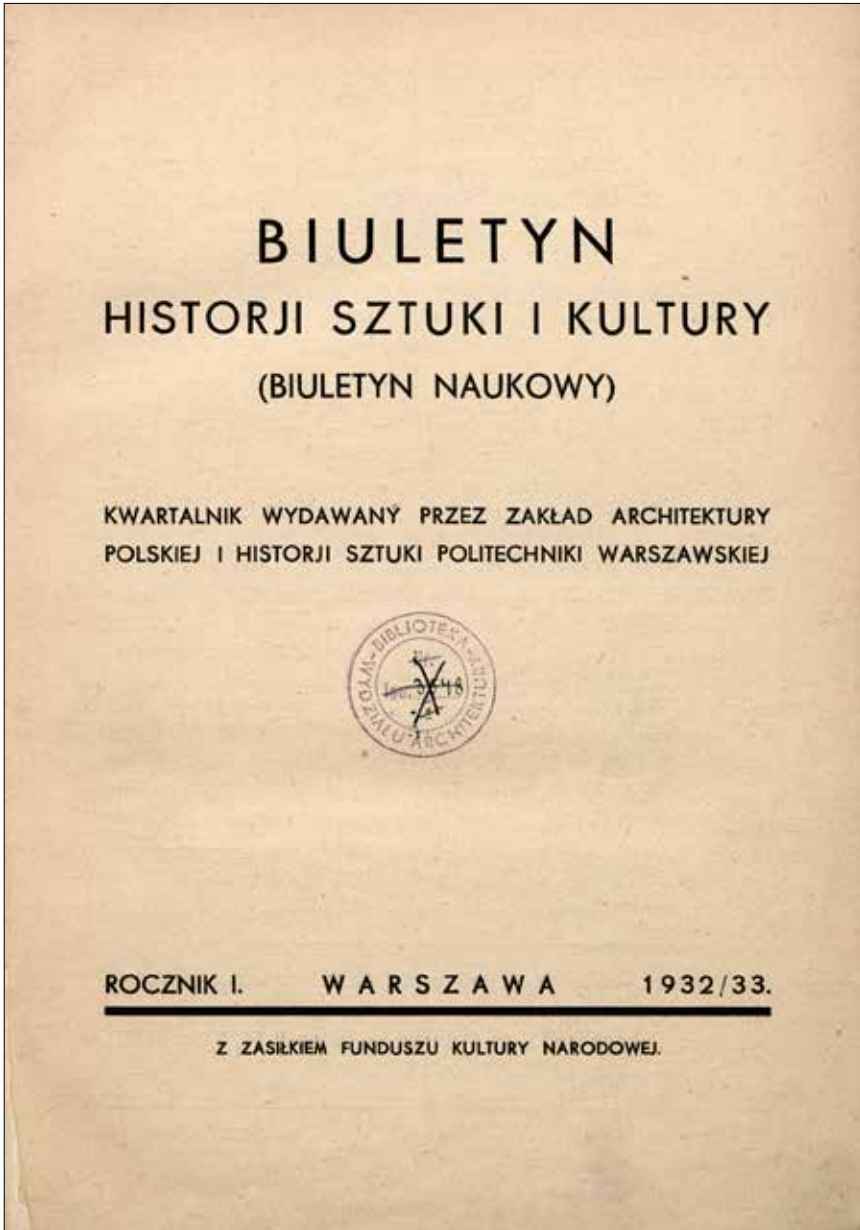
1. Marian Morelowski jako *advocatus diaboli* podczas dysputy o kościele św. Anny w Wilnie, karykatura, rys. tuszem Jerzy Hoppen, 1933

2. Ks. Piotr Śledziewski (autor rozprawy *Kościół św. Anny – św. Barbary intra muros castris vilnensis*) jako *advocatus angeli* podczas dysputy o kościele św. Anny w Wilnie, karykatura, rys. tuszem Jerzy Hoppen, 1933

3. Fragment planu Wilna z Górą Zamkową i murami zamku dolnego wraz z kościołem św. Anny-św. Barbary: *Vilna Lituaniae Metropolis* z atlasu *Civitates orbis terrarum / Urbium praecipuarum totius Mundi* oprac. Georg Braun, Frans Hogenberg, Kolonia 1572–1617, t. 3 (Polona)

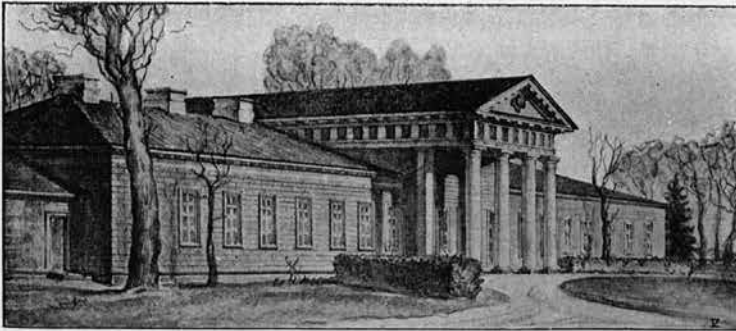

4. „Biuletyn Historji Sztuki i Kultury” R. 1: 1932/1933, kwartalnik wydawany przez Zakład Architektury Polskiej Politechniki Warszawskiej (Biblioteka Cyfrowa Politechniki Warszawskiej)

fol. J. Bulhakówna.

Ryc. 2. C. Spampani. Projekt pałacu dla Pawła Ksawerego Brzostowskiego do Pawłowa.

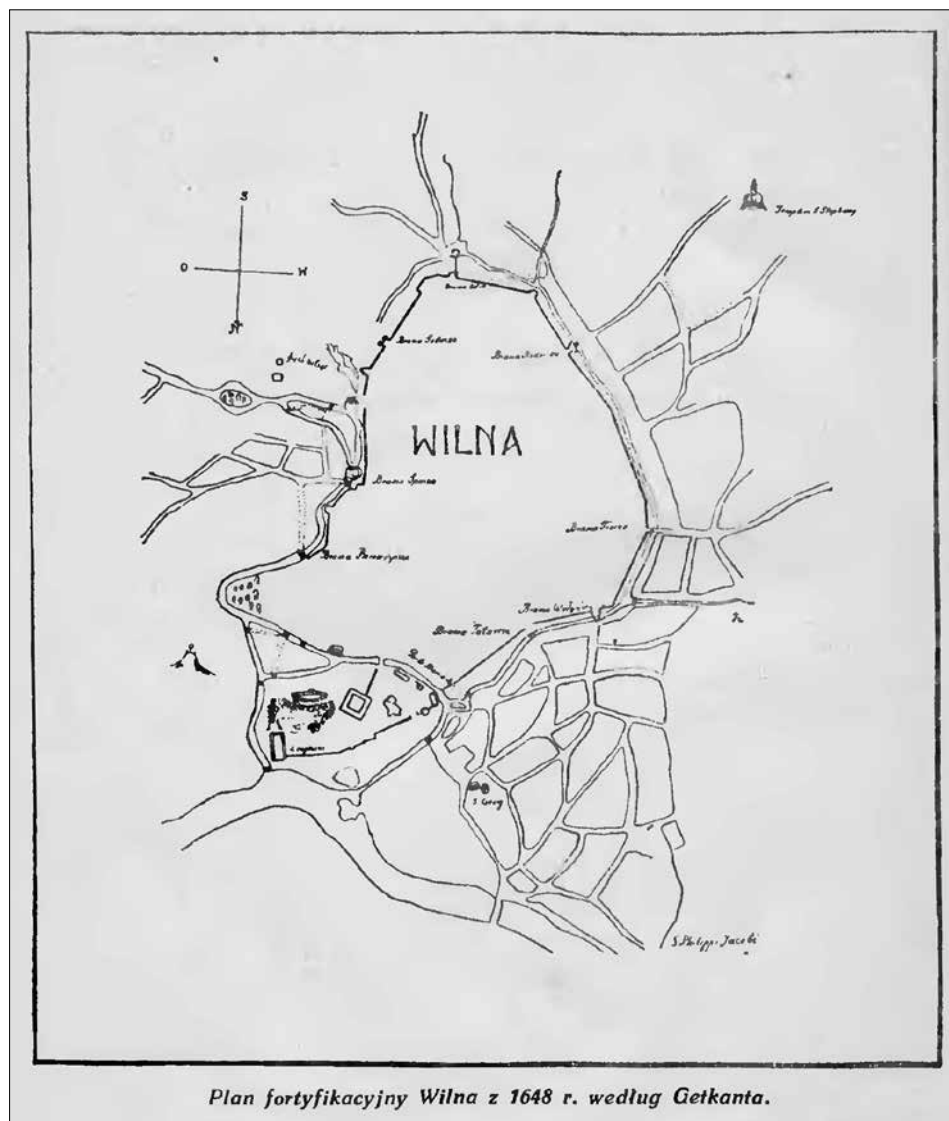

Ryc. 2. Radziwiłłmonty. Dwór (wg. dawnej fotografii ze zbiorów ś. p. J. Smolińskiego w Zakładzie Arch. Pol. i Hist. Szt.).

5. Ilustracje zamieszczone w artykule Witolda Kieszkowskiego, Carlo Spampani, architekt włoski czynny w Polsce w XVIII wieku, „Biuletyn Historii Sztuki i Kultury” 1932, nr 2 (Biblioteka Cyfrowa Politechniki Warszawskiej)

6. Leonid Żytkowicz, *Zburzenie murów obronnych Wilna 1799-1805*, Wilno 1933, okładka (Kujawsko-Pomorska Biblioteka Cyfrowa)

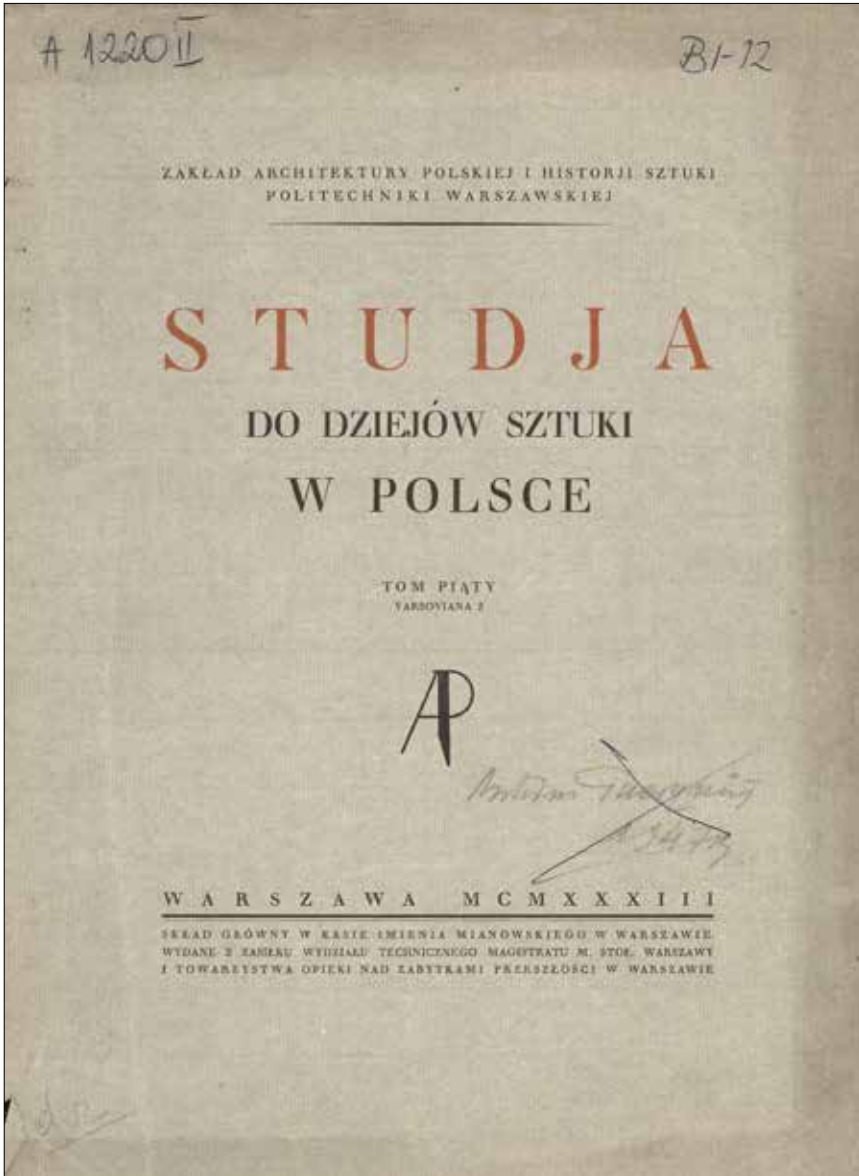
7. Plan fortyfikacji Wilna z 1648 według Fryderyka Getkanta zamieszczony w rozprawie Leonida Żytkowicza (Kujawsko-Pomorska Biblioteka Cyfrowa)

8. Józef Peszka, *Brama Wileńska w Wilnie*, rysunek tuszem, 1808 (Cyfrowa Vilniaus universiteto biblioteka)

9. Franciszek Smuglewicz, *Brama Wileńska w Wilnie* (akwarela), przed 1802, fot. Władysław Zahorski, przed 1912 (Polona)

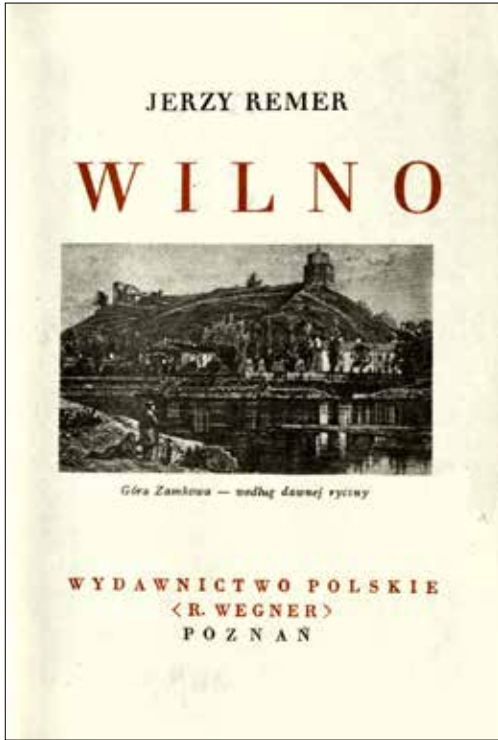
10. „Studia do dziejów sztuki w Polsce”, Warszawa 1933, T. 5 Varsoviana 2, zawierające pracę Juliusza Starzyńskiego, *Wilanów, dzieje budowy pałacu za Jana III* (Dolnośląska Biblioteka Cyfrowa)

11. Wilanów, pałac – narożnik i baszta, fot. Jan Bułhak, 1930 (Polona)

12. Wilanów, pałac – skrzydło, fot. Jan Bułhak, 1930 (Polona)

13. Jerzy Remer, *Wilno*, Poznań, [1934]
Wydawnictwo Polskie R. Wegner, se-
ria: Cuda Polski, t. 7

14. Jerzy Remer, generalny konserwator
zabytków w Ministerstwie Wyznań
Religijnych i Oświecenia Publicznego,
fot. Jan Bułhak, 1930–1937 (Narodo-
we Archiwum Cyfrowe)

ULICAMI, ZAULKAMI

można stąd wyjść bez podniesienia swego naj-
mizerniejszego ducha do wyżyn i wzniesień
szczytów, po których przelatują wróżebne ko-
mety wielkości ludzkiego serca, ogarniającego
wzrokiem „martwe”, a jakżeż żywe kamienie
Wilna. Tutaj, w ostrobramskiej dzielnicy czu-
jemy najmocniej, że
w nich żyje historia
narodu, że kult prze-
szłości nie jest mar-
twą literą badaczy,
nie jest sentymentem
i nie jest tylko
romantyką. Gdy z
ulicy Świętojańskiej
wchodzimy w Do-
minikańską, uwagę
naszą zwracają do-

Podwórko Ghetta

my, wykazujące, mi-
mo wielu zniekształ-
ceń czysty charakter
architektury XVIII
wieku – rokoka i kla-
sycyzmu. Dominują-
cym zabytkiem tej
ulicy pozostał Kościół
św. Ducha, z klasz-
torem dominikanów;

wciśnięty w niezbyt
szeroką ulicę, z fasa-
dami zagubionemi wśród domów, kościół ten
działa jako bryła dopiero z odległości, spię-
trzeniem murów i ścian, oraz ruchem mas,
które w szlachetnych linjach kopuły i jej la-
tarni najsilniejsze znajdują akcenty. Z ulicy
Dominikańskiej zbaczamy w ul. Niemiecką,

Zaułek św. Kazimierza

Przejście na Zamkową

Przejście na Zamkową

15. Jerzy Remer, *Wilno*, Poznań, [1934], s. 81 z fot. Jana Bulhaka

REDUTA RZECZYPOSPOLITEJ

teiny pisarz i publicysta wileński, Cz. Jankowski — tam z gleby wileńskiej zaczyna kielkować zaiste nowe życie." Cudna siejba. To też nic dziwnego, że miasto stało się wkrótce źródłem, rozkwitem i pełnią twórczości wielu artystów, którzy jak Ludomir Ślendrański, Bronisław Jaimontt, Jerzy Hoppen, Michał Roubba, Kazimierz Kwiatkowski,

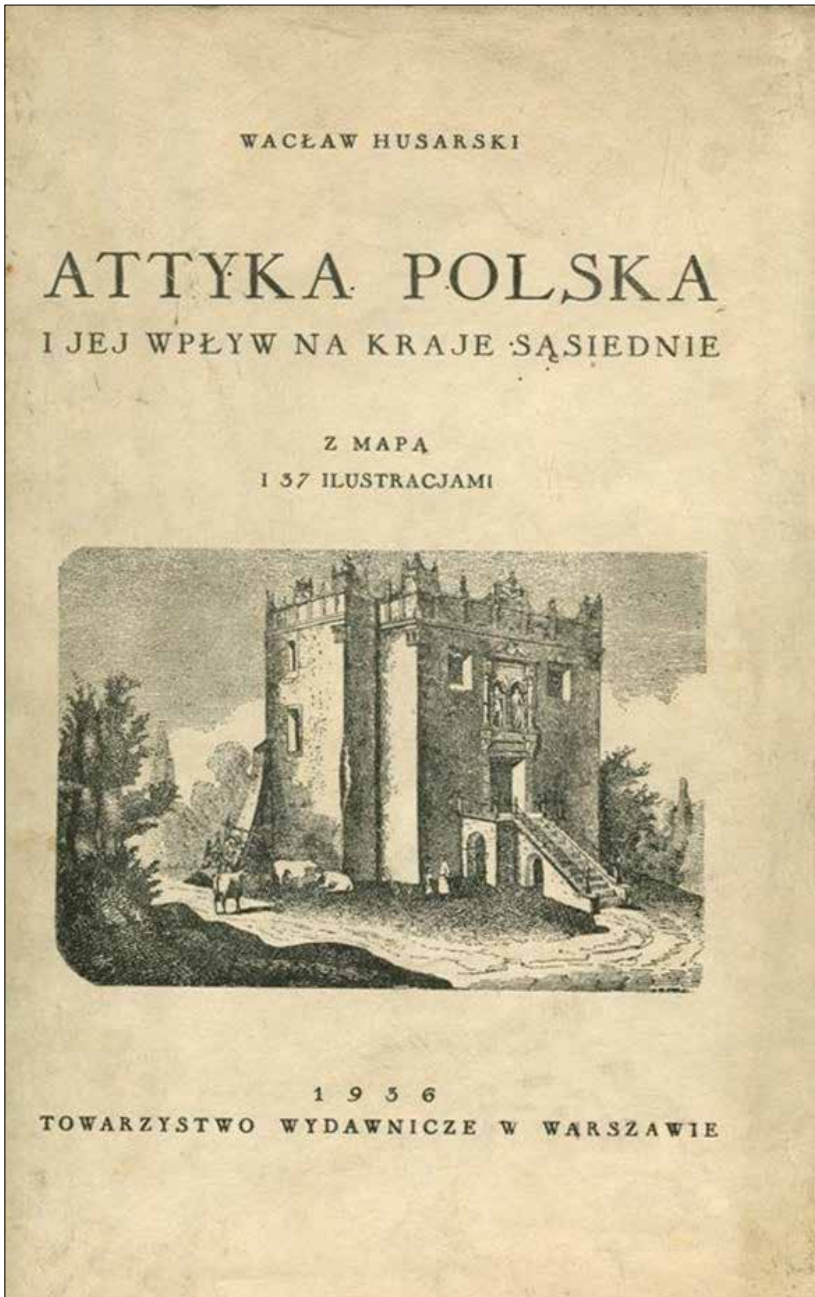

„Obwarzanki smorgońskie“

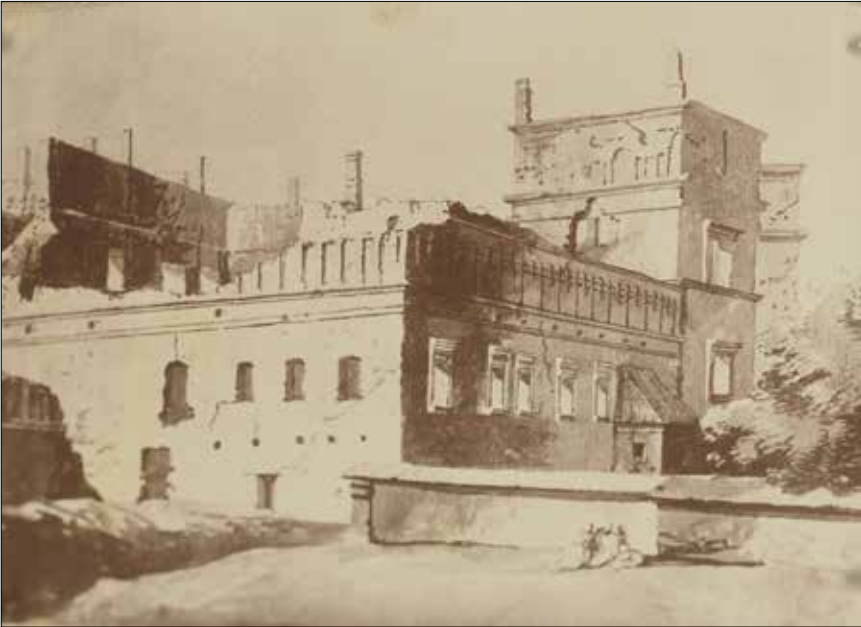
Marjan Kulesza, Rafał Jachimowicz, Paweł Wędziągolski, Stefan Narębski i wielu innych (a imię ich już legjon) oddawali miastu najcenniejsze skarby swej pracy wzamian za piękno miasta. Aż w tej spójni sztuka zogniskowała w sobie Wilno, a ono znów w niej się poczuło sobą — miastem sztuki. A trzeba było to miasto, zaśmiecone, zapługawione i zatynkowane przez barbarzyństwo najeźdźcy, wielką miotłą czyścić, odkazać i odsłaniać. Przyszli więc inni i społeczeństwo wzięwszy się do tej trudnej a ciężkiej roboty, przywracać mu po części prawdziwe oblicze. Działo się to wszędzie: na ulicach, zaułkach, w ogrodach i parkach, na fasadach kościołów i domów, w dziedzińcach, podwórzach, nad rzekami, na wzgórzach, wszędzie i byle jaknajprędzej zrzucić pokosty grube długowiecznej niewoli. A cóż mówić o konserwacji tych zabytków, które w zaniedbaniu, opuszczeniu i sponiewieraniu z tylicznych pożóg ocalały. Cóż mówić o pracy opiekuńczej nad temi właśnie dowodami tak wspaniałej kultury miasta, jakżesz w swem bogactwie ubożego, by jednym gestem do właściwego stanu te pomniki sławy (sięgające już poza granice Państwa) utrzymać, zabezpieczyć i najdalszym pokoleniom przekazać. A jednak stało się dzięki opie-

Stragan podczas „Kaziuka“

17. Wacław Husarski, *Attyka polska i jej wpływ na kraje sąsiednie*, Warszawa 1936, rozszerzona wersja recenzowanej przez Lorentza pracy *Attyki polskie, ich pochodzenie i oddziaływanie* (1934)

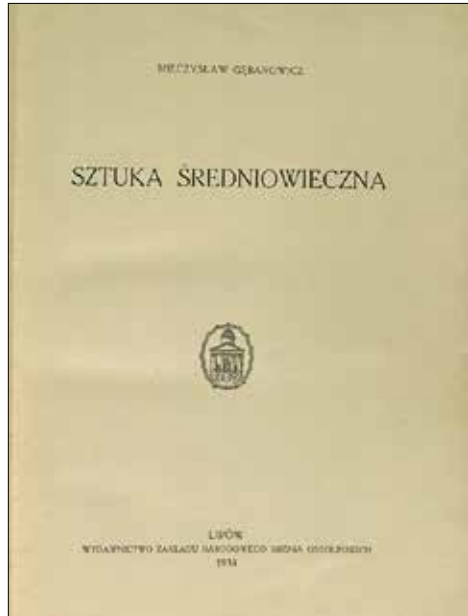
18. Zwieńczony renesansową attyką polską Zamek Dolny w Wilnie na akwareli Franciszka Smuglewicza z końca XVIII w., fot. Władysław Zahorski, przed 1912 (Polona)

19. Wilno, ul. Zamkowa, kamienica zwieńczona renesansową attyką polską (druga z lewej), fot. L. Wysocki, ok. 1925 (Polona)

20. *Historia sztuki*, t. 1. Józef Żurowski, *Sztuka prehistoryczna Europy*, Lwów 1934 Wydawnictwo Zakładu Narodowego im. Ossolińskich (Repozytorium Cyfrowe Instytutów Naukowych)

21. *Historia sztuki*, t. 2. Mieczysław Gębarowicz, *Sztuka średniowieczna*, Lwów 1934 Wydawnictwo Zakładu Narodowego im. Ossolińskich

22. Uczestnicy zjazdu organizacyjnego historyków sztuki w Krakowie na dziedzińcu Biblioteki Jagiellońskiej, 1934; widoczni m.in. Mieczysław Gębarowicz, Stanisław Lorentz, Jerzy Remer, ks. Piotr Śledziewski, Władysław Tatarkiewicz (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

VARIA

1. Portret Ireny Lorentzowej, rys. Bolesław Bałzukiewicz, przed 1935

Muzeum Mickiewiczowskie w Nowogródku

epokę. Na apel Komitetu, odpowiedziały jest zgłoszenia instytucji i osób prywatnych, posiadających odpowiednie zbiory — zaś po wnikliwej firmie wydawniczej zorganizują się dwa kasyerki.

Sprawa komunikacji przedstawia się następująco: szlaki dróg kolejowych przecinające Nowogródek nadszają się całkowicie do ruchu samochodowego i prowadzą albo przez Białytek — Słomni, albo przez Brzesk i Radziejew — Słomni, lub też przez Białytek — Gradisz — Lida. Przejazd (23 km.) od stacji kolei żelazkowej Nowogródka do Nowogródka obsługuje kolej wąskotorowa, autobusy i samochody. W celu zapewnienia skutecznego wywieżenia tak przesyłek jak i odpowiedniego posiadania — postanowiono jest zawiadomić zarządcę Komitetu.

— Wskazać na stanicach o szlaku kolejowym, jak też w Nowogródku jak i w Skrościnie nad Świecią, funkcjonować będą kasyerki, dostarczające osoby po smach szlachech od stanic kolejowych.

Oczekiwano należy iż miesiąc szerzej rozpisani w rodzinnym mieście Mickiewicz, tych wszystkich którzy zechcą oddać część jego Pamięci, przyczynić się do wzniesienia Mu Pamięci-kopca i — postać lub przypomnieć to „ogrodzi leśne” i „poza ma ławeczki i ławeczki” do których On — przed stu laty — za obczyźnie, tak gorycz spisał.

**ODEZWA
KOMITETU UWIECZNIEŃ PA
MIECI ADAMA MICKIEWICZA W
NOWOGRODKU.**

Z powoda 10-letnia śmierci Adama Mickiewicza, Komitet Mickiewiczowski w Nowogródku za urzędym pozwoleniem odbędzie dnia 26 października r. b. pod przewodnictwem Pana Zygmunta Beckenowicza, Wąjowody Nowogródzkiego uroczysty obchód w czwartek r. b. **DNI MICKIEWICZOWSKIE**, poświęcone „pamięci Tęgi, który ty Ziemi Nowogródką tak szeroko w całej jego twórczości nazwał i w dalsz, w której on dźwięczy w sercu i w duszy o Now i kłopotu tu Pol.

To więc — na tej przed-obchodowej i niespodziewanej — zostym obchodem, najpiękniej ika będzie held, w tym powiecie widać — adami cały Naród i tak — i ta, gdzie myśi jego najpiękniej, bywała — zjednoczyć się we wspólnotę — odtąd, iż Dasi jego wiodł on i w i utrwaleń. Jego pamięci dla następnych pokoleń.

Hold ten — musi być szlachetny i czysty — Nzech z całego kraju przybywają polscy i rzy, którzy od dźwięczną czerpną z jego słów i myśi, nadziei, pokorę i chęci — do tych nadej, gdzie — w was „szlachetnie, szlachetnie” lata przetrwały, i ta — o podobie jego rodzinnego „dworku, w tym „rodzinie szlachetnej”, wśród „zapamiętanych i jak szlachetnych”, nad polami Litwki, gdzie cich Gradysz i Lida, gdzie każda droga, każda rzecz jest pamięcią —

Cena przejazdów autobusami do Swiecia wynosi dla wywieżeń własni 2 zł, od osoby przy komplecie 15 — 16 osób.

Konta przejazdów między miastami i stacjami kolejowymi z Nowogródka są: do Lidy, Słomni, Brzołowa Baranowicz, Słomni wynosi od 15 — 18 gr. od 1 kasyerki.

Lokala w Nowogródku i w skrościnie nad Świecią dla obchodowych przejazdów, są lity ranowicz na 2 tygodnie przed przybyciem.

Nadziei w Skrościnie kasyerki:

1) dla szlachech wywieżeń po 30 gr. od osoby

2) od polskich wywieżeń w sal ogólny, przeważnie po 1 zł. 30 gr. następuje po 40 gr.

3) polski wywieżeń 2 zł.

Na czas wywieżeń urządzono będą kasyerki według listy, zamieszczonej niżej.

Na miejscu będą zorganizowane kasyerki, wydające osoby po smach szlachetnych.

Odrożenie Nowogródka od stacji kolei żelazkowej, Nowogródka, wynosi 23 km.

Długość autobusami (pełni 2 zł.) lity kolejki wależanami, smok Obawa 2 zł. — 3 zł. 30 gr. 2 zł. 3 zł.

W smok Nowogródka prowadzi do stacji kolejowej Nowogródka następujące szlaki kolejowe:

Z Warszawy: 1) przez Siedlec — Czerniecha — Lida; 2) przez Białytek — Baranowicz; 3) przez Brzesk — Baranowicz

Z Wilna: przez Lida; Z Łowowa przez Zduńskow — Łowow — Łanowic — Brzołow wicz

Szlaki dróg kolejowych: Przewoźnicy Nowogródka szlaki dróg kolejowych nadszają się całkowicie do ruchu samochodowego

1) od Warszawy prowadzi smok przez Białytek — Słomni — Baranowicz — Brzesk — Słomni — Baranowicz; jak również wogólnie przyjechać smok przez Białytek — Gradisz — Lida.

2) z Wilna prowadzi smok do Nowogródka przez Lida.

Zarząd
Nowogródzkiego Oddziału
Polskiego T-wa Krajowego.

Z KRAJU.

KRYTYKA ODNOWIENIA KOŚCIOŁA OSTRÓŻSKIEGO W WILNIE. Owearty po 5-letniej restauracji i remoncie, kościół Ostróżski w Wilnie, spotyka się z surową krytyką ze strony tamtejszych malarzy podostarskich niejednako zastosowanie metod malowania oraz lokalizację uszkodzenia ścianych fresków. Po oglądnięciu dotychczasowych robót stwierdzają wprawdzie krytycy, iż do malowania ścian i sklepień użyto nieodpowiednich preparatów farb, skutkiem czego już dzisiaj świeżo po otworzeniu kościoła okazały się plany i malowidła w malowidłach. Krytycy podnoszą dalej błędachowa i nieodpowiednie odnowienie ścianych malowideł oraz kolumny i kolumniety przy obnowieniu prezbiterium, które drugie, Wilniamu światytnie (wymownie) nie ujęto krytycy, podnosząc dalei kwestie.

Don. Albinowski w Nowogródku 1931

Przy
kolech
na ogólny
i Nowogródku

Pol. Piotrowski

Winnarski
Przewoźnik z Nowogródka

2. Z albumu opracowanego przez H. Schrammównę i I. Lorentzową, fragment karty ilustrującej obchody Dni Mickiewiczowskich w 1931 w Nowogródku

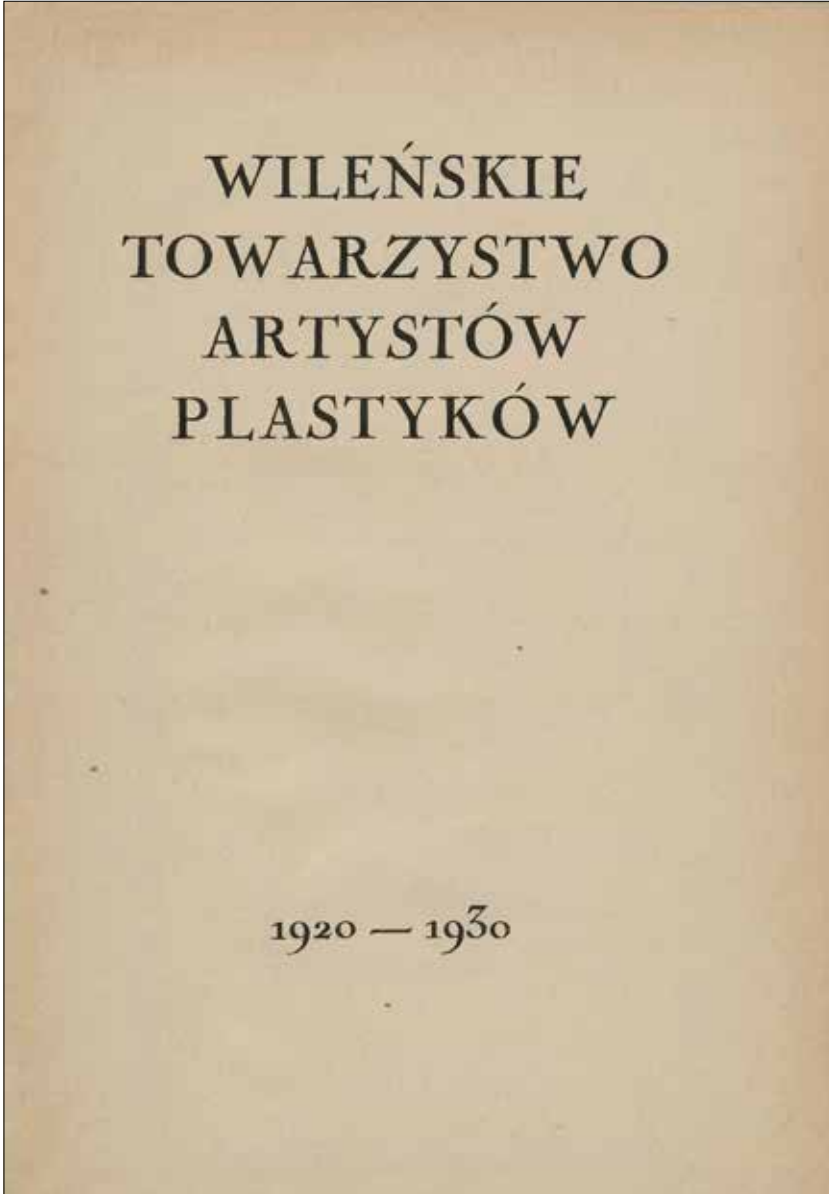

3. Grupa uczestników Dni Mickiewiczowskich w Nowogrodku, 1931, m.in. Stanisław Lorentz, Jerzy Remer i Wacław Sieroszewski

4. Nowogródek, tzw. „dom Adama Mickiewicza” pozyskany na siedzibę Muzeum Mickiewiczowskiego, fot. Jan Bułhak, lata 30. XX w. (Polona)

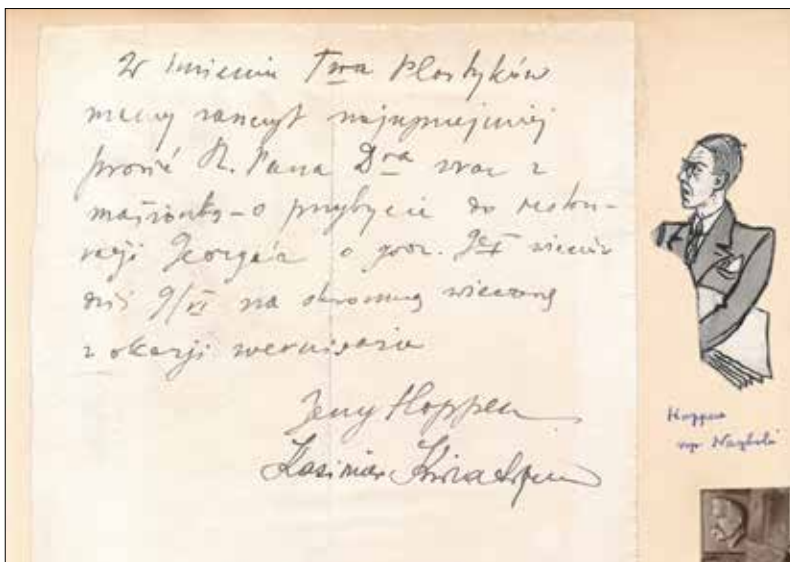
Wileńskie Towarzystwo Artystów Plastyków

5. *Wileńskie Towarzystwo Artystów Plastyków 1920–1930*, Wilno 1930, katalog wystawy (Polona)

6. Otwarcie wystawy Wileńskiego Towarzystwa Artystów Plastyków, 1930; wstęgę przecina wojewoda wileński Władysław Raczkiewicz, z lewej stoi Jerzy Hoppen, z prawej – Stanisław Lorentz i sekretarz wojewody Bohdan Wendorff

7. Zaproszenie dla Ireny i Stanisława Lorentzów do restauracji George'a z okazji wernisażu Wileńskiego Towarzystwa Artystów Plastyków; obok: Jerzy Hoppen w karykaturze Stefana Narębskiego (fragment karty z albumu)

8. Wywiad radiowy w mieszkaniu Sleńdzińskich przy ul. Kalwaryjskiej w Wilnie, od lewej: Witold Hulewicz, Ludomił Sleńdziński i Stanisław Lorentz, ok. 1930

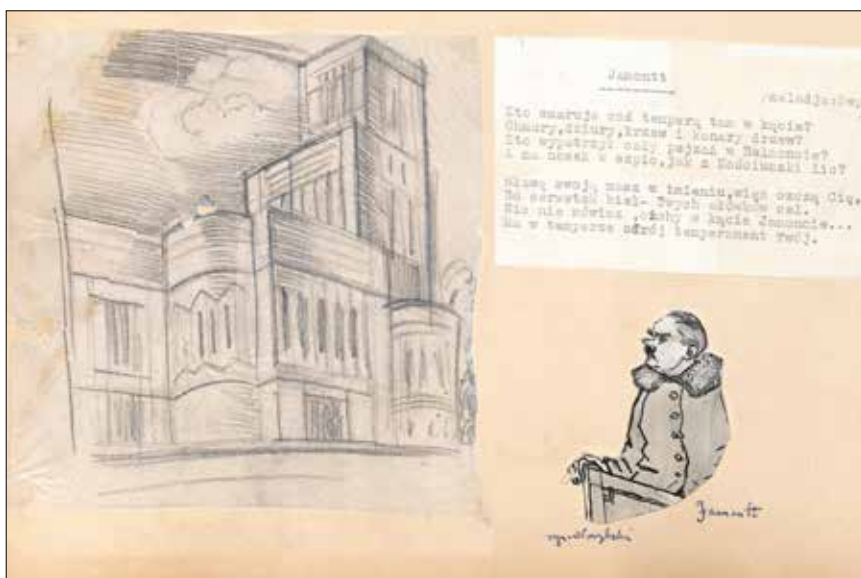
9. Fragment karty z albumu poświęcony Kazimierzowi Kwiatkowskiemu: reprodukcja portretu jego żony Miki, obok karykatura Kwiatkowskiego narysowana przez Stefana Narębskiego

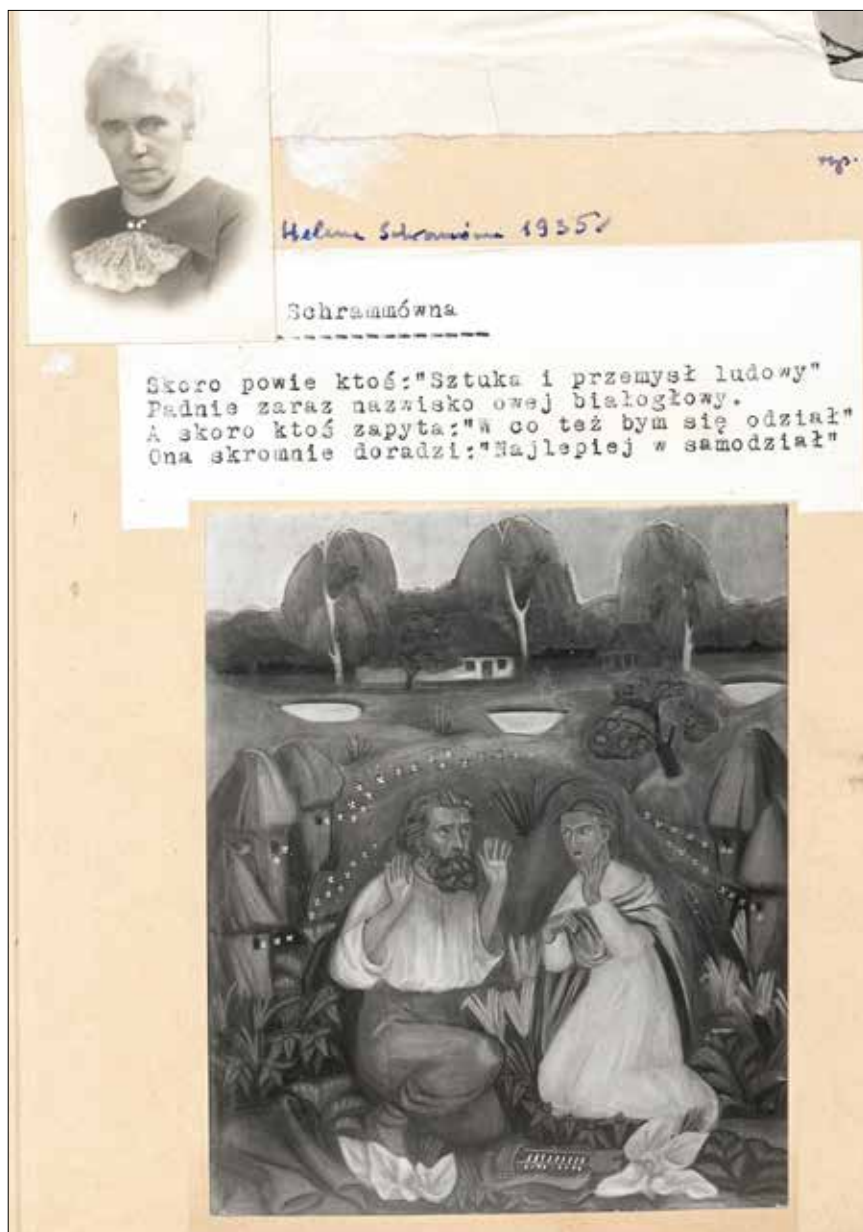
10. Fragment karty z albumu poświęcony Stefanowi Narębskiemu: portret Ireny Lorentzowej, obok autokarykatura

11. Fragment karty z albumu poświęcony Ludomirowi Śleńdzińskiemu: wizytówka z zaproszeniem dla Ireny i Stanisława Lorentzów na herbatkę, obok – karykatura Ludomira Śleńdzińskiego narysowana przez Stefana Narębskiego

12. Fragment karty z albumu poświęcony Bronisławowi Jamonttowi – rysunek, wierszyk mu poświęcony oraz karykatura narysowana przez Stefana Narębskiego

13. Fragment karty z albumu poświęcony Helenie Schrammównie – fotografia z 1935, wierszyk jej poświęcony oraz reprodukcja obrazu

14. Fragment karty z albumu poświęcony Michałowi Roubie – reprodukcja jego obrazu, wierszyk mu poświęcony oraz karykatura narysowana przez Stefana Narębskiego

15. Bolesław Bałzukiewicz w swojej pracowni, przed 1935

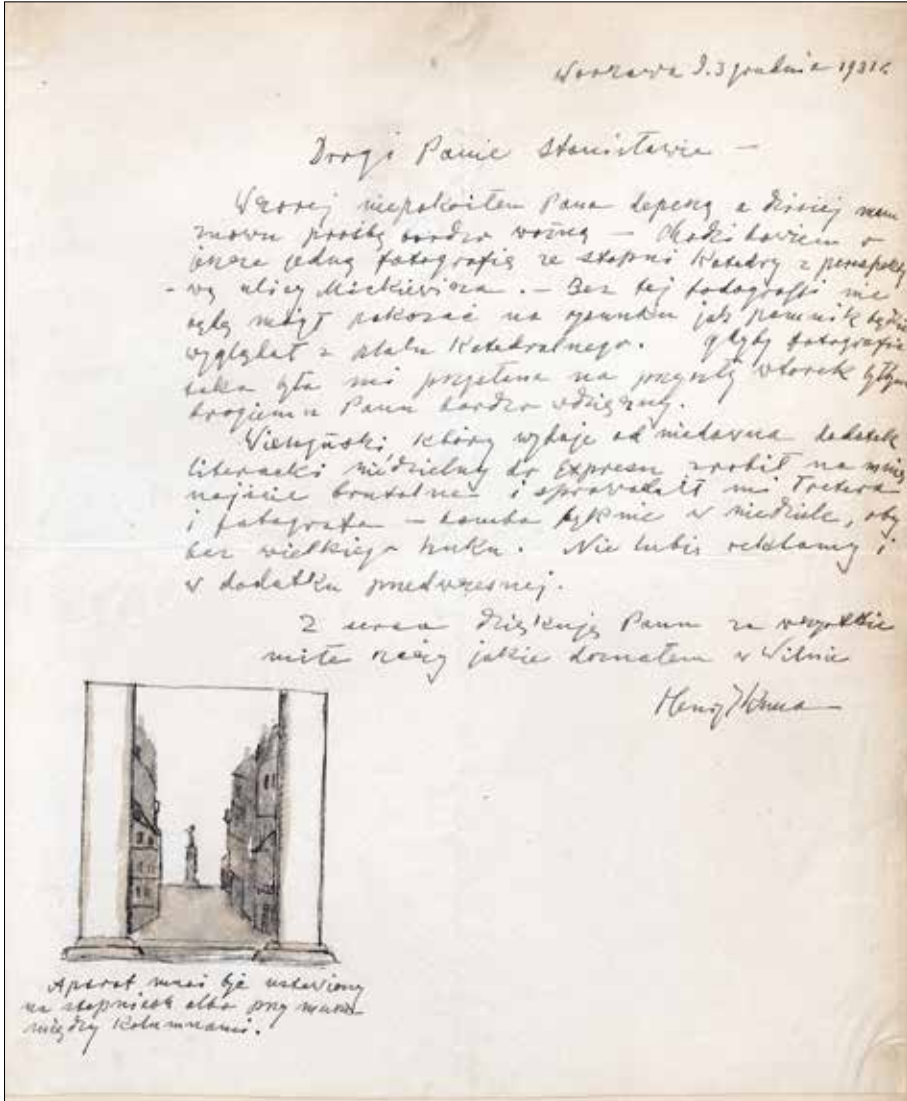

16. Jerzy Hoppen, Ludomir Sleńdziński i Stefan Narębski w towarzystwie wojskowego na tle Wilii, lata 20. XX w. (Polona)

17. Wycieczka do Borejkowszczyzny Władysława Syrokomi, 1933, w grupie m.in. Jerzy Hoppen, Henryk Kuna, Mika i Kazimierz Kwiatkowski, Irena i Stanisław Lorentzowie, Irena i Ludomir Sleńdzińscy

Henryk Kuna i konkurs na pomnik Adama Mickiewicza w Wilnie

18. List Henryka Kuna do Stanisława Lorentza wysłany z Warszawy, 23 grudnia 1931 z prośbą o zrobienie (według rysunku) i przysłanie fotografii ze stopni Katedry z perspektywą ulicy Mickiewicza

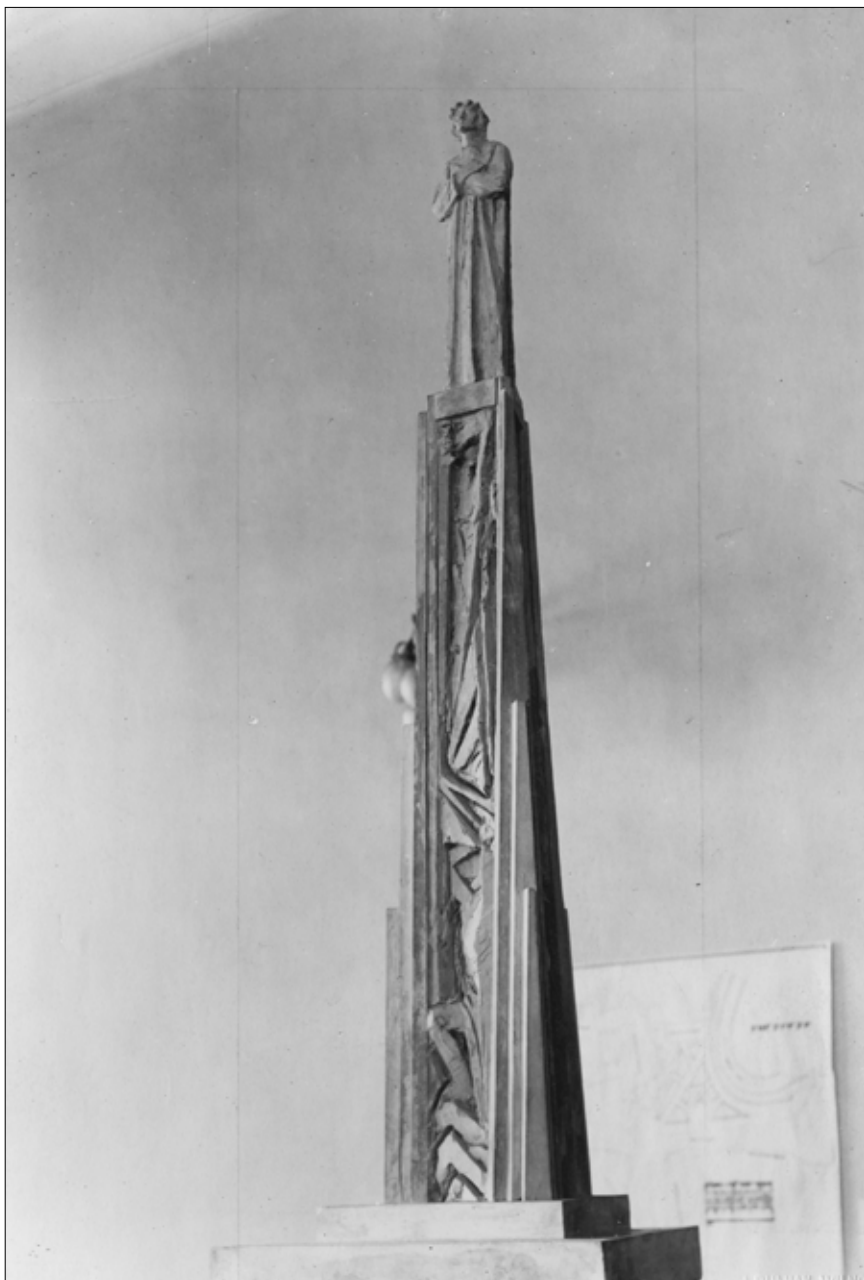
19. Henryk Kuna, zwycięski projekt pomnika Adama Mickiewicza, nadesłany na konkurs ogłoszony w 1930 – model pokazywany na wystawie w Wilnie w lutym-marcu 1932 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

20. Henryk Kuna, model pomnika Adama Mickiewicza – postać poety (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

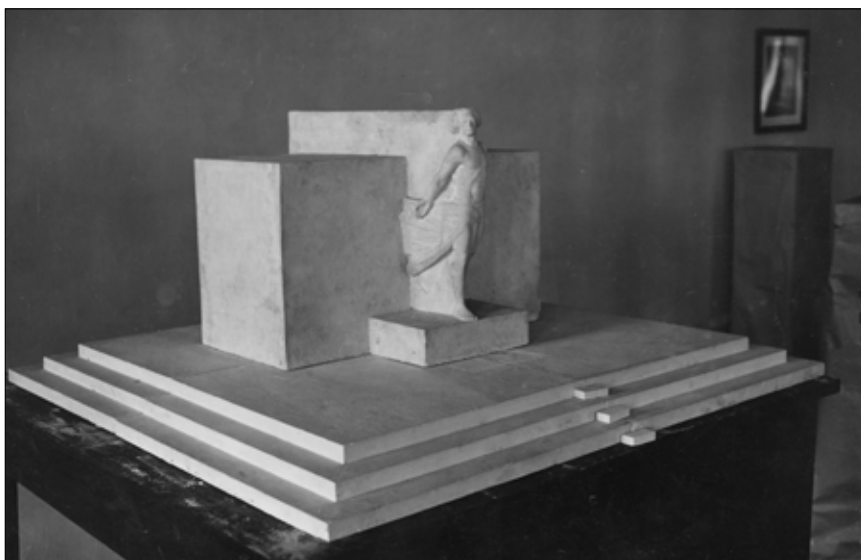
21. Jedna z ocalałych płaskorzeźb z cokołu pomnika Mickiewicza, odnaleziona po wojnie w gruzach Warszawy i przekazana Muzeum Narodowemu

22. Xawery Dunikowski, model pomnika Adama Mickiewicza pokazywany na wystawie w Wilnie w lutym-marcu 1932 (NAC)

23. Antoni Madeyski, model pomnika Adama Mickiewicza pokazywany na wystawie w Wilnie w lutym-marcu 1932 (NAC)

24. Czesław Przybylski, model pomnika Adama Mickiewicza pokazywany na wystawie w Wilnie w lutym-marcu 1932 (NAC)

28. List wystosowany przez Lucjana Żeligowskiego i Stanisława Lorentza w dniu 10 marca 1932 z zaproszeniem na spotkanie Zgromadzenia Ogólnego Komitetu Głównego Budowy Pomnika Adama Mickiewicza w Wilnie

29. Jedna z kart albumu opracowanego przez Helenę Schrammównę i Irenę Lorentzową poświęcona wystąpieniom wileńskiego „Słowa” w 1934 przeciwko projektowi Henryka Kuny

30. Jedna z kart albumu opracowanego przez Helenę Schrammównę i Irenę Lorentzową poświęcona obronie projektu Henryka Kuny na łamach „Kurier Wileńskiego” w 1934

Prof. Juliusz Kłos

31. Juliusz Kłos, lata 20. XX w., komentarz Lorentza

32. Juliusz Kłos na Górze Zamkowej w Wilnie, w towarzyszącej mu grupie: Stanisław Lorentz i Ludomir Słędziński, przed 1933

33. Nekrolog Juliusza Kłosa (po uroczystościach pogrzebowych), „Kurier Wileński” 1933, nr 12 (z 15 stycznia), s. 1

Dlaczego miłośnicy Wilna i artyści głosować będą na listę nr 1?

GŁOSUJEMY

ZA TEM — aby Wilno, odradzając się gospodarczo, bogaciło się zarazem kulturalnie,

ZA TEM — aby Wilno otworzyło sobie źródło bogactwa przez umiejętne zorganizowanie stałego dopływu turystów na wielką skalę,

ZA TEM — aby ojcowie miasta umieli szanować wspólnie zabytki budownictwa i przyrody, ochraniać je i czynić z nich atrakcję o rosnącej sławie,

ZA TEM — aby miasto nasze rozbudowywało się racjonalnie, zdrowo i pięknie, aby miasto dla naszych płuc parki i ogrody, zabezpieczone przed powodziami i estetycznie uregulowane brzozi rzek, aby dobrze było oświetlone w centrum i na przedmieściach, miało nowoczesne bruki i chodniki,

ZA TEM — aby ukochane nasze Wilno było coraz piękniejsze i zasobniejsze dzięki mądrej gospodarce miejskiej.

Fachowcami w tej dziedzinie są:
Ludzie nauki i sztuki—Uczni, Architekci, Malarze, Pisarze
Nie było ich w poprzednich Radach Miejskich!

JEDYNĄ

lista wyborczą na dzień 10 czerwca r. b., która uwzględni takie kandydatury, w myśl postulatów Rady Wileńskich Zrzeszeń Artystycznych,

jest

JEDYNKĄ!

KAŻDY kulturalny Wilnianin, bez względu na narodowość i przekonania polityczne GŁOSUJE NA NICH!!!

Rada Wileńskich Zrzeszeń Artystycznych

34. Afisz Rady Wileńskich Zrzeszeń Artystycznych wzywający do głosowania na Jedynekę, 1934 (Polona)

LISTA № 1

OKRĘG II

Eugeniusz Kozłowski

P. Eugeniusz Kozłowski urodził się 14. 04. 1891 r. w miejscowości...

Eugenia Sumorok-Stanewiczowa

Eugenia i Witold wyjeżdżali do Niemiec w Włocławek...

Kazimierz Grodzicki

P. Kazimierz Grodzicki był oficerem rezerwy z zawodu inżynierem...

Witold Hulewicz

P. Witold Hulewicz był dyrektorem Biuletynu Włocławskiej Politechniki...

Tadeusz Binski

Urodził się w 1886 r. w Sierpiu w Łęcznie...

Ludomir Slendziński

Prof. Ludomir Slendziński był dyrektorem...

OKRĘG III

Bronisław Olechnowicz

Urodził się w roku 1906. Wzrost 175 cm...

Helena Romer-Ochenkowska

Została zamężna w Polsce i zamieszkała w Warszawie...

Aleksander Pudło

Miejski Przemysł Aleksander Pudło był oficerem rezerwy...

Hanna Wierusz-Kowalska

Ukończyła wiedeńską uczelnię. Była kierowniczką...

Stanisława Iszorowa

Urodziła się w Włocławku i jest uczestniczką...

OKRĘG IV

Witold Hulewicz

Witold Hulewicz był dyrektorem Biuletynu Włocławskiej Politechniki...

OKRĘG V

Witold Hulewicz

Witold Hulewicz był dyrektorem Biuletynu Włocławskiej Politechniki...

Teatr muzyczny „LUTNIA” w Łowiu. Władysław z s. w. „Moc w San Sebastian”

35. Kampania wyborcza na łamach „Kuriera Wileńskiego”: m.in. sylwetki Witolda Hulewicza, Helny Romer-Ochenkowskiej i Ludomira Slendzińskiego, 1934 nr 154 (z 9 czerwca), s. 4 (Jagiellońska Biblioteka Cyfrowa)

36. Kampania wyborcza na łamach wileńskiego „Słowa” 1934 nr 153 (z 8 VI), fragment strony szóstej z rysunkiem przedstawiającym Witolda Hulewicza jako Chimerę: *Jacek Malczewski: Zatruta studnia* z cyklu *Arcydziała malarstwa polskiego w karykaturze* Feliksa Dangla (Jagiellońska Biblioteka Cyfrowa)

37. Z cyklu *Arcydziała malarstwa polskiego w karykaturze* Feliksa Dangla: *Ludomir Sleńdziński: Papillons*, „Słowo” 1934, nr 141 (z 27 V), fragment s. 6 (Jagiellońska Biblioteka Cyfrowa)

38. Rozgłównia Polskiego Radia w Wilnie, dyrektor Witold Hulewicz (pierwszy z prawej), fot. Waclaw Żyliński, 1929 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

39. Witold Hulewicz i Stanisław Lorentz podczas wieczoru pożegnalnego 3 listopada 1935 w lokalu Związku Literatów przy ul. Ostrobramskiej 9 w Wilnie

Rzut oka na muzea wileńskie

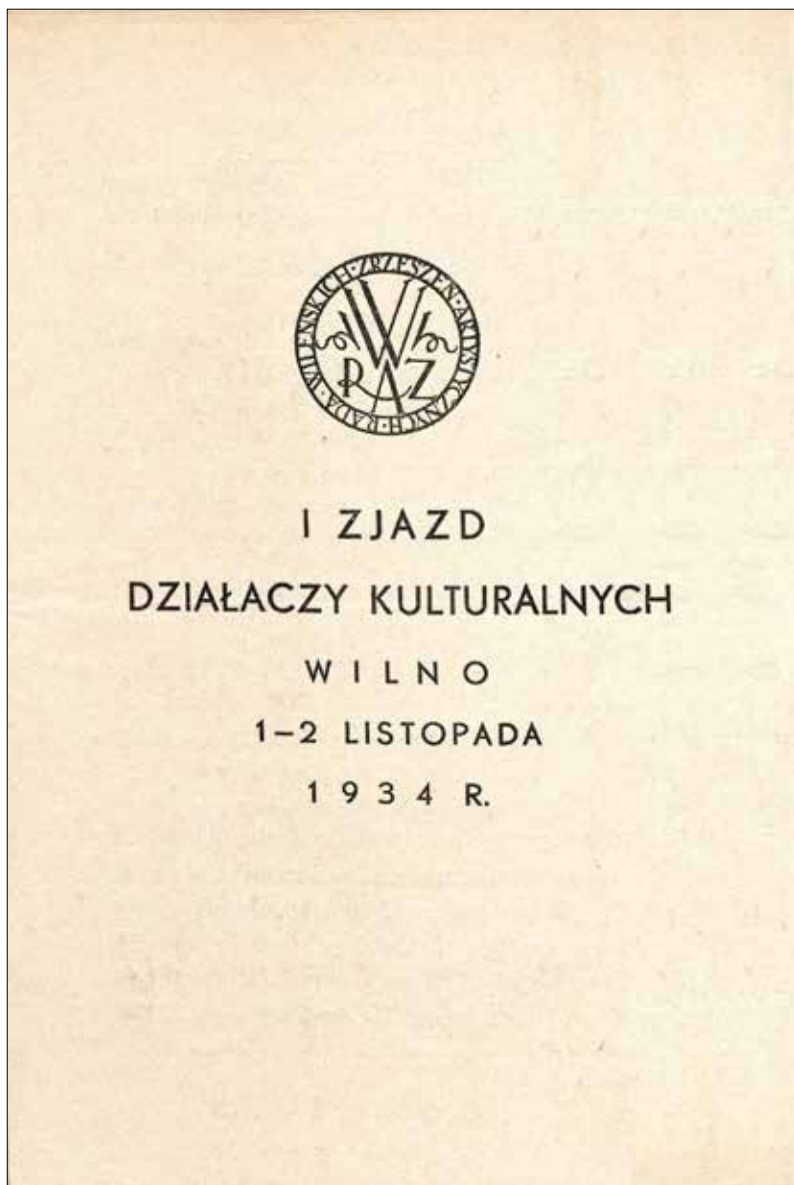

40. Stanisław Lorentz, *Rzut oka na muzea wileńskie*, 1934 (odbitka z „Kurjera Wileńskiego”)

41. Uczestnicy X Zjazdu muzeologów w Wilnie, 1934 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

Zjazd działaczy kulturalnych w Wilnie i Izba kultury

42. Druk okolicznościowy *I Zjazd działaczy kulturalnych*, Wilno 1-2 listopada 1934

Budowa mauzoleum na Rossie

45. *U Matki Łona - Serce Syna*, „Kurier Wileński” 1936, nr 130 (z 12 V), s. 1 (Jagiellońska Biblioteka Cyfrowa)

47. Wilno, cmentarz Obrońców Wilna na Rossie po przebudowie według projektu Wojciecha Jastrzębowski, fot. Jan Bułhak, 1936 (Polona)

48. Aleksandra ze Szczerbińskich Piłsudska z córkami Jadwigą i Wandą podczas uroczystości złożenia urny z sercem marszałka Józefa Piłsudskiego na cmentarzu na Rossie w Wilnie, 12 maja 1936 (Polona)

49. Mauzoleum na Rossie podczas uroczystości złożenia urny z sercem marszałka Józefa Piłsudskiego, 12 maja 1936 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

50. Weterani powstania styczniowego 1863 w kondukcie żałobnym podczas uroczystości złożenia urny z sercem marszałka Józefa Piłsudskiego na cmentarzu na Rossie w Wilnie, 12 maja 1936 (Polona)

51. Warta przy grobowcu Matki Piłsudskiego i Serca Syna, 12 maja 1936

52. Kapliczka z wizerunkiem Matki Boskiej Ostrobramskiej projektu Antoniego Kenara przy wejściu na cmentarz Obrońców Wilna na Rossie, 1936 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

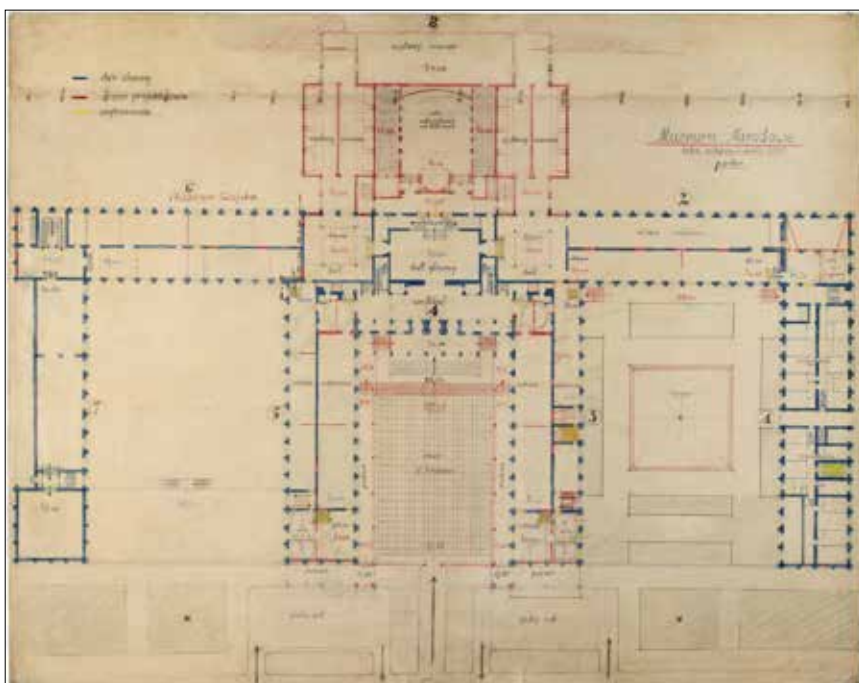
3. WARSZAWA (1936–1939)

1. Prezydent II Rzeczypospolitej Ignacy Mościcki podpisuje akt otwarcia Muzeum Narodowego w Warszawie w 1938; pierwszy z lewej – prezydent m.st. Warszawy Stefan Starzyński, pierwszy z prawej – dyrektor Stanisław Lorentz

3. Budowa nowego gmachu muzeum Muzeum Narodowego w Warszawie – widok z góry, fot. Jan Malarski, 1 poł. lat 30. XX w. (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

4. Antoni Dygat, *Muzeum Narodowe w Warszawie*, szkic wstępny projektu rozbudowy – rzut poziomy parteru w skali 1:200, 1937 (Cyfrowe Muzeum Narodowe w Warszawie)

**Wystawa obrazów w Muzeum Narodowym
z kolekcji Jana Popławskiego**

5. Wystawa Darów i Zakupów z lat 1935–1936 w Muzeum Narodowym w Warszawie, 1936 (Polona)

6. Z kolekcji Jana Popławskiego: Ferdinand Bol, *Mężczyzna w złotym hełmie (Mars)*, olej na płótnie, 1655 (Cyfrowe Muzeum Narodowe w Warszawie)

7. Z kolekcji Jana Popławskiego: Mistrz Syna Marnotrawnego, *Chrystus z uczniami w drodze do Emaus*, olej na desce, ok. 1570 (Cyfrowe Muzeum Narodowe w Warszawie)

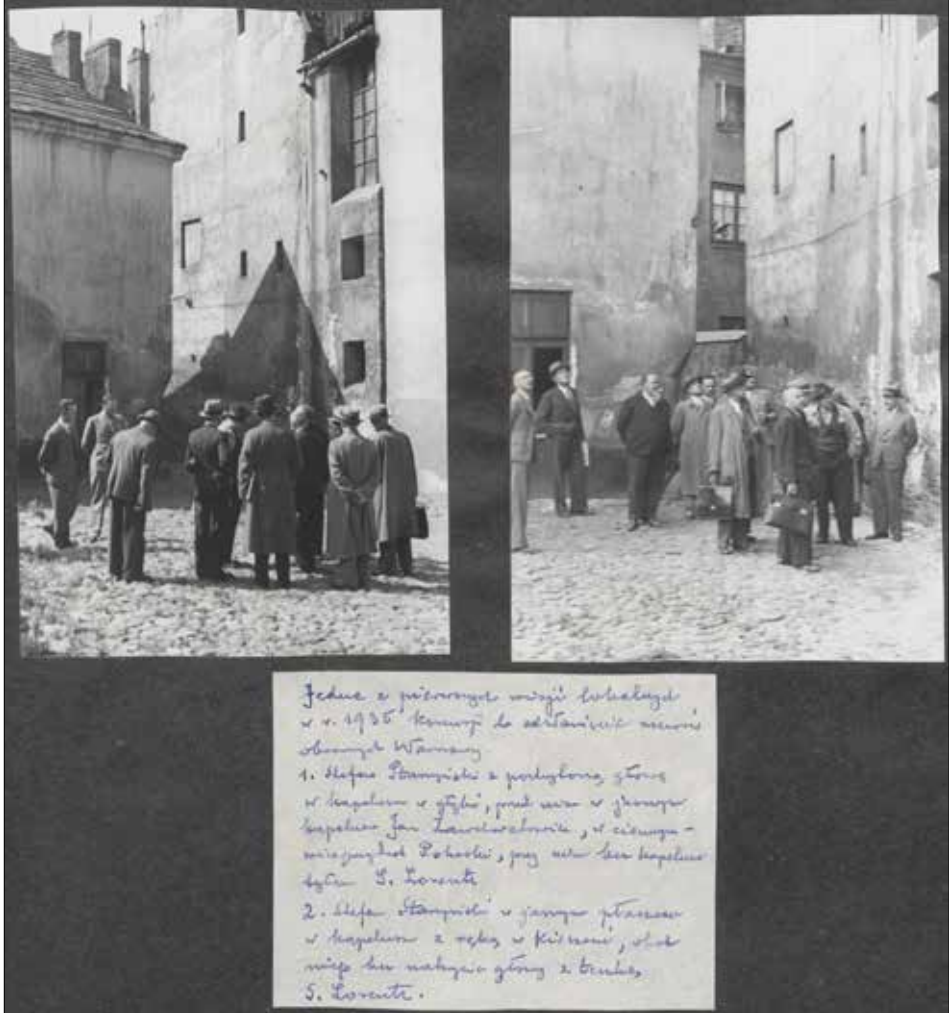

8. Z kolekcji Jana Popławskiego: Peeter Neefs starszy, *Wnętrze kościoła*, olej na desce, 1. połowa XVII w. (Cyfrowe Muzeum Narodowe w Warszawie)

9. Z kolekcji Jana Popławskiego: nieznany malarz niderlandzki, *Modlitwa w Ogrójcu*, olej na desce, połowa XVI w. (Cyfrowe Muzeum Narodowe w Warszawie)

Opieka nad Starym Miastem Warszawy

10. Jedna z pierwszych wizji lokalnych dokonanych przez komisję do odstanowienia murów obronnych Warszawy, 1935; widocznici: Stanisław Lorentz, Jan Pohoski, Stefan Starzyński, Jan Zachwatowicz

11. Stare Miasto w Warszawie – mury obronne w trakcie odsłaniania; prace wykopaliskowe w dawnej fosie, na pierwszym planie arkady mostu łączącego Bramę Nowomiejską z Barbakanem, 1937 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

12. Stare Miasto w Warszawie – fragment zrekonstruowanych murów miejskich, 1938 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

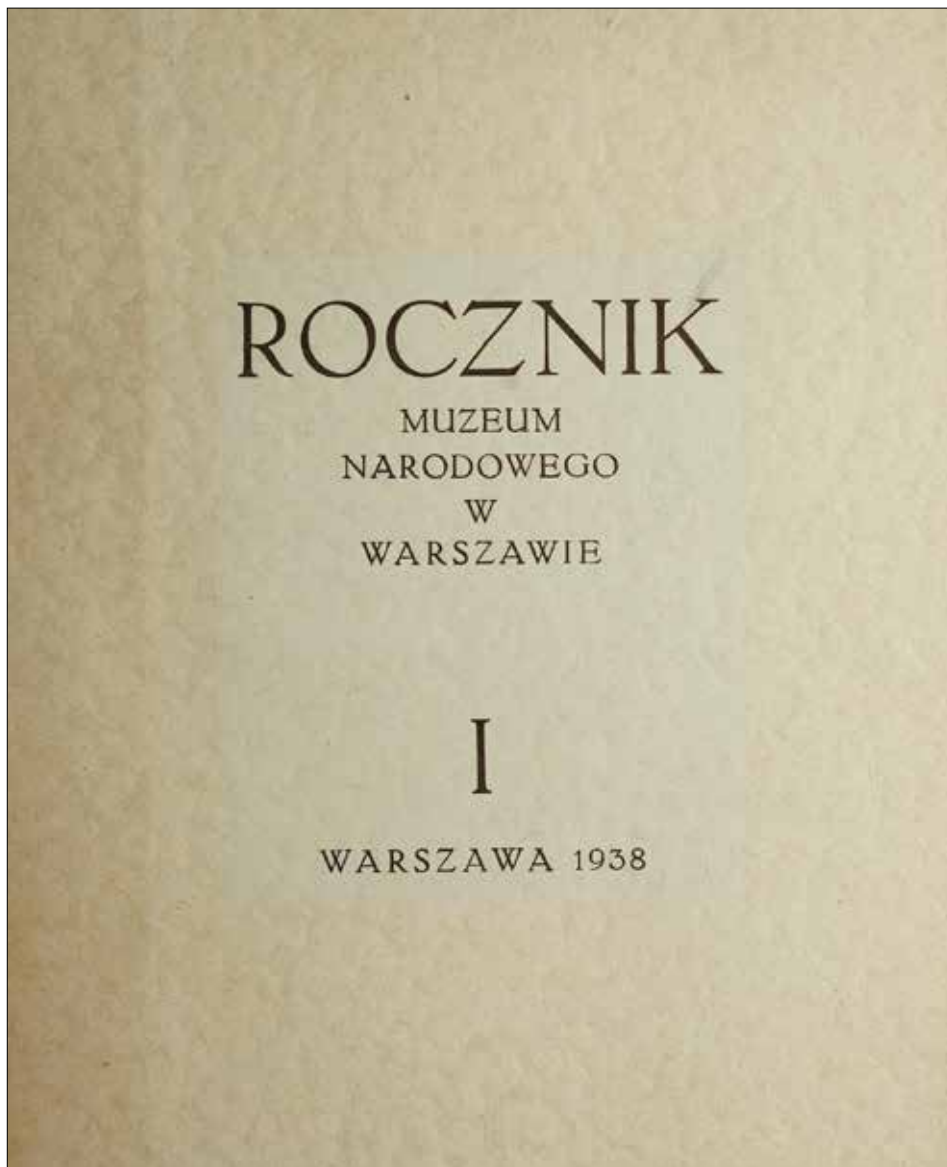

13. Stare Miasto w Warszawie – uroczystość odsłonięcia murów obronnych: marszałek Edward Rydz-Śmigły przecina wstęgę, z lewej – prezydent m.st. Warszawy Stefan Starzyński, z prawej – Stanisław Lorentz i Jan Zachwatowicz, 10 X 1938 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

14. Stare Miasto w Warszawie – zwiedzanie murów obronnych przez marszałka Edwarda Rydza-Śmigłego, obok niego Jan Zachwatowicz, prezydent m. st. Warszawy Stefan Starzyński i Stanisław Lorentz, 10 X 1938 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

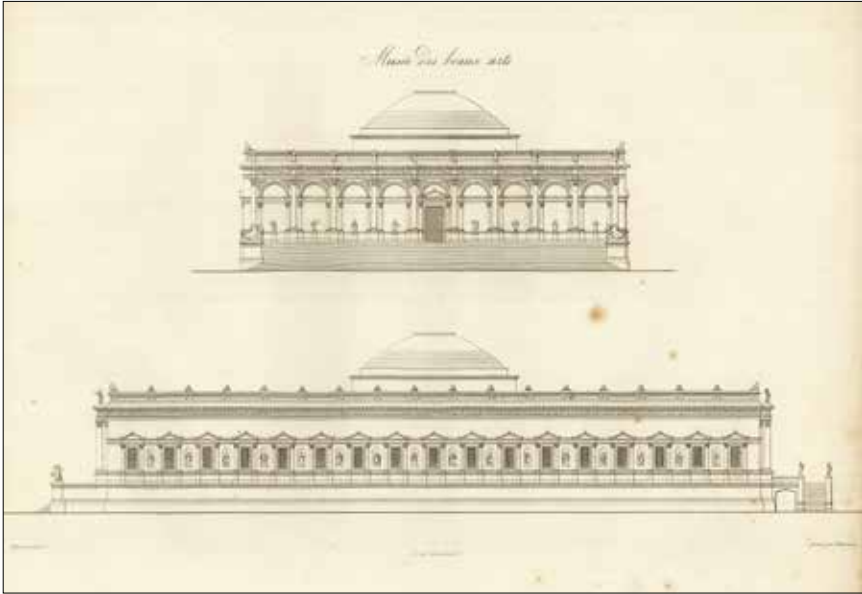
Muzeum Narodowe w Warszawie: zarys historyczny

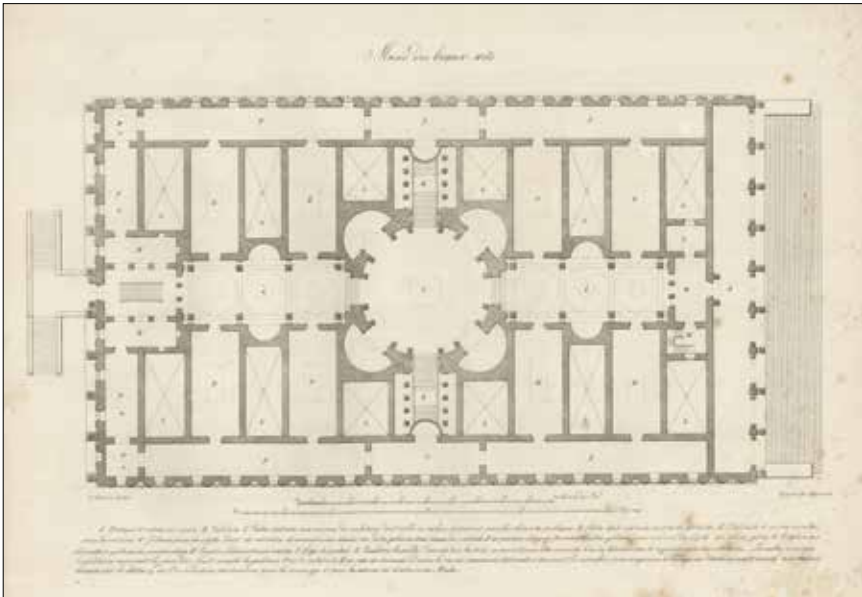
15. „Rocznik Muzeum Narodowego w Warszawie”, Warszawa, R. 1: 1938

16. Henryk Marconi (1792–1863), rysował Józef Tadeusz Polkowski, rytował Jan Styfi, „Tygodnik Ilustrowany” 1863, nr 186, s. 149 (Mazowiecka Biblioteka Cyfrowa)

17. Projekt gmachu Muzeum Sztuk Pięknych – widok zewnętrzny [w:] Henryk Marconi, *Zbiór Projektów Architektonicznych*. Poszyt 5, 6 i 7, Warszawa, 1841, tabl. XLVI, rytował J. Sławiński (Polona)

18. Projekt gmachu Muzeum Sztuk Pięknych – rzut poziomy z opisaniem sal [w:] Henryk Marconi, *Zbiór Projektów Architektonicznych*. Poszyt 5, 6 i 7, Warszawa, 1841, tabl. XLVIII, rytował J. Sławiński (Polona)

kach najbliższego Zarządu, jaki był dotąd. Częścią tylko naukową w Obserwatorium zawiadywać ma Profesor Astronomii, a częścią naukową w Ogrodzie Botanicznym Profesor Botaniki, którzy, co do naukowych potrzeb tych zakładów, czynić będą przedstawienia swe do Komisji Rządowej Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, za pośrednictwem Rektora Szkoły Głównej.

Artykuł 377.

Starszy Adjunkt przy Zarządzającym Obserwatorium będzie razem Konserwatorem wszystkich tam znajdujących się zbiorów. Obowiązkiem jego jest najbliższy nadzór i całość narzędzi, robienie obserwacji i pomoc praktyczna studentom w ich nauce. Adjunkta naczynia Komisya Rządowa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, na przedstawienie Zarządzającego obserwatorium.

ROZDZIAŁ III.

Muzeum Sztuk Pięknych.

Artykuł 378.

Do muzeum Sztuk Pięknych należą zbiory rycin, jakie się znajdują w dzisiejszej Bibliote-

ce Rządowej i w Szkole Sztuk Pięknych, obrazy olejne, jakie są w zawiadywaniu tejże Szkoły, odlewy gipsowe rzeźb, znajdujące się dotąd w zawiadywaniu Dyrektora Gabinetów.

Artykuł 379.

Wzory rysunkowe, tudzież osobne odlewy gipsowe figur, części ciała i ornamentów do wykładu rysunków zwyczajnych, architektonicznych i rzeźby należące, nie wchodzi w skład Muzeum i pozostają pod bezpośrednim zawiadywaniem Dyrektora Szkoły Pięknych.

Artykuł 380.

Gabinet rycin i obrazy olejne, mieścić się będą w salach dzisiejszej Szkoły Sztuk Pięknych, a odlewy gipsowe zostają do dalszego rozporządzenia w dotychczasowem swem pomieszczeniu.

Artykuł 381.

Muzeum Sztuk Pięknych zależy wprost od Dyrektora Głównego Prezydującego w Komii-

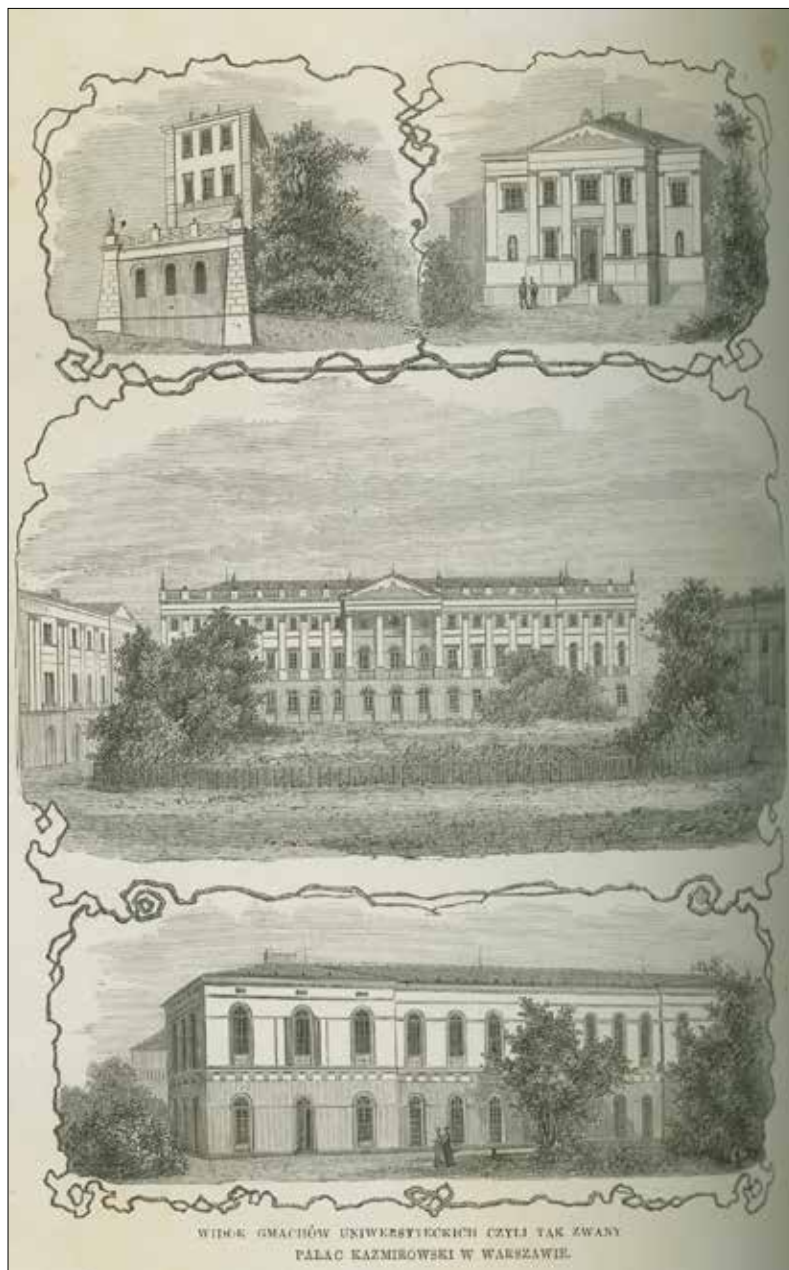
20. Justynian Karnicki (1806–1876) – pierwszy honorowy dyrektor Muzeum Sztuk Pięknych w Warszawie (od 1862), fot. Karol Beyer, 1860 (Cyfrowe Muzeum Narodowe w Warszawie)

21. Jacenty Sachowicz (1813–1875) – pierwszy kustosz Muzeum Sztuk Pięknych, rysował Ksawery Pillati, rytował Jan Holewiński, „Kłosy” 1875, nr 507, s. 168 (Mazowiecka Biblioteka Cyfrowa)

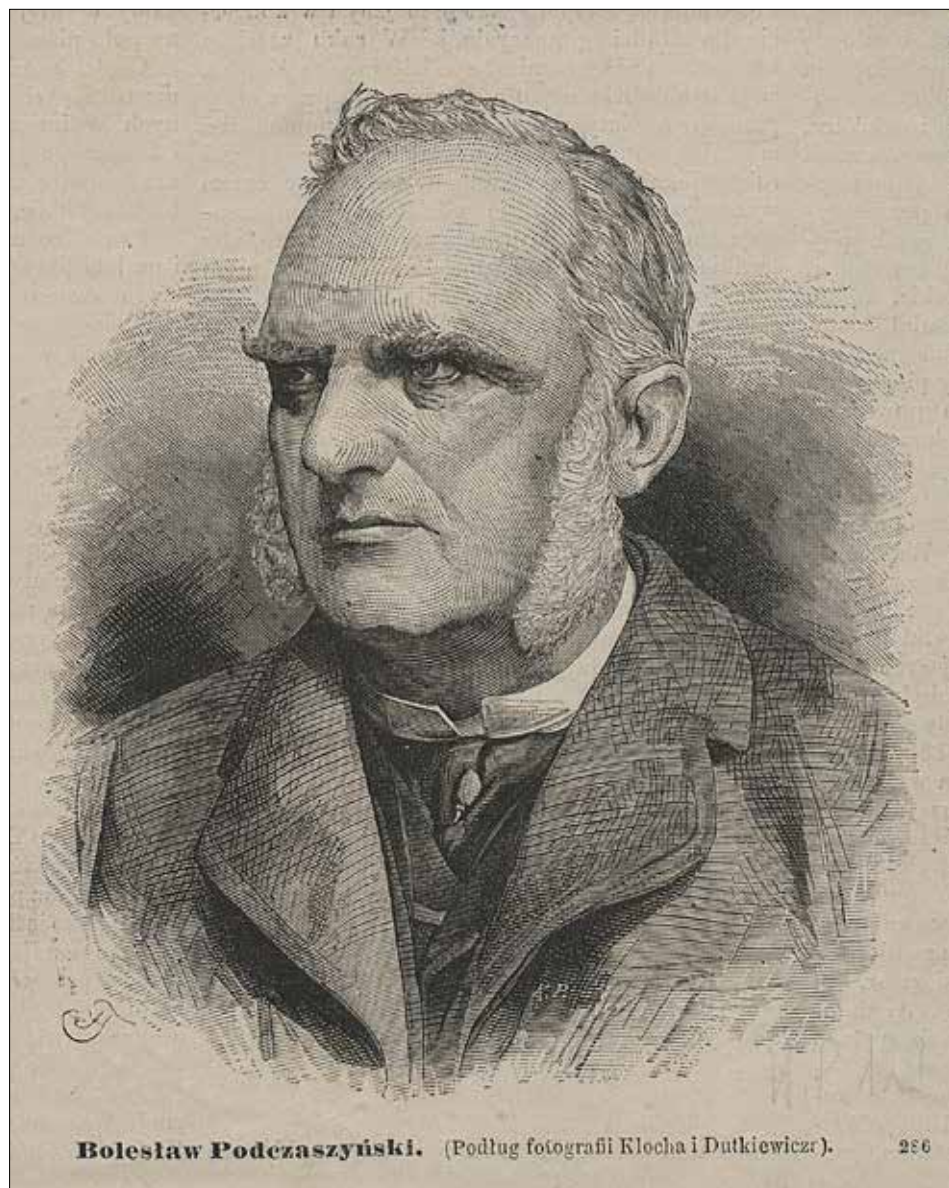

22. *Gabinet wzorów gipsowych w Warszawie*, rysował z natury Franciszek Tegazzo, rytował Kazimierz Krzyżanowski, „Tygodnik Ilustrowany” 1866, nr 338, s. 124 (Mazowiecka Biblioteka Cyfrowa)

WIDOK GMACHÓW UNIwersYTECKICH CZYLI TAK ZWANY
PALAC KAZMIROWSKI W WARSZAWIE.

23. *Widok gmachów uniwersyteckich czyli tak zwany Pałac Kaźmirowski w Warszawie, rytował Edward Gorazdowski, „Jana Jaworskiego Kalendarz Ilustrowany na rok 1870” (Mazowiecka Biblioteka Cyfrowa)*

24. Bolesław Podczaszyński (1822–1876) – opracował projekt przebudowy gmachu Szkoły Sztuk Pięknych na Muzeum Sztuk Pięknych; portret rysował Franciszek Tegazzo, rytował Konstanty Przykorski, „Tygodnik Ilustrowany” 1876, nr 47, s. 321 (Mazowiecka Biblioteka Cyfrowa)

25. Warszawa, Komisja Spraw Wewnętrznych, były pałac Mostowskich, fot. Karol Beyer, 1861–1863; Muzeum Sztuk Pięknych w 1870 przechowywało tutaj swoje zbiory (Cyfrowe Muzeum Narodowe w Warszawie)

26. Warszawa, pałac Paca przy ul. Miodowej, fot. Konrad Brandel, ok. 1870; w latach 1871–1876 – siedziba Muzeum Sztuk Pięknych (Cyfrowe Muzeum Narodowe w Warszawie)

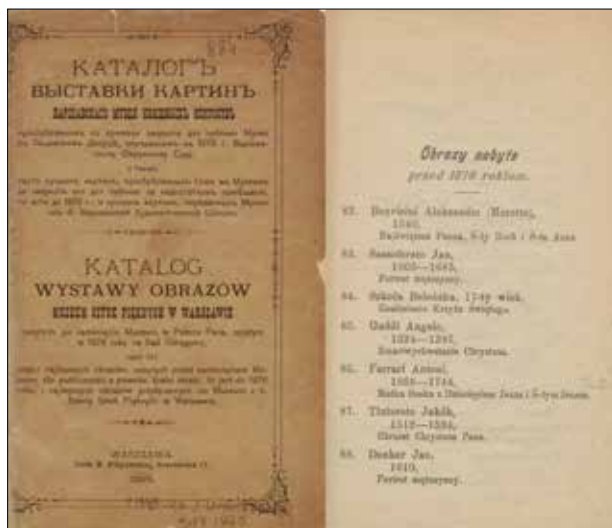
27. Cyprian Lachnicki (1824–1906) – dyrektor Muzeum Sztuk Pięknych w latach 1876–1906, fot. nieznanym, ok. 1895 (Cyfrowe Muzeum Narodowe w Warszawie)

28. Wojciech Gerson (1831–1901) – członek komitetu powołanego w 1899 dla przygotowania projektu gmachu Muzeum, fot. Zakład Fotograficzny Karoli i Puscha, ok. 1890 (Polona)

29. Józef Pius Dziekoński (1844–1927) – w 1899 opracował projekt gmachu dla Muzeum, fot. Jan Mieczkowski, 1893 (Mazowiecka Biblioteka Cyfrowa)

30. *Katalog wystawy obrazów Muzeum Sztuk Pięknych w Warszawie...*, Warszawa, 1895

31. Warszawa, Plac Teatralny od strony ul. Senatorskiej w kierunku Teatru Wielkiego, po prawej Dom Neprosa przy ul. Wierzbowej 11 – siedziba Muzeum w latach 1899–1815, fot. nieznanym, ok. 1900 (Cyfrowe Muzeum Narodowe w Warszawie)

32. Galeria Muzeum Sztuk Pięknych w Domu Neprosa, fragment ekspozycji malarstwa włoskiego, fot. nieznanym, ok. 1900–1906 (Cyfrowe Muzeum Narodowe w Warszawie)

33. *Katalog obrazów warszawskiego Muzeum Sztuk Pięknych znajdujących się w czasowym lokalu tegoż Muzeum przy ulicy Wierzbowej № 11, Warszawa 1902 (Polona)*

34. Pius Weloński (1849–1931) – dyrektor honorowy Muzeum Sztuk Pięknych od 1906, członek Rady Muzealnej Muzeum Narodowego, fot. Leon Jarumski, 1931 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

35. Stefan Szyller (1857–1933) – architekt, członek powołanego w 1913 komitetu budowy gmachu Muzeum, „Biesiada Literacka” 1901, nr 1, s. 13 (Mazowiecka Biblioteka Cyfrowa)

36. Warszawa, gmach przy ul. Podwale 15 – siedziba Muzeum Narodowego i Muzeum Wojska w latach 1916–1938, fot. lata 20. XX w. (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

37. Muzeum Narodowe w Warszawie, ul. Podwale 15: Galeria Malarstwa Polskiego – tzw. Sala Królewska (sal nr XIV) z ekspozycją zabytków z czasów Stanisława Augusta, fot. Jan Wołyński, 1927 (Cyfrowe Muzeum Narodowe w Warszawie)

38. Muzeum Narodowe w Warszawie, ul. Podwale 15: Galeria Malarstwa Obcego – sala malarstwa francuskiego (sala nr XXXVIII), fot. nieznan, 1923 (Cyfrowe Muzeum Narodowe w Warszawie)

39. Muzeum Narodowe w Warszawie, ul. Podwale 15: Galeria Malarstwa Obcego – sala malarstwa flamandzkiego 9sala nr XLII), fot. Jan Wołyński, 1927 (Cyfrowe Muzeum Narodowe w Warszawie)

40. Sala Rycerska w Muzeum Wojska w gmachu przy ul. Podwale 15 z kolekcją militariów, fot. nieznanym, ok. 1927 (Cyfrowe Muzeum Narodowe w Warszawie)

41. Bronisław Gembarzewski (1872–1941) – pułkownik, dyrektor Muzeum Narodowego w Warszawie w latach 1916–1936, twórca i dyrektor Muzeum Wojska Polskiego w latach 1920–1939, fot. nieznan, ok. 1921–1935 (Cyfrowe Muzeum Narodowe w Warszawie)

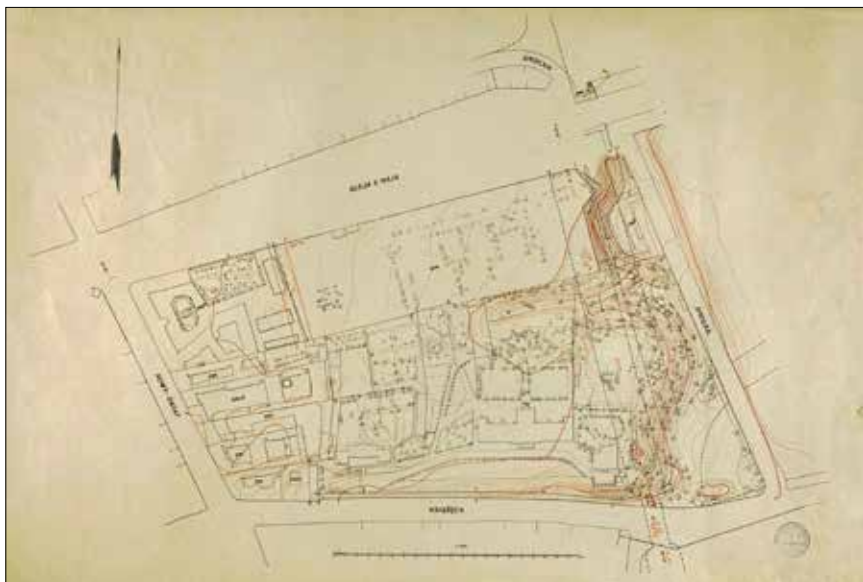
42. Jan Lewiński (1876–1939) – członek pierwszej Rady Muzeum Narodowego w Warszawie w 1916 oraz Komitetu budowy gmachu MNW w 1913 i w 1924, fot. nieznan, 1928 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

43. Jan Kauzik (1860–1930) – kustosz Muzeum Sztuk Pięknych od 1913, kustosz Muzeum Narodowego w latach 1915–1930, „Kłosy” 1890, nr 1304, s. 415 (Mazowiecka Biblioteka Cyfrowa)

44. Dominik Witke-Jeżewski (1862–1944) – członek pierwszej Rady Muzeum Narodowego w Warszawie w 1916, kolekcjoner sztuki polskiej, darczyńca MNW, fot. nieznan, ok. 1917 (Cyfrowe Muzeum Narodowe w Warszawie)

45. Plan sytuacyjno-wysokościowy z przylegającymi ulicami i placem pod budowę gmachu muzeum; skala 1:1000, Magistrat m.st. Warszawy, 1924 (Cyfrowe Muzeum Narodowe w Warszawie)

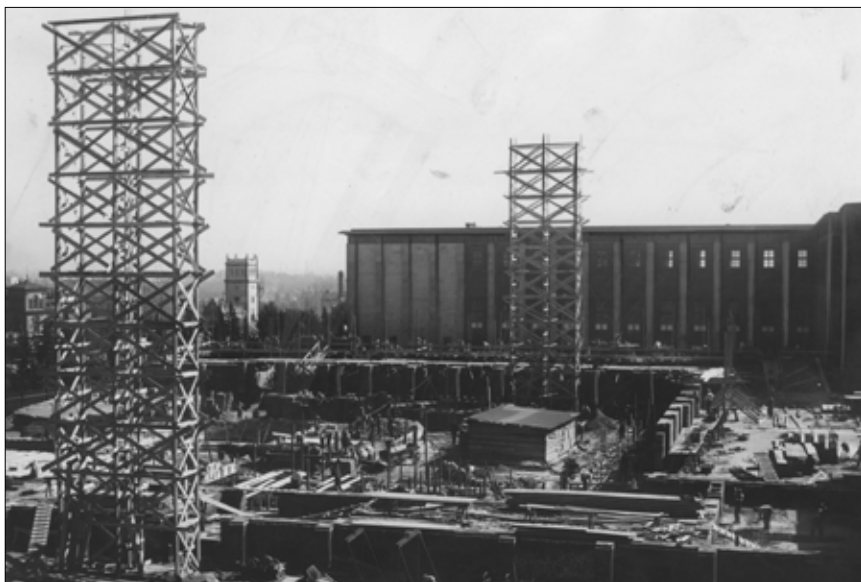
46. Bronisław Gembarzewski, Muzeum Narodowe w Warszawie – widok dziedzińca głównego z kompozycją figuralną nad wejściem (projekt elewacji), 1927 (Cyfrowe Muzeum Narodowe w Warszawie)

47. Uroczystość wmurowania kamienia węgielnego pod budowę gmachu Muzeum Narodowego przy Al. 3 Maja 13 – symbolicznego aktu dokonuje prezydent m.st. Warszawy Władysław Jabłoński, fot. Jan Ryś, 15 VI 1927 (Cyfrowe Muzeum Narodowe w Warszawie)

48. Goście przybyli na uroczystość wmurowania kamienia węgielnego pod budowę gmachu podpisują akt erekcyjny, fot. Jan Ryś, 15 VI 1927 (Cyfrowe Muzeum Narodowe w Warszawie)

49. Budowa gmachu Muzeum Narodowego według zwycięskiego projektu Tadeusza Tołwińskiego – skrzydło środkowe, fot. nieznanymi, 1937–1938 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

50. Budowa gmachu Muzeum Narodowego – skrzydło wschodnie, 1928–1931 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

51. Gmach Muzeum Narodowego w Warszawie, Al. 3 Maja, za dnia, fot. nieznan, 1938

52. Gmach Muzeum Narodowego w Warszawie, Al. 3 Maja, nocą, fot. nieznan, 1938

53. Uroczystość otwarcia gmachu Muzeum: widoczni m.in. prezydent Ignacy Mościcki, prezydent m.st. Warszawy Stefan Starzyński, Jerzy Aleksandrowicz, Emil Kaliński, Jakub Krzemiński, książę Janusz Radziwiłł, 18 VI 1936 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

54. Dyrektor Stanisław Lorentz oprowadza gości po wnętrzach Muzeum z prezydentem Ignacym Mościckim i Stefanem Starzyńskim na czele, 18 VI 1938 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

55. Widok hallu głównego, w niszy na parterze – rzeźba przedstawiająca marszałka Józefa Piłsudskiego, fot. Jan Ryś, 1938 (Polona)

56. Widok prawego podestu 1. piętra z ekspozycją rzeźby polskiej; pośrodku rzeźba Augusta Zamoyskiego „Ewa”, fot. nieznan, 1938 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

57. Sala malarstwa polskiego, fot. nieznanym 1938 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

58. Ekspozycja grafiki, fot. Jan Binek, 1938 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

59. Sala ze zbiorami sztuki zdobniczej, 1938 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

60. Galeria Sztuki Starożytnej, sala nr 3 – „Terrakoty grecko-rzymskie, ceramika grecka”, widok perspektywiczny w kierunku sal 4 i 5, fot. nieznan, 1938–1939 (Cyfrowe Muzeum Narodowe w Warszawie)

61. Pracownia konserwatorska: pracownicy podczas konserwacji sarkofagu egipskiego, fot. nieznanym, 1938–1939 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

62. Fragment sali biblioteki muzeum, fot. Jan Binek, 1938–1939 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

63. Wystawa malarstwa francuskiego, prezydent Ignacy Mościcki zwiedza wystawę w towarzystwie ambasadora Leona Noela i dyrektora Stanisława Lorentza, 1937 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

64. Otwarcie wystawy dzieł Artura Grottgera pt. „Pamięci A. Grottgera” oraz wystawy druków i rękopisów z okresu powstania styczniowego z okazji 75. rocznicy powstania 1863; marszałek Edward Śmigły-Rydz przecina wstęgę, obok niego wiceprezydent Warszawy Jan Pohoski, z tyłu dyrektor Stanisław Lorentz, styczeń 1938 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

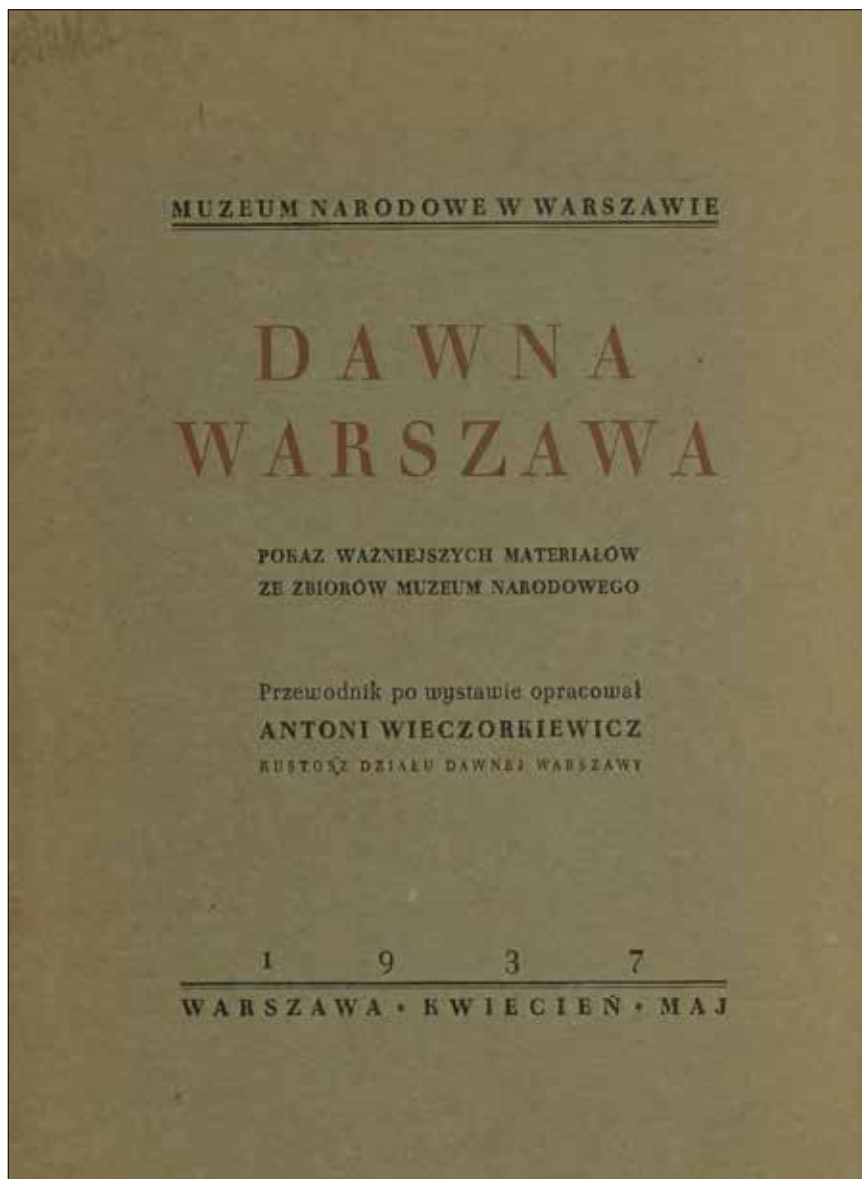

65. Wystawa szkiców i rysunków Matejki, 1938: minister wyznań religijnych i oświecenia publicznego Wojciech Świątosławski, Zygmunt Batowski oraz prezydent m.st. Warszawy Stefan Starzyński, fot. nieznan, 24 III 1938 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

66. Zespół przygotowujący wystawę szkiców i rysunków Matejki, 1938: Zygmunt Batowski, Mikołaj Kozakiewicz, Stanisław Lorentz, Zygmunt Miechowski i inni, 1938

Wystawa „Dawna Warszawa”

67. *Dawna Warszawa*, przewodnik po wystawie opracował Antoni Wieczorkiewicz, Warszawa 1937 (Polona)

68. Warszawa, Rynek Starego Miasta, kamienica Baryczków, zakupiona w 1937 przez Zarząd Miejski w celu utworzenia Muzeum Dawnej Warszawy, fot. nieznaną, 1936 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

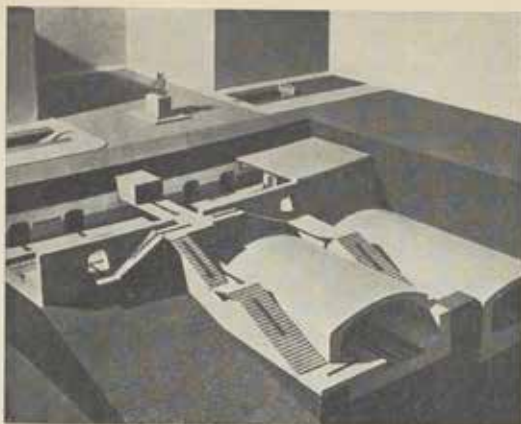

69. Antoni Wiczorkiewicz (1908–1942) – kustosz Muzeum Dawnej Warszawy (jako oddziału Muzeum Narodowego) od 1936, na zdjęciu z ok. 1925 w Zbiorze Odlewów Gipsowych Uniwersytetu Warszawskiego

Wystawa „Warszawa przyszłości”

70. *Warszawa przyszłości*, z przedmową Stefana Starzyńskiego, Warszawa, 1936 (Polona)

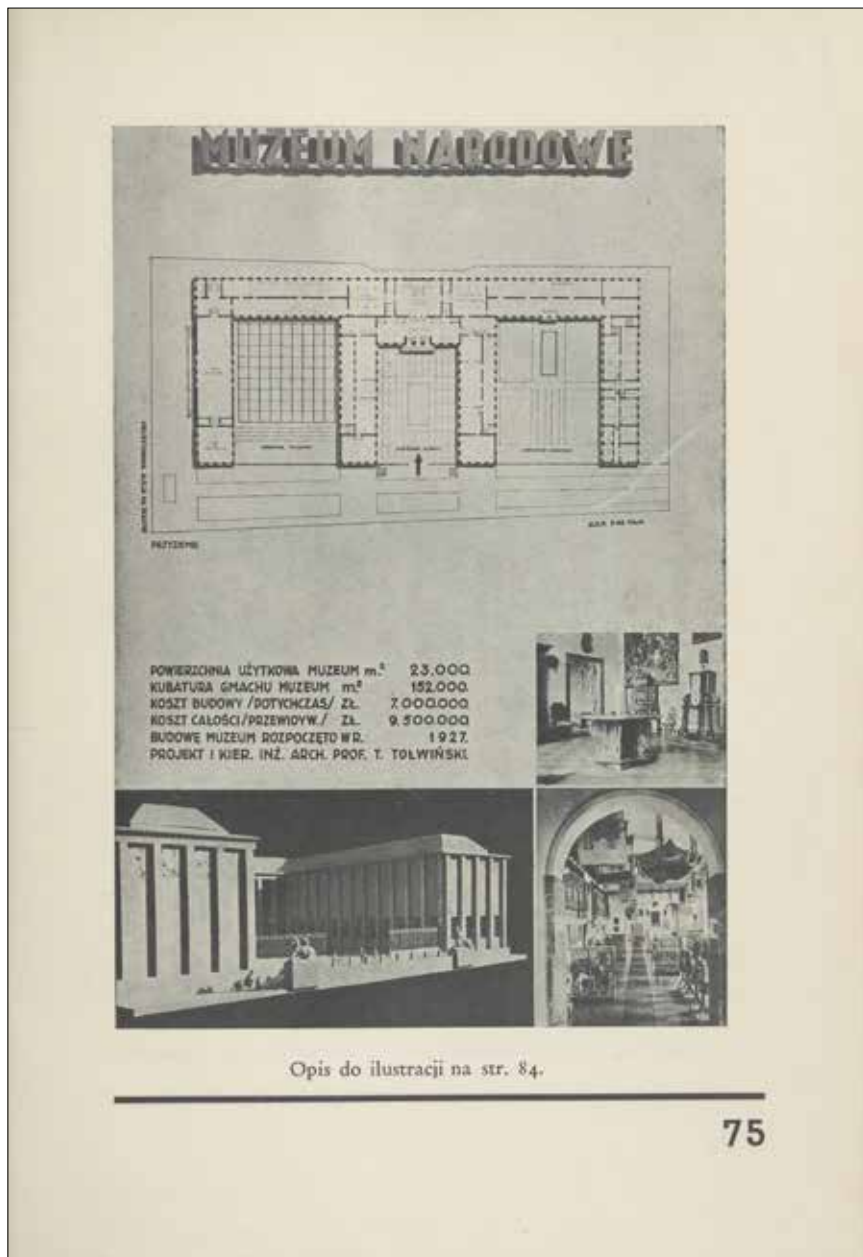

Model projektowanego układu stacji dwupiętrowej „metro” oraz tunelu dla ruchu kołowego na pl. J. Piłsudskiego.

57

72. *Warszawa przyszłości*, dział „Komunikacja”: model projektowanego układu stacji dwupiętrowej „metro” i tunelu dla ruchu kołowego na pl. Piłsudskiego oraz plansza „Tramwaj wodny” (Polona)

73. *Warszawa przyszłości*, dział „Budownictwo”: plansza przedstawiająca Muzeum Narodowe w Warszawie (Polona)

74. Prezydent m. st. Warszawy Stefan Starzyński objaśnia plany rozbudowy stolicy, fot. nieznan, 28 III 1936 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

75. Zwiedzanie części wystawy związanej z zagadnieniami komunikacji miejskiej; przy modelu tramwaju: Ignacy Mościcki, Wojciech Świętosławski, Marian Zyndram Kościałkowski, Władysław Raczkiewicz, fot. nieznan, 28 III 1936 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

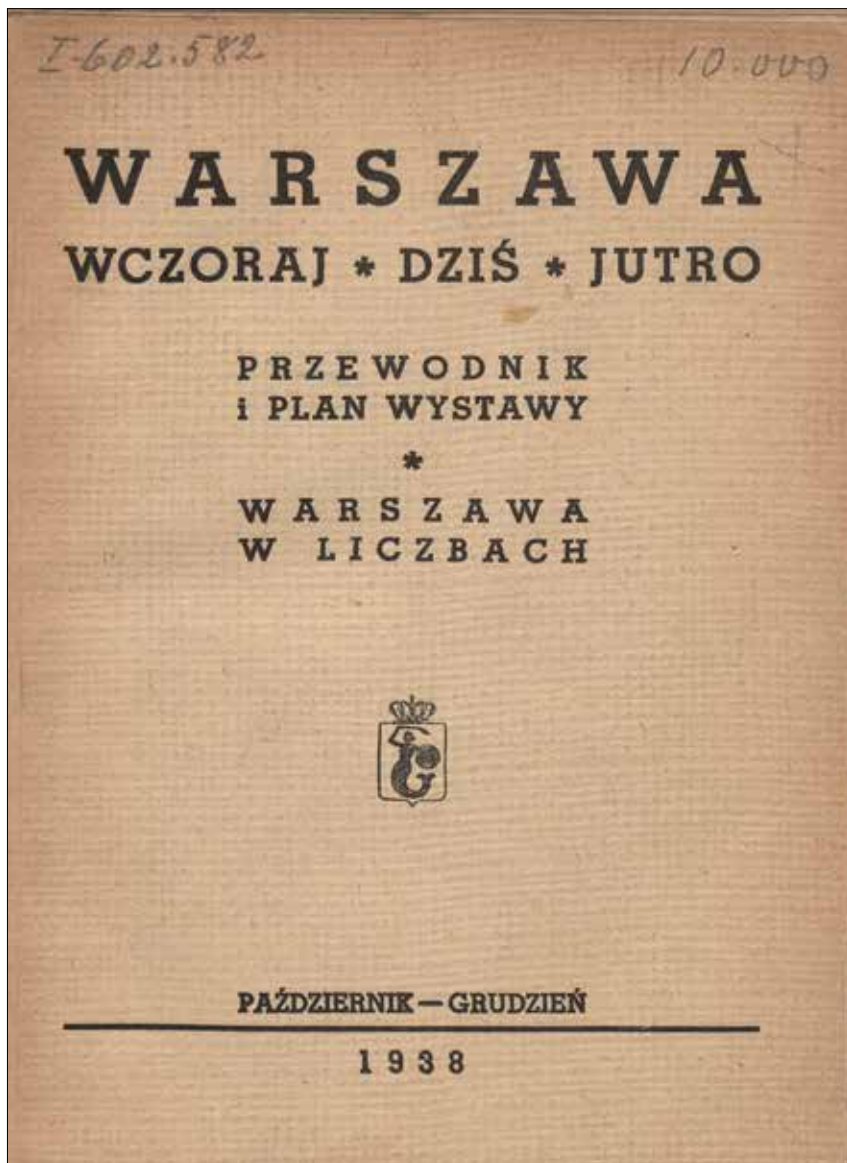

76. Uczestnicy otwarcia wystawy przyglądają się projektowi rozbudowy stolicy, fot. nieznanymi, 28 III 1936 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

77. *Zobacz „Warszawę przyszłości”...*, afisz zachęcający do oglądania wystawy w Muzeum Narodowym, 1936 (Polona)

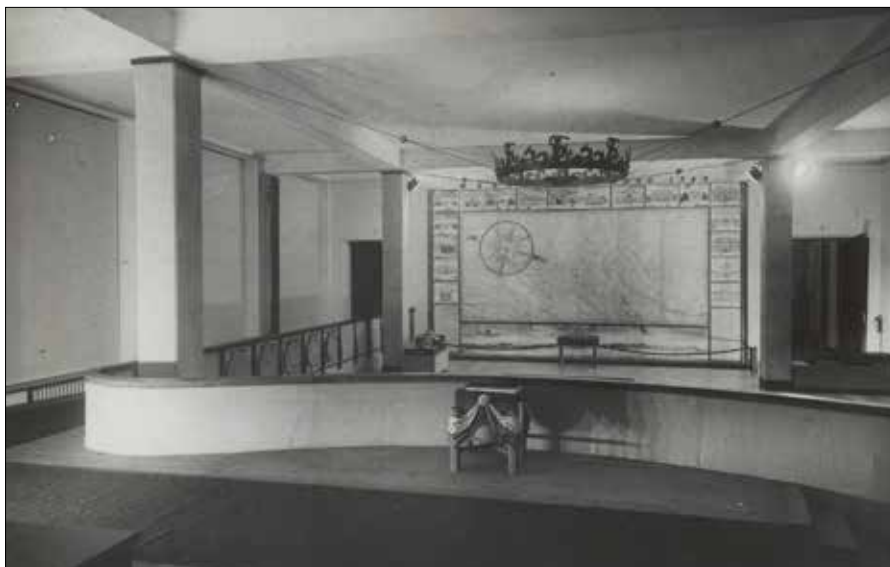
Wystawa „Warszawa wczoraj – dziś – jutro”

78. *Warszawa wczoraj - dziś - jutro : przewodnik i plan wystawy, z przedmową Stanisława Lorentza, Warszawa, 1938 (Polona)*

79. Podczas otwarcia wystawy Ignacy Mościcki, Stefan Starzyński, Stanisław Lorentz oraz Wojciech Świątosławski przy makiecie przedstawiającej rekonstrukcję dawnego barbakanu z Bramą Nowowiejską, fot. nieznaną, 13 X 1938 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

80. Sala 1. „Stolica dawnej Rzeczypospolitej” – fragment ekspozycji z planem Warszawy Pierre’a Ricaud de Tirregaille’a z 1762 ze zbioru Archiwum Miejskiego, fot. Stefan Plater-Zyberk, 1938–1939 (Cyfrowe Muzeum Narodowe w Warszawie)

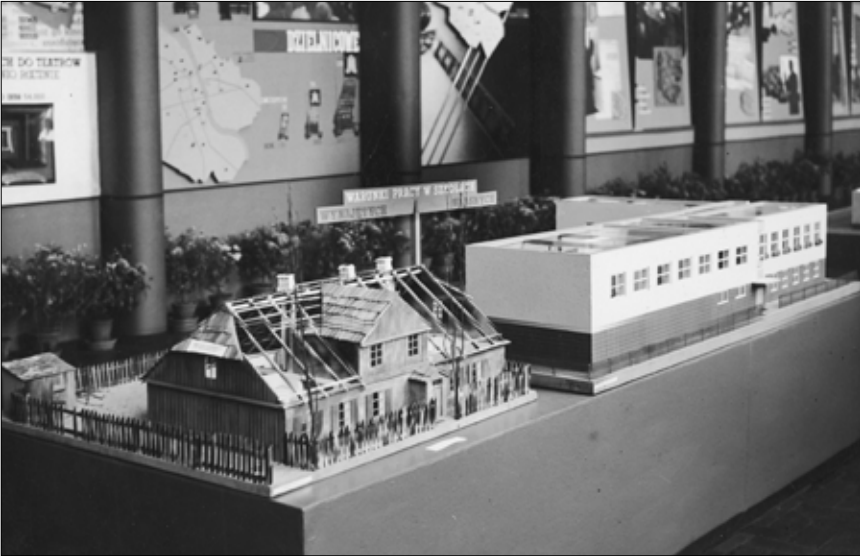
81. Uczestnicy otwarcia wystawy zwiedzają salę 1.: ks. Stanisław Gall, Ignacy Mościcki z żoną Marią, Stefan Starzyński, Stanisław Lorentz, Władysław Jaroszewicz, fot. nieznanymi, 13 X 1938 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

82. Sala 1. „Stolica dawnej Rzeczypospolitej” – fragment ekspozycji z portretem króla Stanisława Augusta Poniatowskiego oraz portretami prezydentów stolicy: Ignacego Wyssogota Zakrzewskiego, Jana Dekerta oraz marszałka wielkiego koronnego Franciszka Bielińskiego, fot. nieznanymi, 13 X 1938 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

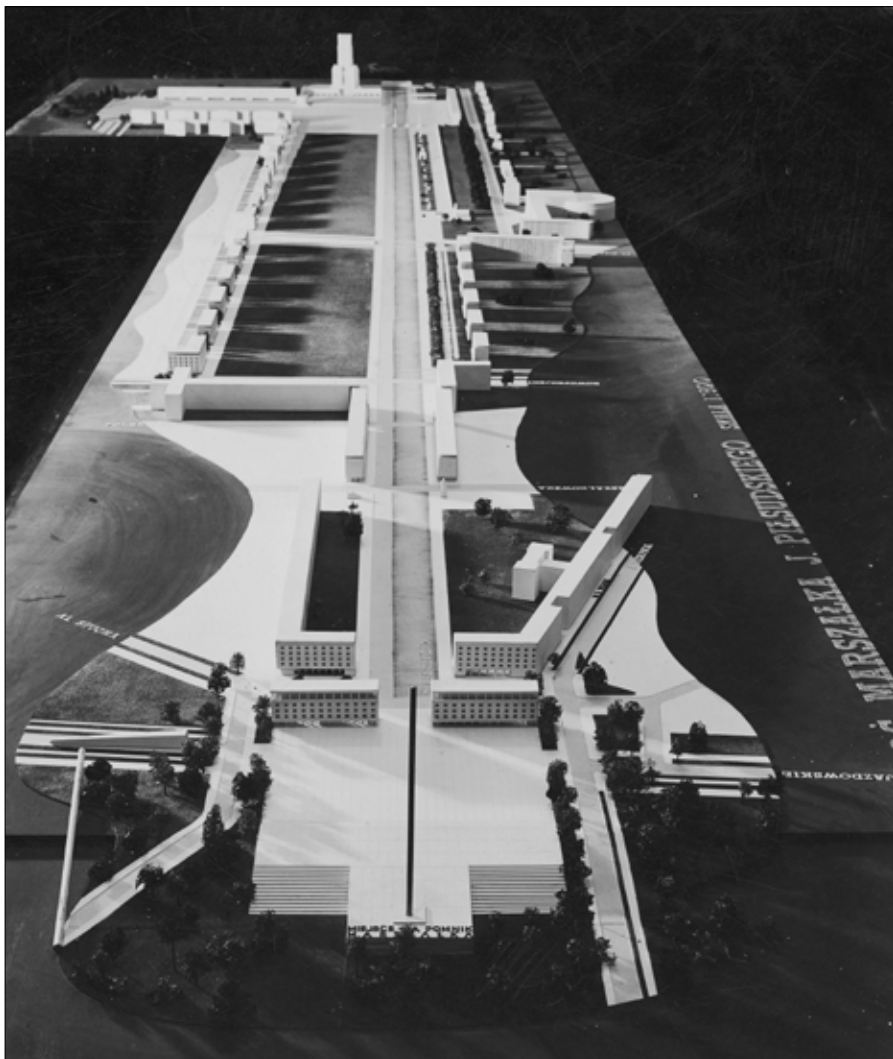
83. Sala 2. „Warszawa w walkach o niepodległość”: portret marszałka Józefa Piłsudskiego, popiersia Ignacego Mościckiego i marszałka Edwarda Śmigłego-Rydza, fot. nieznanymi, 13 X 1938 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

84. Sala 4. „Oświata i wychowanie”: makieta drewnianego budynku szkolnego z ul. Grochowskiej 57, jako przykład budynków, w jakich dawniej uczyła się młodzież szkolna oraz makieta nowego, murowanego budynku szkolnego z ulicy Grottgera, fot. nieznanym, 13 X 1938 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

85. Sala 7. „Warszawa stolicą Polski współczesnej”: herb miasta – Syrenka z mieczem i tarczą, fot. nieznanym, 13 X 1938 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

86. Sala 10. „Urbanistyczny rozwój miasta, polityka terenowa i warunki komunikacji”: makieta „Dzielnicy Marszałka” przy Osi marszałka Józefa Piłsudskiego w skali 1:500, w głębi model Świątyni Opatrzności, fot. nieznan, 13 X 1938 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

87. Sala 10. „Urbanistyczny rozwój miasta, polityka terenowa i warunki komunikacji”: makieta projektowanych terenów sportowych na Siekierkach z torem regatowym i stadionem, fot. Stefan Plater-Zyberk, 1938–1939 (Cyfrowe Muzeum Narodowe w Warszawie)

88. Sala 10.: fragment makiety zabudowy terenów Powszechnej Wystawy Krajowej (planowanej na 1944) na prawym brzegu Wisły według projektu arch. Juliusza Nagórskiego, fot. Stefan Plater-Zyberk, 1938–1939 (Cyfrowe Muzeum Narodowe w Warszawie)

89. Sala 16. „Przemysł i rzemiosło”, fragment ekspozycji oraz widok na salę 17. „Tramwaje, autobusy” – podświetloną mapę miasta z siecią komunikacyjną „Tramwaje – Autobusy – Metro”, fot. Stefan Plater-Zyberk, 1938–1939 (Cyfrowe Muzeum Narodowe w Warszawie)

90. Sala 19. „Gazownia”: fragment ekspozycji z makietą i planszami, fot. nieznanymi, 13 X 1938 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

91. Sala 21. „Zaopatrzenie mieszkańców w produkty pierwszej potrzeby”: fragment ekspozycji ilustrujący działalność Administracji Gospodarstw Rolnych i Leśnych (Agrilu), fot. Stefan Plater-Zyberk, 1938–1939 (Cyfrowe Muzeum Narodowe w Warszawie)

92. Sala 22. „Hale, targowiska i dowóz produktów”: fragment ekspozycji z makietą Hali Mirowskiej i dwóch stoisk, fot. nieznan, 13 X 1938 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

93. Z albumu Stanisława Lorentza: fragment karty poświęconej m.in. wystawie „Warszawa wczoraj – dziś – jutro”

Zniszczenie Zamku Królewskiego we wrześniu 1939

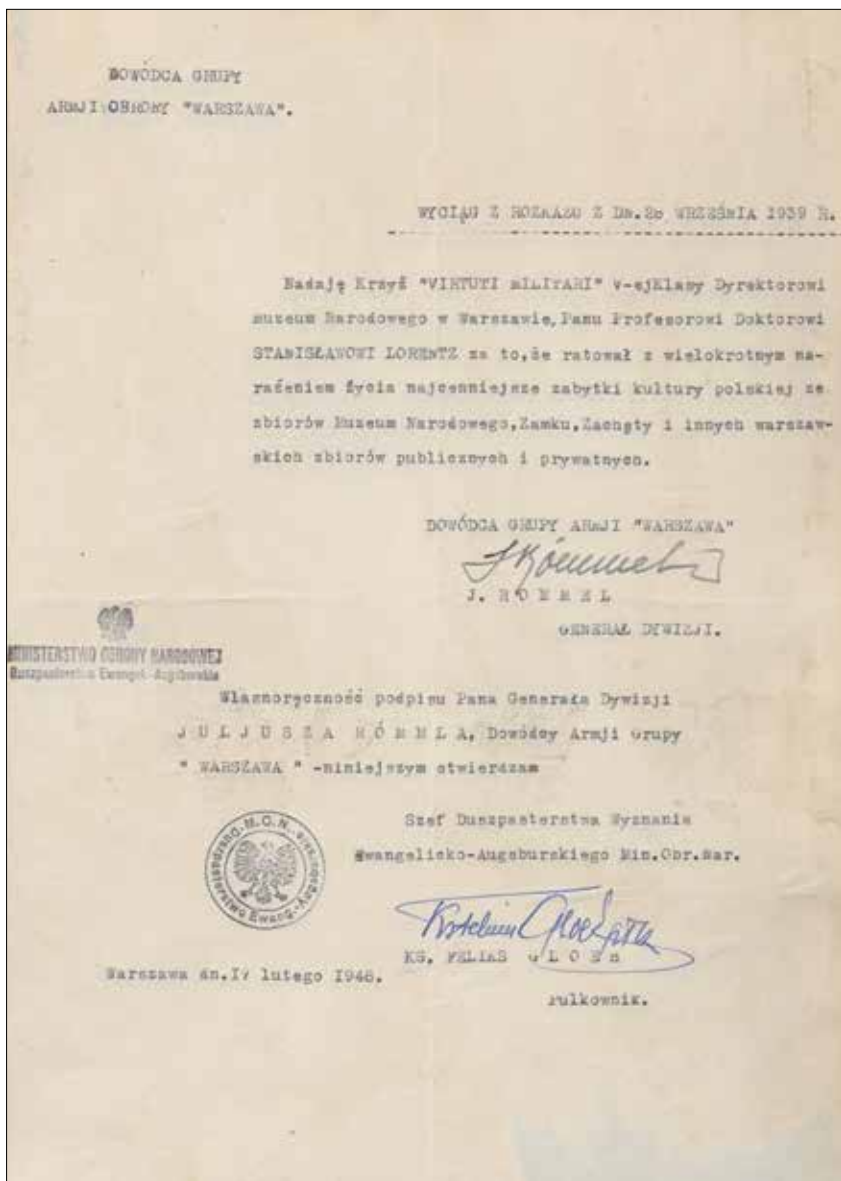
94. „Polska żyje: biuletyn informacyjny” z 15 grudnia 1939; strona tytułowa oraz strona ostatnia zawierająca komunikat o zniszczeniu Zamku Królewskiego w Warszawie (Polona)

95. Warszawa, wrzesień 1939: płonąca wieża Zamku Królewskiego, kadr z wojennej kroniki (FilMOTEKA Narodowa)

96. Zniszczony Zamek Królewski w Warszawie, fot. nieznanym, jesień 1939

97. Nadanie Krzyża Virtuti Militari V Klasy Dyrektorowi Muzeum Narodowego w Warszawie Stanisławowi Lorentzowi – wyciąg z rozkazu z 20 września 1939 wydanego przez dowódcą Grupy Armii „Warszawa” gen. dywizji Juliusza Rómmela oraz potwierdzenie własnoręczności jego podpisu przez Szefa Duszpasterstwa Wyznania Ewangelicko-Augsburskiego Ministerstwa Obrony Narodowej ks. Feliksa Gloeha z 17 II 1948

SPIS ILUSTRACJI

Ilustracje zostały wybrane na podstawie: zbiorów cyfrowych, dostępnych w domenie publicznej (w nawiasach okrągłych podano ich nazwy) oraz znajdujących się w zbiorach rodzinnych lub w depozycie w Muzeum Narodowym w Warszawie albumów Stanisława Lorentza (wszystkie, przy których nie podano źródła).

SŁOWO WSTĘPNE

1. Maria Lorentzowa (wówczas jeszcze Schoen) wśród uczennic piątej klasy pensji Marii Garzdeckiej w Częstochowie, 1897
2. Maria i Ludwik Lorentzowie, początek XX w.
3. Siedmioklasowa Szkoła Handlowa Ludwika Lorentza w Radomiu, ul. Długa 6 (obecnie ul. Traugutta 61), pocztówka, pocz. XX w.
4. Ludwik Lorentz na wycieczce z uczniami swojej warszawskiej szkoły, Ośmioklasowego Gimnazjum Humanistycznego przy ul. Brackiej 18, lata 20. XX w.
5. Stefan Schoen (1872–1938) – członek Polskiej Partii Socjalistycznej, w 1905 osadzony w więzieniu na Cytadeli, potem zesłany do Rosji
6. Zezwolenie warszawskiego ober-policmajstra na widzenie Marii Lorentzowej z bratem, Stefanem Schoenem w 1905
7. Pochód 3 maja 1916 r. na Nowym Świecie przy Pałacu Branickich na rogu ul. Smolnej; na czele grupa dyrektorów szkół warszawskich

CZEŚĆ 1. WARSZAWSKA MŁODOŚĆ (DO 1929)

1. Stanisław Lorentz w Warszawie ok. 1925
2. Ulotka *Koledzy!...* (1915) autorstwa Stanisława Lorentza z jego własnoręcznym dopiskiem
3. Stanisław Lorentz w mundurku gimnazjalnym szkoły Górskiego, ok. 1914
4. Stanisław Lorentz (pierwszy z prawej) z przyjaciółmi (po prawej Ehrenberg, w środku Baczyński, z tyłu Smólski lub Rostkowski), w mundurkach gimnazjalnych, 1910
5. „Otwarcie Uniwersytetu w Warszawie dnia 15 listopada 1915 r.: w pięknie kwiatami udekorowanym wejściu do auli przybyłych gości witał rektor dr Brudziński w otoczeniu studentów i studentek”, fot. Marian Fuks, „Świat” 1915, nr 47 (z 20 XI), s. 6 (Mazowiecka Biblioteka Cyfrowa)

6. Zaświadczenie rektoratu UW, że Stanisław Lorentz jest studentem wydziału filozoficznego nr albumu 1416, podpisane przez prof. Jana Kochanowskiego Warszawa, 31 I 1921
7. Karta nr 437 Wypożyczalni Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie wystawiona dla Stanisława Lorentza, podpisana przez Zofię Łubiankę, Warszawa, 5 XII 1917, przedłużona na rok akad. 1919/1920
8. Przepustka wystawiona dla ochotnika Stanisława Lorentza z przydziałem do 2 Pułku Ciężkiej Artylerii i Baterii Uzupełnień, ważna w dniu 25 XI 1918, podpisana przez por. St. Sulikowskiego
9. Stanisław Lorentz (pośrodku) i Adam Bułakowski (pierwszy z lewej) w grupie ochotników do wojska, Kraków, 10 XI 1918
10. Wycieczka studentów Uniwersytetu Warszawskiego do Włoch na Forum Romanum w grudniu 1922, pośrodku jej kierownik, prof. Tadeusz Zieliński (w pelerynie), Stanisław Lorentz piąty od lewej, za grupą pań
11. Poczтівka wysłana 28 grudnia 1922 z Rzymu przez Stanisława Lorentza do Rodziców
12. Zaświadczenie wystawione przez dziekana Wydziału Filozoficznego Wiktora Lampego w dniu 16 X 1923 o złożeniu przez Stanisława Lorentza pracy doktorskiej oraz zdaniu przez niego egzaminu z historii sztuki i filologii polskiej z wynikiem celującym
13. Nominacja Stanisława Lorentza na młodszego asystenta w Seminarium Historii Sztuki podpisana przez rektora Uniwersytetu Warszawskiego, Jana Łukasiewicza w dniu 6 czerwca 1923
14. Wycieczka Seminarium Historii Sztuki prof. Zygmunta Batowskiego do Łowicza, Nieborowa i Arkadii ok. 1922–1924, pośrodku w kapeluszu prof. Zygmunt Batowski, w prawym rogu u góry drugi z prawej Stanisław Lorentz, trzeci – Antoni Wieczorkiewicz, u dołu Seweryn Maciszewski, nad nim z lewej Jadwiga Puciata-Pawłowska, z lewej strony przy murze najwyższy Tadeusz Makowiecki, przed nim dr Janina Kraszewska z Zakonu Zmartwychwstanek
15. Na podwórzu domu Antoniego Strzałeckiego w Warszawie, al. Ujazdowskie 24, od lewej: Natalia Kodymówna (Batowska), Maria Kociatkiewiczówna (Twarowska), Janina Ochocka, Stanisława Sawicka, Maria Niedźwiedzka (Ossowska), prof. Zygmunt Batowski, 1924
16. Potwierdzenie wpłacenia składki dla Stanisława Lorentza, członka protektora Towarzystwa Opieki nad Zabytkami Przeszłości, Warszawa 22 IX 1921
17. W drodze z Zegrza, 1925. Stanisław Lorentz reperuje samochód, stoją od lewej: Antoni Wieczorkiewicz, Krzysztof Radziwiłł, Tadeusz Makowiecki i Jerzy Sienkiewicz

18. Stefan Żeromski i Juliusz Osterwa przy omawianiu tekstu sztuki Uciekła mi przepióreczka, 1924 (Polona)
19. Zaproszenie na spotkanie regionalistów do Fukiera, druczek z oficyny Łazarskiego, ok. 1924–1926
20. Mieczysław Orłowicz, referent turystyki w Ministerstwie Robót Publicznych i Aleksander Patkowski, wiceprezes Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego podczas Zjazdu delegatów Związku Polskich Towarzystw Turystycznych w Warszawie, 1929 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)
21. Pismo do Stanisława Lorentza z dnia 9 stycznia 1925, podpisane przez Aleksandra Patkowskiego – propozycja udziału w Radzie Naukowej Towarzystwa Uniwersytetów Regionalnych w Warszawie
22. Otwarcie polskiego pawilonu na Międzynarodowej Wystawie Sztuki Dekoracyjnej i Wzornictwa w Paryżu, 1925 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)
23. Henryk Suchorzewski, Halina i Leszek Zienkowscy oraz Stanisław Lorentz w Paryżu podczas Międzynarodowej Wystawy Sztuki Dekoracyjnej i Wzornictwa, 1925
24. Brama główna Uniwersytetu Warszawskiego od strony Krakowskiego Przedmieścia, 1927-1928 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)
25. Afisz informujący o cyklu wieczorów dyskusyjnych zorganizowanym przez Koło Polonistów Studentów Uniwersytetu Warszawskiego; jako czwarty wymieniony wykład Stanisława Lorentza *Historia sztuki a życie*
26. „Przegląd Humanistyczny” 1925, z. 4, w którym ukazał się artykuł Stanisława Lorentza *Estetyka i historia sztuki* (Polona)
27. Feliks Kopera w swoim gabinecie w Muzeum Narodowym w Krakowie, 1935 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)
28. Feliks Kopera, *Dzieje malarstwa w Polsce, cz. 1. Średniowieczne malarstwo w Polsce*, Kraków 1925 (Radomska Biblioteka Cyfrowa)
29. Władysław Tatarkiewicz (drugi z lewej) podczas zebrania Towarzystwa Bratniej Pomocy Studentów Uniwersytetu Warszawskiego w sali Resursy Obywatelskiej w Warszawie, 1932 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)
30. Władysław Tatarkiewicz, *Pięć studiów o Łazienkach Stanisława Augusta*, Lwów–Warszawa, 1925
31. Jubileusz 65-lecia pracy pisarskiej Aleksandra Kraushara (siedzi drugi z prawej) w siedzibie Towarzystwa Miłośników Historii w Warszawie, 1926 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)
32. Aleksander Kraushar, *Pałace: Rzeczypospolitej, Kazimierzowski, Radziwiłłowski i Błękitny*, Poznań 1925 (Polona)

33. Aleksander Kraushar, *Warszawa historyczna i dzisiejsza*, Lwów 1925 (Polona)
34. Adam Bochnak, *Warowny klasztor karmelitów bosych w Starym Zagórze*, Przemysł 1925
35. Bronisław Gembarzewski, *Muzeum Narodowe w Warszawie*, Kraków 1926
36. Mieczysław Treter, *Nieznany cykl Artura Grottgera Warszawa II*, Lwów 1926
37. Józef Piotrowski, *Katedra ormiańska we Lwowie*, Lwów 1925
38. „Ziemia” 1926, nr 5, w którym ukazał się artykuł Stanisława Lorentza *Opieka państwa nad zabytkami sztuki i kultury* (Radomska Biblioteka Cyfrowa)
39. List Zarządu Oddziału Warszawskiego Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego z dnia 23 XI 1926 do Stanisława Lorentza z prośbą o przeprowadzenie cyklu wycieczek do kościołów warszawskich; podpisani: prezes Władysław Woydno, sekretarz Stanisław Lenartowicz
40. Informacja o powołaniu Stanisława Lorentza na urzędnika kontraktowego, „Dziennik Urzędowy Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego” 1927, nr 8 (z 8 VI), s. 233 (Mazowiecka Biblioteka Cyfrowa)
41. Nominacja Stanisława Lorentza na prowizorycznego urzędnika VII stopnia służbowego w Ministerstwie Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, 18 VI 1928; podpisany: minister Gustaw Dobrucki
42. Irena i Stanisław Lorentzowie na spacerze w Warszawie, ok. 1927/1928

CZĘŚĆ 2. LATA WILEŃSKIE (1929–1935)

WPROWADZENIE

1. Trzech kolejnych konserwatorów wileńskich, Troki, ok. 1935: z lewej – Jerzy Remer (w latach 1922–1928), z prawej – Stanisław Lorentz (w latach 1929–1935), pośrodku – Ksawery Piwocki (w latach 1936–1938)
2. Pierwsza strona opracowanego przez Irenę Lorentzową i Helenę Schrammównę albumu (zwanego wileńskim) stanowiącego prywatną kronikę działalności Stanisława Lorentza i rozwoju kultury Wilna lat 1929–1935
3. Helena Schrammówna, *Przyjazd Stanisława Lorentza do Wilna 18 stycznia 1929 roku* (rysunek ołówkiem) oraz trzy wycinki prasowe związane z początkiem pracy Lorentza jako konserwatora wileńskiego (fragment karty z albumu)
4. Dwie fotografie: Wilno, ul. Słowackiego 11 – willa, w której w 1929 mieszkała rodzina Lorentzów, Irena Lorentzowa z córką Irenką w ogrodzie; obok wycinki z prasy wileńskiej z kwietnia 1929 (fragment karty z albumu)
5. Fragment karty z albumu ilustrujący kontrowersje wokół odnawiania bramy klasztoru P.P. Benedyktynek w lipcu 1929: wycinki prasowe oraz satyryczny ry-

sunek Heleny Schrammówny. W prawym dolnym rogu fotografia Marii Lorentzowej na tarasie willi przy ul. Słowackiego 11

6. Na Wydziale Sztuki Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie, 1930: pośrodku siedzi Ferdynand Ruszczyc, w tym samym rzędzie drugi i trzeci z lewej: Bolesław Bałzukiewicz i Tymon Niesiołowski, drugi i trzeci z prawej: Benedykt Kubicki i Jan Borowski, z prawej strony wyższego rzędu stoi Ludomir Sleńdziński, a nad studentką w białej bluzce – Stanisław Lorentz
7. Na Górze Zamkowej w Wilnie, ok. 1932, od lewej: Irena i Stanisław Lorentzowie, ich córka Irenka z lalką i Maria Lorentzowa

WILNO

1. Widok ogólny Wilna, fot. Jan Bułhak, przed 1930 (Polona)

Kaplica Ostrobramska i kościół św. Teresy

2. Wilno, ul. Ostrobramska, kościół św. Teresy, w głębi kaplica Ostrobramska, pocztówka, przed 1939 (Polona)
3. Kaplica Ostrobramska w Wilnie, przez okno widać obraz Matki Boskiej, fot. J. Bułhak, lata 30. XX w., pocztówka (Polona)
4. Obraz Matki Boskiej Ostrobramskiej podczas restauracji w 1927 po oczyszczeniu i zagruntowaniu dziur, fot. Jan Bułhak, „Źródła Mocy” 1927, z. 2 (Podlaska Biblioteka Cyfrowa)
5. Obraz Matki Boskiej Ostrobramskiej podczas restauracji w 1927 po konserwacji, fot. Jan Bułhak, „Źródła Mocy” 1927, z. 2 (Podlaska Biblioteka Cyfrowa)
6. Prof. Jan Rutkowski przy pracy nad restauracją Cudownego Obrazu Matki Boskiej Częstochowskiej, fot. Jan Bułhak, „Kurier Wileński” 1927, nr 147 (z 2 VII), s. 3 (Jagiellońska Biblioteka Cyfrowa)
7. Z albumu opracowanego przez H. Schrammównę i I. Lorentzową, fragment karty poświęconej konserwacji kaplicy Ostrobramskiej: zaproszenie dla S. Lorentza do Polskiego Radia z 29 XI 1930; Jerzy Hoppen, *Projekt przebudowy kaplicy Ostrobramskiej*, rysunek ołówkiem, ok. 1930–1931
8. Ostra Brama z zewnątrz (od strony południowej), fot. J. Bułhak, ok. 1930 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)
9. Kościół św. Teresy i ul. Ostrobramska, widok od strony Ostrej Bramy, 1935 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)
10. Kościół św. Teresy w Wilnie, fragment malowideł na sklepieniu nawy głównej przed konserwacją w 1928), fot. Jan Bułhak, „Ochrona Zabytków Sztuki” 1930, cz. 1, s. 213 (Mazowiecka Biblioteka Cyfrowa)

11. Kościół św. Teresy w Wilnie, fragment malowideł na sklepieniu nawy głównej po konserwacji w 1930, fot. Jan Bułhak, „Ochrona Zabytków Sztuki” 1930, cz. 1, s. 213 (Mazowiecka Biblioteka Cyfrowa)
12. Jan Rutkowski i Marian Słonecki w Pracowni Konserwacji Zabytków na Zamku Warszawskim, 1937 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

Bazylika Wileńska

13. Bazylika Wileńska z lotu ptaka, ok. 1930 (Polona)
14. Rysy na sklepieniu portyku Bazyliki Wileńskiej, ok. 1930 [w:] S. Cywiński, *Bazylika wileńska*, Wilno 1933, s. 17 (Polona)
15. Katedra wileńska i dzwonnica podczas powodzi, fot. Zakład Fotograficzny „Photo Jean” (Wilno), 1931 (Polona)
16. Wilno, plac Katedralny w czasie powodzi 1931, pocztówka (Polona)
17. Łodzie podpływają do otoczonej wodą katedry wileńskiej, fot. Józef Łoziński, 1931, pocztówka (Polona)
18. Komitet Odbudowy Bazyliki Wileńskiej w czasie odkrycia grobów królewskich, jesień 1931, fot. Jan Bułhak. Oznaczeni numerami: 1. prof. Marian Morelowski, 2. prof. Juliusz Kłos, 3. ks. biskup Kazimierz Michalkiewicz, 4. dr Stanisław Lorentz, 5. min. reform rolnych Witold Staniewicz, 6. wojewoda wileński Zygmunt Beczkowicz, 7. wicewojewoda Marian Jankowski, 8. arcybiskup Romuald Jałbrzykowski, 9. prorektor Czesław Falkowski, 10. ks. biskup Władysław Bandurski, 11. prof. Ferdynand Ruszczyc, 12. wiceprezydent Wilna Witold Czyż, 13. ks. Petras Kraujalis, 14. ks. prałat Adam Sawicki, 15. inż. architekt Jan Peksza
19. Stanisław Lorentz, *Ratujmy Bazylikę Wileńską*, Wilno, Komitet Ratowania Bazyliki Wileńskiej [1933], okładka
20. Stanisław Cywiński, *Bazylika Wileńska* (szkic ogólny) [współwydane z:] Henryk Wąsowicz, *Bazylika Wileńska (uwagi techniczne)*, Wilno, Komitet Ratowania Bazyliki Wileńskiej [1933] (Polona)
21. Ulotka dla kwestujących na rzecz Bazyliki Wileńskiej, w dolnym lewym rogu znak graficzny umieszczany przez Komitet Ratowania Bazyliki Wileńskiej na publikacjach i listach, Wilno, listopad 1931 (Polona)
22. Tzw. biuro kierownictwa prac konserwacyjnych Bazyliki Wileńskiej, 1931; przy stole siedzą od lewej: arch. Henryk Wąsowicz, inż. Cyprian Jurewicz, inż. Jan Peksza, Stanisław Lorentz
23. Stemplowanie zabezpieczające portyk Bazyliki Wileńskiej przy późniejszym rąbaniu szybików w fundamencie i podziemiu bazyliki, stan z 1932

24. Fragment muru Bazyliki z widocznym pęknięciem, 1932 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)
25. Wykonywanie prac żelbetonowych przy wzmacnianiu portyku Bazyliki Wileńskiej, z prawej strony w kapeluszu inż. Jan Peksza, 1932 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)
26. Przed Bazyliką Wileńską zimą 1932/1933: pierwszy z lewej Stanisław Lorentz, pośrodku: inż. Henryk Wąsowicz (x), inż. Jan Peksza (xx) i inż. Cyprian Jurewicz (xxx), (Narodowe Archiwum Cyfrowe)
27. Pale Gucewicza i ruszty oparte o jedną z kolumn Bazyliki wileńskiej, „Architektura i Budownictwo” 1933, nr 6, s. 175 (Biblioteka Cyfrowa Politechniki Warszawskiej)
28. Fragment filaru dawnej Katedry Witoldowej odkryty podczas prac restauracyjnych Bazyliki Wileńskiej, „Architektura i Budownictwo” 1933, nr 6, s. 175 (Biblioteka Cyfrowa Politechniki Warszawskiej)
29. Prace restauracyjne przy wzmacnianiu portyku Bazyliki Wileńskiej, 1932, po lewej prawdopodobnie inż. Cyprian Jurewicz (Narodowe Archiwum Cyfrowe)
30. Wzmacnianie portyku w 1932: widoczne stemple podpierające portyk oraz podcięta kolumna z wprowadzoną belką, obok ks. Kazimierz Michalkiewicz (Narodowe Archiwum Cyfrowe)
31. Podczas prac konserwacyjnych w Bazylice, ok. 1933; w grupie robotników stoją w pierwszym rzędzie od lewej: inż. Jan Peksza, inż. Cyprian Jurewicz, inż. Henryk Wąsowicz, ks. biskup Kazimierz Michalkiewicz, z prawej strony Stanisław Lorentz
32. Katedra Jagiełłowa w Wilnie z 1387 (rekonstrukcja), rysunek tuszem [Wilno, 1820–1850] (Jagiellońska Biblioteka Cyfrowa)
33. Katedra Witoldowa w Wilnie z 1407 (rekonstrukcja), rysunek tuszem [Wilno, 1820–1850] (Jagiellońska Biblioteka Cyfrowa)
34. Renesansowa katedra w Wilnie według projektu Bernarda Zenobiego z 1538 (rekonstrukcja), rysunek tuszem [Wilno, 1820–1850] (Jagiellońska Biblioteka Cyfrowa)
35. Barokowa katedra w Wilnie, wzniesiona przez nadwornego budowniczego Wilhelma Pohla w 1632 (rekonstrukcja), rysunek tuszem [Wilno, 1820–1850] (Jagiellońska Biblioteka Cyfrowa)
36. Klasycystyczna katedra wileńska według projektu Wawrzyńca Gucewicza, 1786 (zbiory on-line Gabinetu Rycin Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie)
37. *Widok Katedry i Zamku Jagiellońskiego w Wilnie*, rysował Jan Rustem, rytował Jan Ligber, miedzioryt, ok. 1800 (Polona)

38. Józef Oziębłowski, *Kościół katedralny w Wilnie*, litografia, ok. 1839 (Polona)
39. Kościół katedralny w Wilnie, rysował Wasilij Sadownikow, rytował Isidore-Laurent Deroy, „Album Wileńskie”, [staraniem i nakładem] Jana Kazimierza Wilczyńskiego, [1845–1859], poszyt 2 (Polona)
40. Bazylika Wileńska, fot. J. Bułhak, lata 30. XX w. (Polona)
41. Bazylika Wileńska od strony Ogrodu Zamkowego, przed 1939 (Polona)
42. Obrona zabytkowych siedemnastowiecznych gobelinów przed planowaną w 1933 przez Kapitułę Metropolitalną i arcybiskupa Jałbrzykowskiego sprzedażą za granicę (dla uzyskania pieniędzy na restaurację Bazyliki) przedstawiona pół żartem–pół serio w albumie opracowanym przez Irenę Lorentzową i Helenę Schrammównę
43. *Wygnanie z rajy* – cykl akwarel Heleny Schrammówny ilustrujących historyjkę wierszowaną ułożoną zbiorowo przez członków klubu „Smorgonia” w związku z walką Stanisława Lorentza i Rady Wileńskich Zrzeszeń Artystycznych o gobeliny wileńskie, 1933 (9 plansz)

Kaplica św. Kazimierza w Bazylice Wileńskiej

44. Kaplica św. Kazimierza w Bazylice Wileńskiej, fot. Jan Bułhak, pocztówka wyd. nakładem Koła Pań przy Komitecie Ratowania Bazyliki, ok. 1935 (Polona)
45. Fresk Michelangela Palloniego *Otwarcie trumny św. Kazimierza* w kaplicy św. Kazimierza (po konserwacji), pocztówka z lat 30. XX w. (Polona)
46. Fresk Michelangela Palloniego *Wskrzeszenie dziewczynki u grobu św. Kazimierza* w kaplicy św. Kazimierza (po konserwacji), pocztówka z lat 30. XX w. (Polona)
47. *Obraz trójreki św. Kazimierza* w kaplicy św. Kazimierza, pocztówka z lat 30. XX w. (Polona)
48. Fresk i dekoracja stiukowa w kaplicy św. Kazimierza (po konserwacji), pocztówka z lat 30. XX w. (Polona)
49. Fresk z napisem „Castigo corpus meum” oraz dekoracja stiukowa w kaplicy św. Kazimierza (po konserwacji), pocztówka z lat 30. XX w. (Polona)
50. Ołtarz wymodelowany w stiuku przez Giovanni Pietro Pertiego w kaplicy św. Kazimierza (po konserwacji), pocztówka z lat 30. XX w. (Polona)

Losy szczątków w. ks. Witolda

51. Portret w. ks. Witolda w Bazylice Wileńskiej, pocztówka z lat 30. XX w. (Polona)
52. Madonna z Dzieciątkiem, zwana Witoldową w ramie neogotyckiej, Bazylika Wileńska, pocztówka, lata 30. XX w. (Polona)

53. Projekt pomnika w. ks. Witolda wykonany przez Ludomira Sleńdzińskiego na zamówienie Komitetu Obchodu Rocznicy Witoldowej w 1931 roku, „Kurier Wileński” 1931, nr 186, s. 1 (Polona)
54. Ferdynand Ruszczyc (po lewej) i Ludomir Sleńdziński (po prawej) wraz z nierozpoznanym dziennikarzem na dziedzińcu domu profesorskiego w Wilnie, ul. Zamkowa 24, lata 30. XX w.

Odkrycie grobów królewskich, wystawa insygniów królewskich, projekt mauzoleum

55. Uroczystość oddania hołdu prochom królewskim, Wilno, 23 IX 1931; dekoracja wykonana według projektu Ferdynanda Ruszczyca (Narodowe Archiwum Cyfrowe)
56. Stanisław Lorentz schodzi w głąb studzienki podziemnej w Bazylice Wileńskiej, 1931
57. Szczątki odnalezionych w sierpniu 1931 w podziemiach Bazyliki Wileńskiej dwóch puszek, które zawierały serce i wnętrzności króla Władysława IV, fot. Jan Bułhak [w:] S. Cywiński, *Bazylika wileńska*, Wilno 1933, s. 41 (Polona)
58. Prof. Michał Reicher (w białym fartuchu) i Stanisław Lorentz w głębi jednego z odkrytych pod Bazyliką Wileńską grobów, 1931
59. W krypcie grobowej przy szczątkach Barbary Radziwiłłówny: z lewej ks. Piotr Śledziewski, w głębi: Stanisław Lorentz, prof. Michał Reicher, dr Witold Sylwanowicz, na pierwszym planie z prawej Marian Morelowski, fot. Jan Bułhak, 1931
60. Ludomir Sleńdziński maluje szczątki Barbary Radziwiłłówny, obok niego Stanisław Lorentz, fot. Jan Bułhak, 1931
61. Bolesław Bałzukiewicz podczas pracy nad rzeźbą przedstawiającą szczątki Barbary Radziwiłłówny w krypcie grobowej, obok niego Stanisław Lorentz, fot. Jan Bułhak, 1931
62. Stanisław Lorentz i Witold Sylwanowicz w krypcie grobowej przy szczątkach Barbary Radziwiłłówny, rys. Jerzy Hoppen, 1931
63. Prof. Michał Reicher i Ferdynand Ruszczyc w krypcie grobowej przy szczątkach Barbary Radziwiłłówny, rys. Jerzy Hoppen, 1931
64. Stanisław Lorentz przy trumnie Barbary Radziwiłłówny, karta z lakowymi pieczęciami Kapituły katedralnej i Urzędu Wojewódzkiego, wycięty z gazety artykuł *Otwarcie trumny Królowej Barbary* oraz wizytówka margrabin Umiaszowskiej (fragment karty z albumu)
65. Jerzy Hoppen *WILNO BRBRA RDZWIŁŁWN* z dedykacją dla Ireny Lorentzowej, rysunek ołówkiem, 30 X 1931

66. Obraz Kazimierza Kwiatkowskiego przedstawiający odkrycie grobów królewskich w Bazylice Wileńskiej. Po prawej stoją: Ferdynand Ruszczyc i bp. Kazimierz Michalkiewicz, przed nimi siedzą: Stanisław Lorentz, prof. Michał Reicher i inż. Peksza (trzyma tacę). Po lewej stoi Jerzy Hoppen, przed nim siedzą: dr Witold Sylwanowicz (przy ścianie), obok Mieczysław Limanowski, Michał Brensztejn (w binoklach), Ludomir Sleńdziński
67. Audycja radiowa „Odkrycie grobów królewskich w Bazylice Wileńskiej”, 1931; od lewej: Ferdynand Ruszczyc, Witold Hulewicz, Juliusz Kłos, Stanisław Lorentz, biskup Kazimierz Michalkiewicz
68. Witold Hulewicz, *Prochy w majestacie*, wiersz, maszynopis z odręczną dedykacją dla Stanisława Lorentza, 1932
69. Wystawa w zakrystii katedralnej, 1933: gabłota I, korona pogrzebowa Aleksandra Jagiellończyka
70. Wystawa w zakrystii katedralnej, 1933: gabłota II, korona pogrzebowa królowej Elżbiety
71. Wystawa w zakrystii katedralnej, 1933: gabłota III, insygnia pogrzebowe Barbary Radziwiłłówny
72. Jerzy Hoppen, *Zausznik króla Aleksandra Jagiellończyka znaleziony w krypcie w Katedrze, powiększony dwukrotnie*, akwarela, Wilno, styczeń 1932
73. Jerzy Hoppen, *Pierścień Barbary Radziwiłłówny, powiększony dwukrotnie*, akwarela, Wilno, styczeń 1932
74. *Portret królowej Elżbiety Habsburżanki*, pracownia Lucasa Cranacha młodszego, ok. 1556, Muzeum Czartoryskich (Cyfrowe Muzeum Narodowe w Krakowie)
75. *Portret królowej Barbary Radziwiłłówny*, pracownia Lucasa Cranacha młodszego, ok. 1556, Muzeum Czartoryskich (Cyfrowe Muzeum Narodowe w Krakowie)
76. Ludomir Sleńdziński, *Szczątki królowej Barbary Radziwiłłówny*, pocztówka, ok. 1932–1933 (Polona)
77. Jerzy Hoppen, *Wnętrze krypty z widokiem na korytarzyk wejściowy*, akwafora, 1933 (Kujawsko-Pomorska Biblioteka Cyfrowa)
78. Prowizoryczne mauzoleum w dawnej kaplicy królewskiej w Bazylice Wileńskiej, projekt wnętrza Jerzy Hoppen, projekt trumien-sarkofagów Stefan Narębski, fot. Jan Bułhak, 31 VIII 1933
79. *Projekt królewskiej krypty grobowej*, autor nieznany, ok. 1932–1933, tytuł nadany przez Stanisława Lorentza
80. *Projekt krypty grobowej królewskiej*, autor nieznany, ok. 1932–1933, tytuł nadany przez Stanisława Lorentza

81. Juliusz Kłos, *Projekt mauzoleum królewskiego w Bazylice Wileńskiej*, „Kurier Wileński” 1933, nr 345, s. 3 (Jagiellońska Biblioteka Cyfrowa)
82. Juliusz Kłos, *Szkic wnętrza mauzoleum królewskiego pod kaplicą św. Kazimierza w Bazylice Wileńskiej*, 1932, projekt wybrany do realizacji, „Wilno” 1939, nr 2, s. 113 (Biblioteka Cyfrowa Uniwersytetu Łódzkiego)

Kościół i klasztory

83. Fasada kościoła franciszkańskiego pw. Wniebowzięcia NMP w Wilnie, lata 30. XX. (Polona)
84. Jedna z kaplic kościoła franciszkańskiego służąca jako magazyn Archiwum Państwowego w Wilnie – na półkach materiały pozostałe po kancelarii policmajstra, pocztówka, 1927 (Polona)
85. Kościół św. Jana wraz z dzwonnica, przed nim OO. Bernardynów, w tle panorama Wilna, fot. Jan Bułhak, pocztówka, 1938 (Polona)
86. Kościół św. Jana i dzwonnica od strony Pałacu Biskupiego, fot. Jan Bułhak, pocztówka, ok. 1930 (Polona)
87. Kościół św. Michała i klasztor bernardynek w Wilnie, fot. Jan Bułhak, 1938 (Polona)
88. Mury poklasztorne przy kościele św. Michała w Wilnie, fot. Jan Bułhak, pocztówka, przed 1918 (Polona)
89. Cudowny obraz Matki Bożej Świętomichalskiej z XVI w. [w:] Edward Nowakowski, *Cudowne obrazy Przebłogosławionej Matki Bożej w Wilnie*, Kraków 1902, tabl. 2 (Polona)
90. Nagrobek Lwa Sapiehy oraz jego żon: Elżbiety z Radziwiłłów i Doroty z Firlejów w kościele św. Michała, 1933 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)
91. *Front kościoła św. Mikołaja w Wilnie*, rysował Karol Rypiński, litografował Antoni Klukowski [w:] Michał Baliński, *Historia miasta Wilna*, t. 1, Wilno 1836, tabl. 1 (Polona)
92. Kościół św. Mikołaja w Wilnie [w:] Władysław Zahorski, *Kościół św. Mikołaja w Wilnie*, Wilno 1921, wkładka między s. 42 i 43 (Polona)
93. Stanisław Januszewicz, *Kościół Trynitarzy na Antokolu w Wilnie*, rysunek, pióro, pędzel, tusz, gwasz, akwarela, ok. 1830–1840 (Cyfrowe Muzeum Narodowe w Warszawie)
94. Kościół Pana Jezusa na Antokolu (potrynitarzski) po zmianie hełmów wież wg projektu Juliusza Kłosa, fot. Jan Bułhak, „Ziemia” 1930, nr 9, s. 177
95. *Wnętrze kościoła Pana Jezusa na Antokolu*, rysował Wasilij Sadownikow, rytował Isidore-Laurent Deroy, *Album Wileńskie*, [staraniem i nakładem] Jana Kazimierza Wilczyńskiego, [1845–1859], poszyt 2 (Polona)

96. Krucyfiks we wnętrzu kościoła Wszystkich Świętych w Wilnie, ok. 1930 (Polona)

Góra Zamkowa

97. Juliusz Kłos i Stanisław Lorentz na Górze Zamkowej w Wilnie, 1930
98. Grupa osób przy remontowanej baszcie Giedymina na Górze Zamkowej w Wilnie, w tle rzeka Wilia i kościół św. Rafała na Śnipiszkach, 1929 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)
99. Z albumu opracowanego przez H. Schrammównę i I. Lorentzową, fragment jednej z kart poświęconych Górze Zamkowej: wycinki prasowe, fotografia rodziny Lorentzów i dowcipny komentarz
100. Baszta na Górze Zamkowej w Wilnie przed konserwacją – widoczna nadbudówka, na której mieścił się telegraf optyczny; w tle Góra Trzykrzyska, fot. Jan Bułhak, ok. 1928 (Polona)
101. Widok na Górę Zamkową, baszta po zdjęciu nadbudówki i po konserwacji, pocztówka, lata 30. XX w. (Polona)
102. Prezydent RP Ignacy Mościcki podczas zwiedzania ruin zamku w Wilnie, 1930; w grupie osób: Ferdynand Ruszczyc, kpt. Zygmunt Grużewski, Stanisław Lorentz, Marian Zyndram Kościałkowski, ppłk Wojciech Fyda (Narodowe Archiwum Cyfrowe)
103. Z albumu opracowanego przez H. Schrammównę i I. Lorentzową, fragment jednej z kart poświęconych Górze Zamkowej: wycinki prasowe oraz fotografia Ireny Słędzińskiej, jej córki Julity i Irenki Lorentzówny przed ruinami zamku
104. Wycieczka na Górę Zamkową zorganizowana podczas VI Powszechnego Zjazdu Historyków Polskich w Wilnie we wrześniu 1935; pierwszy z lewej – Stanisław Lorentz
105. Ruiny zamku na Górze Zamkowej po konserwacji, widok sprzed 1939 (Polona)
106. Franciszek Waclaw Balcewicz, *Effigies s. Casimiri regij Poloniae [...]* z widokiem zamku wileńskiego, miedzioryt, 1749 (Polona)
107. Franciszek Smuglewicz, *Widok pałacu Zamkowego i kopuły św. Kazimierza w Wilnie*, akwarela, 1785–1786; reprodukcja z: *Wilno sprzed stu lat*, Wilno 1912 (Jagiellońska Biblioteka Cyfrowa)
108. Franciszek Smuglewicz, *Widok tegoż Pałacu i góry Krzyżów, na której byli męczeni Franciszkanie*, akwarela, 1785–1786; reprodukcja z: *Wilno sprzed stu lat*, Wilno 1912 (Jagiellońska Biblioteka Cyfrowa)
109. Józef Peszka, *Góra Zamkowa i Snypiszki patrząc od Willenki w Wilnie*, rysunek tuszem, 1808 (Cyfrowa Vilniaus universiteto biblioteka)

110. Franciszek Smuglewicz, *Widok rzeki Wilii i Góry Zamkowej i drugiej góry Bekiesza zwanej na której grób Bekiesza Arianina*, akwarela, fot. Władysław Zahorski, przed 1912 (Polona)
111. Stanisław Lorentz, Mika Kwiatkowska i Jerzy Hoppen w „Cieletniku”, Wilno, 1932

TROKI

1. Troki, panorama miasta od strony zamku, lata 30. XX w.
2. „Objazd na Lorencowo” [sic!] – tablica informacyjna umieszczona w Trokach podczas konserwacji ruin zamku, ok. 1929
3. Na szczycie rusztowania postawionego przy wieży zamku w Trokach: Stanisław Lorentz (siedzi) i Jan Borowski (stoi za nim pochylony), ok. 1929–1930
4. Wierszyk o Janie Borowskim oraz reprodukcja ryciny z XIX w. przedstawiającej ruiny zamku w Trokach (fragment karty z albumu)
5. Podczas konserwacji ruin zamku w Trokach; w pierwszym rzędzie od lewej: Stanisław Lorentz (z papierosem), Jan Borowski (z kapeluszem), Juliusz Kłos (z łaską), ok. 1929–1930
6. *Widok ruin Zamku Kiejstuta w Trokach*, litografia, rysował z natury i na kamieniu Karol Raczyński, zakład litograficzny Macieja Przybylskiego, ok. 1832–1837 (Cyfrowe Muzeum Narodowe w Warszawie)
7. *Freski w zamku trockim*, rysował z natury w 1823 Wincenty Smokowski, „Atheum” 1841, t. 5, fragment ryciny (Polona)
8. Troki – Zamek na Wyspie. Plan sytuacyjny wyspy zamkowej, „Wiadomości Konserwatorskie” 1929, nr 17, s. 66, ryc. 31 (Radomska Biblioteka Cyfrowa)
9. Troki – zamek łądowy. Plan sytuacyjny, „Wiadomości Konserwatorskie” 1929, nr 17, s. 67, ryc. 32 (Radomska Biblioteka Cyfrowa)
10. Stanisław Lorentz i Jan Borowski (stoją pośrodku) z grupą robotników zatrudnionych przy konserwacji zamku w Trokach, ok. 1929–1930
11. Helena Schrammówna, *Baszta trocka*, rysunek tuszem, 1934
12. Ruiny zamku w Trokach, stan przed konserwacją, ok. 1929
13. Ruiny zamku w Trokach, brama wjazdowa po konserwacji, ok. 1938 (Polona)
14. Wizyta prezydenta Ignacego Mościckiego w Trokach, 1930; w grupie m.in. wojewoda wileński Władysław Raczkiewicz oraz Stanisław Lorentz (Narodowe Archiwum Cyfrowe)
15. Troki, karańska keńessa zbudowana w XVIII w., pocztówka, 1937 (Polona)
16. Prezydent Ignacy Mościcki z wizytą w świątyni karańskiej w Trokach, pierwszy z prawej: Seraja Markowicz Szapszał hachan Karaimów RP, obok nie-

- go Szymon Firkowicz uflu hazzan w Trokach, 1930 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)
17. Prezes Tureckiego Touring Klubu, Reszyd Bey w Trokach u Karaimów, 1930; w grupie także: Seraja Markowicz, Józef Łobanos, Szymon Firkowicz oraz Stanisław Lorentz i Bohdan Wendorff
 18. Wizyta Prezydentowej Marii Mościckiej w Trokach, 1934; w towarzyszącej jej grupie m.in. Józef Hartman, Stanisław Lorentz, Bohdan Wendorff oraz Władysław Jaszczółt
 19. Grupa osób przed ruinami w Trokach podczas Zjazdu Związku Muzeów w 1934; widoczni m.in. Felik Kopera oraz Irena i Stanisław Lorentzowie

OKOLICE

1. W Brasławszczyźnie – lato 1929, fot. Stanisław Lorentz, podpisała Irena Lorentzowa
2. Prace nad inwentaryzacją zabytków powiatu brasławskiego; od lewej: Jan Bułhak, Stanisław Lorentz i Juliusz Kłosa na balkonie wynajmowanego pokoju w Drui, fot. Jan Bułhak, 1930
3. Podczas pomiarów architektonicznych kościoła Bernardynów w Drui: Stanisław Lorentz, Jan Bułhak i Witold Kieszkowski wśród studentów Wydziału Sztuki Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie, uczniów Juliusza Kłosa, w tle kapliczka rokokowa po nieistniejącym drewnianym kościółku unickim, fot. Jan Bułhak, 1930
4. Druja zimą, w tle kościół i klasztor Bernardynów, ufundowany przez Kazimierza Lwa Sapiechę i zbudowany w latach 1643–1646, pocztówka, ok. 1936 (Polona)
5. Nowogródek, w głębi po lewej kościół farny pw. Przemienienia Pańskiego i ruiny zamku, fot. Jan Bułhak, lata 30. XX w. (Polona)
6. Nowogrodzczyzna, jezioro Świtez, fot. Jan Bułhak, ok. 1920–1930 (Polona)
7. Nowogrodzczyzna, Tuhanowicze Murowanka, dom, w którym mieszkał Adam Mickiewicz, fot. Jan Bułhak, ok. 1920–1930 (Polona)
8. Nowogrodzczyzna, Szczorse, oranżeria pałacu Chreptowiczów, ok. 1923 (Polona)
9. Nowogrodzczyzna, dwór obronny w Gojcieniskach, fot. Jan Bułhak, przed 1930 (Polona)
10. Nowogrodzczyzna, Nieśwież, kościół farny Bożego Ciała, elewacja boczna, ok. 1930 (Polona)
11. Gościniec pod Bieniakoniami, fot. Jan Bułhak, ok. 1930 (Polona)
12. Budśląw, późnobarokowy kościół Wniebowzięcia NMP (pobernardyński) w Budśląwii, lata 20. XX w. (Polona)

13. Budslaw, jarmark na rynku i kościół Wniebowzięcia NMP (pobernardyński), lata międzywojenne, fot. Zakład Fotograficzny „Kagan” (Polona)
14. Głęboke, dawny barokowy kościół pokarmelicki zmieniony w cerkiew, fot. Jan Bułhak, ok. 1930 (Polona)
15. Stołpce, nieistniejący dziś barokowy kościół poddominikański, fot. Jan Bułhak, lata 20. XX w. (Polona)
16. Stołpce, wewnątrz kościoła poddominikańskiego, fot. Jan Bułhak, lata 20. XX w. (Polona)
17. W dordze do Sućkowa – Stanisław Lorentz przed kościołem św. Michała Archanioła w Smorgoniach, początek lat 30. XX w.
18. Nieśwież, hale na rynku, fot. Jan Bułhak, ok. 1914 (Polona)
19. Nowogrodek, przed halami na rynku, fot. Dietlinda von Künssberg, lata 30. XX w.
20. Miedniki Królewskie, Stanisław Lorentz na murach ruin średniowiecznego zamku, 1932
21. Mir, zamek podczas konserwacji jednej z wież, fot. Adam Wisłocki, ok. 1923 (Polona)
22. Nowogródek, ruiny średniowiecznego zamku, za Górą Zamkową w głębi po lewej stronie – fara Witoldowa, fot. Jan Bułhak, ok. 1920–1930 (Polona)
23. Lida, ruiny zamku Gedymina, widok z lewej strony, pocztówka, ok. 1930 (Polona)
24. Lida, ruiny zamku Gedymina, widok na mury i dziedziniec, pocztówka, ok. 1930 (Polona)
25. Krewo, ruiny średniowiecznego zamku, w głębi drewniane domy przy drodze, fot. Jan Bułhak, przed 1930 (Polona)
26. Krewo, ruiny zamku z innej strony, fot. Jan Bułhak, ok. 1930 (Polona)
27. Rysunek Jerzego Hoppena, *Wędzarnia przy dworze Swolkieniów w Szajkunach* oraz fotografia grupy towarzyszącej wojewodzie Władysławowi Raczkiewiczowi w Leonpolu w 1929 (fragment karty z albumu)
28. *Dyptyk pasyjny* z kości słoniowej z ostatniej ćwierci XIV w. podobny do opisanego przez Lorentza dyptyku znalezionego w Rudzie Jaworskiej w 1931 (Kolekcja Muzeum Czartoryskich w Krakowie)
29. Druja, widok ogólny; pośrodku nieistniejąca dziś późnobarokowa synagoga ufundowana przez rodzinę Sapiechów, pocztówka, ok. 1936 (Polona)
30. Aron ha-kodesz (szafa ołtarzowa) w synagodze w Drui (widok ogólny), fot. Jan Bułhak, 1929 (Instytut Historii Sztuki PAN; wikimedia commons)
31. Aron ha-kodesz w synagodze w Drui: fragment kondygnacji środkowej, z lewej strony widać dłonie wysunięte w geście błogosławieństwa, fot. Jan Bułhak, 1929 (Instytut Historii Sztuki PAN; wikimedia commons)

32. Aron ha-kodesz w synagodze w Drui: fragment prawego skrzydła kondygnacji dolnej, fot. Jan Bułhak, 1929 (Instytut Historii Sztuki PAN; wikimedia commons)
33. Komaje, warowny kościół parafialny z XVII w., fot. Jan Bułhak, ok. 1930 (Polona)
34. Berezwecz, osiemnastowieczny kościół i klasztor bazyliński widoczny za jeziorem Głębokie, fot. Jan Bułhak, ok. 1925 (Polona)
35. Worniany – *Widok dziedzińca i miasteczka z domu mieszkalnego w majątności..., położony w guberni i powiecie wileńskim, należący do J.W. Mikołaja Abramowicza, Kamerjunkra przy dworze Jego Cesarskiej Mości Aleksandra Igo*, rysował Johann Friedrich Franz Bruder, litografia, ok. 1824 (Polona)
36. Worniany – *Widok na wyspy, browar, młyn i tartak w majątności...*, rysował Johann Friedrich Franz Bruder, litografia, ok. 1824 (Polona)

DAWNA SZTUKA WILEŃSKA

1. Głowa słonia, fragment dekoracji wnętrza kościoła św. Piotra i Pawła na Antokolu w Wilnie, karta pocztowa, lata 30. XX w. (Polona)

Józef Peszka

2. Józef Peszka, *Widok Ratusza Wileńskiego od frontu*, akwarela, 1797 (Cyfrowa Vilniaus universiteto biblioteka)
3. Józef Peszka, *Widok ulicy i kościoła św. Kazimierza patrząc ku Ostrej Bramie*, akwarela, 1797 (Cyfrowa Vilniaus universiteto biblioteka)
4. Józef Peszka, *Widok okolicy Popławy zwanej pod Wilnem*, akwarela, 1808 (Cyfrowa Vilniaus universiteto biblioteka)
5. Józef Peszka, *Widok z Sierokiszek patrząc na Botaniczny Ogród i część miasta*, akwarela, 1808 (Cyfrowa Vilniaus universiteto biblioteka)
6. Józef Peszka, *Widok z pod Góry Zamkowej patrząc na Sierokiszki, góry Bekieszowa i Krzyżowa zwane w Wilnie*, akwarela, 1808 (Cyfrowa Vilniaus universiteto biblioteka)
7. Józef Peszka, *Widok okolicy Wilna Antokol zwany nad Wiliją Rzeką*, akwarela, 1808 (Cyfrowa Vilniaus universiteto biblioteka)

Jan Rustem

8. *Jan Rustem*, według jego *Autoportretu* z 1813, rytował Gottlieb Kisling, miedzioryt, 1814 (Polona)
9. Jan Rustem, *Alegoryczny portret Marii Mirskiej, Barbary Szumskiej i Adama Napoleona Mirskiego*, olej na płótnie, ok. 1808 (Cyfrowe Muzeum Narodowe w Warszawie)

10. Jan Rustem, *Portret Józefa Saundersa*, olej na płótnie, ok. 1810–1813 (Cyfrowe Muzeum Narodowe w Warszawie)
11. Jan Rustem, *Portret Anieli Nowickiej z Popławskich*, olej na płótnie, ok. 1805–1810 (Cyfrowe Muzeum Narodowe w Warszawie)
12. Kazimierz Bachmatowicz, [z cyklu:] *Petits ouvrages de Jan Rustem*, litografia, ok. 1837 (Polona)
13. Jan Rustem, *Turek zapalający fajkę*, rysunek tuszem, tzw. „Sztambuch Zamoy-skich” z XIX w., karta 4 (Polona)
14. Jan Rustem, *Czytanie Ewangelii*, rysunek tuszem, tzw. „Sztambuch Zamoy-skich” z XIX w., karta 4 (Polona)
15. Jan Rustem, *Żyd niosący zupe*, rysunek tuszem, tzw. „Sztambuch Zamoy-skich” z XIX w., karta 4 (Polona)
16. Gottlieb Kising, karta do gry z cyklu *Cartes barbouillées par Rustem* według ry-sunku *Żyd niosący zupe*, ok. 1828–1831 (Gallica)

Jan Damel

17. Jan Damel, *Portret własny*, olej na płótnie, ok. 1828 (Cyfrowe Muzeum Narodo-we w Warszawie)
18. Jan Damel, *Plac przy ratuszu: odwrót woysk francuskich roku 1812 w Wilnie*, li-tografowali Victor Adam i Alphonse Bichebois, „Album Wileńskie”, [staraniem i nakładem] Jana Kazimierza Wilczyńskiego, Paryż, 1846, poszyt 1 (Polona)
19. Jan Damel, *Spotkanie króla Jana III Sobieskiego z cesarzem Leopoldem pod Wied-niem*, replika, olej na płótnie, po 1818 (Cyfrowe Muzeum Narodowe w War-szawie)
20. Jan Damel, *Trzy azjatyckie kobiety* z cyklu „Rysunki syberyjskie”, szkic ołówkiem (M.K. Čiurlionis National Museum of Art, Europeana)
21. Jan Damel, *Kamsiuk* z cyklu „Rysunki syberyjskie”, szkic ołówkiem (M.K. Čiur-lionis National Museum of Art, Europeana)
22. Jan Damel, *Przewożenie siana saniami* z cyklu „Rysunki syberyjskie”, szkic ołów-kiem (M.K. Čiurlionis National Museum of Art, Europeana)
23. Jan Damel, *Studium roślin łąkowych*, rysunek tuszem, po 1794 (Cyfrowe Mu-zeum Narodowe w Warszawie)
24. Jan Damel, *Zachód słońca nad Tobolskiem*, olej na płótnie, po 1820 (Cyfrowe Mu-zeum Narodowe w Krakowie)
25. Jan Damel, *Portret Jana O’Connora, profesora Uniwersytetu Wileńskiego*, olej na płótnie, ok. 1812 (Cyfrowe Muzeum Narodowe w Warszawie)

26. Jan Damel, *Mędracy*, rytował Joseph Saunders [karta tytułowa:] Adam K. Czartoryski, *Myśli o pismach polskich*, Wilno, 1812 (Cyfrowe Muzeum Narodowe w Krakowie)

Jan Krzysztof Glaubitz

27. Brama na dziedziniec Bazylianów od ul. Ostrobramskiej zaprojektowana przez Jana Krzysztofa Glaubitza, detal z kościoła św. Piotra i Pawła na Antokolu oraz zaproszenie Klubu „Smorgonia” na wieczór pt. „Wilno stolicą Polski” (fragment karty z albumu)
28. Wnętrze kościoła ewangelicko-augsburskiego w Wilnie, pocztówka, ok. 1916 (Polona)
29. Kościół św. Katarzyny w Wilnie, fot. Jan Bułhak, przed 1930 (Polona)
30. Kościół Komandorii Kawalerów Maltańskich w Stołowiczach przerobiony na cerkiew Zaśnięcia NMP, fot. Adam Wisłocki, ok. 1923 (Polona)
31. Kościół Niepokalanego Poczęcia NMP i klasztor PP. Bernardynek w Słonimie, pocztówka, przed 1939 (Polona)
32. Kościół św. Jerzego i klasztor Dominikanów w Zabiałach-Wołyńcach, akwarela Napoleona Ordy, ok. 1875–1876 (Cyfrowe Muzeum Narodowe w Krakowie)
33. Klasztor na Górnym Zamku i katedra św. Zofii w Połocku, akwarela Napoleona Ordy, ok. 1875–1876 (Cyfrowe Muzeum Narodowe w Krakowie)
34. Ratusz w Wilnie, fot. Jan Bułhak, przed 1930 (Polona)
35. Kościół Misjonarzy w Wilnie, pocztówka, ok. 1932 (Polona)

Jan Zaor i dekoratorzy kościoła św.św. Piotra i Pawła w Wilnie

36. Kościół św.św. Piotra i Pawła w Wilnie, fot. Jan Bułhak, przed 1930 (Polona)
37. Wnętrze kościoła św.św. Piotra i Pawła w Wilnie, rzeźby przedstawiające historię św. Teodora i św. Maurycego, fot. Jan Bułhak, ok. 1912–1914 (Polona)
38. Wnętrze kościoła św.św. Piotra i Pawła w Wilnie, rzeźba przedstawiająca niewia-
stę z mieczem, fot. Jan Bułhak, ok. 1912–1914 (Polona)
39. Wnętrze kościoła św.św. Piotra i Pawła w Wilnie, fragment plafonu ze św. Kazi-
mierzem, fot. Jan Bułhak, ok. 1912–1914 (Polona)
40. Wnętrze kościoła św.św. Piotra i Pawła w Wilnie, rzeźby przedstawiające dwie
postaci kobiece, fot. Jan Bułhak, ok. 1912–1914 (Polona)
41. Wnętrze kościoła św.św. Piotra i Pawła w Wilnie, stiukowa rozeta, fot. nieznanymi,
ok. 1935 (Polona)
42. Wnętrze kościoła św.św. Piotra i Pawła w Wilnie, fragment dekoracji przedsta-
wiający św. Augustyna, fot. nieznanymi, przed 1939 (Polona)

43. Wnętrze kościoła św.św. Piotra i Pawła w Wilnie, figura św. Marii Magdaleny, obok piękny ornament palmowy, fot. nieznan, przed 1939 (Polona)

Franciszek Smuglewicz

44. *Franciszek Smuglewicz*, według jego *Autoportretu* litografował Jan Feliks Piwarski, Warszawa, w Cynkografii Banku Polskiego, [1851]. (Polona)
45. *Sala w Muzeum Archeologicznym w Wilnie*, rysował Albert Žamett, rytował Charles Claude Bacheller, litografia barwna, „Album Wileński”, [staraniem i nakładem] Jana Kazimierza Wilczyńskiego, Paryż, [1845–1859] poszyt 2 (Polona)
46. *Virtutem fovet coronat ipsa Minerva (Sama Minerwa wieńczy cnotę)*, rysował Franciszek Smuglewicz, rytował Carlo Antonini, ok. 1770 (Polona)
47. Franciszek Smuglewicz, *Zabójstwo św. Stanisława*, obraz z ołtarza głównego Bazyliki Wileńskiej, pocztówka, przed 1939 (Polona)
48. *Św. Kajetan patron do Boskiej Opatrzności podług obrazu Franciszka Smuglewicza w kościele Pana Jezusa na Antokolu*, rytował Antoni Oleszczyński wg rysunku Karola Rypińskiego, „Album Wileński”, [staraniem i nakładem] Jana Kazimierza Wilczyńskiego, [1845–1859], poszyt 2 (Cyfrowe Muzeum Narodowe w Warszawie)

TURYSTYKA I WYCIECZKI

1. Helena Schrammówna, rysunek ilustrujący podróż Stanisława Lorentza po Nowogródczyźnie, lata 30. XX w.
2. Prezydium zjazdu Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego w Warszawie, 1933, siedzą od prawej: Aleksander Janowski, Władysław Raczkiewicz, Kazimierz Kulwiec (Narodowe Archiwum Cyfrowe)
3. Fotografia grupowa uczestników zjazdu delegatów Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego w Warszawie, 1933; w pierwszym rzędzie siedzą od lewej: Jerzy Remer, Aleksander Janowski, Władysław Raczkiewicz, Kazimierz Kulwiec i Aleksander Patkowski, w górnym rzędzie z prawej strony przy balustradzie stoi Stanisław Lorentz (Narodowe Archiwum Cyfrowe)
4. Juliusz Kłos, *Wilno : przewodnik krajoznawczy*, Wilno 1929 wyd. Oddział Wileński Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego i Touring-Klub (Polona)
5. Juliusz Kłos, *Deux journées à Wilno*, fot. Jan Bułhak, Wilno 1929 wyd. Touring-Klub (Polona)
6. Wycieczka grupy wojskowych oprowadzana przez Stanisława Lorentza (pośrodku w kapeluszu), Wilno, lata 30. XX w.

7. Polacy ze Stanów Zjednoczonych Ameryki – weterani Wielkiej Wojny na wycieczce w Wilnie podczas uroczystości przed płytą Nieznanego Żołnierza, lata 30. XX w. (Narodowe Archiwum Cyfrowe)
8. Wycieczka statkiem do Werek, na pokładzie Maria, Irena i Irenka Lorentz, lata 30. XX w.
9. *Szlak wodny „Z Wilna do Wilna” dla turystyki kajakowej zbadany i opisany przez Akademicki Klub Włoczęgów Wileńskich w latach 1928–1934*, Wilno [1936] Wydawnictwo Związku Propagandy Turystycznej Ziemi Wileńskiej (Polona)
10. Schronisko wycieczkowe nad jeziorem Narocz, pocztówka wysłana do Stanisława Lorentza, lata 30. XX w.
11. *Wilnianie poznajcie Wilno*, afisz Związku Propagandy Turystycznej Ziemi Wileńskiej, po 1934 (Polona)
12. Schronisko Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego nad jeziorem Świteż, lata 30. XX w. (Narodowe Archiwum Cyfrowe)
13. Wycieczka Uniwersytetu Regionalnego na pomoście na Dźwinie (w grupie m.in. Mieczysław Limanowski, Stanisław Lorentz i Witold Kieszkowski), fot. Jan Bułhak, 1930
14. Informacje o wycieczce organizowanej przez Oddział Wileński Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego w 1932 do Niemieży, Borejkwoszczyzny i Miednik Królewskich (fragment karty z albumu)
15. Wycieczka do Miednik Królewskich, 1932, od lewej siedzą: Helena Schrammówna, Halina Borowska, Mika Kwiatkowska, Marian Morelowski; stoją: Kazimierz Kwiatkowski, Jerzy Hoppen
16. Stanisław Lorentz i Mieczysław Orłowicz przy stole Władysława Syrokomli w Borejkwoszczyźnie, fot. Jan Bułhak, ok. 1930 (Polona)
17. Odezwa Zarządu Koła Miłośników Trok, 1936
18. Przed schroniskiem w Trokach, z lewej strony: Maria, Irena i Irenka Lorentz, ok. 1931
19. Schronisko Ligi Morskiej i Kolonialnej w Trokach wraz z przystanią dla łodzi i kajaków na jeziorze Galwe, 1930 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)
20. Wycieczka do Trok, od lewej: Kazimierz Kwiatkowski, Stanisław Lorentz, Jerzy Hoppen, Halina i Jan Borowscy, lata 30. XX w.
21. Stanisław Lorentz (pierwszy z prawej) i Marian Morelowski (pośrodku w kapeluszu) z grupą studentów Wydziału Sztuk Pięknych Uniwersytetu Stefana Batorego przed ruinami zamku w Trokach, lata 30. XX w.
22. Druk okolicznościowy wydany przez Komitet Odnowienia Zabytków w Kościele św. Michała i Uczczenia Pamięci Lwa Sapiehy, Wilno 1933 (Polona)

Wycieczki po województwie wileńskim

23. Jerzy Hoppen, projekt okładki do przewodnika *Wycieczki po województwie wileńskim* Stanisława Lorentza, 1932
24. Boruny, kościół św. Piotra i Pawła, fot. Jan Bułhak, ok. 1930 (Polona)
25. Braśław, widok ogólny, fot. Jan Bułhak, przed 1930 (Polona)
26. Doubuciszki, drewniany meczet tatarski, fot. Jan Bułhak, ok. 1930
27. Druja, kolejka wąskotorowa, fot. nieznany, początek lat 30. XX w. (Narodowe Archiwum Cyfrowe)
28. Dźwina pod Drują, fot. Jan Bułhak, 1938 (Polona)
29. Hermanowicze nad rzeką Dżisną, 1932 (Polona)
30. Horodniki koło Bołtupia, drewniana kaplica z XIX w. i pomnik Jędrzeja Śniadeckiego, fot. Jan Bułhak, ok. 1930 (Polona)
31. Holszany, ambona w kościele św. Jana, pocztówka, ok. 1935 (Polona)
32. Jaszuny, pałac Michała Balińskiego, fot. Jan Bułhak, ok. 1930 (Polona)
33. Jody, dwór Łopacińskich, fot. Jan Bułhak, ok. 1930 (Polona)
34. Kalwaria w Werkach pod Wilnem, ok. 1929 (Polona)
35. Kobylnik, drewniana dzwonnica przy kościele św. Andrzeja Apostoła, fot. Juliusz Kłos, ok. 1915 (Polona)
36. Krycewicze w pow. brasławskim, dwór, fot. Jan Bułhak, ok. 1929
37. Landwarów, pałac Tyszkiewiczów i staw, fot. Jan Bułhak, ok. 1930 (Polona)
38. Leonpol, kolumna postawiona w 1792 na pamiątkę 3 maja 1791, przed nią Władysław Raczkiewicz i Stanisław Lorentz, 1929
39. Leonpol, pałac Łopacińskich przebudowany na kościół, fot. Jan Bułhak, ok. 1930 (Polona)
40. Miadzioł, przydrożna kapliczka, fot. Jan Bułhak, ok. 1930 (Polona)
41. Michaliszki, droga wśród pól, fot. Jan Bułhak, ok. 1930 (Polona)
42. Międzyrzecz, dwór Olgierda Oskierki, fot. Jan Bułhak, 1930, komentarz S. Lorentza
43. Murowana Oszmianka, drewniany spichrz z XVIII w., fot. Jan Bułhak, ok. 1930 (Polona)
44. Narocz, połów ryb na jeziorze, lata 30. XX w. (Narodowe Archiwum Cyfrowe)
45. Narocz, tory kolejki prowadzącej do Kobylnika w pobliżu jeziora, fot. Jan Bułhak, ok. 1930 (Polona)
46. Niemież, meczet tatarski, fot. Jan Bułhak, ok. 1930 (Polona)

47. Niemież, dwór Tyszkiewiczów, fot. Jan Bułhak, ok. 1930 (Polona)
48. Oszmiana, rynek i kościół franciszkański, fot. Jan Bułhak, ok. 1930 (Polona)
49. Pawłów, brama wjazdowa, fot. Jan Bułhak, ok. 1930 (Polona)
50. Pawłów, klasycystyczny pałac hr. Choiseul Gouffier, fot. Jan Bułhak, ok. 1930 (Polona)
51. Ponary, kaplica, fot. Jan Bułhak, ok. 1930 (Polona)
52. Przydrujsk (Łotwa) z rokokowym kościołem, widziany od polskiej strony Dźwiny, fot. Jan Bułhak, ok. 1930
53. Rykonty, kościół pw. Św. Trójcy, fot. Jan Bułhak, ok. 1930 (Polona)
54. Werki pod Wilnem, drewniane chaty, w dole rzeka Wilia, fot. Jan Bułhak, ok. 1930 (Polona)
55. Worniany, karczma z XVIII w., fot. Jan Bułhak, ok. 1930 (Polona)
56. Zamosze w pow. brasławskim, drewniany dwór z XIX w., fot. Jan Bułhak, ok. 1930
57. Zielone jeziora, fot. Adam Wisłocki, ok. 1920–1939 (Polona)
58. Zielone jeziora, stary gołębnik, fot. nieznan, przed 1939 (Polona)

Wycieczki słonimskie

59. Stanisław Lorentz, *Wycieczki słonimskie*, Wilno 1933, okładka
60. Albertyn, pałac Pusłowskich – widok od stawu, akwarela Napoleona Ordy, 1877 (Cyfrowe Muzeum Narodowe w Krakowie)
61. Dereczyn, oficyna pałacu księcia Sapiehy, fot. Jan Bułhak, pocztówka, ok. 1925 (Polona)
62. Mereczowszczyzna, rokokowy dwór drewniany rodziny Kościuszków, fot. nieznan, przed 1939 (Polona)
63. Różana, pałac Sapiehów z XVIII w., fot. nieznan, ok. 1919 (Polona)
64. Słonim, widok ogólny, fot. Jan Bułhak, pocztówka, ok. 1930 (Polona)
65. Słonim, ul. Mickiewicza, pocztówka, ok. 1931 (Polona)
66. Słonim, drewniane hale targowe, pocztówka, ok. 1920 (Polona)
67. Słonim, jarmark na rynku, pocztówka, ok. 1930 (Polona)
68. Synkowicze, absyda gotyckiego kościoła obronnego, fot. Adam Wisłocki, 1923 (Polona)
69. Zdzięcioł, kościół pw. Wniebowzięcia NMP, fot. Jan Bułhak, 1938 (Polona)
70. Żyrowice, rokokowy kościół (później cerkiew) pw. Podwyższenia Krzyża Świętego, fot. Adam Wisłocki, ok. 1923 (Polona)

71. Żyrowice, klasycystyczna dzwonnica z połowy XIX w. przy dawnym kościele (później cerkwi) pw. Wniebowzięcia NMP, fot. Adam Wisłocki, ok. 1923 (Polona)

Wilno

72. Wilno, plan miasta, fot. Jan Bułhak, oprac. graficzne Polska Drukarnia Artystyczna Grafika, nakładem Wileńskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego, 1935 (Polona)
73. Wilno, dorożki przed wejściem głównym do ratusza na pl. Ratuszowym, 1935 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)
74. Wilno, Uniwersytet Stefana Batorego, fot. Jan Bułhak, ok. 1930 (Polona)
75. Wilno, Biblioteka Państwowa im. Wróblewskich, czytelnia czasopism, fot. Jan Bułhak, ok. 1936–1937 (Polona)
76. Wilno, barokowy pałac Słuszków przy ul. Antokolskiej, w XIX w. przerobiony na więzienie wojskowe, fot. Jan Bułhak, 1934 (Polona)
77. Wilno, ulica Jatkowa w dzielnicy żydowskiej, 1935 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)
78. Wilno, ulica Klaczki w dzielnicy żydowskiej, fragment starego podwórza, 1935 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)
79. Wilno, ulica Rossa, domki mieszkalne zimą, fot. Wacław Żyliński, 1929 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)
80. Wilno, ulica Safianiki, w tle kościół Misjonarzy, fot. Jan Bułhak, 1934 (Polona)
81. Wilno, ulica Szklanna w dzielnicy żydowskiej, fot. 1935 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)
82. Wilno, ulica Uniwersytecka, widok z bramy wjazdowej dawnego Alumnatu, 1935 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)
83. Wilno, ulica Wielka widziana spod kolumnady ratusza, w tle kopuła kościoła św. Kazimierza, 1935 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)
84. Wilno, ulica Zamkowa, w tle kościół św. Jana, widoczne szyldy kolektury loterii państwowej i galanterii Franciszka Frliczki, 1935 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)
85. Wilno, Zaułek Bernardyński, 1935 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)
86. Wilno, Zaułek Literacki, dorożka, 1935 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)
87. Podczas spaceru po Wilnie: Jerzy Wyszomirski, Irena Lorentzowa, Mika Kwiatkowska, za nimi: Kazimierz Kwiatkowski i Stanisław Lorentz, lata 30. XX w.

RECENZJE

1. Marian Morelowski jako *advocatus diaboli* podczas dysputy o kościele św. Anny w Wilnie, karykatura, rys. tuszem Jerzy Hoppen, 1933

2. Ks. Piotr Śledziewski (autor rozprawy *Kościół św. Anny – św. Barbary intra muros castris vilnensis*) jako *advocatus angeli* podczas dysputy o kościele św. Anny w Wilnie, karykatura, rys. tuszem Jerzy Hoppen, 1933
3. Fragment planu Wilna z Górą Zamkową i murami zamku dolnego wraz z kościołem św. Anny-św. Barbary: *Vilna Lituaniae Metropolis* z atlasu *Civitates orbis terrarum / Urbium praecipuarum totius Mundi* oprac. Georg Braun, Frans Hogenberg, Kolonia 1572–1617, t. 3 (Polona)
4. „Biuletyn Historii Sztuki i Kultury” R. 1: 1932/1933, kwartalnik wydawany przez Zakład Architektury Polskiej Politechniki Warszawskiej (Biblioteka Cyfrowa Politechniki Warszawskiej)
5. Ilustracje zamieszczone w artykule Witolda Kieszkowskiego, *Carlo Spampani, architekt włoski czynny w Polsce w XVIII wieku*, „Biuletyn Historii Sztuki i Kultury” 1932, nr 2 (Biblioteka Cyfrowa Politechniki Warszawskiej)
6. Leonid Żytkowicz, *Zburzenie murów obronnych Wilna 1799–1805*, Wilno 1933, okładka (Kujawsko-Pomorska Biblioteka Cyfrowa)
7. Plan fortyfikacji Wilna z 1648 według Fryderyka Getkanta zamieszczony w rozprawie Leonida Żytkowicza (Kujawsko-Pomorska Biblioteka Cyfrowa)
8. Józef Peszka, *Brama Willeńska w Wilnie*, rysunek tuszem, 1808 (Cyfrowa Vilniaus universiteto biblioteka)
9. Franciszek Smuglewicz, *Brama Willeńska w Wilnie* (akwarela), przed 1802, fot. Władysław Zahorski, przed 1912 (Polona)
10. „Studia do dziejów sztuki w Polsce”, Warszawa 1933, T. 5 Varsovia 2, zawierające pracę Juliusza Starzyńskiego, *Wilanów, dzieje budowy pałacu za Jana III* (Dolnośląska Biblioteka Cyfrowa)
11. Wilanów, pałac – narożnik i baszta, fot. Jan Bułhak, 1930 (Polona)
12. Wilanów, pałac – skrzydło, fot. Jan Bułhak, 1930 (Polona)
13. Jerzy Remer, *Wilno*, Poznań, [1934] Wydawnictwo Polskie R. Wegner, seria: Cuda Polski, t. 7
14. Jerzy Remer, generalny konserwator zabytków w Ministerstwie Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, fot. Jan Bułhak, 1930–1937 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)
15. Jerzy Remer, *Wilno*, Poznań, [1934], s. 81 z fot. Jana Bułhaka
16. Jerzy Remer, *Wilno*, Poznań, [1934], s. 179 z fot. Jana Bułhaka
17. Wacław Husarski, *Attyka polska i jej wpływ na kraje sąsiednie*, Warszawa 1936, rozszerzona wersja recenzowanej przez Lorentza pracy *Attyki polskie, ich pochodzenie i oddziaływanie* (1934)

18. Zwieńczony renesansową attyką polską Zamek Dolny w Wilnie na akwareli Franciszka Smuglewicza z końca XVIII w., fot. Władysław Zahorski, przed 1912 (Polona)
19. Wilno, ul. Zamkowa, kamienica zwieńczona renesansową attyką polską (druga z lewej), fot. L. Wysocki, ok. 1925 (Polona)
20. *Historia sztuki*, t. 1. Józef Żurowski, *Sztuka prehistoryczna Europy*, Lwów 1934 Wydawnictwo Zakładu Narodowego im. Ossolińskich (Repozytorium Cyfrowe Instytutów Naukowych)
21. *Historia sztuki*, t. 2. Mieczysław Gębarowicz, *Sztuka średniowieczna*, Lwów 1934 Wydawnictwo Zakładu Narodowego im. Ossolińskich
22. Uczestnicy zjazdu organizacyjnego historyków sztuki w Krakowie na dziedzińcu Biblioteki Jagiellońskiej, 1934; widoczni m.in. Mieczysław Gębarowicz, Stanisław Lorentz, Jerzy Remer, ks. Piotr Śledziewski, Władysław Tatarkiewicz (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

VARIA

1. Portret Ireny Lorentzowej, rys. Bolesław Bałzukiewicz, przed 1935

Muzeum Mickiewiczowskie w Nowogródku

2. Z albumu opracowanego przez H. Schrammównę i I. Lorentzową, fragment karty ilustrującej obchody Dni Mickiewiczowskich w 1931 w Nowogródku
3. Grupa uczestników Dni Mickiewiczowskich w Nowogródku, 1931, m.in. Stanisław Lorentz, Jerzy Remer i Waław Sieroszewski
4. Nowogródek, tzw. „dom Adama Mickiewicza” pozyskany na siedzibę Muzeum Mickiewiczowskiego, fot. Jan Bułhak, lata 30. XX w. (Polona)

Wileńskie Towarzystwo Artystów Plastyków

5. *Wileńskie Towarzystwo Artystów Plastyków 1920–1930*, Wilno 1930, katalog wystawy (Polona)
6. Otwarcie wystawy Wileńskiego Towarzystwa Artystów Plastyków, 1930; wstęgę przecina wojewoda wileński Władysław Raczkiewicz, z lewej stoi Jerzy Hoppen, z prawej – Stanisław Lorentz i sekretarz wojewody Bohdan Wendorff
7. Zaproszenie dla Ireny i Stanisława Lorentzów do restauracji George’a z okazji wernisażu Wileńskiego Towarzystwa Artystów Plastyków; obok: Jerzy Hoppen w karykaturze Stefana Narębskiego (fragment karty z albumu)
8. Wywiad radiowy w mieszkaniu Sleńdzińskich przy ul. Kalwaryjskiej w Wilnie, od lewej: Witold Hulewicz, Ludomir Sleńdziński i Stanisław Lorentz, ok. 1930

9. Fragment karty z albumu poświęcony Kazimierzowi Kwiatkowskiemu: reprodukcja portretu jego żony Miki, obok karykatura Kwiatkowskiego narysowana przez Stefana Narębskiego
10. Fragment karty z albumu poświęcony Stefanowi Narębskiemu: portret Ireny Lorentzowej, obok autokarykatura
11. Fragment karty z albumu poświęcony Ludomirowi Sleńdzińskiemu: wizytówka z zaproszeniem dla Ireny i Stanisława Lorentzów na herbatkę, obok – karykatura Ludomira Sleńdzińskiego narysowana przez Stefana Narębskiego
12. Fragment karty z albumu poświęcony Bronisławowi Jamonttowi – rysunek, wierszyk mu poświęcony oraz karykatura narysowana przez Stefana Narębskiego
13. Fragment karty z albumu poświęcony Helenie Schrammównie – fotografia z 1935, wierszyk jej poświęcony oraz reprodukcja obrazu
14. Fragment karty z albumu poświęcony Michałowi Roubie – reprodukcja jego obrazu, wierszyk mu poświęcony oraz karykatura narysowana przez Stefana Narębskiego
15. Bolesław Bałzukiewicz w swojej pracowni, przed 1935
16. Jerzy Hoppen, Ludomir Sleńdziński i Stefan Narębski w towarzystwie wojskowego na tle Wilii, lata 20. XX w. (Polona)
17. Wycieczka do Borejkowszczyzny Władysława Syrokomli, 1933, w grupie m.in. Jerzy Hoppen, Henryk Kuna, Mika i Kazimierz Kwiatkowscy, Irena i Stanisław Lorentzowie, Irena i Ludomir Sleńdzińscy

Henryk Kuna i konkurs na pomnik Adama Mickiewicza w Wilnie

18. List Henryka Kuna do Stanisława Lorentza wysłany z Warszawy, 23 grudnia 1931 z prośbą o zrobienie (według rysunku) i przysłanie fotografii ze stopni Katedry z perspektywą ulicy Mickiewicza
19. Henryk Kuna, zwycięski projekt pomnika Adama Mickiewicza, nadesłany na konkurs ogłoszony w 1930 – model pokazywany na wystawie w Wilnie w lutym-marcu 1932 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)
20. Henryk Kuna, model pomnika Adama Mickiewicza – postać poety (Narodowe Archiwum Cyfrowe)
21. Jedna z ocalałych płaskorzeźb z cokołu pomnika Mickiewicza, odnaleziona po wojnie w gruzach Warszawy i przekazana Muzeum Narodowemu
22. Xawery Dunikowski, model pomnika Adama Mickiewicza pokazywany na wystawie w Wilnie w lutym-marcu 1932 (NAC)
23. Antoni Madeyski, model pomnika Adama Mickiewicza pokazywany na wystawie w Wilnie w lutym-marcu 1932 (NAC)

24. Czesław Przybylski, model pomnika Adama Mickiewicza pokazywany na wystawie w Wilnie w lutym-marcu 1932 (NAC)
25. Helena Romer-Ochenkowska, *Habemus papam*, „Kurier Wileński” 1932, nr 42, s. 2–3, artykuł o wystawie pokonkursowej projektów pomnika Adama Mickiewicza w Wilnie (Polona)
26. Uroczystość odsłonięcia zaprojektowanego i wykonanego przez Andrzeja Prołaszkę pomnika Adama Mickiewicza, Wilno, 13 X 1924 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)
27. Pomnik Adama Mickiewicza na tle koszar kawalerii podczas powodzi Wilnie w 1931, komentarz Lorentza
28. List wystosowany przez Lucjana Żeligowskiego i Stanisława Lorentza w dniu 10 marca 1932 z zaproszeniem na spotkanie Zgromadzenia Ogólnego Komitetu Głównego Budowy Pomnika Adama Mickiewicza w Wilnie
29. Jedna z kart albumu opracowanego przez Helenę Schrammównę i Irenę Lorentzową poświęcona wystąpieniom wileńskiego „Słowa” w 1934 przeciwko projektowi Henryka Kuny
30. Jedna z kart albumu opracowanego przez Helenę Schrammównę i Irenę Lorentzową poświęcona obronie projektu Henryka Kuny na łamach „Kuriera Wileńskiego” w 1934

Śp. prof. Juliusz Kłos

31. Juliusz Kłos, lata 20. XX w., komentarz Lorentza
32. Juliusz Kłos na Górze Zamkowej w Wilnie, w towarzyszącej mu grupie: Stanisław Lorentz i Ludomir Sleńdziński, przed 1933
33. Nekrolog Juliusza Kłosa (po uroczystościach pogrzebowych), „Kurier Wileński” 1933, nr 12 (z 15 stycznia), s. 1

Dlaczego miłośnicy Wilna i artyści głosować będą na listę nr 1?

34. Afisz Rady Wileńskich Zrzeszeń Artystycznych wzywający do głosowania na Jedynkę, 1934 (Polona)
35. Kampania wyborcza na łamach „Kuriera Wileńskiego”: m.in. sylwetki Witolda Hulewicza, Heleny Romer-Ochenkowskiej i Ludomira Sleńdzińskiego, 1934 nr 154 (z 9 czerwca), s. 4 (Jagiellońska Biblioteka Cyfrowa)
36. Kampania wyborcza na łamach wileńskiego „Słowa” 1934 nr 153 (z 8 VI), fragment strony szóstej z rysunkiem przedstawiającym Witolda Hulewicza jako Chimereę: *Jacek Malczewski: Zatruta studnia* z cyklu *Arcydzieła malarstwa polskiego w karykaturze* Feliksa Dangła (Jagiellońska Biblioteka Cyfrowa)

37. Z cyklu *Arcydzieła malarstwa polskiego w karykaturze* Feliksa Dangla: *Ludomir Słędziński: Papillons*, „Słowo” 1934, nr 141 (z 27 V), fragment s. 6 (Jagiellońska Biblioteka Cyfrowa)
38. Rozgłośnia Polskiego Radia w Wilnie, dyrektor Witold Hulewicz (pierwszy z prawej), fot. Waław Żyliński, 1929 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)
39. Witold Hulewicz i Stanisław Lorentz podczas wieczoru pożegnalnego 3 listopada 1935 w lokalu Związku Literatów przy ul. Ostrobramskiej 9 w Wilnie

Rzut oka na muzea wileńskie

40. Stanisław Lorentz, *Rzut oka na muzea wileńskie*, 1934 (odbitka z „Kurier Wileński”)
41. Uczestnicy X Zjazdu muzeologów w Wilnie, 1934 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

Zjazd działaczy kulturalnych w Wilnie i projekt Izby kultury

42. Druk okolicznościowy *I Zjazd działaczy kulturalnych*, Wilno 1–2 listopada 1934
43. [Helena Romer-Ochenkowska] H. R., *I Zjazd działaczy kulturalnych*, „Kurier Wileński” 1934 nr 302 (z 4 XI), s. 8 – trzeci odcinek sprawozdania, zawierający karykatury uczestników narysowane przez Józefa Maślińskiego
44. Początek artykułu Stanisława Lorentza, *Izba kultury. Projekt organizacji*, „Kurier Wileński” 1934, nr 302 (z 4 XI), s. 5, powyżej karykatury uczestników zjazdu (m.in. Lorentza i Hulewicza) autorstwa Józefa Maślińskiego

Budowa mauzoleum na Rossie

45. *U Matki Łona – Serce Syna*, „Kurier Wileński” 1936, nr 130 (z 12 V), s. 1 (Jagiellońska Biblioteka Cyfrowa)
46. Fragmenty artykułów o postępie prac przy budowie mauzoleum na Rossie, „Kurier Wileński” 1935, nr 183 (z 7 VII), nr 184 (z 8 VII), nr 217 (z 10 VIII), nr 238 (z 31 VIII), nr 285 (z 17 X), 1936 nr 130 (z 12 V)
47. Wilno, cmentarz Obrońców Wilna na Rossie po przebudowie według projektu Wojciecha Jastrzębowski, fot. Jan Bułhak, 1936 (Polona)
48. Aleksandra ze Szczerbińskich Piłsudska z córkami Jadwigą i Wandą podczas uroczystości złożenia urny z sercem marszałka Józefa Piłsudskiego na cmentarzu na Rossie w Wilnie, 12 maja 1936 (Polona)
49. Mauzoleum na Rossie podczas uroczystości złożenia urny z sercem marszałka Józefa Piłsudskiego, 12 maja 1936 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)
50. Weterani powstania styczniowego 1863 w kondukcje żałobnym podczas uroczystości złożenia urny z sercem marszałka Józefa Piłsudskiego na cmentarzu na Rossie w Wilnie, 12 maja 1936 (Polona)

51. Warta przy grobowcu Matki Piłsudskiego i Serca Syna, 12 maja 1936
52. Kapliczka z wizerunkiem Matki Boskiej Ostrobramskiej projektu Antoniego Kenara przy wejściu na cmentarz Obrońców Wilna na Rossie, 1936 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

CZĘŚĆ 3. WARSZAWA (1936–1939)

1. Prezydent II Rzeczypospolitej Ignacy Mościcki podpisuje akt otwarcia Muzeum Narodowego w Warszawie w 1938; pierwszy z lewej – prezydent m.st. Warszawy Stefan Starzyński, pierwszy z prawej – dyrektor Stanisław Lorentz

Notatki do projektu Muzeum Narodowego w Warszawie

2. Fragment rękopisu Stanisława Lorentza z jego notatkami dotyczącymi projektu Muzeum Narodowego w Warszawie, ok. 1935–1936
3. Budowa nowego gmachu muzeum Muzeum Narodowego w Warszawie – widok z góry, fot. Jan Malarski, 1 poł. lat 30. XX w. (Narodowe Archiwum Cyfrowe)
4. Antoni Dygat, *Muzeum Narodowe w Warszawie, szkic wstępny projektu rozbudowy – rzut poziomy parteru w skali 1:200*, 1937 (Cyfrowe Muzeum Narodowe w Warszawie)

Wystawa obrazów z kolekcji Jana Popławskiego w Muzeum Narodowym

5. Wystawa Darów i Zakupów z lat 1935–1936 w Muzeum Narodowym w Warszawie, 1936 (Polona)
6. Z kolekcji Jana Popławskiego: Ferdinand Bol, *Mężczyzna w złotym hełmie (Mars)*, olej na płótnie, 1655 (Cyfrowe Muzeum Narodowe w Warszawie)
7. Z kolekcji Jana Popławskiego: Mistrz Syna Marnotrawnego, *Chrystus z uczniami w drodze do Emaus*, olej na desce, ok. 1570 (Cyfrowe Muzeum Narodowe w Warszawie)
8. Z kolekcji Jana Popławskiego: Peeter Neefs starszy, *Wnętrze kościoła*, olej na desce, 1. połowa XVII w. (Cyfrowe Muzeum Narodowe w Warszawie)
9. Z kolekcji Jana Popławskiego: nieznaną malarz niderlandzki, *Modlitwa w Ogrójcu*, olej na desce, połowa XVI w. (Cyfrowe Muzeum Narodowe w Warszawie)

Opieka nad Starym Miastem Warszawy

10. Jedną z pierwszych wizji lokalnych dokonanych przez komisję do odsłonięcia murów obronnych Warszawy, 1935; widocznymi: Stanisław Lorentz, Jan Pohoski, Stefan Starzyński, Jan Zachwatowicz

11. Stare Miasto w Warszawie – mury obronne w trakcie odsłaniania; prace wykopaliskowe w dawnej fosie, na pierwszym planie arkady mostu łączącego Bramę Nowomiejską z Barbakanem, 1937 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)
12. Stare Miasto w Warszawie – fragment zrekonstruowanych murów miejskich, 1938 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)
13. Stare Miasto w Warszawie – uroczystość odsłonięcia murów obronnych: marszałek Edward Rydz-Śmigły przecina wstęgę, z lewej – prezydent m.st. Warszawy Stefan Starzyński, z prawej – Stanisław Lorentz i Jan Zachwatowicz, 10 X 1938 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)
14. Stare Miasto w Warszawie – zwiedzanie murów obronnych przez marszałka Edwarda Rydza-Śmigłego, obok niego Jan Zachwatowicz, prezydent m. st. Warszawy Stefan Starzyński i Stanisław Lorentz, 10 X 1938 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

Muzeum Narodowe w Warszawie: zarys historyczny

15. „Rocznik Muzeum Narodowego w Warszawie”, Warszawa, R. 1: 1938
16. Henryk Marconi (1792–1863), rysował Józef Tadeusz Polkowski, rytował Jan Styfi, „Tygodnik Ilustrowany” 1863, nr 186, s. 149 (Mazowiecka Biblioteka Cyfrowa)
17. Projekt gmachu Muzeum Sztuk Pięknych – widok zewnętrzny [w:] Henryk Marconi, *Zbiór Projektów Architektonicznych*. Poszyt 5, 6 i 7, Warszawa, 1841, tabl. XLVI, rytował J. Sławiński (Polona)
18. Projekt gmachu Muzeum Sztuk Pięknych – rzut poziomy z opisaniem sal [w:] Henryk Marconi, *Zbiór Projektów Architektonicznych*. Poszyt 5, 6 i 7, Warszawa, 1841, tabl. XLVIII, rytował J. Sławiński (Polona)
19. *Ustawa o wychowaniu publicznym w Królestwie Polskim*, Warszawa, 1862, s. 166–167 (Polona)
20. Justynian Karnicki (1806–1876) – pierwszy honorowy dyrektor Muzeum Sztuk Pięknych w Warszawie (od 1862), fot. Karol Beyer, 1860 (Cyfrowe Muzeum Narodowe w Warszawie)
21. Jacenty Sachowicz (1813–1875) – pierwszy kustosz Muzeum Sztuk Pięknych, rysował Ksawery Pillati, rytował Jan Holewiński, „Kłosy” 1875, nr 507, s. 168 (Mazowiecka Biblioteka Cyfrowa)
22. *Gabinet wzorów gipsowych w Warszawie*, rysował z natury Franciszek Tegazzo, rytował Kazimierz Krzyżanowski, „Tygodnik Ilustrowany” 1866, nr 338, s. 124 (Mazowiecka Biblioteka Cyfrowa)
23. *Widok gmachów uniwersyteckich czyli tak zwany Pałac Kaźmirowski w Warszawie*, rytował Edward Gorazdowski, „Jana Jaworskiego Kalendarz Ilustrowany na rok 1870” (Mazowiecka Biblioteka Cyfrowa)

24. Bolesław Podczaszyński (1822–1876) – opracował projekt przebudowy gmachu Szkoły Sztuk Pięknych na Muzeum Sztuk Pięknych; portret rysował Franciszek Tegazzo, rytował Konstanty Przykorski, „Tygodnik Ilustrowany” 1876, nr 47, s. 321 (Mazowiecka Biblioteka Cyfrowa)
25. Warszawa, Komisja Spraw Wewnętrznych, były pałac Mostowskich, fot. Karol Beyer, 1861–1863; Muzeum Sztuk Pięknych w 1870 przechowywało tutaj swoje zbiory (Cyfrowe Muzeum Narodowe w Warszawie)
26. Warszawa, pałac Paca przy ul. Miodowej, fot. Konrad Brandel, ok. 1870; w latach 1871–1876 – siedziba Muzeum Sztuk Pięknych (Cyfrowe Muzeum Narodowe w Warszawie)
27. Cyprian Lachnicki (1824–1906) – dyrektor Muzeum Sztuk Pięknych w latach 1876–1906, fot. nieznany, ok. 1895 (Cyfrowe Muzeum Narodowe w Warszawie)
28. Wojciech Gerson (1831–1901) – członek komitetu powołanego w 1899 dla przygotowania projektu gmachu Muzeum, fot. Zakład Fotograficzny Karoli i Pusch, ok. 1890 (Polona)
29. Józef Pius Dziekoński (1844–1927) – w 1899 opracował projekt gmachu dla Muzeum, fot. Jan Mieczkowski, 1893 (Mazowiecka Biblioteka Cyfrowa)
30. *Katalog wystawy obrazów Muzeum Sztuk Pięknych w Warszawie...*, Warszawa, 1895
31. Warszawa, Plac Teatralny od strony ul. Senatorskiej w kierunku Teatru Wielkiego, po prawej Dom Neprosa przy ul. Wierzbowej 11 – siedziba Muzeum w latach 1899–1815, fot. nieznany, ok. 1900 (Cyfrowe Muzeum Narodowe w Warszawie)
32. Galeria Muzeum Sztuk Pięknych w Domu Neprosa, fragment ekspozycji malarstwa włoskiego, fot. nieznany, ok. 1900–1906 (Cyfrowe Muzeum Narodowe w Warszawie)
33. *Katalog obrazów warszawskiego Muzeum Sztuk Pięknych znajdujących się w czasowym lokalu tegoż Muzeum przy ulicy Wierzbowej N° 11*, Warszawa 1902 (Polona)
34. Pius Weloński (1849–1931) – dyrektor honorowy Muzeum Sztuk Pięknych od 1906, członek Rady Muzealnej Muzeum Narodowego, fot. Leon Jarumski, 1931 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)
35. Stefan Szyller (1857–1933) – architekt, członek powołanego w 1913 komitetu budowy gmachu Muzeum, „Biesiada Literacka” 1901, nr 1, s. 13 (Mazowiecka Biblioteka Cyfrowa)
36. Warszawa, gmach przy ul. Podwale 15 – siedziba Muzeum Narodowego i Muzeum Wojska w latach 1916–1938, fot. lata 20. XX w. (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

37. Muzeum Narodowe w Warszawie, ul. Podwale 15: Galeria Malarstwa Polskiego – tzw. Sala Królewska (sal nr XIV) z ekspozycją zabytków z czasów Stanisława Augusta, fot. Jan Wołyński, 1927 (Cyfrowe Muzeum Narodowe w Warszawie)
38. Muzeum Narodowe w Warszawie, ul. Podwale 15: Galeria Malarstwa Obcego – sala malarstwa francuskiego (sala nr XXXVIII), fot. nieznan, 1923 (Cyfrowe Muzeum Narodowe w Warszawie)
39. Muzeum Narodowe w Warszawie, ul. Podwale 15: Galeria Malarstwa Obcego – sala malarstwa flamandzkiego 9sala nr XLII), fot. Jan Wołyński, 1927 (Cyfrowe Muzeum Narodowe w Warszawie)
40. Sala Rycerska w Muzeum Wojska w gmachu przy ul. Podwale 15 z kolekcją militariów, fot. nieznan, ok. 1927 (Cyfrowe Muzeum Narodowe w Warszawie)
41. Bronisław Gembarzewski (1872–1941) – pułkownik, dyrektor Muzeum Narodowego w Warszawie w latach 1916–1936, twórca i dyrektor Muzeum Wojska Polskiego w latach 1920–1939, fot. nieznan, ok. 1921–1935 (Cyfrowe Muzeum Narodowe w Warszawie)
42. Jan Lewiński (1876–1939) – członek pierwszej Rady Muzeum Narodowego w Warszawie w 1916 oraz Komitetu budowy gmachu MNW w 1913 i w 1924, fot. nieznan, 1928 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)
43. Jan Kauzik (1860–1930) – kustosz Muzeum Sztuk Pięknych od 1913, kustosz Muzeum Narodowego w latach 1915–1930, „Kłosy” 1890, nr 1304, s. 415 (Mazowiecka Biblioteka Cyfrowa)
44. Dominik Witke-Jeżewski (1862–1944) – członek pierwszej Rady Muzeum Narodowego w Warszawie w 1916, kolekcjoner sztuki polskiej, darczyńca MNW, fot. nieznan, ok. 1917 (Cyfrowe Muzeum Narodowe w Warszawie)
45. Plan sytuacyjno-wysokościowy z przylegającymi ulicami i placem pod budowę gmachu muzeum; skala 1:1000, Magistrat m.st. Warszawy, 1924 (Cyfrowe Muzeum Narodowe w Warszawie)
46. Bronisław Gembarzewski, Muzeum Narodowe w Warszawie – widok dziedzińca głównego z kompozycją figuralną nad wejściem (projekt elewacji), 1927 (Cyfrowe Muzeum Narodowe w Warszawie)
47. Uroczystość wmurowania kamienia węgielnego pod budowę gmachu Muzeum Narodowego przy Al. 3 Maja 13 – symbolicznego aktu dokonuje prezydent m.st. Warszawy Władysław Jabłoński, fot. Jan Ryś, 15 VI 1927 (Cyfrowe Muzeum Narodowe w Warszawie)
48. Goście przybyli na uroczystość wmurowania kamienia węgielnego pod budowę gmachu podpisują akt erekcyjny, fot. Jan Ryś, 15 VI 1927 (Cyfrowe Muzeum Narodowe w Warszawie)

49. Budowa gmachu Muzeum Narodowego według zwycięskiego projektu Tadeusza Tołwińskiego – skrzydło środkowe, fot. nieznanymi, 1937–1938 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)
50. Budowa gmachu Muzeum Narodowego – skrzydło wschodnie, 1928–1931 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)
51. Gmach Muzeum Narodowego w Warszawie, Al. 3 Maja, za dnia, fot. nieznanymi, 1938
52. Gmach Muzeum Narodowego w Warszawie, Al. 3 Maja, nocą, fot. nieznanymi, 1938
53. Uroczystość otwarcia gmachu Muzeum: widoczni m.in. prezydent Ignacy Mościcki, prezydent m.st. Warszawy Stefan Starzyński, Jerzy Aleksandrowicz, Emil Kaliński, Jakub Krzemieński, książę Janusz Radziwiłł, 18 VI 1936 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)
54. Dyrektor Stanisław Lorentz oprowadza gości po wnętrzach Muzeum z prezydentem Ignacym Mościckim i Stefanem Starzyńskim na czele, 18 VI 1938 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)
55. Widok hallu głównego, w niszy na parterze – rzeźba przedstawiająca marszałka Józefa Piłsudskiego, fot. Jan Ryś, 1938 (Polona)
56. Widok prawego podestu 1. piętra z ekspozycją rzeźby polskiej; pośrodku rzeźba Augusta Zamoyskiego „Ewa”, fot. nieznanymi, 1938 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)
57. Sala malarstwa polskiego, fot. nieznanymi 1938 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)
58. Ekspozycja grafiki, fot. Jan Binek, 1938 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)
59. Sala ze zbiorami sztuki zdobniczej, 1938 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)
60. Galeria Sztuki Starożytnej, sala nr 3 – „Terrakoty grecko-rzymskie, ceramika grecka”, widok perspektywiczny w kierunku sal 4 i 5, fot. nieznanymi, 1938–1939 (Cyfrowe Muzeum Narodowe w Warszawie)
61. Pracownia konserwatorska: pracownicy podczas konserwacji sarkofagu egipskiego, fot. nieznanymi, 1938–1939 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)
62. Fragment sali biblioteki muzeum, fot. Jan Binek, 1938–1939 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)
63. Wystawa malarstwa francuskiego, prezydent Ignacy Mościcki zwiedza wystawę w towarzystwie ambasadora Leona Noela i dyrektora Stanisława Lorentza, 1937 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)
64. Otwarcie wystawy dzieł Artura Grottgera pt. „Pamięci A. Grottgera” oraz wystawy druków i rękopisów z okresu powstania styczniowego z okazji 75. rocznicy powstania 1863; marszałek Edward Śmigły-Rydz przecina wstęgę, obok niego wiceprezydent Warszawy Jan Pohoski, z tyłu dyrektor Stanisław Lorentz, styczeń 1938 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

65. Wystawa szkiców i rysunków Matejki, 1938: minister wyznań religijnych i oświecenia publicznego Wojciech Świątosławski, Zygmunt Batowski oraz prezydent m.st. Warszawy Stefan Starzyński, fot. nieznanymi, 24 III 1938 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)
66. Zespół przygotowujący wystawę szkiców i rysunków Matejki, 1938: Zygmunt Batowski, Mikołaj Kozakiewicz, Stanisław Lorentz, Zygmunt Miechowski i inni, 1938

Wystawa „Dawna Warszawa”

67. *Dawna Warszawa*, przewodnik po wystawie opracował Antoni Wieczorkiewicz, Warszawa 1937 (Polona)
68. Warszawa, Rynek Starego Miasta, kamienica Baryczków, zakupiona w 1937 przez Zarząd Miejski w celu utworzenia Muzeum Dawnej Warszawy, fot. nieznanymi, 1936 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)
69. Antoni Wieczorkiewicz (1908–1942) – kustosz Muzeum Dawnej Warszawy (jako oddziału Muzeum Narodowego) od 1936, na zdjęciu z ok. 1925 w Zbiorze Odlewów Gipsowych Uniwersytetu Warszawskiego

Wystawa „Warszawa przyszłości”

70. *Warszawa przyszłości*, z przedmową Stefana Starzyńskiego, Warszawa, 1936 (Polona)
71. *Warszawa przyszłości*, dział „Urbanistyka”: schemat funkcjonalnego podziału miasta: układ dzielnic mieszkaniowych w stosunku do śródmieścia; jedna z tablic prezentujących projekt Warszawy funkcjonalnej Jana Chmielewskiego i Szymona Syrkusa z 1934 (Polona)
72. *Warszawa przyszłości*, dział „Komunikacja”: model projektowanego układu stacji dwupiętrowej „metro” i tunel dla ruchu kołowego na pl. Piłsudskiego oraz plansza „Tramwaj wodny” (Polona)
73. *Warszawa przyszłości*, dział „Budownictwo”: plansza przedstawiająca Muzeum Narodowe w Warszawie (Polona)
74. Prezydent m. st. Warszawy Stefan Starzyński objaśnia plany rozbudowy stolicy, fot. nieznanymi, 28 III 1936 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)
75. Zwiedzanie części wystawy związanej z zagadnieniami komunikacji miejskiej; przy modelu tramwaju: Ignacy Mościcki, Wojciech Świątosławski, Marian Zyndram Kościółkowski, Władysław Raczekiewicz, fot. nieznanymi, 28 III 1936 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)
76. Uczestnicy otwarcia wystawy przyglądają się projektowi rozbudowy stolicy, fot. nieznanymi, 28 III 1936 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

77. *Zobacz „Warszawę przyszłości”...*, afisz zachęcający do oglądania wystawy w Muzeum Narodowym, 1936 (Polona)

Wystawa „Warszawa wczoraj – dziś – jutro”

78. *Warszawa wczoraj – dziś – jutro : przewodnik i plan wystawy*, z przedmową Stanisława Lorentza, Warszawa, 1938 (Polona)
79. Podczas otwarcia wystawy Ignacy Mościcki, Stefan Starzyński, Stanisław Lorentz oraz Wojciech Świętosławski przy makiecie przedstawiającej rekonstrukcję dawnego barbakanu z Bramą Nowowiejską, fot. nieznany, 13 X 1938 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)
80. Sala 1. „Stolica dawnej Rzeczypospolitej” – fragment ekspozycji z planem Warszawy Pierre’a Ricaud de Tirregaille’a z 1762 ze zbioru Archiwum Miejskiego, fot. Stefan Plater-Zyberk, 1938–1939 (Cyfrowe Muzeum Narodowe w Warszawie)
81. Uczestnicy otwarcia wystawy zwiedzają salę 1.: ks. Stanisław Gall, Ignacy Mościcki z żoną Marią, Stefan Starzyński, Stanisław Lorentz, Władysław Jaroszewicz, fot. nieznany, 13 X 1938 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)
82. Sala 1. „Stolica dawnej Rzeczypospolitej” – fragment ekspozycji z portretem króla Stanisława Augusta Poniatowskiego oraz portretami prezydentów stolicy: Ignacego Wyszogota Zakrzewskiego, Jana Dekerta oraz marszałka wielkiego koronnego Franciszka Bielińskiego, fot. nieznany, 13 X 1938 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)
83. Sala 2. „Warszawa w walkach o niepodległość”: portret marszałka Józefa Piłsudskiego, popiersia Ignacego Mościckiego i marszałka Edwarda Śmigłego-Rydza, fot. nieznany, 13 X 1938 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)
84. Sala 4. „Oświata i wychowanie”: makieta drewnianego budynku szkolnego z ul. Grochowskiej 57, jako przykład budynków, w jakich dawniej uczyła się młodzież szkolna oraz makieta nowego, murowanego budynku szkolnego z ulicy Grottgera, fot. nieznany, 13 X 1938 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)
85. Sala 7. „Warszawa stolicą Polski współczesnej”: herb miasta – Syrenka z mieczem i tarczą, fot. nieznany, 13 X 1938 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)
86. Sala 10. „Urbanistyczny rozwój miasta, polityka terenowa i warunki komunikacji”: makieta „Dzielnicy Marszałka” przy Osi marszałka Józefa Piłsudskiego w skali 1:500, w głębi model Świątyni Opatrzności, fot. nieznany, 13 X 1938 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)
87. Sala 10. „Urbanistyczny rozwój miasta, polityka terenowa i warunki komunikacji”: makieta projektowanych terenów sportowych na Siekierkach z torem regatowym i stadionem, fot. Stefan Plater-Zyberk, 1938–1939 (Cyfrowe Muzeum Narodowe w Warszawie)

88. Sala 10.: fragment makiety zabudowy terenów Powszechnej Wystawy Krajowej (planowanej na 1944) na prawym brzegu Wisły według projektu arch. Juliusza Nagórskiego, fot. Stefan Plater-Zyberk, 1938–1939 (Cyfrowe Muzeum Narodowe w Warszawie)
89. Sala 16. „Przemysł i rzemiosło”, fragment ekspozycji oraz widok na salę 17. „Tramwaje, autobusy” – podświetloną mapę miasta z siecią komunikacyjną „Tramwaje – Autobusy – Metro”, fot. Stefan Plater-Zyberk, 1938–1939 (Cyfrowe Muzeum Narodowe w Warszawie)
90. Sala 19. „Gazownia”: fragment ekspozycji z makieta i planszami, fot. nieznan, 13 X 1938 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)
91. Sala 21. „Zaopatrzenie mieszkańców w produkty pierwszej potrzeby”: fragment ekspozycji ilustrujący działalność Administracji Gospodarstw Rolnych i Leśnych (Agril), fot. Stefan Plater-Zyberk, 1938–1939 (Cyfrowe Muzeum Narodowe w Warszawie)
92. Sala 22. „Hale, targowiska i dowóz produktów”: fragment ekspozycji z makieta Hali Mirowskiej i dwóch stoisk, fot. nieznan, 13 X 1938 (Narodowe Archiwum Cyfrowe)
93. Z albumu Stanisława Lorentza: fragment karty poświęconej m.in. wystawie „Warszawa wczoraj – dziś – jutro”

Zniszczenie Zamku Królewskiego we wrześniu 1939

94. „Polska żyje: biuletyn informacyjny” z 15 grudnia 1939; strona tytułowa oraz strona ostatnia zawierająca komunikat o zniszczeniu Zamku Królewskiego w Warszawie (Polona)
95. Warszawa, wrzesień 1939: płonąca wieża Zamku Królewskiego, kadr z wojennej kroniki (Filmoteka Narodowa)
96. Zniszczony Zamek Królewski w Warszawie, fot. nieznan, jesień 1939
97. Nadanie Krzyża Virtuti Militari V Klasy Dyrektorowi Muzeum Narodowego w Warszawie Stanisławowi Lorentzowi – wyciąg z rozkazu z 20 września 1939 wydanego przez dowódcę Grupy Armii „Warszawa” gen. dywizji Juliusza Rómmla oraz potwierdzenie własnoręczności jego podpisu przez Szefa Duszpasterstwa Wyznania Ewangelicko-Augsburskiego Ministerstwa Obrony Narodowej ks. Feliksa Gloeha z 17 II 1948